

મુબ્દતુરશમાઈલ
શહે
શમાઈલે તિરમિઝી

તાલીફ

મુતકલિમે ઈસ્લામ હઝરત મવલાના
મુહમ્મદ ઈલયાસ ધુમ્મન સા. દા.બ.

WWW.AHNAFMEDIA.COM

લિખ્યંતર

મુહમ્મદ શુએબ કાસ્મી (ભડકોટવી)

ખાદિમે તહરીસ હાફુઝઉલુમ સિદ્દાવતુલ ઈસ્લામ, આલીપોર, નવસારી

મુઘદતુશશમાઈલ શહે શમાઈલે તિરમિઝી

તાલીફ

મુતકલિમે ઈસ્લામ હઝરત મવલાના
મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ.

WWW.AHNAFMEDIA.COM

લિપ્યંતર

મુહમ્મદ શુઝૈબ કાસમી (ભડકોદ્રવી)

ખાદિમે તદરીસ દારુલઉલૂમ હિદાયતુલ ઈસ્લામ, આલીપોર, નવસારી

તફ્સીલાત

નામે કિતાબ : ઝુબ્દતુશશમાઈલ

મુઅલ્લિફ : હઝરત મવલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ધુમ્મન સા. દા.બ.

લિખ્યંતર : મુહમ્મદ શુઐબ ભડકોદ્રવી (કાસમી)

ટાઈપ સોફ્ટિંગ : મુહમ્મદ શુઐબ ભડકોદ્રવી (કાસમી)

ઝેરપરસ્તી : મરકઝ એહલે સુન્નત સરગોઢા

WWW.AHNAFMEDIA.COM

નાશિર : ઈદારા ફૈઝાને ઈલાહી, ફૈઝાન મંઝિલ જુમ્હા મસ્જિદ

પાસે, આલીપોર, ચીખલી, નવસારી પિન: ૩૯૬૪૦૯

મો: ૮૪૯૦૦૯૦૯૪૦

WWW.FAIZANEILAHI.COM

નોંધ: આ કિતાબ હાલમાં ઈ બૂક તરીકે બનેલ છે, કોઈ પણ વ્યક્તિ કે ઈદારો આ કિતાબ છાપવા ઈચ્છે તો છાપી શકે છે. લિ: નાશિર

અનુક્રમણિકા

- ❁ હઝરત અકદસ મૌલાના મુફતી સંઈદ અહમદ પાલનપૂરી સા. દા.બ.....૯
(શૈખુલ્ હદીષ વ સદરુલ્ મુદરિસીન દારુલ ઉલૂમ દેવબંદ)
- ❁ હઝરત મૌલાના ડોક્ટર અ. રઝઝાકઈસ્કન્દર સા. દા.બ..... ૧૧
નાઈબ સદર વિકાકુલ્ મદારિસુલ્ અરબિય્યહ પાકિસ્તાન
મરકઝી અમીર આલમી મજલિસે તહફ્ફુઝે ખત્મે નબુવ્વત
મોહતમિમ જામિઅહ ઉલૂમે ઈસ્લામિય્યહ બિન્નોરી ટાઉન કરાચી
- ❁ હઝરત મૌલાના સૂફી મુહમ્મદ સરવર દા.બ..... ૧૩
શૈખુલ્ હદીષ જામિઅહ અશરફિય્યહ લાહોર
- ❁ હઝરત શૈખ મૌલાના અ.હફીઝ મકકી રહ..... ૧૪
અમીર ઈન્ટરનેશનલ ખત્મે નબુવ્વત મૂવમેન્ટ, મકકા મુકર્રમહ
- ❁ શૈખુલ્ કુર્આન વલ્ હદીષ હઝરત મૌલાના નૂરુલ્ હાદી દા.બ..... ૧૬
મોહતમીમ દારુલઉલૂમ તા'લીમુલ્ કુર્આન શાહ મન્સૂર જિ.સવાબી
- ❁ હઝરત મૌલાના મુફતી સૈફુલ્લાહ હક્કાની દા.બ..... ૧૭
રઈસ દારુલ્ ઈફ્તા જામિઅહ હક્કાનિય્યહ અકોડા ખટક
- ❁ હઝરત મૌલાના અઝીઝુર્રહમાન હઝારવી દા.બ..... ૧૮
જામિઅહ દારુલઉલૂમ ઝકરિયા તરનોલ, ઈસ્લામાબાદ
- ❁ હઝરત મૌલાના કાઝી અરશદ હુસૈની દા.બ..... ૨૦
- ❁ હઝરત મૌલાના ઈશાદ અહમદ દા.બ..... ૨૨
શૈખુલ્ હદીષ વ મોહતમીમ જામિઅહ દારુલઉલૂમ ઈદગાહ કબીરવાલા
- ❁ સાહબઝાદહ અઝીઝ અહમદ હફિઝહુલ્લાહ..... ૨૩
ખાનકાહે સિરાજિય્યહ કન્દિયાં શરીફ
નાયબ અમીર આલમી મજલિસ તહફ્ફુઝે ખત્મે નબુવ્વત
- ❁ મૌલાના ઝાહિદ અરાશિદી ઝીદ મજદુહુ..... ૨૪
ઈબ્ને ઈમામ એહલે સુન્નાત મૌલાના સરફરાઝ ખાન સફદર રહ.
- ❁ હઝરત મૌલાના મુફતી મુહમ્મદ હસન દા.બ..... ૨૬
જામિઅહ મદનિય્યહ જદીદ લાહોર
- ❁ હઝરત મૌલાના અ.જબ્બાર દા.બ..... ૨૭
મદ્રસા દારુલ્ હુદા ચોકેરા સરગોઢા
- ❁ હઝરત મૌલાના મુફતી અતાઉર્રહમાન દા.બ..... ૨૮
શૈખુલ્ હદીષ વ મોહતમીમ દારુલઉલૂમ મદનિય્યહ બહાવલપૂર

- ❖ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ અકરમ તૂફાની દા.બ.....૩૦
ચેરમેન ખાતમુન્નબિય્હીન ટ્રસ્ટ વ મેડિકલ હાર્ટ સેન્ટર સરગોધા
- ❖ કિતાબ ઓર સાહિબે કિતાબ.....૩૧
- ❖ કિતાબ કા તઆરુફ.....૩૧
- ❖ ઈમામ તિરમિઝી કા તઆરુફ (ઓળખ).....૩૨
- بَاب مَا جَاءَ فِي خَلْقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: હઝરત પાક ﷺ કી ઝાહિરી મુબારક શકલો સૂરત કે બયાન મે.....૩૪
- بَاب مَا جَاءَ فِي خَاتَمِ النَّبِيِّ
- ❖ બાબ: હઝરત પાક ﷺ કી નબુવત કી મહર કે બયાન મે.....૪૨
- ❖ હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. કે ઈસ્લામ કબૂલ કરને કા કિસ્સા.....૪૪
- ❖ મુશિકલ અલ્ફાઝ કે મયાની.....૪૮
- بَاب مَا جَاءَ فِي شَعْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે સર મુબારક કે બાલ મુબારક કે બયાન મે.....૫૧
- بَاب مَا جَاءَ فِي تَرَجُّلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે મુબારક બાલો મે કંઘા કરને કે બયાન મે.....૫૩
- بَاب مَا جَاءَ فِي شَيْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે સુફેદ બાલ આ જાને કે બયાન મે.....૫૫
- بَاب مَا جَاءَ فِي خُصَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે ખિઝાબ લગાને કે બયાન મે.....૫૯
- بَاب مَا جَاءَ فِي تَحْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે સુરમા મુબારક કે બયાન મે.....૬૦
- بَاب مَا جَاءَ فِي لِبَاسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે લિબાસે મુબારક કે બયાન મે.....૬૩
- بَاب مَا جَاءَ فِي خُفِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે મોઝે મુબારક કે બયાન મે.....૬૭
- بَاب مَا جَاءَ فِي نَعْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ❖ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે જૂતે મુબારક કે બયાન મે.....૬૯

- بَابُ مَا جَاءَ فِي ذِكْرِ خَاتَمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ کی انگڑી کے બયાન મે..... ૭૨
- بَابُ مَا جَاءَ فِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَضَّمُ فِي يَمِينِهِ
 ❁ બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ के दाये हाथ में अंगूठी पहनने के बयान में..... ૮૧
- بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ کی तलवार मुबारक के बयान में..... ૮૪
- بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ دِرْعِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ की जिरह मुबारक के बयान में..... ૮૬
- بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ مَغْفَرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ की ओढ़ मुबारक के बयान में..... ૮૯
- بَابُ مَا جَاءَ فِي عِمَامَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ की દસ્તાર મુબારક के बयान में..... ૯૨
- بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ إِزَارِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ की लुंगी मुबारक के बयान में..... ૯૪
- بَابُ مَا جَاءَ فِي مَشِيَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ की ચાલ મુબારક के बयान में..... ૯૭
- بَابُ مَا جَاءَ فِي جَلَسَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ की બેઠક મુબારક के बयान में..... ૯૮
- بَابُ مَا جَاءَ فِي تَكَاثُرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ के तकिचा पर टेक लगाने के बयान में..... ૧૦૦
- بَابُ مَا جَاءَ فِي إِكْكَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ के सडारा ले कर चलने के बयान में..... ૧૦૨
- بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ أَكْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ के ખાના મુબારક ખાને के बयान में..... ૧૦૬
- بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ خُبْزِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ❁ બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ की रोटी मुबारक के बयान में..... ૧૦૯

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ إِدَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કે સાલન મુબારક કે બયાન મે..... ૧૧૨

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ وَضُوءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ الطَّعَامِ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કે ખાને કે વક્ત હાથ ધોને કે બયાન મે..... ૧૨૯

بَابُ مَا جَاءَ فِي قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَبْلَ الطَّعَامِ وَبَعْدَ مَا يَفْرُغُ مِنْهُ

❧ બાબ: ઉન દુઆઓ કે બયાન મે જો હુઝૂરે પાકઃﷺ કે ખાના ખાને સે પેહલે ઓર

ખાના ખાને કે બાદ પછા કરતે થે..... ૧૩૧

بَابُ مَا جَاءَ فِي قَدَحِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કે પ્યાલે કે બયાન મે..... ૧૩૫

بَابُ مَا جَاءَ فِي فَاتِحَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કે ફલો કે બયાન મે..... ૧૩૭

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કી પીને કી ચીઝો કે બયાન મે..... ૧૪૦

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شُرْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: ઈસ બયાન મે કે હુઝૂરે પાકઃﷺ પાની કેસે પીતે થે?..... ૧૪૨

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَعَطُّرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કે ખુશબૂ લગાને કે બયાન મે..... ૧૪૫

بَابُ كَيْفَ كَانَ كَلَامَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: ઈસ બયાન મે કે હુઝૂરે પાકઃﷺ ગુફતગૂ (બાતચીત) કેસે કરતે થે?... ૧૪૮

بَابُ مَا جَاءَ فِي ضَحِكِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કે હંસને કે બયાન મે..... ૧૫૧

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ مَزَاجِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કે મઝાક મુબારક ઓર દિલલગી કે બયાન મે..... ૧૫૬

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الشَّعْرِ

❧ બાબ: હુઝૂરે પાકઃﷺ કે શેઅર (શાયરી) પછાને પછાને કે બયાન મે..... ૧૬૦

- بَاب مَا جَاءَ فِي كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الشَّهْرِ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કે રાત કો કિસ્સે સુનને ઔર સુનાને કે બયાન મે..... ૧૬૮
- بَاب مَا جَاءَ فِي نَوْمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કે સોને કે બયાન મે..... ૧૭૭
- بَاب مَا جَاءَ فِي عِبَادَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કી ઈબાદત કે બયાન મે..... ૧૮૦
- بَاب صَلَاةِ الضُّحَى
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કી યાશત કી નમાઝ કે બયાન મે..... ૧૮૬
- بَاب صَلَاةِ التَّطَوُّعِ فِي الْبَيْتِ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કા નફલે ઘર મે પઞહને કે બયાન મે..... ૧૮૮
- بَاب مَا جَاءَ فِي صَوْمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કે રોઝે કે બયાન મે..... ૧૯૦
- بَاب مَا جَاءَ فِي قِرَاءَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કી કિરાઅત મુબારક કે બયાન મે..... ૧૯૪
- بَاب مَا جَاءَ فِي بُكَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કે રોને કે બયાન મે..... ૧૯૬
- بَاب مَا جَاءَ فِي فِرَاشِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કે બિસ્તર મુબારક કે બયાન મે..... ૨૦૦
- بَاب مَا جَاءَ فِي تَوَاضُعِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કી આજિઝી ઔર ઈન્કિસારી (નમ્રતા) કે બયાન મે... ૨૦૨
- بَاب مَا جَاءَ فِي خُلُقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કે આ'લા અખ્લાક કે બયાન મે..... ૨૧૨
- بَاب مَا جَاءَ فِي حَيَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કી હયા(શરમ) મુબારક કે બયાન મે..... ૨૧૯
- بَاب مَا جَاءَ فِي حِجَامَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
❁ બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કા હિજામહ લગવાને કે બયાન મે..... ૨૨૧

بَاب: مَا جَاءَ فِي أَسْمَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❖ બાબ: હુઝૂરે પાક઼િસ્તૌન કે બાઝ નામ મુબારક કે બયાન મે.....૨૨૪

بَاب: مَا جَاءَ فِي عَيْشِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❖ બાબ: હુઝૂરે પાક઼િસ્તૌન કે ગુઝર અવ્કાત કે બયાન મે.....૨૨૬

بَاب: مَا جَاءَ فِي سِنِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❖ બાબ: હુઝૂરે પાક઼િસ્તૌન કી ઉમ્મ મુબારક કે બયાન મે.....૨૩૪

بَاب: مَا جَاءَ فِي وَقَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❖ બાબ: હુઝૂરે પાક઼િસ્તૌન કી વફાત કે બયાન મે.....૨૩૬

بَاب: مَا جَاءَ فِي مِزَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

❖ બાબ: હુઝૂરે પાક઼િસ્તૌન કી મીરાષ મુબારક કે બયાન મે.....૨૪૭

بَاب: مَا جَاءَ فِي رُؤْيَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنَامِ

❖ બાબ: હુઝૂરે પાક઼િસ્તૌન કો ખ્યાલ મે દેખને કે બયાન મે.....૨૫૨

❖ ખાતિમતુલ કિતાબ (સમાપ્ત).....૨૫૬

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

હમરત અકદસ મોલાના મુફ્તી સઈદ અહમદ પાલનપૂરી સા. દા.બ.

(શૈબુલ્ હદીષ વ સદરુલ્ મુદરિસીન દારુલ ઉલૂમ દેવબંદ)

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد الانبياء
والمرسلين وعلى اله وصحبه اجمعين. اما بعد!

"શમાઈલ" શિમાલ યા શમીલહ કી જમઅ (બહૂવચન) હે,
જિસકે મઅના હૈં સીરત, આદત ઔર ઉમદા તબીઅત.

"શમાઈલે નબી" રસૂલુલ્લાહ ﷺ કી સીરતે તથિબહ કો
કેહતે હૈં જિસમેં રસૂલુલ્લાહ ﷺ કા હુલિયએ મુબારક, આપકી
વઝઅ કતઅ (રંગ-ઢંગ), આપકા લિબાસ વ પોશાક, આપકી
નશિસ્ત વ બરખાસ્ત (ઉઠના-બેઠના) ઔર આપકે શબ વ રોઝ
(રાત-દિન) કો બયાન કિયા જાતા હે, સીરતે તથિબહ કે મઝૂમૂન કો
ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને "અબ્વાબુલ્ મનાકિબ" કે શુરૂઅ મેં ૩૧
અબ્વાબ (પ્રકરણો) મેં બયાન ફરમાયા હે, મગર ઉન્હોંને મેહસૂસ
કિયા કે ઈન અબ્વાબ સે સીરત કા હક અદા નહીં હુવા, ઈસ લિયે
મુસ્તકિલ રિસાલા તાલીફ ફરમા કર સુનન કે સાથ મુલ્હક(જોડ)
ફરમા દિયા. ગોયા યે રિસાલા અબ્વાબુલ્ મનાકિબ કા તતિમ્મહ
(સમાપ્તિ) હે, અલાહિદહ તસ્નીફ (લખેલ કિતાબ) નહીં, જિસ
તરહ કિતાબુલ્ ઈલલ્ સુનન કા મુકદ્દમહ લાહિકહ (મિલા હુવા) હે,
મુસ્તકિલ તસ્નીફ નહીં.

ઈમામ તિરમિઝીને શમાઈલ કો ૫૬ અબ્વાબ પર તકસીમ
ફરમાયા હે, જિસમેં ૩૯૭ હદીષેં હૈં, ઉનમેં સે ૨૧૩ હદીષેં સુનન મેં
આ ચુકી હૈં, સિર્ફ ૮૪ રિવાયતે નઈ હૈં. અલ્લાહ તઆલાને તિરમિઝી

શરીફ કે ઈસ હિસ્સે કો જો કબૂલિયત અતા ફરમાઈ હે વો સીરત કી કિસી ઓર કિતાબ કો હાસિલ નહી, અરબી ઓર ઉર્દૂ ઝબાન મેં ઈસકી બહોત સી શર્હે (ગાઈડસ) લિખી ગઈ, અફ્ષર શર્હે એહલે ઈલ્મ વ ફઝલ કે લિયે હૈં, હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ગુમ્મન સા. દા.બ.ને ભી ઈસકી શર્હ "ગુબ્દતુશમાઈલ" કે નામ સે તહરીર ફરમાઈ હે, "ગુબ્દહ" કા મઅના હૈં કિસી ચીઝ કા ઉમ્દહ ઓર અફઝલ હિસ્સા, દૂધ કા ઉમ્દહ હિસ્સા મખ્મન હે, ઈસ લિયે મખ્મન કો ભી "ગુબ્દહ" કેહતે હૈં.

શારેહ (ગાઈડર) કે પેશે નઝર અવામ હૈં ઈસ લિયે ઉન્હોને મુકર્રરાત (એક સે ઝયાદહ આને વાલી બાત) કો છોડ કર ખાલિસ મખ્મન પઢનેવાલોં કી ખિદમત મેં પૈશ ક્રિયા હે. હર બાબ (પ્રકરણ) કે તહત (હેઠળ) "ગુબ્દહ" કે ઉન્વાન સે નંબરવાર તશરીહાત (તફસીલ) કી હૈં, જિસમેં બાબ કી રિવાયાત કા ખુલાસા આ ગયા હે. હઝરત મૌલાના કી ઝબાન નિહાયત આસાન ઓર સાફ હે, બયાન કા અંદાઝ ભી પસંદીદા ઓર પુર કશિશ હે, ઓર અવામ વ ખવાસ મેં મફ્બૂલ ભી, આપકી તસાનીફ (લિખી હુઈ કિતાબો) ઓર તકરીરોં સે એક આલમ (કરોડો લોગ) મુસ્તફીદ હો રહા હે, "ગુબ્દતુશમાઈલ" મેં પઢનેવાલોં કે લિયે દિલચસ્પી કા સામાન મુહય્યા હે, ઈન્શાઅલ્લાહ! દૂસરી તસ્નીફાત કી તરહ યે તસ્નીફ ભી કબૂલિયત કા શર્ફ હાસિલ કરેગી.

وماذالك على الله بعزير

ખાદિમે દારુલઉલૂમ દેવબંદ

૧૧/ઝિલ્કઅદહ સ.હિ. ૧૪૩૭

હમરત મૌલાના ડોક્ટર અ. રમ્ઝાક

ઈસ્કન્દર સા. દા.બ.

નાઈબ સદર વિફાકુલ્ મદારિસુલ્ અરબિય્હ પાકિસ્તાન
મરકઝી અમીર આલમી મજલિસે તહફ્ફૂઝે ખત્મે નબુવ્વત
મોહતમિમ જામિઅહ ઉલૂમે ઈસ્લામિય્હ બિન્નોરી ટાઉન કરાચી

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد الانبياء
والمرسلين وعلى اله وصحبه اجمعين. اما بعد!

અલ્લાહ તઆલાને અપને મહબૂબ ﷺ કી ઝાતે અકદસ કો અલલ્ ઈત્લાક (બગૈર શર્ત કે) ઉસ્વએ હસનહ (બેહતરીન નમૂના) કરાર દિયા હૈ, જિસ તરહ આપકે અફ્વાલ (બાતૈ) વ અફ્આલ (કામ) દીની શરીઅત કા દરજા રખતે હૈ, ઈસી તરહ આપકી તબ્ઈ (નેચરલ) આદાતે મુબારકહ ભી ફિતરત કી સલામતી કા ઐસા નમૂના હૈ કે જિનકો અપનાના મુસલમાન કો ઈન્સાનિયત કે ઉચે દરજાત સે હમ આહન્ગ બના દેતા હૈ, યહી વજહ હૈ કે આપકે અફ્વાલ વ અફ્આલ કી તરહ તબ્ઈ ઉમૂર ભી મહફૂઝ ઔર મન્ફૂલ હૈ, ઔર ઈન્સાનિયત કો અપને મકામે રફીઅ (બુલંદ મર્તાબા) તક લે જાને કે લિયે નૂર કા મીનારા હૈ.

આપ ﷺ કે તબ્ઈ ઔર આદી તૌર તરીકો કો મહફૂઝ કરને કા ઈમ્તિયાઝી કામ ઈમામ મુહમ્મદ બિન ઈસા તિરમિઝી રહ.ને "શમાઈલે તિરમિઝી" કે નામ સે અંજામ દિયા હૈ, જો આપકી મશહૂર કિતાબ જામેઅ તિરમિઝી કે તતિમ્મે ઔર ખાતિમહ કે તૌર પર આપકી કિતાબ કા હિસ્સા હૈ. "શમાઈલે તિરમિઝી" કી ઉર્દૂ, અરબી મે મુખ્તલિફ મુફીદ શુરૂહાત (ગાઈડસ) ભી મૌજૂદ હૈ જો એક

મુસલમાન કો આપ ﷺ કે ખસાઈલ વ શમાઈલ (તરીકે, આદતે) સે રૂશનાસ (પેહચાન) કરાને કા બેહતરીન સામાન હે, મગર અફ્ષર કિતાબો કે બયાન કા અંદાઝ ખાલિસ ઈલ્મી યા તહ્કીકી હોને કી વજહ સે આમ પઢનેવાલે સે ઝરા દૂર મેહસૂસ કિયા જાતા હે.

અલ્લાહ તઆલા જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએ મુઅલ્લિફ (લેખક) ગિરામી મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કો જિન્હોને "શમાઈલે તિરમિઝી" કે ઝરૂરી બહષો (વિષયો) કો "મુબ્દતુશમાઈલ" કે ઉન્વાન સે જમા ફરમાયા, મુઅલ્લિફ મૌસૂફ કે બયાન કા અંદાઝ સાદા, ઔર આમ ફહમ હે, જિસકી વજહ સે યે મજ્મૂઅહ એહલે ઈલ્મ કે અલાવહ અવામ કે ફહમ વ ઈદ્રાક (સમજ,બૂજ) સે ભી બઈદ નહી, ઔર આમ ઉર્દૂ પઢનેવાલે ભી ઈસસે ઈસ્તિફાદહ કર સકતે હૈં.

આમ મુસ્લિમીન કો ઈસ ખાત કા હરીષ (લાલચી) હોના ચાહિયે કે વો આપ ﷺ કે બયાન કિયે હુએ અહકામ ઔર આદાબ કી તરહ આપ ﷺ કે તબઈ ઔર આદી તરીકો કો ભી અપનાએ, આપ ﷺ કી શરીઅત ઔર આદતે દોનોં ઈન્સાનોં કે લિયે મેઅ્રાજ કા દરજા રખતી હૈં, અલ્લાહ તઆલા ઉમ્મતે મુસ્લિમહ કો ઈસકી તૌફીક નસીબ ફરમાએ, ઔર ઈસ સિલસિલે મેં મસ્રૂફે અમલ તમામ એહલે ઈલ્મ કો જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએ. આમીન...

وصلی اللہ وسلم علی سیدنا محمد وعلی آلہ وصحبہ اجمعین
 વસ્સલામ

૧/૨મઝાનુલ મુબારક સ.હિ. ૧૪૩૭

મુતાબિક જૂન ઈ.સ. ૨૦૧૬

હમરત મૌલાના સૂફી મુહમ્મદ સરવર દા.બ.

શૈખુલ હદીષ જામિઅહ અશરફિયહ લાહોર

الحمد لله رب العلمين والصلوة والسلام على خاتم النبيين
وعلى آله وازواجه واصحابه واتباعه اجمعين

મૌલાના ઘુમ્મન સા. કી મુબ્દતુશ્શમાઈલ કિતાબ મેરે પાસ તફરીઝ (અભિપ્રાય) કે લિયે આઈ, જો ઉન્હોને જેલ મેં લિખી, બાઝ જગહોં સે દેખી, પળડી, બહોત મુફીદ પાયા.

દુઆ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા શમાઈલે તિરમિઝી કી ઈસ શરહ કો કબૂલ ફરમાઓ, ઔર હર ખાસ વ આમ કે લિયે નાફેઅ બનાઓ. આમીન...

وصلی الله تعالیٰ علی خیر خلقه محمد وآله واصحابه واتباعه
اجمعين

મુદરિસ જામિઅહ અશરફિયહ લાહોર

૨૪ ઝિલ્હિજજહ સ.હિ. ૧૪૩૭

૨૭ ડિસેમ્બર ઈ.સ. ૨૦૧૫

हजरत शैब मौलाना अ.हदीज़ मक्की रह.

अमीर इंटरनेशनल अल्मे नबुव्वत मूवमेन्ट, मक्का मुकर्रमह

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنْ لَا نَبِيَّ بَعْدَهُ وَعَلٰى آلِهِ
وَاصْحَابِهِ وَآزَوَاجِهِ وَاتَّبَاعِهِ اَجْمَعِينَ.

अम्माबाद! मुहिब्बे मुकर्रम मुतकदिलमे ईस्लाम हजरत मौलाना मुहम्मद ईलयास घुम्मन सा. दा.ब.ने ईस सियाहकार को अपनी किताब "मुहम्मदतुशशमाईल" (शमाईले तिरमिज़ी की शर्ह) का मुसव्वदह (किताब छपने से पेहले की तहरीर) ईनायत इरमाया के उसका मुतालअह करके तक्रीज़ लिप्पुं, ईस लिये ईस सियाहकारने ईसका मुतालअह किया और ईस मुबारक किताब पर तक्रीज़ अपनी भुश किस्मती समज कर लिपना शुर्अ कर दी.

हमारे शैब बरकतुल् अस्र शैबुल हदीष हजरत मौलाना मुहम्मद जकरिय्यह कांधलवी मदनी रह. हमेशा अहले ईल्म हजरात को शमाईले तिरमिज़ी और उसकी शर्ह "असाईले नबवी" का बहोत अहतमाम से मुतालअह करने की ताकीद इरमाते थे के हुज़ूर ﷺ डी डर अम्र (बात, काम) में डर मुसलमान के लिये उस्वअे हसनह (बेहतरीन नमूना) हैं.

हजरत शैब रह. की शमाईले तिरमिज़ी की शर्ह "असाईले नबवी" बहोत मुबारक और उलमाअे किराम के लिये ईन्तिहाई मुईद व मुअ्षिर थी, अल्लहुलिल्लाह! बहोत हजरातने ईससे भरपूर फायदा उठाया और उसके फ़्यूज़ से ખૂબ मुस्तफीज़ हुअे.

हजरत मौलाना ईलयास घुम्मन सा.ने अपनी ईस मुफ्तसर शर्ह में ईस बात का अहतमाम किया है के अवाम मुसलमान ईससे पूरा पूरा फायदा हासिल कर सकें, ईस लिये उनका मुकद्दमह में

ઈર્શાદ હૈ કે "યે કિતાબ ખાલિસ અવામુન્નાસ કે લિયે હૈ, ઈસ ઈસમે અવામી ઝબાન ઈસ્તેમાલ કી ગઈ હૈ, પૂરી કિતાબ મેં શાયદ હી કોઈ મુકામ ઐસા આયા હો જહાં કોઈ ઈસ્તિલાહી લફ્ઝ ઈસ્તેમાલ કિયા ગયા હો."

અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મૌલાના ઘુમ્મન સા. કો યે ભરપૂર સલાહિયત અતા ફરમાઈ હૈ કે વો બહોત સે મુશ્કિલ મસાઈલ આમ અલ્ફાઝ મેં ઐસે બયાન ફરમાતે હૈં કે હર આમ શખ્સ થોડે સે ઈલ્મવાલા ભી ઉસે અચ્છી તરહ સમજ જાતા હૈ. શમાઈલ કી ઈસ શર્હ "ઝુબ્દતુશ શમાઈલ" કો અલ્લાહ તઆલા કબૂલિયત સે સરફરાઝ ફરમાએ ઔર હઝરત મૌલાના ઘુમ્મન સા. કે લિયે ઈસે સદ્કમે જારિયહ મફ્બૂલહ બનાએ, ઔર બિરાદરાને ઈસ્લામ કો ઈસ મુબારક કિતાબ સે મુસ્તફીદ વ મુસ્તફીઝ હોને કી તૌફીક અતા ફરમાએ ઔર ઈસે હુઝૂરે અકદસ ﷺ કી સચ્ચી મુહબ્બત ઔર પુખ્તા કલ્બી તઅલ્લુક પૈદા હોને કા ઝરિયા બનાએ ઔર હર હાલ વ હર અમલ મેં હઝરત ﷺ કી કામિલ ઈતિબાઅ કી તૌફીક દે કર દોનો જહાન કી ખૈરો સે સરફરાઝ ફરમાએ. આમીન...

وصلی الله تعالیٰ علیٰ خیر خلقه و سید رسله و خاتم أنبیائہ
سیدنا و حبیبنا و قرۃ أعیننا و نبینا و مولانا محمد بن النبی الامی
الکریم و علی آلہ و أصحابہ و أزواجه و أتباعہ اجمعین و بآرک وسلم تسلیماً
کثیراً کثیراً.

کتبه الفقیر الی رحمة ربه الکریم

ઈતવાર કી શબ

૭/૨મઝાનુલ્ મુબારક સ.હિ.૧૪૩૭

મુતાબિક ૧૨/જૂન ઈ.સ.૨૦૧૬

શૈબુલ કુર્આન વલ્ હદીષ હઝરત મૌલાના નૂરુલ હાદી દા.બ.

મોહતમીમ દારુલઉલૂમ તા'લીમુલ્ કુર્આન શાહ મન્સૂર જિ.સવાબી

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وكفى وسلاماً على عبادة الذين اصطفى وبعد!

હુઝૂર અકરમ ﷺ કે સાથ ઈશક વ મુહબ્બત ઈમાન કા હિસ્સા હૈ ઔર ઈસ ઈશક વ મુહબ્બત કે હવાલે સે યે ઉમ્મતે મર્દૂમા બિહમ્દિલ્લાહ બહોત હી ઝરખૈઝ રહી હૈ. આં હઝરત ﷺ કે અફ્વાલ વ અફ્આલ કા કયા કેહના! ઉમ્મત કે ઉલમા વ સુલહાને આપ ﷺ કી નશિસ્ત વ બરખાસ્ત, ઉનકા હુલિયએ મુબારકહ, ઉનકે અખ્લાકે કરીમાના ગર્ઝ હર હવાલે સે આપ ﷺ કી મુકમ્મલ તસ્વીરે હયાત ઉમ્મત કે સામને કમા હક્કહૂ પેશ કી હૈ.

મઝકૂરહ બાલા પેહલૂ સે ખિદમત "શમાઈલે નબવી" કેહલાતી હૈ, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ઈસી સિલસિલે મૈ મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. કી કિતાબ "મુબ્દતુશ્શમાઈલ" ઉલમા વ તલબા કે લિયે આમ ફહમ હોને કે સાથ મુફીદ ષાબિત હોગી.

બંદે કો દેખને કી ફુર્સત તો મિલી નહી અલબત્તા તસ્દીક કરને વાલે હઝરાત કી તસ્દીકાત પર એ'તેમાદ કરતે હુએ યે ચંદ સુતૂર હવાલએ કિરતાસ હૈ, અલ્લાહ તઆલા યે કિતાબ અપની બારગાહ મૈ કબૂલ ફરમા કર ઉમ્મત કે લિયે નાફેઅ બનાઓ.

૧૧/ ઝિલ્કઅદહ સ.હિ. ૧૪૩૭

૧૫/ ઓગષ્ટ ઈ.સ. ૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના મુફતી સૈફુલ્લાહ હક્કાની દા.બ.

રઈસ દારુલ્ ઈફ્તા જામિઅહ હક્કાનિય્યહ અકોડા ખટક

બિસ્મિહી તઆલા

મોહતરમ ભાઈ મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ દા.બ. કી કિતાબ શર્હ શમાઈલે તિરમિઝી "ઝુબ્દતુશશમાઈલ" કી સૂરત મેં મેરે સામને હે, યે મેહનત જેલ કે કેદ હોને કે ઝમાને કી હે. "શમાઈલે તિરમિઝી" પર હર ઝમાને મેં મેહનત હુઈ ઔર કિતાબે લિખી ગઈ ઔર મૌજૂદહ ઝમાને કી યે કાબિલે કદ્ર મેહનત હઝરત મૌલાના ઈલયાસ ઘુમ્મન ઝિદમજૂદહુ કે હિસ્સે મેં આઈ, ઔર મૌલાના મૌસૂફને ખૂબ શર્હ વ તશરીહ કરતે હુએ "શમાઈલે તિરમિઝી" કા હક અદા કિયા હે.

ઈન્શાઅલ્લાહ યે કિતાબ અસાતિઝએ કિરામ ઔર તલબએ ઈઝામ કે લિયે બહોત મુફીદ રહેગી, અલ્લાહ તઆલા મૌસૂફ કી યે મેહનત ઔર કાવિશ કો કબૂલ ફરમા કર ઝાદે આખિરત બનાએ, ઔર મૌલાના મૌસૂફ કો ઈસ જૈસી કિતાબ કી તરહ ઔર કિતાબે લિખને કી તૌફીક અતા ફરમાએ. આમીન...

ફકત વસ્સલામ

૨૯/ શવ્વાલ સ.હિ. ૧૪૩૭

૪/ ઓગષ્ટ ઈ.સ. ૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના અમીમુર્હમાન હઝારવી દા.બ.

જામિઅહ દારુલઉલૂમ ઝકરિયા તરનોલ, ઈસ્લામાબાદ

الحمد لله رب العلمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين و
على آله واصحابه اجمعين، أما بعد!

હર સચ્ચે આશિકકી યે ખ્વાહિશ હોતી હૈ કે વો કુદરત કી અતા કી હુઈ બેહતરીન સલાહિય્યતે અપને આકા વ મૌલા સરવરે કાઈનાત, ફખરે મૌજૂદાત, ખાતમુન્નબિય્થીન, સચ્ચિદિના વ મૌલાના હઝરત મુહમ્મદ ﷺ કી ઝાતે અફ્દસ પર નિછાવર કર દે, ઔર આપ ﷺ કી શાને આલી કા ઝિક્ર કરકે આયતે મુબારકહ "وَرَفَعْنَاكَ عَلَى آلِهَةٍ مُّجِيدَةٍ" કે ખિદમત ગુઝારો મેં શામિલ હો જાએ, તા હમ આપ ﷺ કા કોઈ અદના ગુલામ યે દા'વા નહી કર સકતા કે ઉસને અપને આકા વ મૌલા કી અઝમત વ શાન કા લાખવાં હિસ્સા ભી અદા કર દિયા હે.

૨૨/ રમઝાનુલ્ મુબારક સ.હિ. ૧૪૩૭ મગરિબ કી નમાઝ કે બાદ મોહતરમ મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. જામિઅહ દારુલ ઉલૂમ ઝકરિય્હ તશરીફ લાએ ઔર અપની કિતાબ "ગુબ્દતુશમાઈલ" શમાઈલે તિરમિઝી કી શર્હ પર ચંદ કલિમાત તહરીર કરને કે લિયે ફરમાયા, હઝરત મૌલાના કો અલ્લાહ તઆલાને બહોત સી સલાહિય્યતે અતા ફરમાઈ હૈ, મુખ્તલિફ મૌજૂઆત (વિષયો) પર આપકી કીમતી તસ્નીફાત કા સિલસિલા મિલતા રહા હૈ, મગર સીરત કે ઉન્વાન પર યે આપકી પેહલી ખિદમત હૈ, યે કિતાબ તો આકાએ કરીમ કે ઈશક વ મુહબ્બત કો બખ્ષાને કે લિયે હૈ, શમાઈલે તિરમિઝી પર હમારે મુર્શિદે પાક હઝરત શૈખુલ હદીષ મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિય્હ રહ. કી

"ખસાઈલે નબવી" શોહરએ આફક (પૂરી દુનિયા મેં મશહૂર) તસ્નીફ હે. આપ ઈસ કિતાબ કો એહતેમામ સે પળહને કી તાકીદ ફરમાયા કરતે થે, ખુદ મુજે ભી મદીના મુનવ્વરહ કે કિયામ મેં ઈસકી ખુસૂસી તાકીદ ફરમાઈ, ઈસ ઉન્વાન પર અબ જિત્ની ભી કાવિશે હો રહી હૈં વો સબ હઝરત શૈખ રહ. કી મુબારક કિતાબ હી સે ઈસ્તિફાદહ હે, આજ કલ કે ઉલમાએ કિરામ કા ઈસ તરફ મુતવજજેહ હોના બેહદ મુફીદ, મુબારક ઔર ઝરૂરી હૈં કે ઈશકે મુસ્તુફા ﷺ ઔર ઈતિબાએ સુન્નાત કે બગૈર કામયાબી વ કામરાની નામુમ્કિન હે, અહકર કો રમઝાનુલ્ મુબારક કે આખરી અશરહ મેં એઅત્કેકાફ કી વજહ સે પૂરા મુસવ્વદહ પળહને કા મૌકા નહી મિલા, મુખ્તલિફ મકામાત કો દેખને કે બાદ આકાએ કરીમ ﷺ (ફિદાહુ રૂહી વ અબી વ ઉમ્મી) કે ધના ખ્વાનો કે દફતર મેં નામ લિખવાને કે લિયે ચંદ સતરે લિખવા રહા હું.

અલ્લાહ કરીમ યે કિતાબ પળહને સુનનેવાલો કે લિયે ઉસ્વએ હસનહ અપનાને કા ઝરીઅહ બનાએ ઔર હઝરત મૌલાના દા.બ. કો ઝાહિરી ઔર બાતિની કમાલાત સે માલામાલ ફરમાતે હુએ ઉનકે લિયે સદકએ જારિયહ બનાએ.

آمین بجاہ النبی الکریم صلی اللہ علیہ وآلہ اصحابہ اجمعین
 ૨૯/ રમઝાનુલ મુબારક સ.હિ. ૧૪૩૭

હઝરત મૌલાના કાઝી અરશદ હુસૈની દા.બ.

الحمد لله وحده والصلوة والسلام على من لا نبي بعده أما بعد!

અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હૈં:

وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ
أَجْحَرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ. صدق الله العظيم.

હમારે અક્ષર અકાબિર અસ્લાફને સુન્નતે યૂસુફી અદા કરતે હુએ તન્હાઈ મેં તહરીરન (લેખિત) જો બિદમાત અંજામ દી હૈં વો અઝહર મિનશશ્મસ હૈં. હમારે મમ્દૂહ, મુકર્રમ, મુહતરમ, મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ, સાહિબે ઈખ્લાસ, યાસ (નાઉમ્મીદી) કો આસ (ઉમ્મીદ) સે બદલ કર હર મૈદાન મેં પાસ હોને વાલે દામત બરકાતુહુમ ને શમાઈલે તિરમિઝી કી શરહ "મુબ્દતુશ્શમાઈલ" કે નામ સે તરતીબ દી. એસી જગહ મેં જહાં તન્હાઈ હી તન્હાઈ હો, ઈખ્લાસ ઔર યકસૂઈ ઔર ઈન્તિહાઈ તવજ્જુહ વ ઈન્દિમાક સે જો કામ સરઅન્જામ દિયા જાએ વો યકીનન્ મઅરિકતુલ્ આરાઅ હોતા હે ઔર ફિર જિસમેં સાથ સાથ ઈશક વ નિસ્બત, અકીદત વ એહતેરામ કે જઝબાત કા બહરે ઝખ્ખાર થાયે મારતા હે ફિર ઉસકી હલાવત વ યાશની કઈ ગુના બળ્હ જાતી હે, નામ ભી "મુબ્દતુશ્શમાઈલ" સુબહાનલ્લાહ!

ખુદાએ વહ્દહૂ લા શરીક હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ધુમ્મન સા. દા.બ. કી ઈસ મુબારક કોશિશ કો ઉનકે લિયે ઔર સબ મુઆવિનીન, મુકર્રિઝીન ઔર કારિઈન કે લિયે બાઅિથે મગ્ફિરત વ બખ્શિશ ફરમાવે ઔર રોઝે કયામત સચ્ચિદુલ્ અવ્વલીન વલ્

આખિરીન રહમતે કાયનાત, ફખરે મૌજૂદાત, સરવરે કાયનાત
નબીય્યુલ ઈન્સિ વલ્ જિન્નાત, મહબૂબે રબ્બુલ અર્ઝ
વસ્સમાવાત ﷺ કા કુર્બ નસીબ ફરમાવે. આમીન...

آمین بحرمۃ طه ویسین صلی الله علیه وسلم

ખાનકાહે મદની, હાલ વારિદ એબટઆબાદ

૯/ શવ્વાલુલ મુકર્રમ સ.હિ. ૧૪૩૭

મુતાબિક ૧૪ જુલાઈ ઈ.સ. ૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના ઈશાદિ અહમદ દા.બ.

શૈબુલ હદીષ વ મોહતમીમ જામિઅહ દારુલઉલૂમ ઈદગાહ કબીરવાલા

બહોત સે દીગર હઝરાત કી તરહ આપ કી સીરત વ સૂરત પર મુશ્તમિલ અઝીમ ઝખીરહ ઈમામ મુહમ્મદ બિન ઈસા તિરમિઝી રહ.ને "શમાઈલે તિરમિઝી" કે નામ સે જમા ફરમાયા, મઝ્ફૂરહ ઝખીરે કી અરબી ઝબાન ઔર ઉસકી ઉર્દૂ શર્હ કે મુશ્કિલ અંદાઝ તક આમ આદમી કી ફહમ કી રસાઈ ન હોને કી વજહ સે અવામુન્નાસ આપ કી સીરતે તથિબહ કે ઈસ પેહલૂ સે સિર્ફ ઉલમા વ ખુતબા કે બયાનાત કી હદ તક હી વાકિફ થે, અપને મુતાલએ કે ઝૌક કે ઝરિયે યે પ્યાસ બુજાને સે કાસિર થે, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ.ને શમાઈલે તિરમિઝી કી ઉર્દૂ શર્હ "મુબ્દતુશ્ શમાઈલ" આસાન ઔર આમ ફહમ સાદા ઝબાન મેં લિખ કર યે અઝીમ ખિદમત સરઅંજામ દી. મૌલાના કો અલ્લાહ તઆલાને આમ લોગોં કો મુશ્કિલ સે મુશ્કિલ બાત આસાન અંદાઝ મેં સમજાને કી સલાહિય્યત અતા ફરમાઈ હે.

અપની ઈસી સલાહિય્યત કો ઈસ અઝીમ ખિદમત મેં ઈસ્તિમાલ કિયા જો ઉલમા, મુદરિસીન, ખુતબા ઔર આમ લોગ સબકે તબ્કોં કે લિયે મુફીદ હૈ. અલ્લાહ તઆલા મૌસૂફ કી ઈસ મેહનત વ ખિદમત કો કબૂલ ફરમાએ ઔર તમામ તબ્કાત કે લિયે નાફેઅ વ મુફીદ બનાએ. આમીન.... વસ્સલામ....

૩/ ઝિલ્કઅદહ સ.હિ. ૧૪૩૭

સાહબઝાદહ અમીર અહમદ હફિઝહુલ્લાહ

ખાનકાહે સિરાજિય્યહ કન્દિયાં શરીફ

નાયબ અમીર આલમી મજલિસ તહફ્ફુઝે ખત્મે નબુવ્વત

محمد ونصلي على رسولہ الكريم اما بعد!

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કી કાવિશ ઔર મેહનત "મુબ્દતુશ્શમાઈલ" કી સૂરત મેં મેરે સામને હૈ. યે મેહનત જેલ કે ઝમાને કી હૈ, જબકે ઈન્સાન વહાં અલ્લાહ રબ્બુલ્ ઈઝ્જત કે ઝયાદહ કરીબ હોતા હૈ ઔર ખુશૂઅ ખુજૂઅ ભી ઝયાદહ હોતા હૈ.

"શમાઈલે તિરમિઝી" પર હર ઝમાને મેં મેહનત હુઈ ઔર કિતાબે લિખી ગઈ ઔર ઈસ ઝમાને કી યે કાબિલે કદ્ર મેહનત હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. કે હિસ્સે મેં આઈ. હર દૌર ઔર હર ઝમાને મેં પાઈ જાનેવાલે લોગોં કા મિઝાજ ઔર તબિઅતે મુખ્તલિફ હોતી હૈ ઈસ લિયે લિખને લિખાનેવાલે ઈન ચીઝોં કા ખયાલ ભી રખતે હૈ ઔર લિહાઝ ભી. ઈસ હવાલે સે મેં સમજતા હું કે મૌલાના કી યે મેહનત ઔર કાવિશ બર મહલ ઔર બર વક્ત હૈ. થોડી થોડી જગહ સે ઈસ કિતાબ કો દેખા હૈ, ઈન્શાઅલ્લાહ! આમ મુસલમાનોં કે ફાયદે કે લિયે બહોત કાફી ઔર વાફી હૈ. અલ્લાહ તઆલા કબૂલ ફરમાએ ઔર ઝરિયએ નજાત ઔર તોશએ આબિરત ફરમાએ. આમીન...

દુઆ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા મૌલાના કો દિન દુગુની રાત યોગુની તરકકી અતા ફરમાએ ઔર મૌલાના કે ઈલ્મ, ઉમર ઔર અમલ મેં બરકત અતા ફરમાએ. આમીન, સુમ્મ આમીન.. હઝરત મૌલાના ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. એહલે સુન્નત કા સરમાયા હૈ, અલ્લાહ તઆલા અપની હિફઝ વ અમાન મેં રખ્મે. આમીન... દુઆગો..

મૌલાના ઝાહિદ અરશિદી ઝીદ મજદુહ ઈબ્ને ઈમામ એહલે સુન્નત મૌલાના સરફરાઝ ખાન સફદર રહ.

نحمده تبارك وتعالى ونصلي ونسلم على رسوله الكريم وعلى
اله واصحابه واتباعه اجمعين.

જનાબ સરવરે કાયનાત عليه السلام કે શમાઈલ વ ફઝાઈલ એહલે ઈસ્મ વ દીન કા હમેશા સે મહબૂબ તરીન મૌઝૂઅ રહે હૈ, ઈનમે રાહ નુમાઈ ભી હૈ ઔર ખૈર વ બરકત કે ખઝાને ભી હૈ, જબકે લિખનેવાલા ઔર બયાન કરનેવાલા તસવ્વુર વ ખયાલ મે જનાબ નબીએ કરીમ عليه السلام કી ઝિયારત વ મજલિસ કા લુર્ક ભી મુસલસલ ઉઠાતા રેહતા હૈ.

ઈસ હવાલે સે ઈમામ તિરમિઝી રહ. કે મુરત્તબ કિયે હુએ મજમૂએ કો અલ્લાહ તઆલાને બેપનાહ મકબૂલિય્યત સે નવાઝા હૈ કે હર દૌર મે ઈસસે ઈસ્તિફાદહ કિયા જાતા રહા હૈ ઔર આજ ભી ફૈઝ વ બરકત કા યે સિલસિલા જારી હૈ.

હમારે ફાઝિલ દોસ્ત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા.ને ઈસ મુબારક મજમૂએ કા ખુલાસા અપને ઝૌક કે મુતાબિક મુરત્તબ કરકે ઈસકી ઉર્દૂ ઝબાન મે મુનાસિબ ઔર સાદા તશરીહ કર દી હૈ જો યકીનનુ ઉનકે લિયે ખૈર વ બરકત કા ઝરિયા ઔર સદકએ જારિયહ હૈ.

મેને ઈસકે મુખ્તલિફ મકામાત કો દેખા હૈ ઔર અંદાઝે બયાન કો અકીદત વ મુહબ્બત સે લબરેઝ હોને કે સાથ સાથ આમ ફહમ પાયા હૈ, જિસકી આજ કે દૌર મે બહોત ઝયાદહ ઝરૂરત વ

એહમિયત હૈ.

હમારી નઈ નસલ જો દીની તાલીમાત ઓર સરવરે કાઈનાત
 ﷺ કી હયાતે તથિબહ સે આગાહ ન હોને કી વજહ સે આઈડલ્જ
 કી તલાશ મેં ખુદા જાને કિન ફિઝાઓ મેં ધૂમતી રેહતી હૈ ઈસ લિયે યે
 બેશ બહા તોહફા હૈ ઓર નસ્લે ઈન્સાની કી સબસે બડી આઈડિયલ
 શખ્શિયત સે ઉસકા તઆરુફ કરાતી હૈ.

મેરી દુઆ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ
 ધુમ્મન કી ઈસ કાવિશ કો કબૂલિયત વ રઝા સે બેહરાવર ફરમાએ
 ઓર ઝયાદહ સે ઝયાદહ લોગોં કે લિયે નાફેઅ બનાએ

આમીન યા રબ્બલ આલમીન...

ખતીબ મરકઝી જામેઅ મસ્જિદ ગૂજરાનિવાલા

૨૪/ ઓગષ્ટ સ.હિ.૨૦૧૬

હઝરત મોલાના મુફ્તી મુહમ્મદ હસન દા.બ.

જામિઅહ મદનિય્યહ જદીદ લાહોર

نحمد الله ونصلي على رسوله الكريم اما بعد!

અલ્લાહ તઆલા જગાએ ખૈર અતા ફરમાએ હઝરત અકદસ મોલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કો જિન્હોને આકાએ દો આલમ સરવરે દો આલમ ફરે કૌનેન عليه السلام કી નૂરાની અદાઓ કા એક હસીન ગુલ્દસ્તા અપની મુબારક કિતાબ "મુબદતુશમાઈલ" મેં પેશ કિયા હૈ, અલ્લાહ તઆલા ઈસકી ખુશબૂ સે સબકે કુલૂબ કો ઈતિબાએ સુન્નત કે જઝબે સે મુનવ્વર ફરમાએ.

મદીના મુનવ્વરહ મેં હમારે એક બુઝુર્ગ ઉસ્તાદ ફરમાને લગે: ઈખ્લાસ ભરી ઈતિબાએ સુન્નત કે સાથ ઝિંદગી દુનિયા કે જિસ કોને મેં હો મશ્રિક મેં હો યા મગ્રિબ મેં, યે દૂરી હુઝૂરી સે કમ નહીં હૈ, યા'ની વો દૂર રેહ કર ભી મદીના મુનવ્વરહ મેં હૈ, ઓર હુઝૂર عليه السلام કી મુબારક રૂહ કો ઠંડક પહૂંચા રહા હૈ, સુન્નત કી મિષાલ એક નૂરાની તાર કી તરહ હૈ જો અપને પાવર હાઉસ સે મિલી હુઈ હો ખ્વાહ કિતને હી ફાસલે પર કયૂં ન હો, વો બલ્બ કો રોશન કરેગી ઓર આસપાસ કે માહોલ કો રોશન કરેગી, એસે હી હર સુન્નત કા તઅલ્લુક આપ عليه السلام કે સીનએ અત્હર કે સાથ હૈ જો અન્વારાતે ઈલાહિય્યહ ઓર કુયૂઝાતે રબ્બાનિય્યહ કા મમ્બઅ ઓર મરકઝ હૈ, લિહાઝા યે સુન્નત મુત્તબિએ સુન્નત આદમી કી હસ્તી કો પૂરે આલમ મેં મુનવ્વર કરેગી.

اللَّهُمَّ وَفَّقْنَا لِمَا نَحِبُّ وَتَرَضَى مِنَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ وَاتَّبَاعِ سُنَّةِ

نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

૧૩/ શવ્વાલ સ.હિ. ૧૪૩૭. ૧૬/ જુલાઈ ઈ.સ. ૨૦૧૬

હમરત મૌલાના અ.જબ્બાર દા.બ.

મદ્રસા દારુલ્ હુદા ચોકેરા સરગોધા

نحمده ونصلي على رسوله الكريم اما بعد!

અલ્લાહ તઆલા કે ફઝલો કરમ સે "મુબ્દતુશ્શમાઈલ" કી તાલીફ મુઅલ્લિફ(લેખક)ને જિસ ગર્ઝ કે લિયે કી ઉસકો ખૂબ ખૂબ નિભાયા હૈ, માશાઅલ્લાહુ લા હવલ વલા કુવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહ.

અલ્લાહ તઆલા મુઅલ્લિફ ઝીદ મજદુહૂં ઓર સબ લોગોં કો ઈસ તાલીફ કે સબબ દારૈન મેં નફા અતા ફરમાયે. આમીન...

૧૫/ મુલ્કઅહલ સ.હિ. ૧૪૩૭

હઝરત મૌલાના મુફ્તી અતાઉર્રહમાન દા.બ.

શૈખુલ હદીષ વ મોહતમીમ દારુલઉલૂમ મદનિય્યહ બહાવલપૂર

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة على اشراف الانبياء والمرسلين

અઝીઝમ મુહમ્મદ આસિમ ને શર્હ "મુબ્દતુશ્શમાઈલ" કા મુસવ્વદહ દિખાયા, કિતાબ દેખ કર દિલી ખુશી હુઈ કે ઉર્દૂ મે એક ઔર કીમતી શર્હ કા ઈજાફા હો રહા હે, માદ્દિયત (દુનિયા કો સબ કુછ સમજના) ઔર ઈલ્હાદ (ખુદાઈ કા ઈન્કાર) કે ઈસ દૌર મે જહાં તમામ ઝરાયએ ઈબ્લાગ જનાબ નબીએ કરીમ ﷺ કી મુહબ્બત ઔર આપકી સુન્નતો કી એહમિયત દિલો સે નિકાલને પર તુલે હુએ હૈ, મગિરબઝદા સ્કોલર્ઝ સુન્નતો કો ઈલાકાઈ આદતો કા નામ દે કર ઉસે મા'મૂલી બનાને પર લગે હુએ હૈ, તો ઈન હાલાત મે આપ ﷺ કી સુન્નતો ઔર શમાઈલ કા તઆરુફ કરાના ઔર ઉસ પર અમલ કી દઅવત દેના નિહાયત કાબિલે તહસીન ઔર કાબિલે કદ્ર કામ હે. મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. ઈસ કાવિશ કે લિયે યકીનન ખિરાજે તહસીન ઔર મુબારકબાદ કે મુસ્તહિક હૈ.

શરહ મે આમ ફહમ બયાન કા અંદાઝ ઈખ્તિયાર કરકે અવામ કે લિયે કિતાબ કે ફાયદે કો બળ્હા દિયા હે, શરહ કી તરતીબ મે જૈસા કે જનાબને મુકદ્દમહ મે ભી ઝિફ્ર કિયા હે કે હર બાબ મે એક દો હદીષો કા મતન (અસલ લખાણ) ઝિફ્ર કિયા ગયા હે, બાકી હદીષો કે તર્જમે પર ઈકતિફા (કાફી હોના) કિયા ગયા હે, મેરે ખયાલ સે હર હદીષ કે સાથ હદીષ કે મતન કો ઝિફ્ર કરને કા ભી એહતેમામ કર લિયા જાએ તો નૂરુન અલા નૂર, કયૂંકે અલ્ફાઝે

નબુવ્વત કી અપની તાઘીર ઔર બરકતે હોતી હૈં જિસકા મહઝ તર્જમે મેં ઈલાતા કરના નામુસ્કિન હૈં.

અલ્લાહ તઆલા ઈસ શર્હ કો કબૂલ ફરમાએ ઔર આમ વ ખાસ કો ઝયાદહ સે ઝયાદહ મુસ્તફીદ હોને કી તૌફીક અતા ફરમાએ ઔર મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કી કોશિશ વ મહેનત કો કબૂલ ફરમાએ. આમીન...

વસ્સલામ

૧/ ઓગષ્ટ ઈ.સ.૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ અકરમ વૃક્ષાની દા.બ.

ચેરમેન ખાતમુન્નબિય્થીન ટ્રસ્ટ વ મેડિકલ હાર્ટ સેન્ટર સરગોધા

મુતકલિલમે ઈસ્લામ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. કી કિતાબ "મુબ્દતુશ્શમાઈલ" કો દેખને કા શર્ફ હાસિલ હુવા, શમાઈલે નબવી પર બહોત સે ઉલમાને કલમ ઉઠાયા ઔર મુખ્તલિફ ઝબાનોં મેં ઉસકી તશરીહ કી ગઈ લેકિન વો અફ્ધર ઈલ્મી મબાહિષ પર મુશ્તમિલ થી ઔર ઈસ કદર આમ ફહમ નહી થી કે ઉસસે આમ લોગ ઈસ્તિફાદહ (ફાયદા) હાસિલ કર સકે.

મૌજૂદા ફિત્ને ભરે દૌર મેં ઝરૂરત થી કે હુઝૂરે અકરમ કે તબ્ઈ ઔર આપકે દીગર મામલાત ઔર ઈબાદતોં કો આમ ફહમ ઔર મૌજૂદા દૌર કે તકાઝોં કે મુતાબિક પેશ કિયા જાએ, તો અલ્લાહ તઆલા ને "મુબ્દતુશ્શમાઈલ" કે નામ પર મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. સે યે કામ લે કર આપકો ઉન લોગોં કી સફ મેં શામિલ કર દિયા.

અલ્લામહ અન્વરશાહ કશ્મીરી રહ. કે મલ્ફૂઝાત જિ:૩ સફહ: ૧૩૬ પર હેં કે આફઝ ને સહાબએ કિરામ સે ફરમાયા કે જો આદમી ફિત્ને ભરે દૌર મેં હિમ્મત ઔર ઈસ્તિકામત ઔર પાબિત કદમી સે દીન કે મુક્તઝા કો પૂરા કરેગા તો તુમ્હારે પયાસ આદમિયોં કે અમલ કે બરાબર ઉસે પવાબ મિલેગા.

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા.ને યે કામ ઔર તકાઝે કો પૂરા કિયા હેં ઈસ લિયે ઈન્શાઅલ્લાહ! રસૂલ કી હદીષ કે મિસ્દાક બનેંગે, અલ્લાહ તઆલા હઝરત મૌલાના કી જેલ મેં કી હુઈ ઈસ મેહનત કો કબૂલ ફરમાએ, આમ લોગોં કો ઈસસે પૂરા પૂરા ફાયદા હાસિલ કરને કી તૌફીક અતા ફરમાએ. આમીન...

૨૫/ જુલાઈ ઈ.સ.૨૦૧૬

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

કિતાબ ઓર સાહિબે કિતાબ

(૧) કિતાબ કા તઆરુફ:

ઈમામ હાકિમ રહ. (વફાત:સ.હિ.૪૦૫)ને ઉલૂમે હદીષ મેં ઈલ્મે હદીષ કે ૪૮ શુઅબે (વિભાગ) શુમાર કિયે હૈં જબકે દૂસરે બાઝ મુહદ્દિષીન ને તો ઈસસે ભી ઝયાદહ તઅદાદ(સંખ્યા) બયાન ફરમાઈ હે. ઉનમેં સે એક અહમ શુઅબહ "શમાઈલ" કા હે. "શમાઈલ" જમા (બહૂવચન) હે "શિમાલ" (શીન કે ઝૈર કે સાથ)કી, જિસકા મઅના આદત ઓર ખસ્લત હે, મુલ્લા અલી કારી (વફાત: સ.હિ.૧૦૧૪)ને "જમ્અલ વસાઈલ" (ભા:૧ પે:૩) મેં યહી મઅના મુરાદ લિયા હે.

ઈલ્મે હદીષ મેં શમાઈલ સે મુરાદ હઝરત પાક કી આદતે ઓર ખસ્લતે મુબારકા હૈં, યા'ની આપકા સોના, જાગના, ઉઠના-બેઠના, ખાના-પીના, ખામોશ રેહના બોલના, ચલના-ફરના, લેટના-બેઠના ગર્ઝે કે ઝિંદગી કે રાત-દિન કે મા'મૂલાત. ખાસ ઈસી મૌજૂઅ પર દીગર મુહદ્દિષીને કિરામ ને ભી કિતાબે તહ્ફીર ફરમાઈ હૈં મગર ઈમામ તિરમિઝી રહ. કી કિતાબ ત્રીન એઅતેબાર સે બકિયા હદીષ કી કિતાબોં પર ફવ્કિયત (બડાઈ, બુઝૂર્ગી) રખતી હે:

(૧) યે કિતાબ તફરીબન સબસે કદીમ (પુરાની) હે.

(૨) ઈસમેં મજૂમૂઆ (કુલ) તૌર પર રિવાયાત સહીહ હૈં.

(૩) યે કિતાબ ઈમામ તિરમિઝી જૈસે બુલંદ પાયા ઓર

અઝીમ મરૂતબે વાલે મુહદ્દિષ કી હૈ.

નોટ: શમાઈલે તિરમિઝી કોઈ મુસ્તકિલ કિતાબ નહી હૈ બલકે ઈમામ તિરમિઝી રહ. કી કિતાબ "જામેઅ તિરમિઝી" કા હી તતિમ્મહ (સમાપ્તિ) હૈ ઓર જામેઅ તિરમિઝી ઈલ્મે હદીષ કી સબસે મોઅતબર ૬ સહીહ કિતાબો મેં પાંચવે નંબર પર હૈ. ઈસીસે શમાઈલે તિરમિઝી કા બુલંદ મર્તબેવાલા હોને કા અંદાઝા ભી લગાયા જા સકતા હૈ.

આપકે સામને યે કિતાબ "ઝુબ્દતુશશમાઈલ" ઈસી શમાઈલે તિરમિઝી કા ખુલાસા હૈ. અરબી ઝબાન મેં "ઝુબ્દહ" કા મઅના "મખ્બન" હોતા હૈ, તો ગોયા કે ઝુબ્દતુશશમાઈલ, શમાઈલે તિરમિઝી કા મખ્બન હૈ કયૂંકે બંદે (લેખકે) નિહાયત ઈખ્તિસાર (મુખ્તસર) કે સાથ તકરીબન શમાઈલ કી તમામ હદીષો કો અલ્ફાઝ ઓર શર્હ કે સાથ ઝિફ્ર કર દિયા હૈ.

ઈમામ તિરમિઝી કા તઆરુફ (ઓળખ):

નામ: મુહમ્મદ બિન ઈસા, કુન્નિયત : અબૂ ઈસા, નિસ્બત : તિરમિઝી. આપ તુર્કિસ્તાન (હાલ ઉઝબેકિસ્તાન) કે શહેર "જયહૂન" કે કિનારે વાકેઅ શહેર "તિરમિઝ" સે તકરીબન ૬ મીલ દૂર વાકેઅ "બોગા" નામી બસ્તી મેં સ.હિ. ૨૦૯ મેં પૈદા હુએ મગર આપ મન્સૂબ "તિરમિઝ" શહેર હી કી તરફ હોતે હૈં ન કે "બોગા" બસ્તી કી તરફ.

ઈમામ તિરમિઝી રહ. બડે બુલંદ મરૂતબેવાલે મુહદ્દિષ થે, આપ હાફિઝે હદીષ થે. ઈલ્મે હદીષ મેં "હાફિઝે હદીષ" ઉસકો કેહતે હૈં જો એક લાખ હદીષો કે મતન, સનદ ઓર ઈલલ કે સાથ ઝબાની યાદ કર ચુકા હો. આપકે બારે મેં રિવાયત હૈ કે આપ આખરી ઉમ્ર મેં નાબીના હો ચુકે થે (મગર મશહૂર બાત યે હૈ કે આપ પૈદાઈશી

નાબીના થે) મગર ઈસકે બાવજૂદ આપ બહોત બડે મુહદ્દિષ થે. આપ ઈમામે બુખારી રહ. કે શાગિર્દ હૈં મગર ઈમામ બુખારીને ભી આપસે દો હદીષે લી હૈં, આપને કઈ એક કિતાબે તાલીફ (લિખના) ફરમાઈ હૈં જિનમે ઝયાદહ મશહૂર કિતાબુલ્ ઈલલ, ઈલલે કબીર, ઈલલે સગીર ઔર જામેઅ તિરમિઝી હૈં.

આપ તિરમિઝ મેં સ.હિ. ૨૭૯ મેં માલિકે હકીકી સે જા મિલે (ઈન્તિકાલ હો ગયા). હક તઆલા હર લમ્હા આપકી કબર પર કરોડો રહમતે નાઝિલ ફરમાએ. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي خَلْقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હઝરત પાક ﷺ કી ઝાહિરી મુબારક
શકલો સૂરત કે બયાન મે

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ وَهُوَ ابْنُ أَبِي حَلِيمَةَ، وَالْمَعْنَى وَاحِدٌ، قَالُوا: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَى غُفْرَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ مِنْ وَلَدِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ إِذَا وَصَفَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالطَّوِيلِ الْمُبَغْطِ، وَلَا بِالْقَصِيرِ الْمُبْتَرِّدِ، وَكَانَ رُبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ، لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطِطِ، وَلَا بِالسَّبِطِ، كَانَ جَعْدًا رَجُلًا، وَلَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلَا بِالْمُكَلِّمِ، وَكَانَ فِي وَجْهِهِ تَدْوِيرٌ أَبْيَضٌ مُشَرَّبٌ.

أَدْبَجَ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبَ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمَشَاشِ وَالْكَتَدِ، أَجْرُدُ نَوْمِ سُرْبَةٍ، شَتْنُ الْكَفَيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَمَّا يَنْحَطُّ فِي صَبَبٍ، وَإِذَا التَّقَّتِ التَّقَّتْ مَعًا، بَيْنَ كِتْفَيْهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ، وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ، أَجْوَدُ النَّاسِ صَدْرًا، وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً، وَأَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً، وَأَكْرَمُهُمْ عِشْرَةً، مَنْ رَأَى أَكْبَاهَهُ هَابَهُ، وَمَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ، يَقُولُ نَاعِيَتُهُ: لَمْ أَرْ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

તર્જમા: હઝરત અલી રહિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત પાક ﷺ બહોત ઝયાદહ દરાઝ કદ ન થે ઓર ન હી બિલકુલ પસ્તા કદ થે, બલકે લોગો મે દરમિયાના કદ વાલે થે, આપકે બાલ મુબારક બિલકુલ ઘુંઘરિયાલે થે ઓર ન હી બિલકુલ સીધે થે, બલકે થોડે ઘુંઘરિયાલે થે,

જિસ્મ મુબારક ઝયાદહ મોટા (જાડુ) ન થા, ચેહરા મુબારક બિલ્કુલ ગોલ ન થા, બલ્કે કિસી કદર ઉસમે ગોલાઈ થી (યા'ની ઝયાદહ લમ્બા થા ન ઝયાદહ ગોલ) રંગ મુબારક સુફેદ સુખી માઈલ(લાલાશ પડતો) થા.

આંખે મુબારક સિયાહ (કાળી), પલકે દરાઝ (લાંબી) થી, જોળો કી હડિડયાં મોટી થી, કંધે મુબારક મઝબૂત થે, જિસ્મ મુબારક પર ઝયાદહ બાલ ન થે ઓર સીના મુબારક સે નાફ મુબારક તક બાલો કી લકીર થી ઓર પાવં ગોશ્ત સે ભરે હુએ થે, જબ આપ ચલતે તો કદમ મુબારક તાકત સે ઉઠા ઉઠા કર રખતે ગોયા ઢલાન કી તરફ ઉતર રહે હૈં, જબ કિસી તરફ તવજજુહ ફરમાતે તો પૂરે બદન કે સાથ તવજજુહ ફરમાતે, દોનો કંધો કે દરમિયાન નબુવ્વત કી મહર થી ઓર આપ ખાતમુન્નબિય્વીન થે, સબસે ઝયાદહ સખી દિલવાલે ઓર સચ્ચી ઝબાનવાલે, સબસે ઝયાદહ નરમ તબીઅતવાલે, સબસે ઝયાદહ શરીફ ઓર મુઅઝ્ઝ ખાનદાનવાલે થે, જો શખ્સ અયાનક આપકો દેખતા તો મરૂબૂબ હો જાતા ઓર જિસ શખ્સ કી આપસે જાન પેહચાન હો જાતી ઓર આપસે મેલ-જોલ રખતા તો વો આપકો મહબૂબ બના લેતા, આપકે ઔસાફ બયાન કરનેવાલા કેહતા કે મેને આપ જૈસા આપસે પેહલે કોઈ દેખા ઓર ન હી આપકે બાદ.

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَجَلِيُّ إِمْلَاءً عَلَيْنَا مِنْ كِتَابِهِ قَالَ : أَخْبَرَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ مِنْ وَلَدِ أَبِي هَالَةَ زَوْجِ خَدِيجَةَ، يُكَلِّمُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ لَازِي هَالَةَ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ : سَأَلْتُ خَالِي هِنْدَ بْنَ أَبِي هَالَةَ، وَكَانَ وَصَافًا، عَنْ جَلِيلَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا أَشْتَهِي أَنْ يَصِفَ لِي مِنْهَا شَيْئًا أَتَعَلَّقُ بِهِ، فَقَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخْمًا مُفَخَّمًا، يَتَلَأَلُّ وَجْهُهُ

تَلَاؤُ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، أَطْوَلُ مِنَ الْمَرْبُوعِ، وَأَقْصَرُ مِنَ الْمَشْدَبِ، عَظِيمُ
الْهَامَةِ، رَجُلُ الشَّعْرِ، إِنْ انْفَرَقَتْ عَقِيقَتُهُ فَرَقَهَا، وَإِلَّا فَلَا يُجَاوِزُ شَعْرَهُ
شَحْبَةً أَذْنِيًا إِذَا هُوَ وَفَرَهُ، أَزْهَرُ اللَّوْنِ، وَاسِعُ الْجَبِينِ،

أَزْجُ الْحَوَاجِبِ سَوَابِغٍ مِنْ غَيْرِ قَرْنٍ، بَيْنَهُمَا عِرْقٌ يُدْرِكُهُ الْغَضَبُ،
أَفْقَى الْعِرْدَيْنِ، لَهُ نُورٌ يَعْלוهُ، يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمٌّ، كَفُّ اللَّحْيَةِ، سَهْلُ
الْخَدَّيْنِ، ضَلِيعُ الْفَمِ، مُفْلَجُ الْأَسْنَانِ، دَقِيقُ الْمَسْرُبَةِ، كَأَنَّ عُنُقَهُ جِيدُ
دُمِيَّةٍ فِي صَفَاءِ الْفِطَّةِ، مُعْتَدِلُ الْخُلُقِ، بَادِنٌ مُتَمَاسِكٌ، سَوَاءُ الْبُطْنِ وَالصَّدْرِ،
عَرِيضُ الصَّدْرِ، بَعِيدٌ مَا بَيْنَ الْمُنْكَبَيْنِ، ضَخْمُ الْكَرَادِييسِ، أَنْوَرُ الْمُتَجَرِّدِ
، مَوْصُولٌ مَا بَيْنَ اللَّبَّةِ وَالسَّرَّةِ بِشَعْرِ يَجْرِي كَالْحَبْلِ، عَارِي الثَّدْيَيْنِ
وَالْبُطْنِ مِثْلَ سَوَى ذَلِكَ،

أَشْعَرُ الذِّرَاعَيْنِ وَالْمُنْكَبَيْنِ وَأَعَالَى الصَّدْرِ، طَوِيلُ الرَّتَدَيْنِ،
رَحْبُ الرَّاحَةِ، شَتْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، سَائِلُ الْأَطْرَافِ - أَوْ قَالَ :
شَائِلُ الْأَطْرَافِ - تَحْصَانُ الْأَتْحَاصَيْنِ، مَسِيحُ الْقَدَمَيْنِ، يَنْبُوعُهُمَا الْمَاءُ
، إِذَا زَالَ زَالَ قَلْعًا، يَخْطُو تَكْفِيًا، وَيَمْشِي هَوْنًا، ذَرِيعُ الْبِشِيَّةِ، إِذَا مَشَى
كَأَنَّمَا يَنْعُطُ مِنْ صَبَبٍ، وَإِذَا التَفَتَ التَّفَتَ جَمِيعًا، خَافِضُ الظَّرْفِ، نَظَرُهُ
إِلَى الْأَرْضِ أَطْوَلُ مِنْ نَظَرِهِ إِلَى السَّمَاءِ، جُلُّ نَظَرِهِ الْمَلَا حَظَّةً، يَسُوقُ
أَصْحَابَهُ وَيَبْدَأُ مَنْ لَفِيَ بِالسَّلَامِ.

તજમા : હઝરત હસન બિન અલી રહિ. ફરમાતે હૈ મેને
અપને મામૂ હિન્દ બિન અબી હાલા રહિ. સે હઝરત પાકિસ્તાન કે
હુલિયએ મુબારક કે બારે મે સુવાલ કિયા, વો આપકા હુલિયા
મુબારક બહોત ઝયાદહ બયાન કિયા કરતે થે ઔર મે ચાહતા થા કે
વો મેરે સામને ભી ઉસમે સે કુછ બયાન કરે તાકે મે ઉસકે સાથ

અપના તઅલ્લુક કાઈમ કર સકું, યુનાંચે ઉન્હોને બયાન ક્રિયા કે હઝરત પાક અપની ઝાત વ સિફાત (ગુણો) કે એઅતેબાર સે અઝીમ થે, ઔર દૂસરોં કી નિગાહ મેં અઝીમ મરતબેવાલે થે, આપકા ચેહરા મુબારક ચોદહવી કે ચાંદ કી તરહ ચમકતા થા, આપ દરમિયાના કદ સે ઝરા લમ્બે ઔર લમ્બે કદ સે ઝરા પસ્તા કદ (યા'ની આપકા કદ દરમિયાના થા) આપકા સર મુબારક એઅતેદાલ (ન કમ ન ઝયાદહ) કે સાથ બડા થા, બાલ મુબારક થોડે ઘુંઘરિયાલે થે, સર મુબારક મેં ઈતિફાકન(અચાનક) માંગ નિકલ આતી તો નિકાલ લેતે વરના ખુદ માંગ નિકાલને કા એહતેમામ ન ફરમાતે થે, (યા'ની ઝયાદહ તકલ્લુફ ન ફરમાતે થે) જિસ ઝમાને મેં બાલ મુબારક ઝયાદહ લમ્બે હોતે તો કાન કી લવ સે આગે બળ્હ જાતે, રંગ મુબારક ખૂબસૂરત ચમકદાર થા.

પેશાની મુબારક કુશાદહ(ચૌળી) થી, અબ્ઝૂ (ભંવ) મુબારક બારીક ખમદાર(તેળડી) ગુન્જાન(ઘની) થી, દોનો અબ્ઝૂ જુદા જુદા થે, એક દૂસરે સે મિલે હુએ ન થે, દોનોં કે દરમિયાન બારીક રગ(નસ) થી, જો ગુસ્સે કે વકત ઉભર આતી થી, નાક મુબારક બુલંદી માઈલ (થોડી ઉચી) થી, ઉસ પર એક નૂરાની ચમક થી, જો શખ્સ ગૌર સે ન દેખતા તો વો આપકી નાક કો ઉચા સમજતા થા, દાળ્હી મુબારક ઘની, રુખ્સાર(ગાલ) મુબારક હમવાર, મુંહ મુબારક કુશાદા થા સામને કે દાંતો મેં થોડી કુશાદગી(ચોળાઈ) થી, સીના મુબારક સે નાફ મુબારક તક બાલોં કી એક લંબી લકીર થી, ગરદન મુબારક ખૂબસૂરતી મેં મૂર્તિ કી ગરદન કી તરહ ઔર સફાઈ ઔર ચમક મેં ચાંદની કી તરહ થી, મુઅતદિલ(દરમિયાના) જિસ્મ, ગોશત સે ભરા હુવા બદન મુબારક, પેટ ઔર સીના મુબારક બરાબર થે, સીના મુબારક કુશાદહ(ચૌળા) થા, દોનોં કંધો કે દરમિયાન થોડા ફાસલા થા, અઅઝા (અંગો) કે જોડ કી હડ્ડિયાં બડી ઔર મઝબૂત થી,

જિસ્મ મુબારક કા કપડો સે ખાલી હિસ્સા બડા ચમકદાર ઔર નૂરાની થા, એક બારીક લકીર કે સિવા છાતી મુબારક ઔર પેટ મુબારક પર બાલ નહી થે.

દોનો બાજુઓ, કંધો ઔર સીને કે ઉપર વાલે હિસ્સે પર બાલ થે, દોનો કલાઈયાં લમ્બી ઔર હથેલિયાં કુશાદહ થી, દોનો હાથ ઔર પાંવ પર ગોશ્ત થે, હાથ ઔર પાંવ મુબારક કી ઉગલિયા મુનાસિબ તૌર પર લમ્બી થી, તલ્વે થોડે ગેહરે થે ઔર કદમ હમવાર થે કે ઉન પર પાની ડાલો તો વો બેહ જાએ, જબ આપ ચલતે તો કદમ ઉઠા કર ચલતે, જબ કદમ રખતે તો જુક કર, જબ આપ ચલતે તો વકાર કે સાથ, આપકી ચાલ મુબારક તેજ થી, જબ ચલતે તો એસા મા'લૂમ હોતા થા કે ઢલવાન મેં ઉતર રહે હૈં, જબ આપ કિસીકી તરફ તવજજુહ ફરમાતે તો કામિલ તવજજુહ ફરમાતે, આપકી નજર મુબારક નીચી રેહતી, આપકી નિગાહ આસમાન કે મુકાબલે મેં ઝમીન કી તરફ ઝયાદહ રેહતી થી યા'ની અકષર ઝમીન કી તરફ દેખતે (અગરયે કભી કભી વહી કે ઈન્તિઝાર મેં આસમાન કી તરફ ભી નજર ઉઠાતે થે) આપકી આદત મુબારક આંખો કે કિનારે સે દેખને કી થી, ખૂબ શરમ વ હયા સે આંખ ભર કર નહી દેખતે થે, ચલને મેં સહાબા રદિ. કો આગે રખતે ઔર ખુદ પીછે રેહતે, જિસસે મિલતે સલામ કરને મેં ખુદ પહેલ ફરમાતે થે.

حَدَّثَنَا هُثَايُ بْنُ السَّرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ أَشْعَثَ
يَعْنِي ابْنَ سَوَّارٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةِ إِطْحْيَانَ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حُمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرَ إِلَيْهِ
وَإِلَى الْقَمَرِ، فَلَهُوَ عِنْدِي أَحْسَنُ مِنَ الْقَمَرِ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેંને હઝૂરે પાક ﷺ કો ચાંદની રાત મેં દેખા, આપ ઉસ વકત સુર્ખ(લાલ)

લિબાસ ઝેબેતન (પેહને) ફરમાએ હુએ થે, મેં કભી ચાંદ કો દેખતા
ઔર કભી આપ ﷺ કો, આખિરકાર મેં ઈસ નતીજે પર પહૂંચા કે
હુઝૂરે પાક ﷺ-ચાંદ સે કહી ઝયાદહ ખૂબસૂરત હૈં.

મુબદહ:

ઈસ બાબ કે તહત ચંદ બાર્તે કાબિલે મુલાહિઝા હૈં:

(૧) બાઝ રિવાયતોં મેં આપ ﷺ કા સુર્ખ લિબાસ પહેનને
કા ઝિક્ર હે, ઈસ સિલસિલે મેં ગુઝારિશ હે કે મર્દ કે લિયે સુર્ખ(લાલ)
ઝાફરાની રંગ તો મકરૂહે તહરીમી હે ઔર વૈસે સુર્ખ રંગ કા
ઈસ્તિમાલ જાઈઝ હે, મગર ઝયાદહ શૌખ(ચમકીલા) હોને કી વજહ
સે નાપસંદીદા હે, ઔર હુઝૂરે પાક ﷺ ને જો સુર્ખ લિબાસ પેહના
થા ઈસકે બારે મેં બાઝ મુહદ્દિષીન કી રાઈ યે હૈં કે યે સુર્ખ ધારીદાર
થા, ન કે ખાલિસ ગેહરે સુર્ખ રંગ કા.

(૨) ઈસ બાબ કી એક રિવાયત મેં હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને
(ખ્વાબ મેં યા મેઅરાજ કી રાત) બાઝ હઝરાતે અંબિયા અ.સ. કો
દેખા. આપ ﷺ ફરમાતે હૈં કે હઝરત મૂસા અ.સ. છરેરે(દુબલે)
ઔર પતલે બદન વાલે થે, જેસા કે શન્વઅ કબીલે કે લોગ હૈં ઔર
હઝરત ઈસા અ.સ. હઝરત ઉરૂવહ બિન મસ્ઉદ કે મુશાબેહ (જેસે)
થે ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અ.સ. કો દેખા તો વો મેરે સે ઝયાદહ
મુશાબેહ થે, હઝરત જિબ્રઈલ અ.સ. કો ભી દેખા વો હઝરત દહ્યહ
કલ્બી રદિ. કે ઝયાદહ મુશાબેહ થે.

ઈસ રિવાયત કા મકસદ યે થા કે અગર કોઈ શખ્સ અપને
દાદા મુકર્રમ યા'ની હઝરત ઈબ્રાહીમ અ.સ. કો દેખના ચાહે તો હુઝૂરે
પાક ﷺ કો દેખ લે.

(૩) હુઝૂરે પાક ﷺ કી એડી મુબારક ઔર આંખ મુબારક
કા તઝકિરહઝ હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રદિ. કી રિવાયત મેં યૂં
હૈં:

كَانَ أَشْكَالَ الْعَرَبِ

યા'ની આપ કી આંખ કી સુફેદી મેં સુખ(લાલ) દોરિયાં થી જો કે હુસ્ન કી અલામત હે.

مَنْهُوسُ الْعَقِيبِ.

ઔર એડી મુબારક પર ગોશત કમ યા'ની ઝયાદહ ગોશત ન થા.

(૪) જો હુઝૂરે પાક કો અયાનક દેખતા તો ઉસ પર રોબ તારી હો જાતા, રોબ દર અસલ ઉન મખ્સૂસ ચીઝોં મેં સે થા જો હુઝૂરે પાક કો અતા હુઈ થી. ઈસકી ઝાહિરી વજહ તો યે હે કે હુસ્નો જમાલ મેં ફિત્રી(કુદરતી) તૌર પર રોબ હોતા હે ઔર મજીદ(ઝયાદહ) જબ ઉસકે સાથ કમાલાત ભી શામિલ હો જાએ તો કયા કેહના! ઔર બાતિની વજહ ઈમામ ઈબ્ને કથિમ રહ.ને યે બયાન ફરમાઈ હે કે કિસી ઈન્સાન મેં હેબત ઉસ વકત હોતી હે જબ દિલ અલ્લાહ કી અઝમત, જલાલ ઔર મહબ્બત સે લબરેઝ હોતા હે, તો એસે દિલ પર તસ્કીન નાઝિલ હોતી હે, દિલ કે અંદર નૂરાનિયત પૈદા હો જાતી હે ઔર અલ્લાહ તઆલા એસે દિલવાલે પર હેબત કી ચાદર ડાલ દેતા હે ઔર ઉસે એક ખાસ કિસ્મ કા વકાર હાસિલ હો જાતા હે ઔર યહી વકાર લોગોં કે દિલોં પર અસરઅંદાઝ હોતા હે. ઈસીકા નામ રોબ ઔર હેબત હે, મગર જો શખ્સ હુઝૂરે પાક કે સાથ મુસલસલ મેલ-જોલ રખતા તો વો હુઝૂરે પાક કે અપ્લાકે કરીમાના સે મુતઅશ્ચિર હો કર આપકો મહબૂબ બના લેતા ઔર મુસલસલ કરીબ રેહના તો ઉન્સ(મહબ્બત) પૈદા કર હી દેતા હે.

(૫) સફર મેં હુઝૂરે પાક કા સહાબા રદિ. કે પીછે ચલના પસમાન્દગાન (પીછે ચલનેવાલે) ઔર ઝુઅફા (કમઝોર) કી ખબરગીરી કી વજહ સે હોતા થા ઔર હઝર મેં તવાઝુઅ(નમ્રતા) ઔર આજિઝી કી વજહ સે હોતા થા.

(૬) ઈસ બાબ કે અખીર મેં ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને હુઝૂરે પાક ﷺ કે બારે મેં એક ખાસ ખાત હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. સે નકલ ફરમાઈ હે કે હુઝૂરે પાક કે દાંત મુબારક થોડે કુશાદહ થે યા'ની ઉનમેં કિસી કદર ફાસ્લા(દૂરી) થા.

إِذَا تَكَلَّمَ رَأَى كَالنُّورِ يُخْرُجُ مِنْ بَيْنِ ثَنَائِيَا

કે જબ હુઝૂરે પાક ﷺ ગુફતગૂ ફરમાતે થે તો દાંત મુબારક કે દરમિયાન સે એક નૂર સા નિકલતા દિખાઈ દેતા થા.

મુહદ્દિધીન ને ઈસકે દો મતલબ બયાન ફરમાએ હેં:

(૧) હકીકત મેં નૂર નઝર નહીં આતા થા અલબત્તા વો કલામ (ખાત) નૂરાની હોતા થા.

(૨) અલ્લામહ મનાવી રહ. ફરમાતે હેં કે કોઈ ચીઝ હિસ્સી (મેહસૂસ) તૌર પર નિકલતી દિખાઈ દેતી થી જો કે નૂરાની હોતી થી ઔર યે આપ ﷺ કા મુઅ્જિઝહ થા.

(૩) હઝરત પાક ﷺ કે મુબારક બાલોં કી કૈફિયત તો બયાન હો ગઈ હે, અલબત્તા મિકદાર વગૈરહ ઔર હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઉમ્મ મુબારક કા તઝકિરહ આગે મુસ્તકિલ આ રહા હે, ઈસ લિયે ઉન હદીષોં કો યહાં જાન બૂજ કર છોડ દિયા ગયા હે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي خَاتِمِ التَّبَوُّةِ

બાબ: હઝરત પાક ﷺ કી નબુવ્વત કી મહર
કે બયાન મે

حَدَّثَنَا أَبُو عَمَّارٍ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنُ حُرَيْثٍ بْنِ الْحَزَاعِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ بْنِ وَاقِدٍ, قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُرَيْدَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي بُرَيْدَةَ يَقُولُ: جَاءَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَبِمَ الْمَدِينَةَ بِمَائِدَةٍ عَلَيْهَا رُطْبٌ فَوَضَعَهَا بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, فَقَالَ: يَا سَلْمَانُ مَا هَذَا, فَقَالَ: صَدَقَةٌ عَلَيْكَ وَعَلَى أَصْحَابِكَ, فَقَالَ: ارْفَعْهَا, فَإِنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ

قَالَ: فَرَفَعَهَا, فَجَاءَ الْغَدِيمِيُّ لَهُ, فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, فَقَالَ: مَا هَذَا يَا سَلْمَانُ, فَقَالَ: هَدِيَّةٌ لَكَ, فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ: ابْسُطُوا. ثُمَّ نَظَرَ إِلَى الْخَاتِمِ عَلَى ظَهْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّنَ بِهِ وَكَانَ لِلْيَهُودِ فَأَشْتَرَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَذَا وَكَذَا دِرْهَمًا عَلَى أَنْ يَغْرِسَ لَهُمْ تَحْتًا فَيَعْمَلَ سَلْمَانُ فِيهِ حَتَّى تُطْعِمَ

فَغَرَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّخْلَ إِلَّا تَحْلَةً وَاحِدَةً غَرَسَهَا عُمَرُ فَحَبَلَتِ النَّخْلُ مِنْ عَامِهَا وَلَمْ تَحْبِلْ تَحْلَةً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَأْنُ هَذِهِ النَّخْلَةِ فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا غَرَسْتُهَا فَفَرَزَعَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَرَسَهَا فَحَبَلَتْ مِنْ عَامِهَا.

તર્જમા: હઝરત બુરૈદહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે બુરૈદ પાક ﷺ

જબ મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લાવે તો હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. એક દસ્તરખ્વાન લે કર હાઝિર હુએ, જિસમેં તાઝા ખજૂરે થી, ઉન્હોંને યે ખજૂરે હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કી ખિદમત મેં પેશ કી. હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા: સલમાન! યે કયા હે? અર્ઝ ક્રિયા: યે આપકે લિયે ઔર આપકે સાથીયોં કે લિયે સદકહ હે, આપ ~~પાક~~ ને ફરમાયા: ઈસકો ઉઠા લો, ઈસ લિયે કે હમ સદકહ નહી ખાતે (યા'ની મેં ઔર મેરે રિશ્તેદાર જિનકે લિયે ઝકાત કા માલ જાઈઝ નહી હે)

હઝરત સલમાન ફારસી રદિ.ને દસ્તરખ્વાન ઉઠા લિયા, ઔર અગલે રોઝ ફિર ઐસા હી દસ્તરખ્વાન લાએ, આપ ~~પાક~~ ને પૂછા: યે કયા હે? હઝરત સલમાન ફારસી રદિ.ને અર્ઝ ક્રિયા કે યે આપકે લિયે હદિયા હે. હઝરત પાક ~~પાક~~ ને અપને સહાબા રદિ. સે ફરમાયા કે હાથ બખ્ષાઓ (યા'ની ખાઓ) ફિર હઝરત સલમાન ફારસી રદિ.ને હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કી પુશત(પીઠ) પર નખુવ્વત કી મહર કો દેખા ઔર હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ પર ઈમાન લે આએ. હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. યહૂદિયોં કે ગુલામ થે, હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને હઝરત સલમાન કો બહોત સે દિરહમ કે બદલે મેં ઈસ શર્ત કે સાથ ખરીદ લિયા કે સલમાન અપને યહૂદી માલિક કે લિયે ખજૂર કે તીનસો દરખ્ત લગાએંગે, ઔર ઉનકે ફલ લાને તક ઉનકી ખબરગીરી ભી કરેંગે.

હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને અપને હાથ મુબારક સે વો તમામ દરખ્ત લગાએ, સિવાય એક દરખ્ત કે જો કે હઝરત ઉમર રદિ.ને લગાયા થા, ચુનાંચે વો તમામ દરખ્ત ઉસી સાલ ફલ લાવે સિવાય એક દરખ્ત કે. હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ઉસ દરખ્ત કે બારે મેં પૂછા કે ઈસ દરખ્તને ફલ કયૂં નહી દિયા? હઝરત ઉમર રદિ.ને અર્ઝ ક્રિયા કે ઉસકો મેંને લગાયા થા, હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ઉસકો ઉખાડ કર દોબારા અપને હાથ મુબારક સે લગાયા, તો વો ભી ઉસી સાલ ફલ લે આયા.

હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. કે ઈસ્લામ કબૂલ કરને કા કિસ્સા:

હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. કા તફસીલી વાકિઆ ખુદ ઉન્હી કી ઝબાની સુનિયે: ફરમાતે હૈં કે મેં "અરબહાન" સૂબે(જિલ્લા) મેં એક જગહ કા રેહનેવાલા હું, જિસકા નામ "જે" હે, મેરા બાપ ઉસ જગહ કા સરદાર થા, ઔર મુજસે બહોત ઝયાદહ મુહબ્બત કરતા થા, મેંને અપને પુરાને મઝહબ મજૂસિયત મેં ઈતની મહેનત કી કે આતિશકદા (ગિરજાઘર) કા મુહાફિઝ (રક્ષક) બન ગયા, મુજે બાપને એક મરતબા અપની જાઈદાદ કી હિકાઝત કે લિયે ભેજા, રાસ્તે મેં મેરા ગુઝર નસારા કે ગિરજા પર હુવા, મેં ઘૂમને કે લિયે અંદર ચલા ગયા, ઉનકો નમાઝ પઢતે દેખા તો વો મુજે પસંદ આ ગઈ, મેં શામ તક ઉઘર હી રહા, ઔર ઉનસે પૂછા કે તુમ્હારે દીન કા મરકઝ કહાં હે? ઉન્હોને બતાયા કે શામ મેં હે.

મેં રાત ઘર વાપસ આયા તો ઘરવાલોંને પૂછા કે તુમ સારે દિન કહાં રહે? મેંને સારા કિસ્સા સુનાયા, મેરે બાપને મુજે સમજાયા કે બેટા! વો દીન અચ્છા નહી હે, અચ્છા દીન મજૂસિયત હી હે, મગર મેં અપની રાય પર કાઈમ રહા, બાપ કો ખદશા હો ગયા કે મેં કહી ચલા ન જાઉં, તો બાપને મેરે પાવં મેં બેડિયાં ડાલ કર મુજે બંદ કર દિયા, મેંને ઈસાઈયોં કો પૈગામ ભેજા કે જબ શામ સે સોદાગર ઔર તાજિર (વેપારી) આયે તો મુજે બબર કરે, યુનાંચે કુછ તાજિર આયે તો ઉન્હોને મુજે બબર કી, જબ વો વાપસ જાને લગે તો મેંને પાંવ કી બેડિયાં કાટ ડાલી, ઔર ઉનકે સાથ મુલ્કે શામ ચલા ગયા.

વહાં જા કર મેંને તહકીક કી કે યહાં પર ઈસાઈ મઝહબ કા સબસે બડા આલિમ કોન હે? તો લોગોંને બતલાયા કે ફુલાં ગિરજે કા ફલાના બિશપ બડા માહિર હે, મેં ઉસકે પાસ ચલા ગયા, ઔર બતાયા કે મુજે તુમ્હારે દીન મેં રખત હે ઔર તુમ્હારે પાસ રેહ કર

તુમ્હારી ખિદમત કરના ચાહતા હું, ઉસને મંજૂર કર લિયા, મગર વો અચ્છા આદમી ન થા, બહોત બખીલ ઔર પૈસે કા લાલચી થા, જો માલ જમા હોતા વો અપને ખજાને મેં જમા કર લેતા ઔર ગરીબો પર ખર્ચ ન કરતા.

જબ યે મર ગયા તો ઉસકી જગહ દૂસરા રાહિબ બિઠાયા ગયા, યે ઉસસે બેહતર થા, દુનિયા સે બે રગબત થા, મેં ઉસકી ખિદમત મેં રેહને લગા, જબ ઉસકે મરને કા વકત કરીબ આયા તો મેંને ઉસસે કહા કે મુજે કિસી કે પાસ રેહને કી વસિયત કરતે જાઓ! તો ઉસને કહા કે મેરે તરીકે પર દુનિયા મેં સિર્ફ એક શખ્સ હૈ, જો કે "મૂસલ" મેં રેહતા હૈ, તુમ ઉસકે પાસ ચલે જાના, ઉસકે મરને કે બાદ મેં મૂસલ ચલા ગયા, ઔર ઉસ રાહિબ કો પૂરા કિસ્સા સુનાયા, ઔર બતલાયા કે મેં તુમ્હારી ખિદમત મેં રેહના ચાહતા હું. ઉસને મંજૂર કર લિયા, મેં ઉસકી ખિદમત મેં રહા, વો બેહતરીન આદમી થા, જબ ઉસકી વફાત હોને લગી તો મેંને પૂછા કે મેં અબ કહાં જાઉં? તો ઉસને કહા કે ફુલાં શખ્સ "નસીબીન" મેં હૈ, ઉસકે પાસ ચલે જાના.

મેં ઉસકે મરને કે બાદ નસીબીન ચલા ગયા, ઔર ઉસ શખ્સ કો અપના કિસ્સા સુનાયા, ખિદમત મેં રેહને કી દરખાસ્ત કી, જો મંજૂર હો ગઈ, વો ભી અચ્છા આદમી થા, જબ ઉસકે મરને કા વકત આયા તો મેંને ઉસસે પૂછા કે મેં અબ કહાં જાઉં? ઉસને કહા: "ગમોરિયા" મેં ફુલાં શખ્સ કે પાસ ચલે જાના, મેં વહા ચલા ગયા, વહાં ભી ઈસી તરહ કિસ્સા પેશ આયા, વહાં જા કર મેંને કામ શુરૂ કર દિયા, ઔર મેરે પાસ ચંદ ગાય ઔર કુછ બકરિયાં જમા હો ગઈ, જબ ઉસકી ભી મૌત કા વકત કરીબ આયા તો મેંને ઉસસે પૂછા કે અબ મેં કહાં જાઉં? તો ઉસને કહા કે અબ ઝમીન પર કોઈ શખ્સ એસા નહીં જો કે હમારે તરીકે પર ચલ રહા હો, અલબત્તા નબીએ આખિરુ ઝઝમાં કે પેદા હોને કા ઝમાના કરીબ હૈ, વો દીને

ઈબ્રાહીમી પર અરબ મેં પૈદા હોંગે, ઉનકી હિજરત કી જગહ એસી ઝમીન હૈ જહાં ખજૂરે કષ્ઠરત સે પૈદા હોતી હૈ, ઉસ ઝમીન કે દોનો જાનિબ કંકરીલી ઝમીન હૈ, આપ હદિયા નોશ ફરમાએંગે ઔર સદકા કબૂલ ન ફરમાએંગે, ઉનકે દોનો શાનો (કંધો) કે દરમિયાન નબુવ્વત કી મહર હોગી, અગર તુજસે હો સકે તો ઉનકી સરઝમીન કો પહૂંચ જા.

ઉસકે મરને કે બાદ બનૂ કલ્બ કે ચંદ તાજિર વહાં સે ગુઝરે તો મેને ઉનસે કહા કે અગર તુમ મુજે અપને સાથ અરબ લે ચલો તો મેં બદલે મેં તુમહેં ગાય ઔર બકરિયાં દે દુંગા, ઉન્હોને કબૂલ કર લિયા ઔર મુજે અપને સાથ મકકા મુકર્રમહ લે આએ, મેને ગાય ઔર બકરિયાં ઉનકો દે દી, મગર ઉન્હોને મુજ પર યે ઝુલ્મ કિયા કે મુજે અપના ગુલામ ઝાહિર કિયા ઔર મકકા મુકર્રમા મેં બેચ દિયા. બનૂ કુરૈઝહ કે એક યહૂદીને મુજે ખરીદ લિયા ઔર અપને સાથ મદીના મુનવ્વરહ લે આયા, મદીના મુનવ્વરહ પહૂંચતે હી મેં પેહચાન ગયા કે યે વહી જગહ હૈ જિસકી નિશાનદહી ગમૂરિયા કે પાદરીને કી થી, મેં મદીને મેં રેહતા રહા કે હુઝૂરે પાક^ﷺ હિજરત ફરમાકર મદીના તયિબહ તશરીફ લે આએ.

હુઝૂરે પાક^ﷺ કુબા મેં તશરીફ લાએ થે, ખબર મિલતે હી જો કુહ મેરે પાસ થા, લે કર મેં હાઝિર હો ગયા, ઔર અર્ઝ કિયા કે યે સદકે કા માલ હૈ, તો હુઝૂરે પાક^ﷺ ને ખુદ તનાવુલ ન ફરમાયા, ઔર સહાબા રદિ.ને સે ફરમાયા કે તુમ ખા લો, મેં ખુશ હો ગયા કે એક અલામત (નિશાની) તો પૂરી હો ગઈ, ફિર મદીના આ ગયા, ઔર કુહ જમા કિયા, ફિર ખિદમત મેં હાઝિર હુઆ, ઉસ વકત હુઝૂરે પાક^ﷺ ભી મદીના તશરીફ લા ચુકે થે, મેને કુહ ખજૂરે ઔર ખાના પેશ કિયા, ઔર અર્ઝ કિયા કે યે હદિયા હૈ, તો હુઝૂરે પાક^ﷺ ને ઉસમેં સે તનાવુલ ફરમાયા, મેને દિલ મેં કહા કે યે દૂસરી અલામત

ભી પૂરી હો ગઈ.

ઉસકે બાદ મેં એક મરતબા ફિર હાઝિર હુવા, ઉસ વકત હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ બકીઅ મેં કિસી સહાબી કે જનાઝે કે લિયે તશરીફ ફરમા થે, મેંને સલામ કિયા ઓર પીઠ કી જાનિબ ધૂમને લગા, આપ મેરા ઈરાદા સમજ ગયે, ઓર કમર સે ચાદર કો હટા દિયા, મેંને નબુવ્વત કી મહર કો દેખા, ઓર જોશ મેં ઉસ પર જુક ગયા, ઉસકો ચૂમતા રહા ઓર રોતા રહા, હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા: મેરે સામને આઓ! મેં સામને આયા ઓર સારા કિસ્સા સુનાયા.

ઉસકે બાદ અપની ગુલામી મેં ફંસા રહા, એક મરતબા હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા કે અપને માલિક સે મુકાતબત કા મા'મલા કર લો, મેંને ઉસસે મા'મલા તે કિયા, ઓર બદલે કિતાબત દો ચીઝેં મુકરર હુઈ, એક યે કે ચાલીસ અવકિયા સોના નકદ (એક અવકિયા ચાલીસ દિરહમ કા ઓર એક દિરહમ ત્રીન યા ચાર માશા કા હોતા હે) દૂસરી યે કે ત્રીનસો ખજૂર કે દરખ્ત લગાઉ ઓર ઉનકી પરવરિશ કરું ઓર ફલ લાને તક ઉનકી ખબરગીરી કરતા રહું.

~~.....યુનાંચે હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને સામને દસ્તે મુબારક સે ખજૂરે લગાઈ જો કે ઉસી સાલ ફલ લે આઈ ઓર ઈતિફાક સે કિસી જગહ સે સોના ભી આ ગયા, હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને મુજે (સલમાન ફારસી કો) મરહમત ફરમા દિયા કે જાઓ ઓર ઈસકો બદલે કિતાબત મે અદા કર દો! મેંને અર્ઝ કિયા: હઝરત! યે કાફી નહી હોગા, યે થોડા હે, ઓર બદલે કિતાબત કી મિકદાર બહોત ઝયાદહ હે. હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનહૂ ઈસીસે પૂરા ફરમા દેંગે, યુનાંચે મેં લે કર ગયા ઓર બદલે કિતાબત મેં ઉસમેં સે દે દિયા, હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેં દસ સે ઝયાદહ આકાઓ કે પાસ રહા હું.~~

મુશિકલ અલ્ફાઝ કે મઆની:

મુકાતબત: કોઈ ગુલામ અપને માલિક સે યે તૈ કર લે કે મે તુમ્હે ઈસ કદર માલ દુંગા લેકિન શર્ત યે હૈ કે તુમ મુજે આઝાદ કર દોગે, એસે ગુલામ કો "મુકાતબ" ઉસ રકમ કો "બદલે કિતાબત" ઓર એસે મા'મલે કો "મુકાતબત" કેહતે હૈ.

મુબદલ:

નબુવ્વત કી મહર કે બારે મે ચંદ બાતે કાબિલે લિહાઝ હૈ:

(૧) બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈ કે નબુવ્વત કી મહર પૈદાઈશ કે વકત હી સે થી, ઓર બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈ કે જબ પેહલી મરતબા આપ કા સીના મુબારક ચાક (ચીરના) ક્રિયા ગયા તો ઉસ વકત નબુવ્વત કી મહર ભી બના દી ગઈ.

(૨) બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈ કે નબુવ્વત કી મહર પર "મુહમ્મદુર રસૂલુલ્લાહ" લિખા હુવા થા, ઓર બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈ કે નબુવ્વત કી મહર પર "سِرِّ فَأَنَّ الْبَشُوْرَ" લિખા હુવા થા જિસકા મતલબ યે હૈ કે તુમ જહાં ભી રહોગે તુમ્હારી મદદ કી જાએગી.

(૩) હુજૂરે પાક કી નબુવ્વત કી મહર કી શકલ ઓર મિકદાર કયા થી ઓર ઉસકા રંગ કયા થા? ઈસ બારે મે મુખ્તાલિફ રિવાયાત મરવી હૈ:

✽ હઝરત સાઈબ બિન યઝીદ રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ યૂં હૈ:

فَإِذَا هُوَ مُثَلَّرٌ رَّحْلَةً

કે વો ચકોર કે અંડે જૈસી થી, ચકોર કા અંડા મુર્ગી ક અંડે સે ઝરા છોટા ઓર કબૂતરી કે અંડે સે ઝરા બડા હોતા હૈ, બાઝ કેહતે હૈ કે જિસ તરહ મસહરી (પલંગ) કી ચાદર કે સાથ લટકનેવાલી ગુંદી હોતી હૈ, જો કબૂતર કે અંડે કે બરાબર બેઝવી શકલ (ઈંડા આકાર) મે હોતી હૈ, નબુવ્વત કી મહર ભી ઉસી કે જૈસી થી.

❖ હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ
યે હૈ: **عَدَّ حَمْرَاءَ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ**

યા'ની નબુવ્વત કી મહર સુખ રસોલી (લાલ રસોળી) જેસી
થી, ઔર મિકદાર મેં કબૂતર કે અંડે કે બરાબર થી.

❖ હઝરત અબૂ ઝૈદ ઉમર બિન અખ્તબ અન્સારી રદિ. કી
રિવાયત કે અલ્ફાઝ યે હૈ: **شَعْرَاتُ كُنُيَعَاتٍ**

યા'ની ચંદ બાલોં કા મજમૂઆ થા.

❖ હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ યે
હૈ: **كَانَ فِي ظَهْرِهِ بَضْعَةٌ تَأْكُلُ**

આપકી પીઠ મુબારક પર ગોશત કા ટુકડા ઉભરા હુવા થા.

❖ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સરજિસ રદિ. કી રિવાયત કે
અલ્ફાઝ યે હૈ: **عَلَى كَتِفَيْهِ مِثْلُ الْجَنْجِ حَوْلَهَا خِيَلَانٌ كَأَنَّهَا تَلِيلٌ**

યા'ની નબુવ્વત કી મહર આપકે દોનો કંધો કે દરમિયાન
મુઠઠી કી તરહ થી, જિસકે ચારોં તરફ તિલ થે જો મસોં કે બરાબર થે.

ઈન તમામ રિવાયાત કા ખુલાસા ઔર મુબદલ યે હૈ કે હુઝૂરે
પાક **ﷺ** કી પીઠ મુબારક પર દોનો કંધો કે દરમિયાન ગોશત કા
ઉભરા હુવા એક અંડે જેસા હિસ્સા થા ઔર ઉસ પર બાલ ભી થે.

મઝકૂરહ રિવાયાત મેં ઈખ્તિલાફ કોઈ હકીકી ઈખ્તિલાફ
નહી, કયૂંકે યે સબ તશબીહાત (એક ચીઝ કો દૂસરી ચીઝ કે જેસા
ખતાના) હૈ ઔર તશબીહ હર શખ્સ કી અપને ઝહન કે મુવાફિક
હોતી હૈ જો કે તકરીબી (અંદાઝે, સોચ) હાલત હોતી હૈ ઔર તકરીબ
કે ઈખ્તિલાફ મેં ઈશકાલ(શક) નહી હોતા.

અલ્લામહ કુર્તબી રહ. ફરમાતે હૈ કે નબુવ્વત કી મહર
મિકદાર ઔર રંગ મેં મુખ્તલિફ હોતી રેહતી થી ઔર કમ ઝયાદહ
ભી હોતી રેહતી થી. (હાશિયહ જમ્હુલ વસાઈલ:ભા:૧ પે:૭૨,૭૩)

(૩) હુઝૂરે પાક **ﷺ** કી વફાતે મુબારક કે વકત જબ બાઝ

સહાબા રદિ. કો શક હુવા તો હઝરત અસ્મા રદિ.ને નબુવ્વત કી મહર ન હોને કે સબબ ઈન્તિકાલ હો જાને કી દલીલ દી થી, જિસસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે નબુવ્વત કી મહર વફાત કે વકત ખતમ હો ગઈ થી. (હાશિયહ જમ્બુલ વસાઈલ:ભા:૧ પે:૭૨,૭૩)

بَابُ مَا جَاءَ فِي شَعْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે સર મુબારક કે બાલ મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى بَصْفِ أُذُنَيْهِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ કે બાલ મુબારક આધે કાનો તક થે.

حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُسْدِلُ شَعْرَهُ، وَكَانَ الْمُسْرِكُونَ يَفْرِقُونَ رُءُوسَهُمْ، وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يُسْدِلُونَ رُءُوسَهُمْ، وَكَانَ يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ بِشَيْءٍ، ثُمَّ فَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈ કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ અપને બાલ મુબારક (બગેર માંગ નિકાલે) વૈસે હી છોડ દેતે થે, મુશ્રિક લોગ બાલો મે માંગ નિકાલતે થે જબકે એહલે કિતાબ નહી નિકાલા કરતે થે, હુઝૂરે પાક ﷺ ઈન થીઝો મે એહલે કિતાબ કી મુવાફકત (સમાનતા) કરના પસંદ ફરમાતે થે જિનમે કોઈ હુકમ નાઝિલ ન હુઆ હોતા થા, મગર બાદ મે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ભી સર મુબારક મે માંગ નિકાલના શુરૂઅ ફરમા દી.

મુબદ્દલ:

હુઝૂરે પાક ﷺ કે બાલ મુબારક કી મિક્દાર મે મુખ્તલિફ

રિવાયાત બયાન કી ગઈ હૈ, ઔર ઉનમે કોઈ તઆરુઝ(વિરોધાભાસ) યા ઈખ્તિલાફ નહી હૈ, ઈસ લિયે કે બાલ બળ્હનેવાલી ચીઝ હૈ. એક ઝમાને મે અગર કાન કી લવ તક હૈ તો દૂસરે ઝમાને મે ઉસસે ઝાઈદ, ઈસ લિયે કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કા સર મુંડવાના ચંદ મરતબા સાબિત હૈ, તો જિસને સર મુંડવાને કે કરીબ ઝમાને મે બાલો કી મિકદાર કો નકલ કિયા તો ઉસને છોટે બાલ નકલ કિયે, ઔર જિસને બાલ મુબારક કટવાએ હુએ કો કુછ ઝમાના બીત જાને કે વકત નકલ કિયા તો ઉસને ઝયાદતુ બાલ નકલ કિયે.

બાઝ ઉલમાને રિવાયતો કો ઈસ તરહ ભી જમા ફરમાયા હૈ કે સર મુબારક કે અગલે હિસ્સે કે બાલ મુબારક કાન કે આધે હિસ્સે તક પહૂંચ જાતે, ઔર સર કે દરમિયાની હિસ્સે કે બાલ કાન કે નીચે તક ઔર અખીર સર મુબારક કે બાલ મુબારક કંધો કે કરીબ તક પહૂંચ જાતે થે, બાઝ ઉલમાને ઈસ તરહ ભી જમા ફરમાયા હૈ કે બાલ મુબારક આમ તોર પર કાનો તક લંબે હોતે થે, ફિર જબ હજામત બનવાને મે સફર વગૈરહ મે દેર હો જાતી તો બળ્હ કર ગરદન તક પહૂંચ જાતે, ઔર અગર મઝીદ દેર હો જાતી તો બળ્હ કર કંધો તક પહૂંચ જાતે થે.

ફાયદા: અગર બાલ કાનો કી લવ તક પહૂંચ જાએ તો ઉનકો "عَفْرٌ" કેહતે હૈ, અગર ગરદન તક પહૂંચ જાએ તો ઉનકો "بَرْ" ઔર અગર મઝીદ બળ્હ કર કંધો તક પહૂંચ જાએ તો ઉનકો "مَرْ" કેહતે હૈ, ઔર ઉનકે મજમૂએ કો "و" સે તા'બીર કરતે હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَرْجُلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

**બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે મુબારક બાલો મે
કંઘા કરને કે બયાન મે**

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى
قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ،
قَالَتْ: كُنْتُ أُرْجِلُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا حَائِضٌ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મા) આયશા
રદિ. ફરમાતી હૈં કે મે હેઝ કી હાલત મે હુઝૂરે પાક ﷺ કે મુબારક
બાલો મે કંઘી કરતી થી.

حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عِيسَى قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ قَالَ: حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ
بْنُ صَبِيحٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبَانَ هُوَ الرَّقَاشِيُّ، عَنْ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْرِهُ دَهْنَ رَأْسِهِ وَتَسْرِحُ لِحْيَتَهُ، وَيُكْرِهُ
الْقِنَاعَ حَتَّى كَانَ ثَوْبُهُ ثَوْبَ زَيَّاتٍ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે
પાક ﷺ અપને સર મુબારક મે કષરત સે તેલ લગાયા કરતે થે,
દાઢી મુબારક મે કંઘી ક્રિયા કરતે થે, ઓર સર મુબારક પર અક્ષર
કપડા રખ્યા કરતે થે, જો ઝયાદહ તેલ ઈસ્તેમાલ કરને કી વજહ સે
ઐસા હોતા થા જેસે તેલી કા કપડા.

મુબ્દલ:

ઈસ બાબ મે ચંદ બાર્તે કાબિલે મુલાહઝા હૈં:

(૧) ઈસ બાબ કી પેહલી હદીષ સે દો મસ્અલે મા'લૂમ હોતે

હૈં:

૧: સર મેં કંઘી કરના મુસ્તહબ હે.

૨: યે ખિદમત અપની ઔરત સે લેના જબકે વો હેઝ કી હાલત મેં હો, જાઈઝ હે. ઔરત સે હેઝ કી હાલત મેં હમબિસ્તરી હરામ હે, બાકી સબ કામ જાઈઝ હે.

(૨) ઈસી બાબ મેં ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને દો હદીષે બયાન કી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ખુદ ભી કભી કભાર કંઘી ફરમાતે થે, ઔર ઝયાદહ ઈસ્તેમાલ સે મના ભી ફરમાતે થે, ઔર અબૂદાઉદ શરીફ કી હદીષ મેં ભી હુઝૂરે પાક ﷺ સે રોઝાના કંઘી કરને કો મના ફરમાયા હે.

(સુનને અબી દાઉદ: હદીષ: ૪૧૫૮)

ઉલમાને લિખા હે કે યે મુમાનઅત(મનાઈ)તન્ઝીહી હૈ, ઔર મુમાનઅત ભી ઉસ વકત હે જબ કોઈ ઝરૂરત દરપેશ ન હો, ઔર બાલો મેં પરાગંદગી ભી ન હો, વરના તો કોઈ હરજ નહી.

(૩) હુઝૂરે પાક ﷺ સર મુબારક પર કપડા ડાલ દેતે થે, તાકે ઈમામહ ખરાબ ન હો, ઔર વો કપડા તેલ ઝયાદહ ઈસ્તેમાલ કરને કી વજહ સે ઐસા હોતા થા જેસે તેલી કપડા, મગર ઈસકે બાવજૂદ યે હુઝૂરે પાક ﷺ કા મુઅ્જિઝહ થા કે ન તો વો કપડા ગંદા હોતા થા, ન ઉસમે જૂં પડતી થી ઔર ન ખટમલ ખૂન ચૂસ સકતા થા, જેસાકે અલ્લામહ મનાવી રહ.ને નકલ ક્રિયા હે કે કભી મખ્ખી ભી હુઝૂરે પાક ﷺ કે મુબારક બદન પર નહી બેઠી.

(૪) હુઝૂરે પાક ﷺ કંઘી પેહલે દાયે જાનિબ કરતે થે, યે સિફ કંઘી કે સાથ ખાસ નહી, બલકે હર વો ચીઝ જિસકા વુજૂદ શરાફત ઔર ઝીનત (શુંગાર) હૈ, ઉસમે દાયે જાનિબ સે કરના સુન્નત હે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي شَيْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે સુફેદ બાલ
આ જાને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا هَمَّامٌ،
عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَنْسِ بْنِ مَالِكٍ: هَلْ خَضَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: لَمْ يَبْلُغْ ذَلِكَ، إِنَّمَا كَانَ شَيْبًا فِي صُدْغَيْهِ وَلَكِنْ أَبُو بَكْرٍ
خَضَبَ بِالْحِجَاءِ وَالْكَتَمِ.

તજમા: હઝરત કતાદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેને હઝરત
અનસ રદિ. સે પૂછા: કયા હુઝૂરે પાકુસુખ ખિઝાબ ક્રિયા કરતે થે?
ઉન્હોને ફરમાયા કે ઈસકી નોબત હી નહીં આઈ થી, કયૂંકે આપકી
સિફ કનપટીયો પર કુછ સુફેદી આઈ થી, અલબત્તા હઝરત
અબૂબકર સિદીક રદિ. મેહદી ઔર કતમ સે ખિઝાબ ફરમાયા કરતે
થે.

મુબ્દત:

"કતમ" એક ઘાસ હે જિસસે ખિઝાબ ક્રિયા જાતા હે. બાઝ
લોગ કેહતે હૈં કે સિફ કતમ કા ખિઝાબ સિયાહ હોતા હે ઔર મેહદી
કે સાથ સુખ હો જાતા હે. બાઝ કેહતે હૈં કે સિફ કતમ કા ખિઝાબ
સખ્ત હોતા હે, ઔર મેહદી કે સાથ મિલ કર સિયાહી માઈલ હો
જાતા હે, હઝરત મુલ્લા અલી કારી રહ. ફરમાતે હૈં કે
ગલબે(ઝયાદહ) કા એઅતેબાર હોતા હે, અગર ગલબા કતમ કા
હોતા હે તો ખિઝાબ સિયાહ હો જાતા હે, ઔર અગર ગલબા મેહદી
કા હોતા હે તો ખિઝાબ સુખ હો જાતા હે.

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ شَبَبْتُ، قَالَ: شَبَبْتُنِي هُوْدٌ، وَالْوَأَقَةُ، وَالْمُرْسَلَاتُ، وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને અર્ઝ કિયા: યા રસૂલલ્લાહ! આપ તો બૂખડે હો ગયે હૈં (ઈસકી કયા વજહ હૈ? હાલાંકે આપકે એઅતેદાલ (દરમિયાની દરજા) કા યા આપકી ઉમ્મ કા તકાઝા યે થા કે આપ અભી તક જવાન રેહતે) હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે મુજે સૂરએ હૂદ, સૂરએ વાકિઅહ, સૂરએ મુરસલાત, સૂરએ અમ્મ યતસાઅલૂન ઔર સૂરએ ઈઝશશમ્સુ કુવ્વિરત ને બૂખડા કર દિયા હૈ.

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَيَحْيَى بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مَا عَدَدْتُ فِي رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَحْيَيْتِهِ إِلَّا أَرْبَعَ عَشَرَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કે અર મુબારક ઔર દાદી મુબારક મે ચૌદહ એ ઝયાદહ સુફેદ બાલ શુમાર નહી કિયે.

મુબદલ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ કે સુફેદ બાલ બહોત કમ થે લેકિન ઉનકી તઅદાદ મે ઈખ્તિલાફ હૈ. બાઝ રિવાયાત સે ચૌદહ, બાઝ સે સતરહ, અઠારહ ઔર બાઝ સે બીસ મા'લૂમ હોતે હૈં, મગર યે ઈખ્તિલાફ ભી કોઈ હકીકી ઈખ્તિલાફ નહી હૈ. યે ઈખ્તિલાફ મુખ્તલિફ ઝમાનો કી વજહ સે યા ફિર ગિનને મે ફર્ક લગા હૈ, યા'ની ગિનને મે શુબહ હુવા હૈ.

(૨) હુઝૂરે પાકિસ્તાનને ખિજાબ ફરમાયા યા નહીં? ઈસમે ઉલમા કા ઈખ્તિલાફ હે, બાઝ હઝરાત ખિજાબ લગાને કે કાઈલ હુએ હૈં ઔર બાઝ હઝરાત ફરમાતે હૈં કે બાલ જબ સુફેદ હોતા હૈં તો અકષર પેહલે લાલ હોતા હૈં ફિર સુફેદ, ઔર હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે સાથ ભી એસા હી મામલા થા. ઈમામ તિરમિઝી રહ. કી તહકીક યે હે કે આપકે બાલોં કો ખિજાબ કરને કી નોબત હી નહીં આઈ, કયૂંકે આખરી ઉમ્મ તક બહોત કમ તઅદાદ મેં બાલ સુફેદ હુએ થે, જો કે આપકી કનપટિયોં પર થે, યા માંગ નિકાલને કી જગહ પર ચંદ એક બાલ સુફેદ થે, મગર જબ આપ સર મુબારક મેં તેલ લગાતે થે તો વો ભી નઝર નહીં આતે થે, કયૂંકે તેલ કી વજહ સે બાલ ચમકને લગતે થે, યા તેલ કી વજહ સે બાલ જમ જાતે થે, ઔર સુફેદ બાલ કમ હોને કી વજહ સે છુપ જાતે થે.

(૨) હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે બાલ મુબારક સુફેદ હોને યા સહાબએ કિરામ રદિ. કી નઝર મેં વક્ત સે પેહલે બૂળહે હોને કી વજહ બાઝ રિવાયતોં મેં યે આઈ હૈં કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ફરમાયા કે મુજે ફુલાં ફુલાં સૂરહ ને બૂળહા કર દિયા હૈં. ઈસમે મુખ્તલિફ વક્તોં મેં મુખ્તલિફ સૂરતોં કા ઝિક્ર આયા હૈં, મુરાદ ઈનસે વો સૂરતે હૈં જિનમે કયામત કી હોલનાકી કા ઝિક્ર હૈં.

એક રિવાયત મેં હૈં કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ફરમાયા: જો બાર્તે મેં જાનતા હું અગર તુમ્હે માલૂમ હો જાતે તો તુમ હંસના બહોત હી કમ કર દેતે ઔર અકષર વક્ત રોયા કરતે હત્તાકે બીવીયોં કે પાસ જાના ભી છોડ દેતે.

અલ્લામહ ઝમખ્શરી ફરમાતે હૈં કે મેંને એક કિતાબ મેં દેખા હૈં કે એક શખ્સ શામ કે વક્ત બિલ્કુલ સિયાહ બાલોંવાલા જવાન થા, એક હી રાત મેં ઉસકે બાલ સુફેદ હો ગયે. લોગોંને ઉસસે વજહ પૂછી તો ઉસને કહા: મેંને રાત કયામત કા મન્ઝર દેખા હૈં કે લોગ ઝંજીરોં કે

ઝરિયે ખીચ ખીચ કર જહન્નમ મેં ડાલે જા રહે હૈં, ઉસકી દેહશત
મુજ પર કુછ ઐસી ગાલિબ આઈ કે ઉસને એક હી રાત મેં મુજે ઈસ
હાલત પર પહૂંચા દિયા.

بَابُ مَا جَاءَ فِي خِصَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે ખિઝાબ
લગાને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ شَرِيكَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ: سُئِلَ أَبُو هُرَيْرَةَ: هَلْ خَضَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ સે પૂછા ગયા કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ખિઝાબ લગાયા થા? તો ઉન્હોને જવાબ દિયા: જી હાં!.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمِيدٌ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: رَأَيْتُ شَعْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَضُوبًا.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કે બાલ મુબારક કો ખિઝાબ કિયે હુએ દેખા.

મુબદલ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ ને ખિઝાબ ફરમાયા યા નહીં? ઈસ બારે મે ઉલમા કા ઈખ્તિલાફ ગુઝશ્તા બાબ મે ઝિક્ર કર દિયા ગયા હૈ, અલબત્તા સિયાહ ખિઝાબ લગાના મકરૂહ હૈ ઓર શાફિઈય્યહ કે નઝદીક ખિઝાબ લગાના સુન્નત હૈ, લેકિન સિયાહ ખિઝાબ લગાના હરામ હૈ.

(૨) "ખિઝાબ" હર ઉસ ચીઝ કો કેહતે હૈં જિસસે બાલો કો રંગા જાતા હૈ. યે ચીઝ મેહદી, દસ્મહ, કતમ યા કોઈ ઓર નઈ મિલાઈ હુઈ ચીઝ હો, ખિઝાબ હી કેહલાતી હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي كُحْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે સુરમા
મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ ،
عَنْ عَبَادِ بْنِ مَنْصُورٍ ، عَنْ عِكْرِمَةَ ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالَ : اكْتَحِلُوا بِالْإِثْمِدِ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ . وَزَعَمَ أَنَّ
النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ مَكْحَلَةٌ يَكْتَحِلُ مِنْهَا كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثَةً
فِي هَذِهِ ، وَثَلَاثَةً فِي هَذِهِ .

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈ કે
હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: અખ્મદ કા સુરમા આંખો મે ડાલા કરો,
ઈસ લિયે કે આંખો કી રોશની કો ભી તેઝ કરતા હૈ ઓર પલકે ભી
ઝયાદહ ઉગાતા હૈ. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. યે ફરમાતે થે કે
હુઝૂરે પાક ﷺ કે પાસ એક સુરમા દાની થી જિસમેં સે હર રાત
દોનો આંખો મે તીન તીન સલાઈયાં ડાલા કરતે થે.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ
إِسْحَاقَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْهَنْكَدِيرِ ، عَنْ جَابِرٍ هُوَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ : قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : عَلَيْكُمْ بِالْإِثْمِدِ عِنْدَ النََّوْمِ ، فَإِنَّهُ يَجْلُو
الْبَصَرَ ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ .

તર્જમા: હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે
હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: સોતે વકત અખ્મદ સુરમા ઝરૂર ડાલા
કરો, યે બીનાઈ કો તેઝ કરતા હૈ ઓર પલકે ભી ખૂબ ઉગાતા હૈ.
હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી એક રિવાયત મેં હૈ:

إِنَّ خَيْرَ كُنْهٍ الْكُنْهِ الْإِسْلَامُ.

યા'ની તુમ્હારે તમામ સુરમો મેં સે બેહતરીન સુરમા
"અખ્મદ" હે

મુબ્દત:

(૧) સુરમા મુખ્તલિફ કિસ્મ કે પથ્થરો મધલન સિયાહ, સુફેદ, નીલા, પીલા યા સુખી માઈલ સે તૈયાર ક્રિયા જાતા હે ઔર ઈન્સાની આંખ કે લિયે મુફીદ દવાઈ ઔર ઝીનત કા બાઈષ હે. સુરમા ભી ઉન ચીઝો મેં સે એક હે જિનકો ઝીનત કે તોર પર ઈસ્તિમાલ ક્રિયા જાતા હે, જૈસે તેલ, કંઘી, મેહદી ઔર ખુશ્બૂ વગૈરહ.

(૨) સુરમા કે ઈસ્તેમાલ મેં ત્રીન ફાયદે હૈં:

ઈન્સાન કે બદન કે લિયે ઝીનત, આંખ કી બીમારીયો કે લિયે શિક્ષા, સબસે બળ્હ કર ઈતિબાએ સુન્નત જો કે અસલ મકસદ હે ઔર ઈસી બિના પર સુરમા આંખ મેં ડાલના મુસ્તહબ હે.

(૩) સુરમા રાત કો સોતે વક્ત ડાલના ઝયાદહ ફાયદેમંદ હે, કયૂંકે આંખ મેં દેર તક બાકી રેહતા હે, ઔર અંદર તક અચ્છી તરહ પહૂંચ જાતા હે.

(૪) સિલાઈ કે બારે મેં મુખ્તલિફ રિવાયતે આઈ હૈં:

(અ) દોનોં આંખો મેં ત્રીન ત્રીન સિલાઈ, યે તાક અદદ (એકી સંખ્યા) હે.

(બ) દોનોં આંખો મેં એક એક, યે ભી તાક અદદ હે.

(ક) દાયી આંખ મેં ત્રીન ઔર બાયી આંખ મેં દો, ઈન સબકા મજમૂઆ પાંચ તાક અદદ બન જાતા હે.

(૫) બાઝ રિવાયતો મેં ખાસ અખ્મદ સુરમા ડાલને કી તરગીબ આઈ હે, યે સુરમા સિયાહ સુખીમાઈલ (બ્રાઉન) હોતા હે, ઔર બિલાદે શર્કિયહ (પૂર્વના દેશો)મે પેદા હોતા હે, લેકિન યે સિર્ફ ઉન આંખો કે લિયે હે જિનકો મુવાફિક આ જાએ, વરના બીમારી

વાલી આંખ ઈસસે ઝયાદહ દુખને લગતી હૈ.

લિહાઝા આમ સુરમા ડાલને સે સુન્નત અદા હો જાએગી,
મગર ફઝીલત ઈસી અખ્મદ સુરમે કો હાસિલ હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي لِبَاسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે લિબાસે
મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، قَالَ : حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى، عَنْ عَبْدِ
الْمُؤْمِنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَرْيَدَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ : كَانَ أَحَبَّ
الْثِيَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَبِيضُ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) ઉમ્મે
સલમહ રદિ. ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ કો સબ કપડો મે સે કુત્તી
ઝયાદહ પસંદ થા

حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ قَالَ : حَدَّثَنَا
حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ
النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ وَهُوَ يَتَكَبَّرُ عَلَى أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَلَيْهِ ثَوْبٌ
قَطْرِيٌّ قَدْ تَوَشَّحَ بِهِ، فَصَلَّى بِهِمْ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને
ઉસામા રદિ. કે કંધે કા સહારા લિયે હુએ બાહર નિકલે, ઉસ વકત
આપકે ઉપર યમન કે મુલક કા નક્શ ક્રિયા હુઆ કપડા થા, જિસમે
હુઝૂરે પાક ﷺ લિપટે હુએ હુએ થે, યુનાંચે હુઝૂરે પાક ﷺ ને લોગો
કો નમાઝ પઞહાઈ.

حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ
سَعِيدِ بْنِ إِيسَى بْنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَصْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ :
كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَاهُ بِاسْمِهِ عِمَامَةً أَوْ

قَمِيصًا أَوْ رِدَاءً، ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ
وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી રદિ. ફરમાતે હૈં કે જબ
હુઝૂરે પાક ﷺ કોઈ નયા કપડા પહેનતે તો (ખુશી કે ઈઝહાર કે તૌર
પર) ઉસકા નામ લેતે, યા'ની ઈમામહ (પઘડી) કમીસ યા ચાદર
વગૈરહ ઓર ફિર યું દુઆ ફરમાતે: એ અલ્લાહ! સબ તા'રીફે તેરે હી
લિયે હૈં, કયૂંકે તુને હી મુજે કપડા પેહનાયા હૈ, મેં તુજસે ઈસ કપડે
કી ભલાઈ ચાહતા હું, (યા'ની યે કપડા ખરાબ ન હો, ઝાયેઅ ન હો)
ઓર ઉસ ચીઝ કી ભલાઈ ચાહતા હું જિસકે લિયે ઈસકો બનાયા
ગયા હૈ, ઓર મેં તેરી ઝાત હી સે ઈસ કપડે કે શર સે પનાહ માંગતા
હું ઓર ઉન ચીઝો કે શર સે જિનકે લિયે યે કપડા બનાયા ગયા હૈ
(યા'ની યે કપડા જિસ ગર્ઝ કે લિયે બનાયા ગયા હૈ સદી ગર્મી
વગૈરહ કે લિયે, ઓર ઉસકી ભલાઈ યે હૈ કે અલ્લાહ કી રઝા મેં
ઈસ્તેમાલ હો, ઓર બુરાઈ યે હૈ કે અલ્લાહ તઆલા કી નાફરમાની
મેં ઈસ્તેમાલ હો).

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ عَبْدِ
اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَيْكُمْ بِالْبَيَاضِ مِنَ الْقِيَابِ لِيُبَيِّسَهَا
أَحْيَاؤُكُمْ، وَكَفِّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ، فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે
હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: લોગો! સુફેદ કપડે ઈસ્તેમાલ ક્રિયા કરો,
ઝિંદગી મેં સુફેદ કપડા હી પહેનના ચાહિયે, ઓર સુફેદ કપડો સે હી
અપને મુદો કો દફન ક્રિયા કરો, કયૂંકે યે તુમ્હારે બેહતરીન લિબાસ
મેં સે હૈ.

ઓર હઝરત સમુરહ બિન જુન્દુબ રદિ. કી રિવાયત મેં યું હૈ:

સુફેદ કપડે પેહના કરો, કયૂંકે વો ઝાહિરી તોર પર ઝયાદહ પાક ઔર બાતિની તોર પર ભી ઝયાદહ પાકીઝા હૈં, ઔર સુફેદ કપડોં મેં હી અપને મુદ્દોં કો દફન ક્રિયા કરો.

ગુબ્બત:

(૧) લિબાસ યા'ની સતર કો છુપાના ઈન્સાની ફિતરત મેં દાખિલ હૈ, જબકે ઉર્યાની (નંગા રેહના) ફિતરત કે ખિલાફ હૈ, લિબાસ કી પાંચ કિસ્મેં હૈં:

(અ) વાજિબ: વો લિબાસ હૈ જિસસે સતર કો છુપાયા જાએ, યા'ની મદ્દ કે લિયે નાફ સે લે કર ઘુટનોં તક ઔર ઔરત કે લિયે ઔરત કે સામને નાફ સે લે કર ઘુટનોં તક ઔર મદ્દોં કે સામને પૂરા જિસ્મ.

(બ) હરામ: જિસકે પહેનને કી મુમાનઅત(મનાઈ) આઈ હો, જેસે મદ્દ કે લિયે બગેર કિસી ઉઝર કે રેશમી કપડા ઔર ઔરત ઔર મદ્દ દોનોં કે લિયે એસા લિબાસ જો કે કાફિરોં કા શિઆર હો, યા'ની કાફિરોં કી પેહચાન હો.

(ક) મુસ્તહબ: જિસકે પહેનને કી તરગીબ આઈ હો, જેસે ઈદ કે દિન ઉમ્દહ કપડા ઔર જુમ્હલ કે દિન સુફેદ કપડા.

(ખ) મકરૂહ: જિસકે ન પહેનને કી તરગીબ આઈ હો, જેસે માલદાર કે લિયે હમેશા ફટા પુરાના કપડા પહેનના ઔર બિલા ઝરૂરત કિસી કે લિયે ભી મેલા કુચેલા લિબાસ પહેનના.

(ગ) મુબાહ: જો ન ઝરૂરી હો, ઔર ન ઉસસે મના ક્રિયા ગયા હો, જેસે કોઈ ભી લિબાસ જો કે મોકે પર મિલ જાએ.

(ર) હુઝૂરે પાક઼઼઼સે સુફેદ રંગ, હરા રંગ, લાલ રંગ, સિયાહ બાલોં કી ચાદર, ઝઅફરાન મેં રંગા હુઆ એસા લિબાસ જિસ પર ઝઅફરાન કા અસર ખતમ હો ગયા હો, યા'ની નકશેદાર ચાદરોં કા મુખ્તલિફ વક્તોં મેં ઈસ્તેમાલ કરના સાબિત હૈ, મગર

હુઝૂરે પાકિસ્તાન કો કમીસ ઝયાદહ પસંદ થી જિસકી બઝાહિર વજહ યે મા'લૂમ હોતી હૈ કે ઉસમે સતર અચ્છી તરહ છુપ જાતા હૈ, ઔર ઝીનત ભી.

(૩) હુઝૂરે પાકિસ્તાન કા મા'મૂલ સાદા ઔર કમ કીમત લિબાસ ઈસ્તેમાલ ફરમાને કા થા, મગર બાઝ મરતબા કીમતી લિબાસ ભી ઈસ્તેમાલ ફરમાયા હૈ. હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે ૨૭ યા ૩૨ ઉટનિયો કે બદલે મે એક જોડી કપડા ખરીદના ભી સાબિત હૈ, મગર યે લિબાસ રેશમ કા નહી થા, બલકે ઉમ્દા કપડા થા, ઔર બનાવટ ભી અચ્છી થી, મગર એસા બહોત કમ હુવા હૈ. (જમ્'ઉલ વસાઈલ:ભા:૧ પે:૧૫૧)

(૪) અલ્લામહ જઝૂરી રહ. ફરમાતે હૈ કે કુર્તો કી આસ્તીન મે સુન્નત યે હૈ કે પહૂંચે (કાંડા) તક હો ઔર યોગે(જુબ્બા) વગૈરહ મે સુન્નત યે હૈ કે પહૂંચે સે નીચે તક હો, મગર ઉગલિયો સે આગે ન બળહે.

(૫) હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે ગેર મુસ્લિમો કે મુલક સે આયે હુવે કપડો કા ઈસ્તેમાલ કરના ભી સાબિત હૈ, જો નિહાયત તંગ આસ્તીન વાલા થા, હત્તાકે વુઝૂ કે વકત જુબ્બે સે બાઝૂ બાહર નિકાલને પડતે થે.
(સહીહ બુખારી: હદીષ નં: ૩૬૩)

(૬) કપડા પહેનને કી દુઆ:

اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ كَسَوْتَنِيْهِ اَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ. وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي حُفِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે મોઝે
મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ دَلْهَمِ بْنِ صَالِحٍ،
عَنْ حُجَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّجَاشِيَّ أَهْدَى لِلنَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُفَّيْنِ أَسْوَدَيْنِ سَاجِدَيْنِ، فَلَبِسَهُمَا ثُمَّ تَوَضَّأَ
وَمَسَحَ عَلَيْهِمَا.

તર્જમા: હઝરત બુરૈદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હબ્શા કે બાદશાહ
નજાશી ને હુઝૂરે પાક ﷺની ખિદમત મે સિયાહ રંગ કે દો સાદે
મોઝે હદિયે મે ભેજે, હુઝૂરે પાક ﷺને ઉનકો પેહના, ફિર વુઝૂ ક્રિયા
તો ઉન પર મસહ ક્રિયા.

મુબ્દત:

(૧) હબ્શાહ કે બાદશાહ કા અસલ નામ "અસ્મહા" થા,
બાઝ મુહદ્દિષીન કે નઝદીક યે ઉસ વકત મુસલમાન હો ચુકા થા,
और बाज़ हज़रात की राय ये है કે ये उस वक़्त तक मुसलमान नहीं
હુવા થા. ઈસ બિના પર ઉલમાને ઈસ હદીષ સે યે દલીલ પકડી હે કે
કાફિર કા હદિયા કબૂલ કરના જાઈઝ હૈ, અલબત્તા ચૂંકે દૂસરી બાઝ
રિવાયતોં મે કાફિર કે હદિયે સે ઈન્કાર ભી હે ઈસ લિયે અસલ સૂરતે
હાલ યે હે કે અગર કાફિર કે હદિયા કબૂલ કરને મે દીન કે નુકસાન
કા ખતરા હો તો કબૂલ કરના જાઈઝ નહીં ઔર અગર દીન કા
નુકસાન ન હો તો કબૂલ કરને મે કોઈ હરજ કી બાત નહીં.

(૨) ચમડે કા બના હુવા મોઝા પાંવ પર પેહના જાતા હૈ,
જબ વુઝૂ કરકે ઉસકો પહેન લિયા જાએ તો દોબારા વુઝૂ કી ઝરૂરત

પેશ આને કી સૂરત મેં ઉસ પર મુસાફિર કે લિયે ત્રીન દિન ઔર ત્રીન રાત તક જબકે મુકીમ કે લિયે એક દિન એક રાત તક મસહ કરના જાઈઝ હૈ. નીઝ એસી જુરાબોં પર ભી મસહ જાઈઝ હૈ જો ખૂબ મોટી હો, ઔર કિસી ચીઝ સે બાંધે બગેર ત્રીન ચાર મીલ તક ઉનકો પહન કર ચલ સકતા હો. આજ કલ કી બારીક ઉની યા સૂતી જુરાબોં પર મસહ કરના જાઈઝ નહીં હૈ. લિહાઝા ઈસકા ખાસ ખયાલ ક્રિયા જાએ કે બારીક જુરાબોં પર મસહ કરને કા યે ફિત્તા ભી આમ હો રહા હૈ.

(૩) મોઝે કે આદાબ મેં સે હૈ કે મોઝા પહેનને સે પેહલે જાડ (ખંખેરવુ) લેના ચાહિયે, ઈસકી વજહ યે હૈ કે ઈમામ તબ્રાની રહ.ને મુઅજિઝાત મેં હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. સે એક રિવાયત બયાન કી હૈ કે એક સફર મેં જંગલ મેં હુઝૂરે પાક^ﷺને એક મોઝા પહેના ઔર દૂસરે કો પહેનને કા ઈરાદા ફરમા રહે થે કે એક કવ્વા આ કર દૂસરા મોઝા ઉઠા કર લે ગયા, ઔર ઉપર લે જા કર ઉસકો ફેંક દિયા, ઉસમેં એક સાપ ઘુસા હુવા થા, જો કે ગિરને કી ચોટ લગને સે બાહર આ ગયા. હુઝૂરે પાક^ﷺને હક તઆલા કા શુક્ર અદા ફરમાયા કે ઉસને તકલીફ પહુંચાને વાલે જાનવર સે હિફાઝત ફરમાઈ, મુસલમાન કે લિયે ઝરૂરી હૈ કે જબ મોઝા પહેનને કા ઈરાદા કરે તો ઉસકો જાડ લે, બંદ ઔર લંબે જૂતોં કો ભી પહેનને સે પેહલે જાડ લેના ચાહિયે.

بَاب مَا جَاءَ فِي نَعْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે જૂતે
મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ :
حَدَّثَنَا هَمَّامٌ ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ : قُلْتُ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ : كَيْفَ كَانَ نَعْلُ
رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ : لَهُمَا قَبَالَانِ .

તર્જમા: હઝરત કતાદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેં ને હઝરત
અનસ રદિ. સે પૂછા: હુઝૂરે પાક ﷺ કે જૂતે કેસે થે? ઉન્હોને
ફરમાયા કે હર એક જૂતે મેં દો દો તસ્મે (ચમડે કે પતલે લંબે ટુકડે)
થે.

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا مَعْنُ قَالَ :
حَدَّثَنَا مَالِكٌ قَالَ : حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ
جُرَيْجٍ ، أَنَّهُ قَالَ لِابْنِ عُمَرَ : رَأَيْتَكَ تَلْبَسُ النَّعَالَ السَّبْتِيَّةَ ، قَالَ : إِنِّي رَأَيْتُ
رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ النَّعَالَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ ،
وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا . فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا .

તર્જમા: હઝરત ઉબૈદ બિન જુરૈહ રહ. ફરમાતે હૈં કે મેં ને
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. સે પૂછા કે આપ "નિઆલે
સિબ્તિયહ" (બગૈર બાલો કે ચમડે કા જૂતા) કયૂં પહેનતે હો? તો
ઉન્હોને કહા કે મેં ને હુઝૂરે પાક ﷺ કો દેખા હે કે આપ એસા જૂતા
પહેનતે થે જિસમે બાલ ન હો, ઔર આપ ઈસી જૂતે સમેત વુઝૂ
ફરમાતે થે. ચુનાંચે મેં ભી એસા જૂતા પહેનના પસંદ કરતા હું.

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنَا مَعْنُ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ ،

عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يَأْكُلَ، يَعْنِي الرَّجُلَ، بِشِمَالِهِ، أَوْ يَمْسِسَ فِي نَعْلِ وَاحِدَةٍ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને બાયે હાથ સે ખાના ખાને યા એક હી પાંવ મે જૂતા પહેન કર ચલને સે મના ફરમાયા હૈ.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنَا مَعْنُ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزَّكَاذِكَةِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمِينِ، وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ، فَلْيَتَكُنِ الْيَمِينُ أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ وَآخِرُهُمَا تُنْزَعُ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ફરમાતે હૈ કે તુમ મે સે જો શખ્સ જૂતા પહેને તો દાયે પાંવ સે શુરૂઆત કરે, ઔર જબ જૂતા ઉતારે તો બાયે પાંવ સે શુરૂઅ કરે, તાકે દાયાં પાંવ પહેનને મે પેહલે હો, ઔર ઉતારને મે અખીર મે હો.

મુબદલ:

(૧) જૂતે કા ઈસ્તેમાલ તો ઈન્સાન કી ઝીનત બલકે ઝરરત મે શામિલ હૈ, ઔર બગૈર કિસી મજબૂરી કે જૂતે કો છોડ દેના અખ્લાકી લિહાઝ સે એબ સમજા જાતા હૈ. ઈસ નયે ઝમાને મે તો મુખ્તલિફ કિસ્મ, બનાવટ ઔર રંગો કે જૂતે બનાએ જાતે હૈ, મગર હુઝૂરે પાક ﷺ કે ઝમાને મે અરબ કે ઈલાકે મે સુખાએ હુએ ચમડે યા કચ્ચી ખાલ કા જૂતા બનાયા જાતા થા, કભી બાલો સમેત ઔર કભી બાલ સાફ કર દિયે જાતે થે, ઔર આમ રિવાજ મે જો જૂતા ઈસ્તેમાલ ક્રિયા હોતા થા વો ચપ્પલ જૈસા હોતા થા, જિસકે આર-પાર દો તસ્મે(ચમડે કે લંબે ટુકડે) લગા દિયે જાતે થે.

(૨) હુઝૂરે પાક ﷺ કા મુબારક જૂતા આમ તોર પર ચમડે કે બાલો સે સાફ કરકે બનાયા જાતા થા, હુઝૂરે પાક ﷺ કા જૂતા

મુબારક એક બાલિશ્ત (વેત) દો ઉગલી કે બરાબર હોતા થા. જૂતે કી એડી વાલા હિસ્સા સાત ઉગલી ચોડા, દરમિયાની હિસ્સા પાંચ ઉગલી ચોડા, ઓર અગલા હિસ્સા છે(૬) ઉગલી ચોડા હોતા થા. ઈસ પૈમાઈશ (માપ) કે બને હુએ તલે (તળીયું) કે ઉપર આર-પાર દો દોહરે (બે પડવાળા) તસ્મે હોતે થે.

(૩) હુઝૂરે પાક ﷺ કે જૂતે કા તસ્મા મુબારક દોહરા થા, હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. ઓર હઝરત ઉમર રદિ. કે જૂતે કા તસ્મા ભી દોહરા થા, મગર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન રદિ.ને સબસે પેહલે એક તસ્મે કા ઈસ્તેમાલ શુરૂઅ ફરમાયા, ઈસકી વજહ યે થી કે લોગ કહી ઉસકો ફર્જ યા વાજિબ કા દરજા ન દે દે, ઓર ઉમ્મત કો તંગી કા સામના હો.

(૪) હઝરત ઉમર બિન હરીષ રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ હૈ:
 رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْنِ مَخْصُوفَتَيْنِ
 કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કો દેખા કે આપ ટાંકે લગે હુએ જૂતો મેં નમાઝ પઢુ રહે થે.

લિહાઝા યે બાત ઝહન નશી રખની ચાહિયે કે અગર જૂતે પાક હો, તો જૂતે પહન કર નમાઝ પઢને મેં કોઈ કબાહત નહી, બલ્કે જાઈઝ હે.

(૫) જૂતે કે આદાબ મેં સે હૈ કે જૂતા પેહલે દાયે પાંવ મેં પેહના જાએ, મગર ઉતારતે વકત પેહલે બાયે પાંવ સે ઉતારે, ફિર દાયે પાંવ સે. એક અહમ અદબ યે ભી હૈ કે બિલા વજહ સિર્ફ એક પાંવ મેં જૂતા પહેનના ઓર એક મેં ન પહેનના અખ્લાક કે એઅતેબાર સે એબ હૈ. હદીષ શરીફ મેં ઈસકી મુમાનઅત(મનાઈ) આઈ હૈ, લિહાઝા દોનો જૂતે હી પહેનને ચાહિયે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي ذِكْرِ خَاتَمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી કે બયાન મે

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَغَيْرُهُ وَاحِدٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ
يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ وَرَقٍ، وَكَانَ فَضُّهُ حَبَشِيًّا.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રહિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે
પાક ﷺ કી અંગૂઠી મુબારક ચાંદી કી થી, ઓર ઉસકા નગીના
હબશી થા.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ
قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ مُنَافَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ
رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مُحَمَّدٌ سَظُرٌ، وَرَسُولٌ سَظُرٌ، وَاللَّهُ سَظُرٌ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રહિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે
પાક ﷺ કી અંગૂઠી મુબારક કા નક્શ મુબારક ઈસ તરહ થા કે એક
સતર (લાઈન) મે "મુહમ્મદ" દ્સરી સતર મે "રસૂલ" ઓર તીસરી
સતર મે લફઝે "અલ્લાહ" થા.

حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضِيُّ أَبُو عَمْرٍو قَالَ: حَدَّثَنَا نَوْحُ بْنُ قَيْسٍ
عَنْ خَالِدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَى كِسْرَى وَقَيْصَرَ وَالنَّجَاشِيِّ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ لَا
يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلَّا بِخَاتَمٍ فَصَاغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمًا
حَلَقَتُهُ فِضَّةً، وَنَقَشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક^ﷺને બાદશાહે કિસ્રા, કૈસર ઔર નજાશી કે પાસ તબ્લીગી ખુતૂત(પત્ર) લિખને કા ઈરાદા ફરમાયા, તો સહાબા રદિ.ને અર્ઝ કિયા કે વો લોગ મહર કે બગૈર ખુતૂત કબૂલ નહી કરતે, યુનાંયે હુઝૂરે પાક^ﷺને એક અંગૂઠી બનવાઈ, જિસકા હલ્કા (વર્તૂળ) ચાંદી કા થા, ઔર ઉસમે "મુહમ્મદુર રસૂલુલ્લાહ" કે અલ્ફાઝ નક્શ કિયે હુએ થે.

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، وَالْحُجَّاجُ بْنُ مِثَالٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَاتَمَهُ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક^ﷺ જબ બૈતુલ ખલા મે દાખિલ હોતે તો અપની અંગૂઠી મુબારક ઉતાર દેતે.

મુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાક^ﷺને અપની મુબારક ઝિંદગી મે સોને કી અંગૂઠી ભી ઈસ્તેમાલ ફરમાઈ હૈ, મગર જબ મદોં કે લિયે સોને કે ઝેવર કી હુરમત(હરામ હોના) નાઝિલ હુઈ તો હુઝૂરે પાક^ﷺને ઉસકો ફેક દિયા, ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાક^ﷺને ચાંદી કી અંગૂઠી બનવાઈ, મગર બાદ મે ઉસકો ભી ઉતાર દિયા, અલબત્તા રિવાયાત સે ઉતારને કી વજહ મા'લૂમ ન હો સકી.

ફિર સ.હિ. ૬ મે હુદૈબિય્હ કે મુઆહદહ(બે પક્ષો દરમિયાન થયેલ વાયદો,વચન)કે બાદ આપને મુખ્તલિફ મુલ્ક કે સરદારો કે નામ તબ્લીગી દઅવત નામે ભેજને કા ઈરાદા ફરમાયા, તો સહાબએ કિરામ રદિ.ને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! યે લોગ બગૈર મહર કે ખુતૂત કબૂલ નહી કરતે, તો હુઝૂરે પાક^ﷺને ચાંદી કી એસી અંગૂઠી બનાને કા હુકમ દિયા જો મહર લગાને કે કામ ભી આ સકે. યુનાંયે યે કામ

યઅલા બિન ઉમયહ કે ઝિમ્મે સુપુર્દ કિયા ગયા, તો ઉન્હોને હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ની અંગૂઠી ભી બનાઈ, ઉસમે નગીના ભી લગાયા, ઔર હુઝૂરે પાક ~~પાક~~કે હુકમ સે ઉસમે "મુહમ્મદુર રસૂલુલ્લાહ" કે અલ્ફાઝ ભી કન્દહ કિયે (કોતરાવ્યા).

(૨) હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ની અંગૂઠી કા નગીના એક રિવાયત કે મુતાબિક હબશી ઔર દૂસરી કે મુતાબિક ચાંદી કા થા. ઈસમે કોઈ ઈખ્તિલાફ વાલી ખાત નહી, કયૂંકે મુમ્કિન હૈ કે હો તો ચાંદી કા, મગર ઉસકો બનાનેવાલા હબશી હો, યા ઉસકો હબશી તરીકે પર બનાયા ગયા હો, ઝયાદહ બેહતર સૂરત યે મા'લૂમ હોતી હૈ કે મુખ્તલિફ અવકાત મે મુખ્તલિફ અંગૂઠિયાં પહેનના સાબિત હૈ. ઈસ લિયે હર કિસીને અપને મુશાહદે (દેખને) કે મુતાબિક નકલ કર દિયા.

(૩) હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ની અંગૂઠી મુબારક વફાત કે બાદ ખલીફએ અવ્વલ હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે પાસ રહી. ઉનકે બાદ ખલીફએ ધાની હઝરત ઉમર રદિ. કે પાસ રહી, ફિર એક દિન બિઅરે અરીસ (યે એક કુંવે કા નામ હૈ) પર હઝરત ઉસ્માન રદિ. ઔર મઅકીબ રદિ. બેઠે હુએ થે, આપ દોનોં મે સે કોઈ એક અંગૂઠી મુબારક દૂસરે કો પકડા રહા થા કે અંગૂઠી કુંવે મે ગિર ગઈ. ફિર બહોત ઝયાદહ તલાશ કરને કે બાવજૂદ ન મિલ સકી. કેહતે હૈ કે ઉસ અંગૂઠી મુબારક કે ગુમ હોને કે સાથ ખૈર વ બરકતોં મે ભી બહોત ફર્ક આ ગયા, ઔર ઈસ ઉમ્મત મે ન ખતમ હોનેવાલે ફિત્નો કી શુરૂઆત હો ગઈ, યહાં તક કે હઝરત ઉસ્માન રદિ. ખુદ ભી શહીદ હો ગયે.

(૪) મદોં કે લિયે સોને કી અંગૂઠી તો બિલ્કુલ હરામ હૈ, અલબત્તા ચાંદી કી અંગૂઠી ઈસ શર્ત કે સાથ જાઈઝ હૈ કે વો ચાર માશા (એક પ્રકારના વજનનું નામ)સે ઝાઈદ ન હો, અલબત્તા

નગીને કી ઈજાઝત હૈ કે વો કિસી ભી ધાત યા પથ્થર કા હો, અગરચે કિતના હી કીમતી કયૂં ન હો. ઈસમેં ભી કાઝી, મુફતી વગૈરહ કે લિયે જિનકો મહર વગૈરહ કી ઝરૂરત પડતી હૈ ઉનકે લિયે સુન્નત હૈ, અલબત્તા ઝીનત કી નિયત સે પહેનના મુનાસિબ નહીં ઔર ગૈર અવ્લા હૈ. ઔરત કે લિયે સોના ઔર ચાંદી કી અંગૂઠી તો જાઈઝ હૈ, ઈસકે અલાવહ પીતલ, લોહા વગૈરહ કિસી દૂસરી ધાત કી જાઈઝ નહીં, જબકે અંગૂઠી કે અલાવહ કે ઝેવર કિસી ભી ધાત કે ઔરત કે લિયે જાઈઝ હૈ.

(પ) અંગૂઠી દોનો હાથો મેં પહેનના જાઈઝ હૈ, કિસી એક હાથ કી તખ્સીસ(ખાસ) નહીં, કયૂંકે હુઝૂરે પાક ﷺ દાયે હાથ કી છુંગલી (નાની આંગળી) ઔર કભી બાયે હાથ કી છુંગલી મેં પહેનતે થે.

(૬) હર ઐસી અંગૂઠી જિસ પર અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહુ યા કોઈ ઔર બરકતવાલા નામ યા લફઝ લિખા હો તો અદબ કા તકાઝા યે હૈ કે બૈતુલ ખલા જાતે વકત ઉસકો ઉતાર દેના ચાહિયે, જૈસાકે હુઝૂરે પાક ﷺ કા મુબારક અમલ થા.

(૭) હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી મુબારક કે નક્શ કે બારે મેં ઉલમાને લિખા હૈ કે ઉસકી સૂરત યે થી:

الله

رسول

محمد

યા'ની અલ્લાહ પાક કા નામ ઉપર થા ઔર મહર ગોલ થી ઔર નીચે સે પળ્હી જાતી થી, મગર મુહકિકીન કી રાય યે હૈ કે કિસી હદીષ સે યે સાબિત નહીં હોતા, બલ્કે ઝાહિરી અલ્ફાઝ સે

محمد

رسول

الله

મા'લૂમ હોતા હે, યા'ની અલ્લાહ પાક કા નામ નીચે થા ઔર ઉપર સે નીચે પળી જાતી થી.

(૭) અબ આબિર મેં હુઝૂરે પાક ﷺ કે તીન મુબારક વાલે નામે (મહાન આદમી કા ખત) ઝિક્ર કિયે જાતે હૈં જો કે આપને મુખ્તાલિફ વકતોં મેં મુખ્તાલિફ મુલ્કોં કે સરદારોં કે નામ ભેજે થે:

(અ) કિસ્રા (ફારસ કે બાદશાહ) કે નામ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફહ સહમી રદિ. કે હાથ વાલાનામા (ખત) ભેજા થા. બદખ્ત કિસ્રા ને વાલાનામે કે ટૂકડે ટૂકડે કર દિયે, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને બદદુઆ ફરમાઈ કે હક તઆલા શાનહૂં ઉસકે મુલ્ક કે ટૂકડે ટૂકડે કર દે! યુનાંચે ઐસા હી હુવા, ઉસકે બેટે શેરવહ ને ઉસે બુરી તરહ કત્લ કર દિયા. ઉસ કિસ્રા કા નામ પરવેઝ થા, ઔર યે નોશૈરવાં કા પોતા થા, "કિસ્રા" ફારસ કે હર બાદશાહ કા લકબ (ઉપનામ) હોતા થા. વાલાનામા યે હે:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى كِسْرَى عَظِيمِ
فَارِسَ سَلَامٌ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى وَأَمِنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَشَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَدْعُوكَ بِدُعَاءِ اللَّهِ فَإِنِّي
أَنَا رَسُولُ اللَّهِ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً لَا تُنْذِرُ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحْقِقُ الْقَوْلَ عَلَى
الْكَافِرِينَ فَإِنْ تَسَلَّمَ تَسَلَّمَ وَإِنْ أَبَيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْجُوسِ.

તર્જમા: બિસ્મિલ્લાહિર રહીમ: અલ્લાહ કે રસૂલ મુહમ્મદ (ﷺ) કી તરફ સે કિસ્રા કે નામ જો ફારસ કા સરદાર હે. સલામતી

ઉસ શખ્સ કે લિયે હે જો હિદાયત ઈખ્તિયાર કરે, ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ પર ઈમાન લાએ, ઔર ઈસ બાત કા ઈક્રાર કરે કે અલ્લાહ વહદહૂ લા શરીક લહૂ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહી, ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ અલ્લાહ કે બંદે ઔર રસૂલ હે, મેં તુજકો અલ્લાહ કે કલિમે કી તરફ દઅવત દેતા હું, ઈસ લિયે કે મેં અલ્લાહ કા વો રસૂલ હું જો તમામ જહાં કી તરફ ઈસ લિયે ભેજા ગયા હું કે ઉન લોગો કો ડરાઉ જિનકે દિલ ઝિંદા હે (યા'ની ઉનમે કુછ અકલ હે) તાકે અલ્લાહ કી હુજજત કાફિરો પર પૂરી હો જાએ, (ઔર કયામત કે દિન ઉનકો યે ઉઝર ન હો કે હમકો ઈલ્મ ન થા) તુ ઈસ્લામ કબૂલ કર લે, તાકે તુ ખુદ ભી સલામત રહે, વરના તેરે મુત્તબિઈન મજૂસિયો (આગ કી પૂજા કરનેવાલો)કા વબાલ ભી તુજ પર હોગા (કયૂંકે વો તેરે ઈકતિદાર મેં ગુમરાહ હો રહે હે).

(ખ) કેસર: (રૂમ કે બાદશાહ)કે નામ: હઝરત દહ્મહ કલ્બી રદિ. કે હાથ ભેજા. કેસર કા નામ હિરફલ થા, યે શખ્સ ઈસ્લામ તો નહી લાયા, મગર ઉસને નામએ મુબારક કી બડી ઈઝ્ઝત કી, જબ હુઝૂરે પાક ﷺ કો ઈસકા ઈલ્મ હુવા તો આપને ઈર્શાદ ફરમાયા કે કિસ્સા ને તો મુલક કે ટુકડે ટૂકડે કર લિયે, મગર કેસર ને અપને મુલક કી હિફાઝત કી. વાલાનામા (ખત) યે હે:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى هِرَقْلٍ
عَظِيمِ الرُّومِ سَلَامٌ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ
الْإِسْلَامِ أَسْلِمْتَ تَسْلَمَ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ فَإِن تَوَلَّيْتَ فَإِن عَلَيْكَ
إِثْمُ الْأَرِيسِيِّينَ وَآيَا أَهْلِ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ
أَنْ لَا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ
دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

તર્જમા: બિસ્મિલ્લાહિર રહીમ: મુહમ્મદ (ﷺ) કી તરફ સે

જો અલ્લાહ કે બંદે ઔર ઉસકે રસૂલ હૈં, હિરફ્લ કી તરફ જો કે રૂમ કા સરદાર હે. સલામતી ઉસ શખ્સ કે લિયે હે જો હિદાયત ઈખ્તિયાર કરે, હમ્દો સલાત કે બાદ મેં તુજકો ઈસ્લામ કે કલિમે યા'ની તૌહીદ કી તરફ દઅવત દેતા હું, તુ ઈસ્લામ લે આ! તાકે તુ સલામતી સે રહે, ઔર હક તઆલા શાનહૂ તુજકો દોહરા અજૂર અતા ફરમાએ, ઔર અગર તુ એઅરાઝ કરેગા, તો તેરે માતહત (હાથ નીચે કે લોગ) ઝિરાઅત પેશા (ખેતી કરનેવાલે)લોગોં કા વબાલ ભી તેરી ગરદન પર હોગા.

એ એહલે કિતાબ! આઓ! એસે કલિમે કી તરફ જો હમારે ઔર તુમ્હારે દરમિયાન મુશ્તરક હે, ઔર વો યે હે કે હમ અલ્લાહ તઆલા કે અલાવહ કિસીકી ઈબાદત ન કરે, ઉસકે સાથ કિસીકો શરીક ન હેહરાએ, ઔર હમ મેં સે કોઈ કિસીકો રબ કા દરજા ન દે, અગર ઈસકે બાદ એહલે કિતાબ રૂ ગદાની (નાફરમાની) કરે તો મુસલમાનો! તુમ ઉનસે કેહ દો કે તુમ ઈસ બાત કે ગવાહ રહો હમ તો મુસલમાન હૈં.

(ક) નજાશી: (હબ્શાહ કે બાદશાહ) કે નામ: હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યહ ઝમરી રદિ. કે હાથ ભેજા, હબ્શા કે બાદશાહ કા નામ ~~અસિમહ~~ થા. ~~યે મુસલમાન હો ગયા થા, ઔર હુજૂરે પાક~~ કી ઝિંદગી મેં ઈન્તિકાલ કર ગયા થા, ઉસકા જનાઝા ભી આપને હી પળાયા થા. ઉસકે નામ જો વાલાનામા ભેજા થા, વો યે હે:

بسم الله الرحمن الرحيم من محمد رسول الله إلى النجاشي ملك الحبشة: سلام عليك إني أحمد إليك الله الذي لا إله إلا هو الملك القدوس السلام المؤمن المهيمن، وأشهد أن عيسى بن مريم روح الله و كلمته ألقاها إلى مريم البتول الطيبة الحصيئة، فحملت بعيسى فخلق الله من روحه كما خلق آدم بيده، وإني أدعوك وجنودك إلى الله عز وجل،

وقد بلغت ونصحت فأقبلوا نصحي، والسلام على من اتبع الهدى.

તર્જમા: બિસ્મિલ્લાહિર રહીમ: અલ્લાહ કે રસૂલ મુહમ્મદ (ﷺ) કી તરફ સે હબ્શહ કે બાદશાહ નજાશી કે નામ, તુમ પર સલામતી હો. મેં અલ્લાહ કી તારીફ તુમહારે પાસ પહૂંચાતા હું, જિસકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહી, વો (ઐસા) બાદશાહ (હે જો) ઐબો સે પાક હે, હર કિસ્મ કે નુક્સ(કમી) સે પાક હે, અમન દેનેવાલા હે, નિગેહબાન હે, ઔર મેં ઈસ બાત કા ઈકરાર કરતા હું હઝરત ઈસા અ.સ. અલ્લાહ તઆલા કી રૂહ ઔર ઉસકે કલિમે થે, જિસે અલ્લાહ તઆલાને પાક સાફ કુંવારી હઝરત મરિયમ અ.સ. કે પાસ ભેજા થા, પસ! વો હામિલા હો ગઈ, હઝરત ઈસા અ.સ.કો અલ્લાહ તઆલાને અપની ખાસ રૂહ સે પેદા ક્રિયા, ઔર ઉસમેં જાન ડાલ દી, મેં તુમ્હે ઉસી વહદહૂ લા શરીક લહૂ કી બંદગી કી તરફ દઅવત દેતા હું, ઔર ઉસકી ઈતાઅત પર તઆવુન કી તરફ ખુલાતા હું, ઔર ઈસ બાત કી તરફ ખુલાતા હું કે તુમ મેરી ઈતિબાઅ કરો, ઔર જો શરીઅત મેં લાયા હું, ઉસ પર ઈમાન લાઓ, બિલા શુબ્હા મેં અલ્લાહ કા રસૂલ હું, ઔર મેં અલ્લાહ કી તરફ તુમકો ઔર તુમ્હારે લશ્કર કો ખુલાતા હું, મેંને હક બાત તુમ તક પહૂંચા દી, ઔર તુમ્હે નસીહત ભી કર દી, તુમ મેરી નસીહત કબૂલ કરો, ઔર સલામતી ઉસી શખ્સ પર હે, જો હિદાયત કી ઈતિબાઅ કરે.

(૮) બાઝ મશહૂર મુસલમાન શખ્સો કી અંગૂઠિયો પર બાઝ અલ્ફાઝ કન્દહ હોના ભી તારીખ કી કિતાબો મેં મઝકૂર હે, મગર રિવાયતે ઈસ કદર પુખ્તા ઔર સહીહ નહી હે કે ઉન પર સહીહ હદીથો કી તરહ યકીન ક્રિયા જા સકે, મગર ઈન્કાર ભી નહી ક્રિયા જા સકતા.

હઝરત આદમ અ.સ. કી અંગૂઠી પર "إِلَٰهُهُمُّمُ اللَّهُ مُحَمَّدٌ" હઝરત મૂસા અ.સ. કી અંગૂઠી પર "لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ".

હઝરત સુલેમાન અ.સ. કી અંગૂઠી પર "اَکَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَکَا مُحَمَّدٌ عَبْدِیْ وَ" અમીરુલ મુઅમિનીન હઝરત ઉમર ફારુક રદિ. કી અંગૂઠી પર "رَسُولِی". અમીરુલ મુઅમિનીન હઝરત અલી રદિ. કી અંગૂઠી પર "کَفِی بِالْمَوْتِ وَاَعْطَا". અમીરુલ મુઅમિનીન હઝરત અલી રદિ. કી અંગૂઠી પર "لِلّٰهِ الْمُلْکُ". હઝરત હુઝેફર રદિ. કી અંગૂઠી પર "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ". હઝરત મસ્રૂક તાબિઈ રહ. કી અંગૂઠી પર "بِسْمِ اللّٰهِ" હઝરત ઈમામ નખઈ રહ. કી અંગૂઠી પર "اَلْبَقَّةُ لِلّٰهِ" હઝરત ઈમામ બાકિર રહ. કી અંગૂઠી પર "اَلْعِزَّةُ لِلّٰهِ" કે અલ્ફાઝ કન્દા (કોતરાવેલ) થે.

(امتاع الاسماع بما للنبي من الاحوال: فصل فی خاتم رسول الله صلى الله عليه وسلم جزء 7 ص 41)

بَابُ مَا جَاءَ فِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
كَانَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ

બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે દાયે હાથ મે અંગૂઠી
પહેનને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُمَيَّرٍ قَالَ حَدَّثَنَا
إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْفَضْلِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
جَعْفَرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ.
તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર રદિ. ફરમાતે હૈ કે
હુઝૂરે પાક ﷺ દાયે હાથ મે અંગૂઠી પેહના કરતે થે.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى
، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اخْتَذَ خَاتَمًا مِنْ
فِضَّةٍ ، وَجَعَلَ فَضَّهُ مِثْلَ يَلِي كَفِّهِ ، وَنَقَشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ، وَتَهَى أَنْ
يَنْقُشَ أَحَدٌ عَلَيْهِ وَهُوَ الَّذِي سَقَطَ مِنْ مَعِي قَيْنِبٍ فِي بَيْتِ أَرِيْسٍ .

તર્જમા: હઝરત ઈબ્ને ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક
ﷺ ને ચાંદી કી એક અંગૂઠી બનવાઈ થી, ઉસકા નગીના હથેલી
(ચા'ની નીચે) કી તરફ કર દિયા કરતે થે ઓર ઉસ અંગૂઠી મુબારક
મે આપને "મુહમ્મદુર રસૂલુલ્લાહ" કન્દા કરવાયા થા, ઓર આપને
મના ફરમાયા થા કે કોઈ ઓર આદમી યે અલ્લાહ અપની અંગૂઠી મે
કન્દા કરવાયે ઓર યે વહી અંગૂઠી મુબારક થી જો હઝરત મઅીકીબ
રદિ. સે ઉસ કુંવે મે ગિર ગઈ થી જિસકા નામ "બિઅરે અરીસ" થા.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ

جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ يَتَخَفَتَانِ فِي يَسَارِهِمَا.

તર્જમા: હઝરત ઈમામ બાકિર રહ. ફરમાતે હૈ કે હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન રદિ. અંગૂઠી અપને બાયે હાથ મે પહેનતે થે.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْمُحَارِبِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ تَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: اتَّخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، فَكَانَ يَلْبَسُهُ فِي يَمِينِهِ، فَاتَّخَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ فَطَرَحَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا فَطَرَحَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને સોને કી અંગૂઠી બનવાઈ, જિસે આપ દાયે હાથ મે પહેનતે થે, આપકી ઈતિબાઅ મે સહાબા રદિ. ને ભી સોને કી અંગૂઠિયાં બનવા લી, પસ! આપને વો અંગૂઠી ફેક દી, ઔર ફરમાયા: અબ મે યે કભી ન પેહનુંગા, તો તમામ સહાબા રદિ. ને અપની અંગૂઠિયાં ફેક દી.

મુબદલ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ ને સોને કી અંગૂઠી પેહની, મગર યે ઉસ વકત થા જબ સોને કી હુરમત (હરામ હોના) નાઝિલ નહી હુઈ થી, સોને કી હુરમત નાઝિલ હોને કે બાદ હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફેક દી થી, લિહાઝા અબ ઉસકા ઈસ્તેમાલ મદો કે લિયે જાઈઝ નહી.

(૨) હુઝૂરે પાક ﷺ સે દોનો હાથ મે અંગૂઠી પહેનના સાબિત હે, મગર હઝરત ઈમામ તિરમિઝી રહ. કા રુજહાન દાયે હાથ મે પહેનને કી તરફ હે. ઈસ લિયે તમામ ઐસી રિવાયતે ઝિક્ર કી હૈ જિનમે અંગૂઠી કે દાયે હાથ મે પહેનને કા ઝિક્ર હે. (સિવાય હઝરત હસન વ હુસૈન રદિ. વાલી મૌકૂફ રિવાત કે, કયૂંકે ઉસમે બાયે હાથ મે

પહેનને કા તઝકિરહ હૈ) મગર સહીહૈન યા'ની સહીહ બુખારી ઔર સહીહ મુસ્લિમ કી દરજએ અવ્વલ કી રિવાયતોં મેં હુઝૂરે પાક^ﷺ કે બાયે હાથ મેં અંગૂઠી પહેનને કા ઝિક્ર મૌજૂદ હૈ.

હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહ. જો કે હદીથ કે ફન કે ઈમામ હૈ, ફરમાતે હૈ: મુજે હદીથોં કે દેખને સે યે બાત મા'લૂમ હોતી હૈ કે અગર ઝીનત કે ઈરાદે સે પેહને તો દાયાં હાથ ઔર અગર મહર કી નિય્યત સે પેહને તો બાયાં હાથ ઝયાદહ મુનાસિબ હૈ.

(فتح الباری: ج 1 ص 402 باب من جعل لفس الخاتم في بطن كفه)

(૩) ઈમામ નવવી રહ.ને ઈસ બાત પર સબકા ઈત્તિફાક નકલ ક્રિયા હૈ કે અંગૂઠી છોટી ઉંગલી મેં પહેનના હી સુન્નત હૈ.

(૪) અંગૂઠી કા નગીના ઉપર કી જાનિબ કરના ભી હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી રિવાયત સે સાબિત હૈ, મગર અકષર રિવાયતોં મેં અંગૂઠી કા નગીના હથેલી કી તરફ રખના હી સાબિત હૈ, અલ્લામહ મનાવી રહ.ને લિખા હૈ કે નગીને કા હથેલી કી તરફ રખના હી અફઝલ હૈ, કયૂંકે ઉસમેં નગીને કી હિફાઝત ભી હૈ ઔર તકબ્બુર સે ભી હિફાઝત હૈ.

(جمع الوسائل مع الهامش: ج 1 ص 188)

અલ્લામહ શામી રહ.ને લિખા હૈ કે મદોં કી અંગૂઠી મેં નગીના હથેલી કી તરફ ઔર ઔરતોં કી અંગૂઠી મેં નગીના ઉપર કી જાનિબ હોના ચાહિયે, કયૂંકે ઔરતોં કા મકસદ હી ઝીનત હોતા હૈ.

(رد المحتار: ج 9 ص 596)

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી તલવાર મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا
أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ : كَانَتْ قَبِيْعَةُ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فِضَّةٍ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રહિ. ફરમાતે હૈં હુઝૂરે પાક ﷺ કી
તલવાર મુબારક કે કબ્જે કી ટોપી (યા'ની મુઠઠી) ચાંદી કી થી.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُعْبَاعٍ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ الْخُدَّادُ،
عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ : صَنَعْتُ سَيْفِي عَلَى سَيْفِ سَمُرَةَ
بْنِ جُنْدُبٍ، وَزَعَمَ سَمُرَةُ أَنَّهُ صَنَعَ سَيْفَهُ عَلَى سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ حَنْفِيًّا.

તર્જમા: હઝરત ઈમામ ઈબ્ને સીરીન રહ. ફરમાતે હૈં કે મેને
અપની તલવાર હઝરત સમુરહ બિન જુન્દુબ રહિ. કી તલવાર કી
તરહ બનાઈ, ઔર હઝરત સમુરહ બિન જુન્દુબ રહિ. ફરમાતે હૈં કે
મેને અપની તલવાર હુઝૂરે પાક ﷺ કી તલવાર મુબારક કે તર્જ પર
બનાઈ થી, ઔર હુઝૂરે પાક ﷺ કી તલવાર કબીલએ બનૂ હનીફહ
કી તર્જ પર થી.

મુબદ્દ:

(૧) ઈસ્લામ કે શુરૂઆત કે ઝમાને મેં સબસે અહમ હથિયાર
તલવાર, નેઝા ઔર તીર થે, ઔર મેદાને જંગ મેં સબસે ફાયદામંદ
સવારી ઘોડા થી. હુઝૂરે પાક ﷺ કી કઈ એક તલવારોં કા મુહદ્દિષો

ને ઝિક ફરમાયા હૈ, જો મોકે મોકે પર જિહાદ મેં કામ આતી રહી, જૈસે માધૂર, કઝીબ, કલ્હી, હત્કુન, રસૂબ, સમ્સામહ, લહીફ ઔર ઝુલ્ફિકાર.

(૨) હુઝૂરે પાક કી એક તલવાર મુબારક બનૂ હનીફા કબીલે કી તલવારોં કે તર્જ (બનાવટ) પર થી, યા ઉસકો બનાનેવાલા કબીલા બનૂ હનીફા કા આદમી થા. બહરહાલ જો ભી હો, બનૂ હનીફા અરબ કા એક કબીલા હૈ, જો તલવારોં કે ઉમ્દહ બનાને મેં મશહૂર હૈ. યે હઝરાત ભી એક કે બાદ એક ઐસી તલવારેં હુઝૂરે પાક કી ઈતિબાઅ મેં બનાતે રહે.

بَاب مَا جَاءَ فِي صِفَةِ دُرِّعِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઝિરહ

મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ الْأَثَمِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبَادٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ قَالَ : كَانَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ دُرْعَانٌ، فَتَهَضَّ إِلَى الصَّخْرَةِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ، فَأَقْعَدَ طَلْحَةَ تَحْتَهُ، وَصَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الصَّخْرَةِ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : أَوْجَبَ طَلْحَةُ.

તર્જમા: હઝરત યુબૈર બિન અવામ રદિ. ફરમાતે હૈં કે જંગે ઉહદ કે દિન રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે બદન મુબારક પર દો ઝિરહે (ફોલાદ કા જાલીદાર કુર્તા જો જંગ મેં પહેનતે હૈં) થી, આપ એક ચટ્ટાન પર ચળના ચાહતે થે, મગર ઉસકી તાકત નહીં પા રહે થે, પસ! આપને હઝરત તલ્હા રદિ. કો અપને નીચે બિઠાયા, ઔર ઉનકે ઝરિયે ઉપર ચળે. હઝરત યુબૈર રદિ. કેહતે હૈં કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કો યે ફરમાતે હુએ સુના કે તલ્હાને વાજિબ કર લિયા હૈ. (યા'ની જન્નત કો યા મેરી શિફાઅત કો)

મુબદલ:

(૧) જંગે ઉહદ કે મોકે પર હુઝૂરે પાક ﷺ ઉચી ચટ્ટાન પર ચળના ચાહતે થે, તાકે સહાબએ કિરામ રદિ. આપકો દેખ કર મુતમઅિન રહે કે હુઝૂરે પાક ﷺ ઝિંદા હૈં, યે યા આપ ﷺ કુફફાર

કો દેખને કે લિયે ઉપર ચળના ચાહતે થે, મગર ઉપર ચળને કી હિમ્મત ન થી, આપ ઝખ્મી થે, સર મુબારક મેં ઝખ્મ થા, દન્દાને મુબારક (દાંત મુબારક) ભી શહીદ હો ગયે થે, ખોદ કી કડિયાં ભી સર મેં યા રુખ્સાર મેં ચુભ ગઈ થી, તો કમઝોરી બહોત હો ગઈ થી. મઝીદ આપ ﷺ ને અપને ઉપર દો ઝિરહે ભી પહેન રખ્મી થી, તો હઝરત તલ્હા રહિ. નીચે બેઠ ગયે, ઔર હુઝૂરે પાક ﷺ ઈસ તરહ ચદ્દાન પર ચળે, ફિર હઝરત તલ્હા કો દુઆ દી.

હઝરત તલ્હા રહિ. ઉન દસ સહાબા મેં સે હૈં જિનકે નામ લે કર હુઝૂરે પાક ﷺ ને જન્નત કી બશારત દી, આપ રહિ. કુરૈશ મેં સાતવેં નંબર પર ઈમાન લાએ થે, ગઝવએ ઉહદ મેં ઉનકી બહોત બડી કુર્બાની થી, હુઝૂરે પાક ﷺ પર કુફર તીરોં કી બારિશ કર રહે થે, જિસકો હઝરત તલ્હા રહિ. અપને હાથ પર રોક રહે થે, ઉનકે હાથ પર પચાસ ઝખ્મ લગે, હતાકે હાથ શલ હો ગયા, મગર હુઝૂરે પાક ﷺ કા દિકાઅ નહીં છોડા.

(૨) હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઝિરહ ઈસ્તેમાલ ફરમાઈ હૈં, જો કે તવક્કુલ (અલ્લાહ પર ભરોસા) કે બિલ્કુલ મુનાફી (વિરુદ્ધ) નહીં હૈં, ઈસકી વજહ યે હૈં કે તવક્કુલ કા મઅના યે હોતા હૈં કે ઝાહિરી અસ્બાબ મુકમ્મલ તોર પર ઈજ્તિયાર કરને કે બાદ નતીજા અસ્બાબ બનાનેવાલે યા'ની અલ્લાહ તઆલા કે સુર્પુદ કર દેના. વાઝેહ રહે કે અસ્બાબ કો છોડ દેને કા નામ તવક્કુલ નહીં, બલ્કે તઅત્તુલ (બેકાર હોના) હૈં. દૂસરી વજહ યે થી કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઉનકો તા'લીમ દેને કે લિયે ઐસે આ'માલ ફરમાએ થે. તીસરી વજહ યે કે મેદાને જંગ મેં હિફાઝતી ઔર એહતિયાતી તદબીરે ઈજ્તિયાર કરને કા હુકમ કુર્આને કરીમ મેં અલ્લાહ રખ્બુલ ઈઝ્ઝતને દિયા હૈં.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ.

ઔર હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે ઝયાદહ હક તઆલા કે અહકામ કી કોન તઅમીલ(અમલ) કર સકતા હૈ!

(૩) હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી સાત ઝિરહે થી:

(૧) ઝાતુલ્ વિશાહ (૨) ઝાતુલ્ હવાશી (૩) ઝાતુલ્ ફુઝૂલ (૪) ફિઝૂલહ (૫) સગદિય્યહ યા સઅદિય્યહ (૬) બત્રાઅ (૭) ખિરનિક.

હદીષો માં હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી છ (૬) કમાનો, સાત ઘોડો, ત્રીન ઘાલો, પાંચ નેઝો ઔર એક થેલે કા ઝિક્ર ભી આતા હૈ, જિનકો મોકે કી મુનાસબત સે બરકત કી ખાતિર ઝિક્ર કર દિયા જાતા હૈ:

કમાનો : (૧)અઝ્ ઝમ્રાઅ (૨)અર્વહાઅ (૩)અસ્સફ્રાઅ (૪) શવૂહત (૫) અલ્ કતૂમ (૬)અસ્સદાદ.

ઘોડો : (૧)અસ્સૈફ (૨) અલ્ મુદ્તજઝ (૩)અઝ્ ઝરબુ યા અત્તરબ (૪) અલ્લહીફ (૫) અલ્લિઝાર (૬)અલ્વદ (૭) સુબ્હતુન

નેઝો : (૧)અલ્ મખ્વા (૨)અલ્ મુખન્ના યા અલ્ મુન્ખના (૩)અલ્ બગા યા બયઝાઅ (૪) ઉઝ્ઝતુન (૫) હરબતુન.

ઘાલો : (૧)અલ્ ઝલૂક (૨)અલ્ કનકુ યા ફતકુ (૩) ત્રીસરી ઘાલ પર થાબ (ઘોલક) યા મેડક કી તસ્વીર બની હુઈ થી. જબ આપને ઉસ પર હાથ ફેરા તો વો મુઅજિઝાના તોર પર મિટ ગઈ.

જિસ થેલે મેં ત્રીર જમા ફરમાતે થે ઉસકા નામ "કાફૂર" હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ مُغْفِرٍ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખોદ મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ أَحْمَدَ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ :
حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ، وَعَلَى رَأْسِهِ الْبِغْفَرُ قَالَ :
فَلَمَّا تَرَعَهُ جَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ لَهُ : ابْنُ خَطْلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكُغْبَةِ فَقَالَ :
اقتُلوه.

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : وَبَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ
يَكُنْ يَوْمَئِذٍ مُحَرَّمًا.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ
ફત્હે મકકા કે વકત શહર મેં દાખિલ હુએ, તો આપકે સર પર ખોદ
થા, ફિર જબ આપ ﷺ ઉસકો ઉતાર દિયા તો એક શખ્સને આ કર
અઝ ક્રિયા: ઈબ્ને ખતલ કા 'બા કે પદોં કે સાથ ચિમટા હુઆ હે, આપ
ﷺ ને ફરમાયા: ઉસકો કતલ કર દો.

ઈબ્ને શિહાબ ફરમાતે હૈં કે મુજે યે બાત પહૂંચી હૈ કે ઉસ
રોઝ હુઝૂરે અકરમ ﷺ એહરામ કી હાલત મેં ન થે.

મુઘલ:

(૧) મેદાને જંગમ સર કો ઝખ્મોં સે બયાને કે લિયે સર પર
લોહે કી ટોપી પેહની જાતી હૈ, ઉસકો "ખોદ" કેહતે હૈં. જબ હુઝૂરે
પાક ﷺ ફત્હે મકકા કે મોકે પર મકકા મુકર્રમા મેં દાખિલ હુએ તો
સર મુબારક પર કાલે રંગ કા ઈમામહ બાંધા હુઆ થા, ઔર ઉસકે

ઉપર ઝિરહ પેહની હુઈ થી. ફિર શહર મેં પહુંચ કર આપને ખોદ ઉતાર દિયા, ઔર ઈમામહ બાંધે રખ્યા. ઈસ લિયે જિન રિવાયતો મેં ફત્હે મકકા કે વકત સર મુબારક પર પઘડી બાંધને કા ઝિક્ક હૈ, વો ભી દુરુસ્ત હૈ.

(૨) હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ફત્હે મકકા કે રોઝ એ'લાન ફરમાયા થા કે જો શખ્સ બૈતુલ્લાહ મેં, અબૂ સુફિયાન કે ઘર મેં, યા અપને ઘર મેં બંધ રહે, યા હથિયાર ડાલ દે, તો ઉસે અમાન હૈ. અલબત્તા ગ્યારહ મર્દ ઔર છે (૬) ઔરતેં એસી થી કે જિનકે બારે મેં હુકમ થા કે જહાં મિલે વહાં કતલ કર દિયે જાએ, કયૂંકે ઉનકે જુર્મ હી માફી કે કાબિલ ન થે. ઉનમેં ભી સાત મર્દ ઔર દો ઔરતેં મુસલમાન હો કર અમાન મેં આ ગયે.

જિન આઠ કો અમાન નહીં મિલા ઉનમેં અબ્દુલ્ ઉઝ્ઝા બિન ખતલ ભી થા જો કે મુસલમાન હો કર મદીના મુનવ્વરહ આ ગયા થા, ઉસકા નામ અબ્દુલ્લાહ રખ્યા ગયા, હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ઉસકો કિસી કબીલે કી તરફ ઝકાત લેને કે લિયે ભેજા થા, ઉસકે સાથ ઉસકા ગુલામ ભી થા, તો ઉસ બદબખ્ત શખ્સને અપને ગુલામ કો સિર્ફ ઈસ વજહ સે કતલ કર દિયા કે ઉસને ખાના પકાને મેં કુછ દેર કર દી, યે શખ્સ કિસાસ કે ખૌફ સે મુરતદ હો કર મકકા ચલા આયા, ઔર વહાં પહુંચ કર ખુદ ભી ઔર અપની દો લૉડિયો સે ભી હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી મઝમ્મત (બુરાઈ) કરવાતા થા, ઈસ લિયે જબ હુઝૂરે પાકિસ્તાન ફતેહ બન કર મકકા મેં દાખિલ હુએ, તો યે કા'બા કે ગિલાફ કે સાથ ચિમટ ગયા, બઝાહિર યે મા'લૂમ હોતા હૈ કે વો પેહલે કે જુર્મ કો યાદ કરતે હુએ રોયા ધોયા હોગા, ઔર સાથ હી ઉસકે ઝહન મેં હોગા કે યે લોગ કા'બા કી તા'ઝીમ તો કરતે હી હૈ, મુજે ઉસકે ગિલાફ કે સાથ લિપટા દેખ કર છોડ દેગે.

ગાલિબન ઈસી બિના પર કિસીને હુઝૂરે પાકિસ્તાન કો ખબર

કર દી કે વો તો કા'બા કે ગિલાફ કે સાથ ચિમટા હુઆ હૈ, મગર હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને હુકમ દિયા કે ઉસકો વહી કતલ કર દો, ચુનાંચે હઝરત અબૂ બરઝહ અસ્લમી રદિ.ને ઉસકો મકામે ઈબ્રાહીમ ઓર હજરે અસ્વદ કે દરમિયાન કતલ કર દિયા.

.....

بَابُ مَا جَاءَ فِي عِمَامَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી દસ્તાર
મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ
حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ حَمَّادِ
بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર રદિ. ફરમાતે હૈં કે ફત્હ મકકા કે દિન
જબ હુઝૂરે પાક ﷺ મકકા મે દાખિલ હુએ તો આપકે સર મુબારક
પર સિયાહ (કાલી) પઘડી થી.

મુબદલ:

(૧) સર પર પઘડી બાંધના સુન્નતે મુતહ્દરા હૈ. હુઝૂરે પાક
ﷺ ને દસ્તાર મુબારક ખુદ ભી પેહની હૈ, ઉસકી તા'રીફ ભી
ફરમાઈ હૈ, ઔર ઉસકે બાંધને કી તર્ગીબ (પ્રોત્સાહન) ભી દી હૈ,
ફત્હુલ્ બારી મે રિવાયત હૈ કે પઘડી બાંધા કરો, ઉસસે હિલ્મ (નરમ
દિલી) પેદા હોતા હૈ. અયની કી રિવાયત હૈ કે પઘડી બાંધા કરો,
પઘડી ઈસ્લામ કા નિશાન હૈ, ઔર મુસલમાન ઔર કાફિર કે
દરમિયાન ફર્ક કરનેવાલી હૈ.

(૨) પઘડી ઝઅફરાન કે રંગવાલી તો નહી પહેનની ચાહિયે,
બાકી કિસી ભી રંગ કી જાઈઝ હૈ, અલબત્તા હુઝૂરે પાક ﷺ ને
સિયાહ રંગ કી ભી પેહની હૈ, ઔર સુફેદ રંગ કી તો તા'રીફ ફરમાઈ
હૈ.

(૩) હુઝૂરે પાક ﷺ ને પઘડી લંબી ભી ઈસ્તેમાલ ફરમાઈ

હે, ઔર છોટી ભી. લંબી પઘડી બારહ હાથ કી હોતી થી, ઔર છોટી પઘડી મુબારક છે(૬) યા સાત હાથ કી હોતી થી.

(૪) હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી આદતે શરીફા શમ્લહ(પઘડી કા કિનારા) કે બારે મેં મુખ્તલિફ રહી હે. શમ્લહ છોડને કા મા'મૂલ અકષર થા, હત્તા કે બાઝ ઉલમાને તો યહાં તક લિખ દિયા હે કે બગૈર શમ્લહ કે ઈમામહ બાંધના સાબિત હી નહી, લેકિન તહ્કીક કરને સે યે બાત સાબિત હોતી હે કે શમ્લહ કે બગૈર ભી બાંધ લેતે થે.

ફિર શમ્લહ છોડને મેં ભી મા'મૂલ મુખ્તલિફ રહા હે, કભી આગે દાયી જાનિબ, કભી પીછે દોનોં મૂંધો (કંધો) કે દરમિયાન શમ્લહ છોડ દેતે થે, ઔર કભી ઈમામહ કે દોનો સિરે શમ્લહ કે તરીકે પર છોડ દેતે થે. અલ્લામહ મનાવી રહ.ને લિખા હે કે સાબિત અગર યે સબ સૂરતે હે, લેકિન ઉનમેં અફઝલ ઔર ઝયાદહ સહીહ પીછલી જાનિબ દોનોં મૂંધો કે દરમિયાન શમ્લહ છોડ દેના હે.

(حاشية جمع الوسائل للمناوى: ج 1 ص 206)

(૫) પીછે કી તરફ લટકને વાલે શમ્લહ કી હદ યે હે કે વો આઘી કમર તક હો, ઉસસે નીચે ન હો, ઔર ખાસ બાત યે હે કે ઈમામહ કો તકબ્બુર ઔર ઘમંડ કી ગર્જ સે બાંધના કે દૂસરો કો હકીર જાને, યે હરગિઝ હરગિઝ જાઈઝ નહી હે, અલ્લાહ તઆલા હમારી હિફાઝત ફરમાએ. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ إِزَارِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી લુંગી મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا إسماعيلُ بْنُ إبراهيمَ قَالَ :
حَدَّثَنَا أَيُّوبُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هِلَالٍ ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ : أَخْرَجَتْ إِلَيْنَا
عَائِشَةُ ، كِسَاءً مُلَبَّدًا وَإِزَارًا غَلِيظًا ، فَقَالَتْ : قُبِضَ رُوحُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَيْنِ .

તજ્જમા : હઝરત અબૂ બુરદહ ફરમાતે હૈં કે ઉમ્મુલ
મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) હઝરત આયશા રદિ. ને એક મરતબા હમે
એક પેવન્દ (થીંગડુ) લગી હુઈ યાદર ઓર એક મોટી લુંગી નિકાલ
કર દિખાઈ, ઓર ફરમાયા કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી વક્ત ઈન દો કપડો
મે હી હુઈ.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ ، عَنْ أَبِي
إِسْحَاقَ ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ نَذِيرٍ ، عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ : أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعِصْلَةِ سَاقِي أَوْ سَاقِيهِ فَقَالَ : هَذَا مَوْضِعُ الْإِزَارِ ، فَإِنْ
أَبَيْتَ فَأَسْفَلَ ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَلَا حَقَّ لِلْإِزَارِ فِي الْكَعْبَيْنِ .

તજ્જમા : હઝરત હુઝૈફહ બિન યમાન રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે
પાક ﷺ ને મેરી પિંડલી કી ગોશત કા હિસ્સા યા અપની પિંડલી કે
ગોશત કા હિસ્સા પકડ કર ફરમાયા કે તેહબન્દ (લુંગી) બાંધને કી
જગહ યે હૈ, ઓર અગર તુમ નીચે તક લટકાના યાહો તો કુછ ઓર
નીચે તક કર લો, ઓર અગર મઝીદ નીચે કરના યાહો તો લુંગી કા
તખ્નો (ઘુંટી) મે કોઈ હક નહી હૈ, (યા'ની તખ્નો કો લુંગી ન છુપાએ)

મુબ્દત:

(૧) ઈબ બાબ મેં સિર્ફ હુઝૂરે પાક કે તેહબંદ બાંધને કા ઝિક્ક હૈ, અલબત્તા બાઝ દૂસરી રિવાયતોં મેં શલવાર કા ઝિક્ક ભી આયા હૈ કે આપને કિસી મોકે પર શલવાર ખરીદી, ઉસકી તા'રીફ ભી કી, મગર ખુદ કિસી રિવાયત સે સુબૂત નહીં હૈ. જિસ તરહ તેહબંદ બાંધના હુઝૂરે પાક સે સાબિત હૈ ઈસ તરહ પાયજામા યા શલવાર બાંધના સાબિત નહીં, અગરયે ઉસકા પહેનના શરઈ એઅતેબાર સે સહીહ ઔર જાઈઝ હૈ.

જબ મુસલમાન હિજરત કરકે મદીના મુનવ્વરહ પહુંચે તો વહાં કે યહૂદી સિર્ફ શલવાર પહેનતે થે, તેહબંદ નહીં બાંધતે થે. ઈસ સિલસિલે મેં જબ હુઝૂરે પાક સે દરયાફત ક્રિયા ગયા તો આપને ફરમાયા કે તુમ કભી શલવાર ઔર કભી તેહબંદ બાંધો તાકે યહૂદિયોં કી બિલ્કુલ મુવાફકત (સમાનતા) રહે ઔર ન હી બિલ્કુલ મુખાલફત (વિરોધ).

(૨) હુઝૂરે પાક કા અકધર મા'મૂલ નીચે લુંગી બાંધને ઔર ઉપર ચાદર ઓઢને કા થા. હુઝૂરે પાક કી ચાદર ચાર હાથ લંબી, અઢાઈ હાથ ચોડી ઔર એક કોલ કે મુતાબિક છે (૬) હાથ લંબી ઔર ત્રીન હાથ ઔર એક બાલિશત ચોડી થી. આપકી લુંગી મુબારક ચાર હાથ એક બાલિશત લંબી ઔર દો હાથ ચોડી થી.

(૩) હુઝૂરે પાક કી વફાત કે વકત તક કા મા'મૂલ સાદા ઔર કમ કીમત હતાકે પેવન્દ લગે કપડે પહેનને કા થા, હાલાંકે ઉસ વકત ફતૂહાત (મુલ્ક ફતેહ હોને) કા ઝમાના ભી શુરૂઅ હો ચુકા થા, ઔર દૂસરે મુલ્કોં કે બાદશાહોં કી તરફ સે હદિયે ઔર નઝરાનોં કા સિલસિલા ભી શુરૂઅ થા લેકિન હુઝૂરે પાક કા મા'મૂલ અપની ઝાતી ઝિંદગી કે લિયે વહી પુરાને તરીકે પર રહા ઔર જો કુછ આતા ઉસકો દૂસરોં પર તકસીમ ફરમા દેતે.

હકીકત યે હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાનની સારી જિંદગી નિહાયત સાદગી મેં ગુઝરી ઓર ઉસમેં ભી કોઈ બદલાવ વાકેઅ નહી હુવા. સીરત કી કિતાબો મેં તો યહાં તક મૌજૂદ હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાનની જિંદગી કી આખરી રાત મેં આપકે ઘર મેં ચરાગ જલાને કે લિયે તેલ ભી નહી થા. હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને પડોસિયો કે ઘર સે ઉઘાર માંગ કર ચરાગ જલાયા થા.

(૪) ટપ્નો સે નીચે લુંગી યા પાયજામા લટકાના હરામ હૈ, હાં! અગર કોઈ ઉઝર હો મષલન કિસી શખ્સ કે ટપ્ને પર ફુન્સી યા ઝખ્મ હો ઓર ઉસ પર મખ્મી વગૈરહ બેઠતી હો તો એસે શખ્સ કો ઉસકી હિફાઝત કે લિયે લુંગી યા પાયજામા લટકાના જાઈઝ હૈ જબ તક ઝખ્મ અરઘા ન હો. હાં! જબ ઝખ્મ અરઘા હો જાએ તો ફિર ન લટકાએ.

(૫) ટપ્નો કા ઢાંકના હરામ હૈ મગર દો શર્તો કે સાથ:

(અ) "چُرچُر" યા'ની કપડા ઉપર સે લટકા હુવા હો, લિહાઝા જુરાબો યા મોઝો સે ટપ્ના ઘકા હો તો કુછ ભી હરજ નહી.

(બ) "چُرچُر" યા'ની ઈન્સાન ખડા હો, ઈસમેં રુકૂઅ ભી શામિલ હૈ, મકસદ યે હૈ કે ટાંગ કા ખડા હોના, હાં! અગર બેઠા યા લેટા હો તો ટપ્ને કો ઢાંકને મેં કોઈ હરજ નહી.

વલ્લાહુ અઅલમુ બિસ્સવાબ

بَابُ مَا جَاءَ فِي مِشْيَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

भाषा: हुजुरे पाक ﷺ की याल
मुबारक के अयान में

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ لَهْيَعَةَ، عَنْ أَبِي يُونُسَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: وَلَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ الشَّمْسَ تَجْرِي فِي وَجْهِهِ، وَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَسْرَعَ فِي مِشْيَتِهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَمَّا الْأَرْضُ تُطْوَى لَهُ إِثَّا لَنَجْهَدُ أَنْفُسَنَا وَإِنَّهُ لَغَيْرُ مُكْتَرِبٍ.

तर्जमा: उजरत अबू हुरैरउ रद्वि. इरमाते हैं के मने हुजुरे पाक ﷺ से जयादउ हसीन कोरु यीज नही देभी. ऐसा मेहसूस होता था के सूरज आपके चेहरे मुबारक पर ही चल रहा है और मने आपसे जयादउ तेज रइतार भी नही देभा गोया के जमीन आपके लिये लिपटी जा रही है, हम तो आपके साथ चलने में अपने आपको मशककत(तकलीफ) में डाल देते थे और आप अपनी मा'भूली रइतार में चल रहे होते थे.

मुहल्लत:

(१) एअ भाषा की रिवायत और दीगर रिवायतों का जुलासा ये है के हुजुरे पाक ﷺ की रइतार मुबारक आम आदमी की रइतार से तेज थी, मगर याल मुबारक ऐसी थी के हमवार जगह पर चलते हुअे भी ढलवान में उतरते हुअे नजर आते थे, आप कदम मुबारक उठा उठा कर एस तरीके से आगे जुक कर चलते जैसे कोरु आदमी नशेभी जगह में उतर रहा हो.

بَابُ مَا جَاءَ فِي جَلْسَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી બેઠક
મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا
عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ جَدَّائِهِ، عَنْ قَيْلَةَ بِدَتْ فَخْرَمَةَ، أَنَّهَا رَأَتْ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُوَ قَاعِدُ الْقَرْفَصَاءِ قَالَتْ: فَلَمَّا
رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُتَخَشَّعَ فِي الْجُلْسَةِ أُرْعِدْتُ مِنْ
الْفَرْقِ.

તર્જમા: હઝરત કયૂલા રદિ. ફરમાતી હૈ કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કો મસ્જિદ મે ગોટ માર કર (પેર લપેટ કર) બેઠે હુએ દેખા, જબ મેને આપકો ઈસ આજિઝાના હાલત મે દેખા તો મે આપકે રોબ કી વજહ સે કાંપને લગી.

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَخْزُومِيُّ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ قَالُوا:
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ، أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى
الْأُخْرَى.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ રદિ. ફરમાતે હૈ કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કો મસ્જિદ મે ચિત લેટે હુએ ઈસ હાલત મે દેખા કે આપને એક પાંવ દૂસરે પાંવ પર રખા હુઆ થા.

મુબદલ:

(૧) "ગોટ માર કર બેઠના" યે કેહલાતા હે કે ઈન્સાન દોનો ઘુટનો કો ખડા કરકે સુરીન કે બલ બેઠે ઔર દોનો હાથો સે પિંડલિયો

પર હલ્કા (ગોલ) બના લે. યે હાલત તવાઝુઅ ઓર આજિઝી (નમ્રતા) કી હૈ, ઓર ઈસમે રાહત ભી હૈ, જૈસા કે એક હદીષ મેં આયા હૈ કે ગોટ માર કર બેઠના અરબ કી દીવારે હૈં (યા'ની જંગલ મેં ચૂંકે દીવારે નહીં હોતી જિસસે સહારા હો સકે, ઈસ લિયે યે દીવાર કે કાઈમ મુકામ હૈં).

હુઝૂરે પાકિસ્તાન ઓર આપકે સહાબા ભી અકષર ગોટ માર કર બેઠતે થે, મગર કભી દૂસરી હાલત પર બેઠના ભી સાબિત હૈ જૈસાકે અબૂદાઉદ કી રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન સુબહ કી નમાઝ કે બાદ તુલૂએ આફતાબ તક મસ્જિદ શરીફ મેં ચાર ઝાનુ તશરીફ રખતે થે.

બહોત સી મરતબા હાથો કે બજાએ કમર ઓર પિંડલિયો પર કપડા લપેટ લિયા જાતા હૈ, જો કે મઝીદ રાહત કા સબબ હૈ.

(૨) દૂસરી હદીષે મુબારક જિસમે ચિત લેટને કા ઝિક્ર હૈ, ઉસકી સૂરત યે હૈ કે દોનો પાંવ ફેલા કર એક કદમ કો દૂસરે કદમ પર રખ લે વરના ચિત લેટને કી દૂસરી સૂરત યા'ની એક કદમ કો દૂસરે પાંવ કા ઘુટના ખડા કરકે ઉસ પર રખે. ઈસકી મુમાનઅત (મનાઈ) આઈ હૈ, ઈસકી વજહ ભી હૈ કે અરબ મેં આમ તોર પર રિવાજ લુંગી બાંધને કા થા, ઓર દૂસરી સૂરત મેં સતર ખુલને કા અંદેશા બહોત ઝયાદહ હૈ, અલબત્તા અગર શલવાર યા પાયજામા પહેના હો તો જૈસે ભી લેટે કોઈ હરજ નહીં.

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَكَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

**બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે તકિયા
પર ટેક લગાને કે બયાન મે**

حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ ، عَنْ إِسْرَائِيلَ ، عَنْ سَمَاطٍ بْنِ حَرْبٍ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا عَلَى سَادَةٍ عَلَى يَسَارِهِ .
તર્જમા: હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રહિ. ફરમાતે હૈ કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કો એક તકિયે પર ટેક લગાએ હુએ દેખા જો કે આપકે બાયે જાનિબ થા.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا شَرِيكٌ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ ، عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَمَّا أَنَا فَلَا أَكُلُ مُتَّكِئًا .

તર્જમા: હઝરત અબૂ જુહૈફહ ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: મે કિસી થીઝ પર ટેક લગા કર ખાના નહી ખાતા.

મુબદલ:

(૧) તકિયા લગા કર બૈઠના હુઝૂરે પાક ﷺ સે સાબિત હૈ ઔર અગર મજબૂરી ન ભી હો તો ભી અપની સહૂલત કે મુતાબિક આદમી દાયે યા બાયે કિસી ભી તરફ તકિયા લગા સકતા હૈ, અગર કોઈ તકલીફ હો તો અપને પીછે ભી તકિયા રખ કર ઉસકે સાથ ટેક લગા સકતા હૈ, ઈસમે કોઈ હરજ નહી, હર તરહ દુરુસ્ત હૈ.

(૨) તકિયા લગા કર બૈઠના તો દુરુસ્ત હૈ, મગર તકિયા લગા કર ખાના ખાના તકબ્બુર કરનેવાલો કી નિશાની હૈ. હુઝૂરે પાક ﷺ

ને કભી તકિયા લગા કર નહીં ખાયા, હમેશા એક ઝાનૂં યા દો ઝાનૂં હો કર ખાના તનાવુલ ફરમાતે થે. કભી ઉઝર હો તો અલગ ખાત હે.

ઉલમાને લિખા હે કે તકિયા લગાને કી ચાર સૂરતે હૈં ઔર ચારોં ઈસમેં દાખિલ હૈં.

(૧) દાયે યા બાયે પેહલૂં કો તકિયા યા દીવાર વગૈરહ પર સહારા લગાના.

(૨) હથેલી સે ઝમીન પર સહારા લગાના.

(૩) ચાર ઝાનૂં યા'ની ચોકડી માર કર કિસી ગદ્દે વગૈરહ પર બૈઠના.

(૪) કમર કો તકિયા યા દીવાર કે સાથ ટેક લગાના.

તકિયા લગા કર ખાને સે બહોત ઝયાદહ ખાયા જાતા હે, ઈસસે પેટ ભી બજહ જાતા હે ઔર ખાના જલ્દી હઝમ ભી નહીં હોતા.

بَابُ مَا جَاءَ فِي اتِّكَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે સહારા
લે કર ચલને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ
قَالَ : حَدَّثَنَا عَطَاءُ بْنُ مُسْلِمٍ الْحَقْفَاءُ الْحَلَبِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ
عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ وَعَلَى رَأْسِهِ عَصَابَةٌ صَفْرَاءُ
فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ : يَا فَضْلُ قُلْتُ : لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ : اشْدُدْ بِهَذِهِ
الْعَصَابَةَ رَأْسِي قَالَ : فَفَعَلْتُ، ثُمَّ قَعَدَ فَوَضَعَ كَفَّهُ عَلَى مَنْكِبِي، ثُمَّ قَامَ
فَدَخَلَ فِي الْمَسْجِدِ وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ.

તર્જમા: હઝરત ફઝલ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મે
હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમત મે ઉસ બીમારી કે દૌરાન હાઝિર હુવા
જિસમેં આપકી વફાત હો ગઈ થી, ઉસ વકત આપકે સર મુબારક
પર ઝર્દ રંગ(પીલા રંગ) કા એક પટકા (પટટી) થા, મેંને આપકો
સલામ કિયા તો આપને ફરમાયા: એ ફઝલ! મેંને અરઝ કિયા:
અલ્લાહ કે રસૂલ! મેં હાઝિર હું, આપને ફરમાયા કે યે પટકા મેરે સર
પર કસ કે બાંધ દો, મેંને એસા હી કિયા, ફિર આપ ઉઠ કર બેઠ ગયે
ઔર અપના હાથ મુબારક મેરે કંધે પર રખા, ફિર આપ ખડે હો
ગયે, ઔર મસ્જિદ મેં તશરીફ લે આયે.

ઈસ હદીષ મેં એક લંબા વાકિઆ ભી હે.

મુબદલ:

(૧) પિછલા બાબ હુઝૂરે પાક ﷺ કે ટેક લગા કર બેઠને કે

બયાન મેં થા, ઔર યે બાબ હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે સહારા લે કર ચલને કે બયાન મેં હે.

(૨) ઈસ હદીષ મેં જિસ વાકિએ કા ઝિક્ક હૈ વો યે હે:

એક દિન હુઝૂરે પાકિસ્તાન મસ્જિદ મેં તશરીફ લે ગયે ઔર મિમ્બર પર બેઠ કર ઈર્શાદ ફરમાયા કે લોગોં કો આવાઝ દે કર જમા કરો, હઝરત ફઝલ બિન અબ્બાસ રદિ. કેહતે હૈ કે મેંને લોગોં કો ઈકઠઠા કર લિયા. હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને અલ્લાહ તઆલા કી હમ્દો પના કે બાદ યે મઝમૂન ઈર્શાદ ફરમાયા:

મેરા તુમ લોગોં કે પાસ ચલે જાને કા ઝમાના કરીબ હે, ઈસ લિયે જિસકી કમર પર મેંને મારા હો તો મેરી કમર મૌજૂદ હે, બદલા લે લો ઔર જિસકી આબરૂ પર મેંને હમલા કિયા હો વો મેરી આબરૂ સે બદલા લે લે, જિસકા કોઈ માલી મુતાલબા મુજ પર હૈ વો માલ સે બદલા લે લે, કોઈ શખ્સ યે શુબ્હા ન કરે કે બદલા લેને સે મેરે દિલ મેં બુગ્ઝ(દુશ્મની) પેદા હોને કા ડર હે, કયૂંકે બુગ્ઝ રખના ન મેરી તબીઅત હે ઔર ન મેરે લિયે મુનાસિબ હે.

બૂબ સમજ લો કે મુજે મહબૂબ હૈ વો શખ્સ જો અપના હક મુજસે વસૂલ કરે યા માફ કર દે કે મેં અલ્લાહ જલ્લ શાનહૂ કે યહાં બશાશત(ખુશી) કે સાથ જાઉં, મેં અપને ઈસ એ'લાન કો એક મરતબા કેહ દેને પર કિફાયત(કાફી) નહીં કરના ચાહતા, ફિર ભી ઈસકા એ'લાન કરુંગા.

યુનાંચે ઉસકે બાદ મિમ્બર સે ઉતર આયે, ઝુહર કી નમાઝ પઞહને કે બાદ ફિર મિમ્બર પર તશરીફ લે ગયે ઔર વહી એ'લાન ફરમાયા. નીઝ બુગ્ઝ કે મુતઅલિલક ઉપરવાલે મઝમૂન કો દોબારા બયાન ફરમાયા, ઔર યે ભી ઈર્શાદ ફરમાયા કે જિસકે ઝિમ્મે કોઈ હક હો વો ભી અદા કરે ઔર દુનિયા મેં રુસ્વાઈ કા ખયાલ ન કરે કે દુનિયા કી રુસ્વાઈ આબિરત કી રુસ્વાઈ સે બહોત કમ હે.

એક સાહબ ખડે હુએ ઔર અર્ઝ ક્રિયા કે મેરે ત્રીન દિરહમ આપકે ઝિમ્મે હૈં, હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મેં કિસી મુતાલબા કરનેવાલે કી તકલીબ(જુઠલાના) નહીં કરતા હું ઔર ન હી ઉસકો કસમ દેતા હું, લેકિન પૂછના ચાહતા હું કે કેસે હૈં? ઉસ શખ્સ ને અર્ઝ ક્રિયા કે એક સાઈલ એક દિન આપકે પાસ આયા થા, ઔર આપને મુજસે ફરમાયા થા કે ઉસકો ત્રીન દિરહમ દે દો.

હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા કે ફઝલ! ઈસકે ત્રીન દિરહમ અદા કર દો, ઉસકે બાદ એક ઔર સાહબ ઉઠે, ઉન્હોને અર્ઝ ક્રિયા કે મેરે ઝિમ્મે ત્રીન દિરહમ બૈતુલમાલ કે હૈં, મેંને ખયાનત સે લિયે થે, હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા કે કયું ખયાનત કી થી? અર્ઝ ક્રિયા કે મેં ઉસ વકત મોહતાજ થા. હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા કે ફઝલ! ઈસસે ત્રીન દિરહમ લે લો.

ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને એ'લાન ફરમાયા કે જિસ કિસી કો અપની હાલત કા અંદેશા હો વો ભી દુઆ કરા લે. એક સાહબ ઉઠે ઔર અર્ઝ ક્રિયા: યા રસૂલુલ્લાહ! મેં જૂઠા હું, મુનાફિક હું, બહોત ઝયાદહ સોને કી બીમારી હૈ. હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને દુઆ ફરમાઈ: યા અલ્લાહ! ઉસકો સચ્ચાઈ અતા ફરમા, (કામિલ) ઈમાન અતા ફરમા ઔર ઝયાદહ નીંદ કી બીમારી સે સિહત અતા ફરમા.

ઉસકે બાદ એક ઔર શખ્સ ઉઠા ઔર અર્ઝ ક્રિયા: યા રસૂલુલ્લાહ! મેં જૂઠા હું, મુનાફિક હું, કોઈ ગુનાહ એસા નહીં હૈ જો મેંને ન ક્રિયા હો. હઝરત ઉમર રદિ.ને ઉસકો તમ્બીહ ફરમાઈ કે અપને ગુનાહો કો ફૈલાતે હો? હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા: ઉમર! ચુપ રહો, દુનિયા કી રુસ્વાઈ આખિરત કી રુસ્વાઈ સે બહોત હલ્કી હૈ, ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: યા અલ્લાહ ઉસકો સચ્ચાઈ ઔર (કામિલ) ઈમાન અતા ફરમા ઔર ઉસકે હાલાત કો બેહતર બના દે.

ઉસકે બાદ હઝરત ઉમર રદિ.ને મજમેઅ(હાઝિરીન) સે કોઈ બાત કહી, જિસ પર હુઝૂરે પાક~~સ્લામ~~ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: ઉમર મેરે સાથ હૈ, ઔર મેં ઉમર કે સાથ હું, મેરે બાદ હક ઉમર કે સાથ હૈ જિધર ભી ઉમર જાએ.

એક દૂસરી હદીષ મેં યે ભી હૈ કે એક ઔર સાહબ ઉઠે, ઉન્હોંને અઝ ક્રિયા: યા રસૂલલ્લાહ! મેં બુઝૂદિલ(ડરપોક) હું, ઔર ઝયાદહ સોતે રેહને કા મરીઝ હું, હુઝૂરે પાક~~સ્લામ~~ ને ઉનકે લિયે ભી દુઆ ફરમાઈ.

હઝરત ફઝ્લ રદિ. ફરમાતે હૈં: ઉસકે બાદ સે હમ દેખતે થે કે ઉનકે બરાબર કોઈ બહાદુર ન થા, ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાક~~સ્લામ~~ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કે ઘર તશરીફ લે ગયે, ઔર ઈસી તરહ ઔરતોં કે દરમિયાન ભી એ'લાન ફરમાયા.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ أَكْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કે ખાના

મુબારક ખાને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ ،
عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ ابْنِ لِكَيْعٍ بْنِ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ : كَانَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ بِأَصَابِعِهِ الثَّلَاثَ وَيَلْعَقُهَا .

તર્જમા: હઝરત કઅબ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુજૂરે
પાક ﷺ ત્રીન ઉગલિયો સે ખાના તનાવુલ ફરમાયા કરતે થે, ઔર
બાદ મેં ઉનકો ચાટ ભી લિયા કરતે થે.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ قَالَ :
حَدَّثَنَا مُصْعَبُ بْنُ سُلَيْمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ : أَرَى رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَمَرٌ فَرَأَيْتُهُ يَأْكُلُ وَهُوَ مُقْبِعٌ مِنَ الْجُوعِ .

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુજૂરે
પાક ﷺ કે પાસ કુછ ખજૂરે લાઈ ગઈ, ઔર મેને દેખા કે આપ વો
ખજૂરે ખા રહે થે, ઔર ભૂક કી વજહ સે ઉફૂ બેઠ કર કિસી ચીઝ
પર સહારા લગા કર તશરીફ ફરમા થે.

મુબદલ:

(૧) ખાના ખાને કે આદાબ મેં સે એક અદબ યે ભી હૈ કે
ખાના ત્રીન ઉગલિયો (દરમિયાની ઉગલી, શહાદત કી ઉગલી ઔર
અંગૂઠા) સે ખાયા જાએ, કયૂંકે એક ઉગલી સે ખાના અલ્લાહ તઆલા
કી નારાઝગી કા ઝરિયા હૈ, દો સે ખાના તકબ્બુર કી નિશાની હૈ,
ઔર ત્રીન સે ખાના સુન્નત હૈ ઔર ચાર યા પાંચ સે ખાના લાલચ કી

નિશાની છે. બહોત સી મરતબા મઅદે પર બોજ હો જાતા હૈ, ઈસ લિયે સબસે બેહતર તરીકા યે હૈ કે ત્રીન ઉગલિયોં સે ખાના ખાયા જાએ. હાં! અગર કોઈ ઉઝર હો યા ઝરૂરત હો મધલન ખાના ઐસા હો કે ત્રીન ઉગલિયોં સે ખાને મેં મુશ્કિલ પેશ આતી હો તો કોઈ હરજ નહી, જૈસે મૌજૂદા ઝમાને મેં મ્યાનવાલી (પાકિસ્તાન કા એક ઈલાકા જો પંજાબ મેં હૈ) કા બના હુવા મખદી હલવા, જબ વો સૂખ કર ટૂકડે ટૂકડે હો જાએ.

(૨) ખાના ખાને કે બાદ ઉગલિયોં કો ચાટના ભી સુન્નત હૈ, બાઝ રિવાયતોં મેં ત્રીન મરતબા ચાટના ભી સાબિત હૈ, ઔર બાઝ રિવાયતોં મેં ઉસકી તરતીબ ભી બયાન કી ગઈ હૈ, પેહલે દરમિયાની ઉગલી, ફિર શહાદત કી ઉગલી, ફિર અંગૂઠા મુબારક કો ચાટ લેતે થે.

મુસ્લિમ શરીફ મેં ખાના ખાને કે બાદ ઉગલિયાં ચાટને કી વજહ ભી બયાન કી ગઈ હૈ, હુઝૂરે પાક઼સ્તૌને ઉગલિયાં ચાટને કી તરગીબ દેતે હુએ ઈર્શાદ ફરમાયા:

فَائِدَةٌ لَا يَنْدِرِي فِي أَيِّ طَعَامٍ الْبَرَكَةُ.

(صحيح مسلم: رقم الحديث 2033)

કે ઈન્સાન નહી જાનતા કે ઉસકે ખાને કે કિસ હિસ્સે મેં અલ્લાહ તઆલાને બરકત રખ્ખી હૈ, મુશ્કિન હૈ કે ખાને કા યહી હિસ્સા ઝયાદહ બરકતવાલા હો, જો ઉગલિયોં કે સાથ લગ ગયા હૈ, લિહાઝા ઉનકો ચાટને કા હુકમ દિયા ગયા હૈ.

(૩) બાઝ બેવકૂફ ઉગલિયાં ચાટને કો નાપસંદ કરતે હૈ, હાલાંકે ઈતની અકલ નહી કે ઉગલિયોં પર જો ખાના લગા હુવા હૈ, યે વહી તો હૈ જો ઈતની દેર સે ખાયા જા રહા હૈ, ઈસમેં કયા નઈ ચીઝ હૈ? દેખિયે! ફિરની કા સારા ચમચા મુંહ મે લે લિયા જાતા હૈ, ફિર ઉસી લુઆબ(થૂક) સે ભરે ચમચે કો રકાબી મેં ડાલ દિયા જાતા હૈ, ફિર દોબારા ઔર ત્રીન બારા યે અમલ દોહરાયા જાતા હૈ.

હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહ. લિખતે હૈં કે કોઈ શખ્સ અપને ફેઅલ (કામ) કો કબીહ (બુરા) સમજે, તો ઉસકે મુતઅદ્દિલક તો કલામ કિયા જા સકતા હૈ, મગર હુઝૂરે પાક^ﷺ કે ફેઅલ(કામ) કો નાપસંદીદગી કે સાથ દેખને સે કુફ્ર કા ખતરા હૈ. ઈસ લિયે અગર કિસીકો તબ્બી(કુદરતી) તોર પર કરાહત ભી હો તો આદત ડાલની ચાહિયે.

(૪) ટેક લગા કર ખાને કી હદીષો મેં મુમાનઅત(મનાઈ) આઈ હૈ, મગર ઈસ જગહ ચુંકે કમજોરી કે ઉઝર કી વજહ સે થા, ઈસ લિયે કોઈ એઅતેરાઝ વાલી ખાત નહી, કયૂંકે પેહલે ભી યે બતાયા જા ચુકા હૈ કે ઉઝર કી વજહ સે ટેક લગાકર ખાને મેં કોઈ હરજ નહી.

(૫) એક રિવાયત મેં યે ભી આતા હૈ કે હુઝૂરે પાક^ﷺ ખાના ખાને કે બાદ અપની ખાનેવાલી ઉગલિયાં કિસી દૂસરે શખ્સ કો ભી પેશ ફરમા દેતે થે, તાકે વો ભી ઉન બરકતવાલી ઉગલિયો કો ચાટ લે, વો કિતના ખુશ કિસ્મત ઈન્સાન હોગા જિસે હુઝૂરે પાક^ﷺ કી ઉગલિયાં ચાટને કા શર્ફ(ઈઝઝત) હાસિલ હો ગયા.

بَاب مَا جَاءَ فِي صِفَةِ خُبْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી રોટી

મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ
الْمَجِيدِ الْحَنْفِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو
حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّهُ قِيلَ لَهُ : أَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ النَّعْنَئَ؟ - يَعْنِي الْخَوَازِي - فَقَالَ سَهْلٌ : مَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّعْنَئَ حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ تَعَالَى، فَقِيلَ لَهُ : هَلْ كَانَتْ لَكُمْ
مَنَاخِلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ : مَا كَانَتْ لَنَا
مَنَاخِلٌ. قِيلَ : كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ بِالشَّعِيرِ؟ قَالَ : كُنَّا نَنْفُخُهُ فَيَطِيرُ
مِنْهُ مَا طَارَ ثُمَّ نَعُجُّهُ.

તર્જમા: હઝરત સહલ બિન સઅદ રદિ. સે પૂછા ગયા કે
હુઝૂરે પાક ﷺ ને કભી છને હુએ આટા(મેદા) કી રોટી ભી ખાઈ હે?
હઝરત સહલ રદિ.ને જવાબ દિયા કે હુઝૂરે પાક ﷺ કે સામને
અખીર ઉમ્ર તક કભી મેદા આયા હી નહી હોગા. ફિર સુવાલ કરને
વાલેને પૂછા કે હુઝૂરે પાક ﷺ કે ઝમાને મેં તુમહારે પાસ છાનિયાં
(છલની) થી? હઝરત સહલ રદિ.ને જવાબ દિયા: નહી થી, ફિર
સુવાલ કરનેવાલેને પૂછા: જબ આપ લોગ જવ કે સાથ કયા કરતે થે?
યા'ની જવ કી રોટી કેસે પકાતે થે? હઝરત સહલને જવાબ દિયા કે
ઉસકે આટે મેં હમ ફૂંક માર લિયા કરતે થે, જો મોટે મોટે તિન્કે હોતે
વો ઉડ જાતે થે, બાકી હમ ગૂંદ લેતે થે.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبَادُ بْنُ عَبَّادٍ الْمُهَلَّبِيُّ، عَنْ

مَجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ، فَدَعَتْ لِي بِطَعَامٍ وَقَالَتْ: مَا أَشْبَعُ مِنْ طَعَامٍ فَأَشَاءُ أَنْ أَبْكِيَ إِلَّا بِكَيْتٍ. قَالَ: قُلْتُ لِمَ؟ قَالَتْ: أَذْكُرُ الْحَالَ الَّتِي فَارَقَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدُّنْيَا، وَاللَّهُ مَا شَبِعَ مِنْ خُبْرٍ وَلَحْمٍ مَرَّتَيْنِ فِي يَوْمٍ.

તજમા: હઝરત મસ્રૂક રહ. ફરમાતે હૈ કે મે ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કે પાસ ગયા, તો ઉન્હોને મેરે લિયે ખાના મંગવાયા, ઓર ફરમાયા કે મે પેટ ભર કર ખાના નહી ખાતી, મગર મેરા રોને કો જી કરતા હૈ તો મે રો પડતી હું. મસ્રૂક કેહતે હૈ કે મેને પૂછા: આપકે રોને કી વજહ કયા હૈ? તો ફરમાને લગી કે મુજે હુઝૂરે પાક ﷺ કી વો હાલત યાદ આ જાતી હૈ જિસ પર આપ દુનિયા સે જુદા હુએ થે, ખુદા કી કસમ! આપને કભી દિન મે દો મરતખા રોટી ઓર ન હી ગોશત પેટ ભર કર ખાયા.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ وَأَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مَا أَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى خِوَانٍ وَلَا أَكَلَ خُبْرًا مُرَقَّقًا حَتَّى مَاتَ.

તજમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને કભી મેઝ (ટેબલ) પર ખાના નહી ખાયા, ઓર નહી આપને ચપાટી યા'ની છને હુએ આટે કી રોટી ખાઈ, યહાં તક કે આપ ઈસ દારે ફાની સે રુખ્સત હો ગએ.

મુબદલ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ કે ઝમાને મે ગેહૂ ઓર મેદે કી રોટી તો માલદારો કો નસીબ હોતી થી, કયૂંકે ગેહૂં કી ખેતી ઉસ સર ઝમીન પર નહી હોતી થી, બલકે શામ જેસે દૂર દરાઝ ઈલાકો સે મંગવાના

પડતા થા, ઈસ લિયે કાફી મેહગા હોતા થા, ઈસ લિયે હુઝૂરે પાક ﷺ કો આમ તોર પર જવ કી સાદા રોટી મુયસ્સર આતી થી, ઔર આપ ઈસી કો ખા કર શુક્ર અદા ફરમાતે થે. મેદે કી રોટી તો હુઝૂરે પાક ﷺ સે ખાના સાબિત હી નહી હે.

(૨) જવ કી સાદા રોટી ભી બગૈર છની હુઈ હોતી થી, ઔર વો ભી રોઝાના નહી હોતી થી. યે સિફ હુઝૂરે પાક ﷺ કા હી મા'મૂલ ન થા, બલ્કે આપકે ઘરવાલો કા ભી યહી મા'મૂલ થા કે કઈ કઈ રોઝ તક જવ કી રોટી ભી નસીબ નહી હોતી થી.

(૩) ઈસી તરહ હુઝૂરે પાક ﷺ ને કભી સાલન છોટી રકાબી મેં નહી ડાલા, કયૂંકે એક હી બડા બરતન હોતા થા, જિસમેં સાલન ડાલ દિયા જાતા થા. આપને મેઝ પર ભી કભી ખાના નહી ખાયા, કયૂંકે મેઝ પર ખાના ખાના તકબ્બુર કરનેવાલો કા તરીકા હે, ઔર અબ તો ઈસસે ઔર ઝયાદહ બચના ઝરૂરી હે, કયૂંકે યે યહૂદી ઔર નસારા લોગો કા તરીકા હે, ઔર હમેં કાફિરો કે તરીકે કી મુખાલફત (વિરોધ) કા હુકમ હે. અલબત્તા દસ્તરખ્વાન બિછા કર ખાના ખાના સુન્નત હે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ إِدَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે સાલન
મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْخَزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ،
عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ دِنَارٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نِعَمَ الْإِدَامُ أَوْ الْأُدْمُ: الْخُلُّ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે
હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: સિરકા ભી કયા હી અચ્છા સાલન હૈ.

મુબદલ:

(૧) "સિરકા" કો દુનિયા કે મુખ્તલિફ મુલ્કોં મે અંગૂર, જામુન
ઔર ગન્ના વગૈરહ સે તૈયાર ક્રિયા જાતા હૈ, સિરકા ઝરા તુર્શ
(ખટટા) હોતા હૈ, ઈસ લિયે અઅસાબ(જોડો) કે મરીઝ કો ઔર સર્દ
(ઠંડે) મિજાઝ કે બાઝ લોગો કો ભી નુકસાન દેનેવાલા હોતા હૈ, હુઝૂરે
પાક ﷺ ઈસકો નોશ ફરમાતે થે, ઔર ફરમાતે થે કે કયા હી અચ્છા
સાલન હૈ. એક હદીષ મેં હૈ કે જિસ ઘર મેં સિરકા હો વો ઘર
(સાલન) કા મોહતાજ નહી હૈ.

હઝરત ઉમ્મે હાની રદિ. કી રિવાયત હૈ કે જિસ ઘર મેં સિરકા
હો, વો ઘર સાલન સે ખાલી નહી હૈ. ઔર યે ભી હદીષ મેં આયા હૈ
કે સિરકા પેહલે અંબિયા અ.સ. કા સાલન હૈ.

(سنن ابن ماجه: باب الانتدام بالخل. رقم الحديث 3318)

ઈસ લિહાઝ સે કે ઉસમે વક્ત ઔર મહેનત ઝયાદહ નહી
હોતી, ઔર રોટી બે તકલ્લુફ (બગેર તકલીફ) ખાઈ જાતી હૈ, સરકા
હર વક્ત આસાની સે મિલ જાતા હૈ ઔર તકલ્લુફાત સે દૂર હૈ, ઔર

દુન્યવી ઝિંદગી મેં ઈખ્તિસાર (મુખ્તસર હોના) હી મકસૂદ છે. ઈસકે અલાવહ સરકે મેં ખુસૂસી ફાયદે બહોત છે. પેટ કે કીડોં કો મારતા છે, ખાને કો જલ્દી હઝમ કરતા છે, ગરમી કો મારતા છે, ઓર અચ્છે ઝાયકે કા હોતા છે, બલ્ગમ (ગળફા) ઓર સફરા (પિત્તુ) કો કાટને વાલા છે, ભૂક અચ્છી લગાતા છે.

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الْأَعْرَجِيُّ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا
إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَهْدِيٍّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَزْرَةَ بْنِ سَفِينَةَ عَنْ
أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ : أَكَلْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَحْمَ
حُبَارَى.

તર્જમા: હઝરત સફીના રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેને (એક મોકે પર) હુઝૂરે પાક કે સાથ હુબારા કા ગોશત ખાયા.

મુબદલ:

(૧) "સફીના"કા મઅના હોતા છે "કશ્તી". હઝરત સફીના રદિ. કા લકબ ભી સફીના ઈસ વજહ સે પડ ગયા થા કે આપ સફર મેં કશ્તી કી તરહ બહોત સામાન ઉઠા લેતે થે.

(૨) "હુબારા" એક જંગલી પરિન્દા છે જો કે મુર્ગી સે ઝરા કમ મગર ખાસા મોટા હોતા છે. ઉસકી ગરદન, ચોંચ ઓર પાંવ થોડે લંબે હોતે હૈં. યે ખાકી રંગ કા હોતા છે. ઉડતે વકત બહોત શોર કરતા છે. તેઝ રફતાર ઓર બહોત તાકતવર પરિન્દા છે. ઉસકા નામ બાઝ ને સુરખાબ, બાઝ ને બટેર, બાઝ ને ચકાયકોટી ઓર બાઝને તગદરી બતાયા છે. "મુહીતે આ'ઝમ" મેં લિખા છે કે ફારસી મેં ઉસકો હોબરા શઅૂરત ઓર શવાલ કેહતે હૈં ઓર હિંદી મેં ચિરઝકુ ઓર યૂનાની લોગ ગ્લોમસ કેહતે હૈં.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَيُّوبَ
، عَنِ الْقَاسِمِ التَّمِيمِيِّ ، عَنْ زُهْدَمِ الْجُرُمِيِّ قَالَ : كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ

قَالَ: فَقَدَّمَهُ طَعَامَهُ وَقَدَّمَهُ فِي طَعَامِهِ لَحْمَ دَجَاجٍ وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ مِنْ بَنِي
تَيْمِ اللَّهِ أَحْمَرُ كَأَنَّهُ مَوَلَّى قَالَ: فَلَمْ يَدْنُ فَقَالَ لَهُ أَبُو مُوسَى: اُدْنُ، فَإِنِّي قَدْ
رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ مِنْهُ، فَقَالَ: إِنِّي رَأَيْتُهُ يَأْكُلُ
شَيْئًا فَقَنْدَرْتُهُ فَخَلَفْتُ أَنْ لَا أَطْعَمَهُ أَبَدًا.

તર્જમા: હઝરત ઝહદમ જરમી ફરમાતે હૈં કે હમ હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી રદિ. કે પાસ બેઠે થે. ઈતને મેં ઉનકા ખાના લાયા ગયા, જિસમેં મુર્ગી કા ગોશત થા. ઉસ મજલિસ મેં બનૂ તૈમુલ્લાહ કા એક સુર્ખ રંગ કા આદમી ભી થા જો આઝાદ ક્રિયા હુવા ગુલામ મા'લૂમ હોતા થા, વો ખાને મેં શામિલ ન હુઆ. હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી રદિ.ને ફરમાયા: તુમ ભી ઈધર આઓ! (ઔર ખાઓ) કયૂંકે મેંને હુઝૂરે પાક ﷺ કો મુર્ગી કા ગોશત ખાતે હુએ ખુદ દેખા હે, વો શખ્સ કેહને લગા કે મેંને મુર્ગી કો ગંદી ચીઝે ખાતે હુએ દેખા હે. જિસકી વજહ સે મુજે ઉસસે કરાહત આતી હે, લિહાઝા મેંને ઉસકે ન ખાને કી કસમ ખા લી હે.

મુબદલ:

(૧) હલાલ જાનવરોં મેં સે અગર કોઈ જાનવર ગંદી ચીઝે ઝયાદહ ખાને લગે, તો ઉસકા ગોશત ખાના મકરૂહ હે. ગંદગી ખાને કા જાનવર દર અસલ ઐસા જાનવર હો જાતા હે કે ઉસકે સૂંઘને કી તાકત ખતમ હો જાતી હે, જિસકી વજહ સે ઉસે અચ્છી ખોરાક પસંદ નહીં આતી, બલકે વો ગંદી ઔર નાપાક ચીઝોં મેં મુંહ મારતા રેહતા હે, ઐસે જાનવર કો "જલાલહ" કેહતે હૈં.

ઐસે જાનવર કા હુકમ યે હે કે અગર વો જાનવર બડા હો જૈસે ગાય, ભેડ, બકરી વગૈરહ તો ઉસકો દસ દિન તક ઘર મેં બાંધ કો ઔર પાકીઝા ઔર સાફ ખોરાક દો, અબ ઉસકા ગોશત મકરૂહ નહીં રહેગા, ઔર અગર જાનવર છોટા હે જૈસે મુર્ગી વગૈરહ તો

ઉસકો ત્રીન દિન તક ઘર મેં બંધ કરકે રખ્ખો, ઔર ગંદી ચીજો કે બજો સિફ પાકીજા ચીજો ખિલાઓ, તો ઉસકા ખાના ભી મકરૂહ નહી રહેગા.

મુર્ગી આમ તોર પર અચ્છી ખોરાક ખાતી હૈ, મગર ગંદી ચીજો મેં ભી મુંહ મારતી રેહતી હૈ, ફિર ભી યે જલાલહ કે હુકમ મેં નહી આતી, ઔર ન હી ઉસકા ગોશત બદબૂદાર હોતા હૈ. લિહાજા ઉસકા ગોશત ખાને મેં કોઈ હરજ કી બાત નહી.

(૨) બુખારી શરીફ મેં યે લંબા કિસ્સા હૈ, જિસકા હાસિલ યે હૈ કે હઝરત અબૂ મૂસા અશ્શરી રદિ.ને ફિર ભી યહી ફરમાયા કે ખાઓ! ઔર કસમ કા કફફરા અદા કરો, ક્યૂંકે હલાલ ચીજ કે ન ખાને કે કયા મઅના?

(૩) મુર્ગી કા ગોશત બહોત મુકીદ હૈ, ઝયાદહ ગરમ હૈ, જલ્દી હઝમ હો જાતા હૈ, અખ્લાત અચ્છે પેદા કરતા હૈ, દિમાગ ઔર જુમ્લા અઅજાએ રઈસિયહ કો કુવ્વત દેતા હૈ, આવાઝ ભી સાફ કરતા હૈ, ઔર રંગ ભી ખુશનુમા પેદા કરતા હૈ, અકલ કો ભી કુવ્વત દેતા હૈ, સબસે બળહ કર ઉસકા ખાના સુન્નત સે સાબિત હો ગયા. વાઝેહ હો કે યહાં દેસી મુર્ગી કી બાત હો રહી હૈ, બોઈલર કી નહી.

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ : حَدَّثَنَا
مَعْمَرٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : كُلُوا الزَّيْتِ وَادَّهِنُوا بِهِ ؛ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةِ
مُبَارَكَةٍ.

તર્જમા: હઝરત ઉમર ફારૂક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક
ﷺ ને ફરમાયા: ઝૈતૂન કા તેલ ખાઓ, ઔર માલિશ ભી કરો, ઈસ
લિયે કે વો મુબારક દરખ્ત સે પેદા ક્રિયા ગયા હૈ.

મુબદલ:

(૧) ઝૈતૂન કા ઝિક્ર કુર્આને કરીમને કઈ બાર ફરમાયા હૈ,

હતા કે ઉસકે નામ કી કસમ ભી ખાઈ હૈ. ઝૈતૂન બહોત બરકતવાલા હૈ, અંબિયા અ.સ.ને ઉસકે બરકતવાલા હોને કી દુઆ ફરમાઈ હૈ, યે અકષર મુલ્કે શામ મેં પેદા હોતા હૈ, ઔર મુલ્કે શામ મે ૭૦ નબી ભેજે ગયે હૈ. ઝૈતૂન કે બરકતવાલા હોને કી ઝાહિરી ઔર ખાતિની નિશાની યે ભી હૈ કે ઉસકી હર ચીઝ ફાયદેમંદ હોતી હૈ, ઉસકી લકડી, પત્તે, ફલ હતાકે ઉસકા સાચા ભી નિહાયત ઘના હોને કી વજહ સે ઈન્સાન કે કામ આતા હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈ કે ઉસકી હર ચીઝ મેં ફાયદે હૈ, ઉસકા તેલ જલાને કે કામ આતા હૈ, ખાને કે કામ આતા હૈ, ચમડા સુખાને કે કામ આતા હૈ, ઈંધન જલાને કે કામ આતા હૈ, હતા કે ઉસકી રાખ રેશમ ઘોને કે કામ આતી હૈ. હઝરત અબૂ નઈમ રદિ. ફરમાતે હૈ કે ઉસમે ૭૦ બિમારીયોં કી શિફા હૈ, જિનમેં એક જુઝામ (કોઢ) ભી હૈ.

હઝરત શાહ અબ્દુલ અઝીઝ મુહદ્દિષ દહેલવી રહ. તફસીરે અઝીઝી મેં ફરમાતે હૈ: ઝૈતૂન કા ફલ નિહાયત તાકતવર હૈ, ઉસકે ફલ પુલાવ મેં ડાલે જાતે હૈ, જો ખાને કો ઔર ઝયાદહ મરગૂબ ઔર જલ્દી હઝમવાલા બનાતે હૈ, ઝૈતૂન કા તેલ ઈન્સાની પઠઠોં કે લિયે બહોત ફાયદેમંદ હૈ, ફાલેજ(લકવા) કે મરીઝોં યા બડી ઉમર કે કમઝોર પઠઠેવાલે આદમિયોં કે લિયે ઝૈતૂન કે તેલ કી માલિશ બહોત મુફીદ હૈ.

ઈસ દરખ્ત કી ઉમર બહોત લંબી હોતી હૈ, આમ તોર પર બારહ સાલ કી ઉમર મેં ફલ લાતા હૈ, ઔર એક હઝાર કી ઉમર તો અકષર હોતી હૈ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ. وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ
بْنُ مَهْدِيٍّ، قَالَا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ

النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ الدُّبَاءُ فَأَتَى بِطَعَامٍ، أَوْ دُعَى لَهُ فَجَعَلَتْ
أَتَتَّبَعُهُ فَأَصْعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ لِمَا أَعْلَمَ أَنَّهُ مُجِبُّهُ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કો કદ્દૂ બહોત મરગૂબ(પસંદ) થા. એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ કે પાસ ખાના આયા, યા આપ કિસી દાવત મેં તશરીફ લે ગયે, મેં ભી આપકે સાથ થા, મેં કદ્દૂ કે કત્લે(ટુકડે) યુન યુન કર હુઝૂરે પાક ﷺ કે સામને રખતા જાતા થા, કયૂંકે મુજે મા'લૂમ થા કે હુઝૂરે પાક ﷺ કો કદ્દૂ બહોત પસંદ હૈં.

મુબદલ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ કો કદ્દૂ કા સાલન બહોત પસંદ થા, કદ્દૂ કે ટુકડે હો યા ઉસકા શોરબા, દોનો હી બહોત મરગૂબ થે. હઝરત અનસ રદિ. સે એક રિવાયત હૈં કે આપ એક આદમી કી દાવત મેં તશરીફ લે ગયે, તો મેંને દેખા કે આપ પ્યાલે કી સબ જાનિબો સે કદ્દૂ કો તલાશ કરકે ખાતે રહે. હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે ઉસ દિન સે મુજે ભી કદ્દૂ બહોત મહબૂબ હો ગયા. હઝરત અનસ રદિ. હી ફરમાતે હૈં કે મેંને જબ ખાના તૈયાર કરાયા, અગર મેરે બસ મેં હુવા તો મેંને કદ્દૂ હી કા તૈયાર કરવાયા, યા કદ્દૂ ઉસમેં ડલવા દિયા.

(૨) હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈશાદિ ગિરામી હૈં કે કદ્દૂ બહોત અચ્છી ચીઝ હૈ, ઔર મેરે ભાઈ યૂનુસ અ.સ. કા દરખ્ત હૈ, યા'ની જબ હઝરત યૂનુસ અ.સ. જબ મછલી કે પેટ સે બાહર નિકલે, તો મછલી કે પેટ કી ગરમી કી વજહ સે આપકે બદન મુબારક કી ચમડી બહોત નરમ હો ચુકી થી, દરિયા કે બાહર કોઈ સાયાદાર દરખ્ત ન થા, તો અલ્લાહ તઆલાને કદ્દૂ કી બેલ ઉન પર કર દી, જિસકા ઝિક્ર કુર્આને કરીમ મેં હે: "وَأُنْزِلْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ" (સૂરએ સાફફાત:

૧૪૬) કદ્દૂ તર હોને કે બાવજૂદ હાકિઝે(યાદ શકિત) કો મઝબૂત કરતા હૈ, ઔર અકલ કો તેઝ કરતા હૈ.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ، وَسَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ، وَفَخْرُ بْنُ غِيْلَانَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ الْحُلَاءَ وَالْعَسَلَ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે પાક હલવા ઔર શહદ કો પસંદ ફરમાતે થે.

મુબદલ:

અરબી ઝબાને મે હર મીઠી ચીઝ કો હુલવાઅ (હલવા) કેહતે હૈ. ઈસસે મુરાદ હમારે યહાં કા મશહૂર હલવા નહી હૈ જો કે આટા યા સોજી, ઘી, ચીની વગૈરહ મિલા કર બનાયા જાતા હૈ. ઈસ તશરીહ કી બિના પર અગરયે હલવા મે શહદ ભી શામિલ હૈ, ફિર ભી શહદ કો અલગ ઉસકી ખુસૂસિયત કે પેશેનઝર બયાન કિય ગયા.

બાઝ હઝરાતે મુહદ્દિષીન યે ભી ફરમાતે હૈ કે હદીષે પાક મે ભી મશહૂર હલવા હી મુરાદ લિયા ગયા હૈ, જો કે આટા, ઘી વગૈરહ સે બનાયા જાતા હૈ. કેહતે હૈ કે સબસે પેહલે હઝરત ઉસ્માન રદિ.ને હલવા બના કર હુઝૂરે પાક કી ખિદમતે અકદસ મે પેશ કિયા થા, ઔર આપને ઉસે પસંદ ભી ફરમાયા થા. યે હલવા આટે, શહદ ઔર ઘી કા બના હુવા થા, કયૂંકે શકર કા ઉસ વકત રિવાજ ન થા, ઔર શકર કી જગહ પર શહદ યા બજૂરે ઈસ્તેમાલ હોતી થી.

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِي حَيَّانَ التَّمِيمِيِّ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أُنِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَحْمٍ فَرَفَعَ إِلَيْهِ الذِّرَاعُ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَتَهَسُّ مِنْهَا.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક

કી ખિદમત મેં ગોશત લાયા ગયા, ઉસમેં સે એક બાઝૂ આપકી ખિદમત મેં પેશ ક્રિયા ગયા, બાઝૂ આપકો બહોત પસંદ થા, જિસે આપને દાંતો સે નોંચ કર તનાવલ ફરમાયા.

મુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકિસ્તાન કો બકરી કી અગલી ટાંગો કા ગોશત બહોત પસંદ થા, ઉસકી એક વજહ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરીઅમ્મી) આયશા રદિ. યે ભી બયાન ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કો ગોશત કભી કભાર મિલતા થા, ઔર અગલી ટાંગો કા ગોશત બહોત જલ્દી તૈયાર હો જાતા થા. અગરયે ઉસકી ઔર વજહ ભી હો સકતી હૈં. રિવાયતોં કે મુતાબિક આપકો અગલી ટાંગો કે ગોશત મેં હી ઝહર મિલા કર ખિલાયા ગયા થા, જિસકા અસર આખરી ઉમર તક રહા.

(૨) ઈસકે અલાવહ હુઝૂરે પાકિસ્તાન કા ઈર્શાદ હૈં કે બેહતરીન ગોશત પુઠ કા ગોશત હૈ. યે ગોશત રેડ કી હડડી કે સાથ મિલા હુવા હોતા હૈ, જિસમેં ચરબી ભી હોતી હૈ, યે ગોશત ખાને મેં નિહાયત લઝીઝ ઔર ઉમ્દા હોતા હૈ, ઔર વેસે ગોશત બગેર કિસી હિસ્સે કી તખ્સીસ (ખાસ કરના) કે ભી પસંદીદા હોના હઝરત જાબિર રદિ. કી રિવાયત મેં આયા હૈ.

(૩) દાંતો સે કાટ કર ખાને કી હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને તરગીબ ભી ઈર્શાદ ફરમાઈ હૈ, યુનાંચે હદીથ મેં આયા હૈ કે ગોશત કો દાંતો સે કાટ કર ખાયા કરો, ઈસસે હઝમ ભી ખૂબ હોતા હૈ, ઔર બદન કો મુવાફિક ભી ઝયાદહ હોતા હૈ. યે તો આમ હાલત કી બાત હૈ, અલબત્તા અગર કભી ગેર મામૂલી હાલત મેં છૂરી કી ઝરૂરત પડ જાએ, મધલન ગોશત કા ટુકડા બહોત ઝયાદહ હો ઔર ઉસમેં સે હર લુક્મા હાથ સે તોડના મુશ્કિન ન હો તો ફિર ચાકૂ કા ઈસ્તેમાલ ભી જાઈઝ હૈ, ઔર રિવાયતોં સે સાબિત હૈ. અલબત્તા બિલા વજહ ઔર

બિલા ઝરત ચાકૂ છૂરી સે ગોશત કાટ કર ન ખાયા જાએ, રિવાયતોં મેં ઈસસે મના ક્રિયા ગયા હે ઔર ઈસકો કાફિરોં કા તરીકા બતાયા ગયા હે. લિહાજા ઈસસે એહતેયાત કરની ચાહિયે.

(૪) એક અહમ બાત યે હે કે ભુને હુએ ગોશત કે ખા લેને સે વુઝૂ ખતમ નહી હોતા બલકે બાકી રેહતા હે. જિન રિવાયતોં સે ખાને કે બાદ વુઝૂ કરના માલૂમ હોતા હે વો રિવાયતોં પેહલે કી હે ઔર મન્સૂખ હે.

(૫) બાઝ રિવાયતોં સે મસ્જિદ મેં ખાને કી ઈજાઝત માલૂમ હોતી હે. ઈસ સિલસિલે મેં યે બાત ઝહન મેં રખની ચાહિયે કે મસ્જિદ મેં ખાને કી આદત બના લેના તો બિલ્કુલ દુરસ્ત નહી, અલબત્તા મજબૂરી કી હાલત મેં મુસાફિરોં કે લિયે ઔર તલબા કે લિયે અગર અલગ જગહ ન હો તો વો મસ્જિદ મેં ખા સકતે હે. એઅતેકાફ કરનેવાલે હઝરાત ભી મસ્જિદ મેં હી ખાએગે મગર મસ્જિદ કે આદાબ કો ધ્યાન મેં રખના ઝરૂરી હે.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ قَالَ :
حَدَّثَنَا أَبَانُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ قَالَ :
طَبَخْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِدْرًا وَقَدْ كَانَ يُعْجِبُهُ الذِّرَاعُ فَنَأَوَّلْتُهُ
الذِّرَاعَ ثُمَّ قَالَ : نَأَوَّلِي الذِّرَاعَ، فَنَأَوَّلْتُهُ ثُمَّ قَالَ : نَأَوَّلِي الذِّرَاعَ فَقُلْتُ
: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَمْ لِلشَّاةِ مِنْ ذِرَاعٍ فَقَالَ : وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ سَكَّتْ
لَنَا وَلِئِنِّي الذِّرَاعُ مَا دَعَوْتُ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ ઉબૈદહ રદિ. ફરમાતે હે કે મેંને હુઝૂરે પાક ﷺ કે લિયે હાન્ડી પકાઈ. હુઝૂરે પાક ﷺ કો અગલે પાયે બહોત પસંદ થે, ચુનાંચે મેંને એક પાયા નિકાલ કર હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમત મેં પેશ ક્રિયા, ફિર આપને ફરમાયા: મુજે એક પાયા ઔર દો, મેંને દૂસરા પાયા ભી દે દિયા, આપને ફિર ફરમાયા: મુજે

એક પાયા ઔર દો! મેને અર્ઝ ક્રિયા યા રસૂલલ્લાહ! બકરી કે અગલે પાયે કિતને હોતે હૈં? (યા'ની દો હી હોતે હૈં જો મેને આપકો પેશ કર દિયે હૈં) હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને ફરમાયા: ઉસ પાક ઝાત કી કસમ! જિસકે કબ્જે મેં મેરી જાન હૈ, અગર તુમ ખામોશ રેહતે તો જબ તક મેં માંગતા રેહતા તુમ પાયે નિકાલ કર મુજે દેતે રેહતે.

મુબ્દત:

(૧) હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ કે બહોત ઝયાદહ મુઅજિઝાત ઝાહિર હુએ જિનકા ઈન્કાર દોપહર કે વકત ચળે હુએ સૂરજ કા ઈન્કાર કરને કે બરાબર હૈ. મુઅજિઝો પર એઅતેરાઝ હકીકત મેં હક તઆલા કી તાકત પર એઅતેરાઝ હૈ, કયૂંકે મુઅજિઝહ તો અલ્લાહ કા ફેઅલ(કામ) હૈ જો નબી કે હાથ પર ઝાહિર હોતા હૈ. બિલ્કુલ ઈસી તરહ કરામત ભી હક તઆલા કા ફેઅલ હોતા હૈ, જો કે વલી કે હાથ પર ઝાહિર હોતા હૈ.

(૨) ઉપરવાલી હદીષ મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદ રદિ. કે ઈસ કેહને પર કે બકરી કે દો હી હાથ હોતે હૈં આઈન્દા કા સિલસિલા બંધ હો જાના મુલ્લા અલી કારી રહ.કે નઝદીક ઈસ બિના પર થા કે મુઅજિઝે ઔર કરામતો ઔર ઈસ કિસ્મ કે આદત કે ખિલાફ વાકિઓ કા પેશ આના મુકમ્મલ ફના કી વજહ સે હોતા હૈ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદ કે ઈસ જવાબ કી વજહ સે વો મુકમ્મલ તવજજુહ જો પેહલે થી વો ન રહી, ઔર તવજજુહ કે ખતમ હો જાને કી વજહ સે યે ચીઝે ભી ખતમ હો ગઈ.

અલ્લામહ મનાવી રહ. ફરમાતે હૈં કે યે એક ઈન્આમે ઈલાહી થા ઔર અગર હઝરત અબૂ ઉબૈદ રદિ. મુકમ્મલ ઈતિબાઅ કરતે હુએ હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ કી બાત માનતે જાતે તો યકીનન યે સિલસિલા બાકી રેહતા, મગર હઝરત અબૂ ઉબૈદ કી તરફ સે જો એઅતેરાઝ પેદા હુવા (અગર યે ઝાહિરી એઅતેરાઝ થા હકીકત મેં એઅતેરાઝ

કરના હરગિઝ મક્સૂદ ન થા)ઈસકી વજહ સે વો ઈન્આમ વ ઈકરામ ભી જાતા રહા.

(૩) બરકત કે તોર પર હમ ભી હુઝૂરે પાક઼઼઼઼ કે તીન મુઅજિઝે કો ઝિક્ર કર દેતે હૈ

મુઅજિઝહ નં ૧ : હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. કે પાસ એક થેલી મેં ખજૂર કે ચંદ દાને થે. હુઝૂરે પાક઼઼઼઼ ને પૂછા: ઈસમેં કયા હે? ઉન્હોને ખજૂર કે ચંદ દાને નિકાલ કર આપકે સામને રખ દિયે, હુઝૂરે પાક઼઼઼઼ ને દુઆ ફરમાઈ ઔર ફરમાયા કે સારે લશ્કર કો ખાને કે લિયે બુલા લાઓ, યુનાંચે સારા લશ્કર ખૂબ સૈર હોકર ખા ચુકા તો ભી ખજૂરે બચ ગઈ. હુઝૂરે પાક઼઼઼઼ ને ફરમાયા કે ઉનકો અપની થેલી ડાલ લો ઔર જબ ભૂક લગે તો ઈસી મેં સે નિકાલ કર ખા લેના મગર યાદ રખના કે ઉસકો ઉલટા કર સારી ખજૂરે એક હી સાથ મત નિકાલ લેના.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે મેં હુઝૂરે પાક઼઼઼઼ કી હિદાયતો(સુચનો) કે મુતાબિક ઉસ થેલી મેં સે ખજૂરે નિકાલ કર ખાતા રહા, હતાકે હુઝૂરે પાક઼઼઼઼ કા મુબારક ઝમાના ગુઝર ગયા, ફિર હઝરત સિદ્દીકે અકબર રદિ., ઈસી તરહ હઝરત ફારૂકે આઝમ રદિ. કે ઝમાને મેં ભી વહી ખજૂરે મેરી ખૂરાક બની રહી. ફિર હઝરત ઉસ્માન રદિ. કા ઝમાના આ ગયા, ઔર મેં ઉસમેં સે ખજૂરે ખાતા રહા, ઔર મેહમાનો કો ભી ખિલાતા રહા, હતાકે કઈ મન ખજૂરે ઉસમેં સે નિકાલ કર ખા લી, મગર થેલી મેં કમી ન આઈ.

ફિર હઝરત ઉસ્માન રદિ. કી શહાદત કે હાદથે કે વકત વો થેલી મુજસે કિસીને ઝબરદસ્તી ઇન લી. હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. કો ઉસ થેલી કે ઇન જાને કા બહોત અફસોસ હુવા ઔર ફરમાને લગે:

આજ કે દિન લોગોં કો સિફ એક ગમ હૈ કે હઝરત ઉસ્માન શહીદ હો ગયે ઓર મુજે દો ગમ હૈ, એક હઝરત ઉસ્માન રદિ. કી શહાદત કા ઓર દૂસરા થેલી કે ઝાયેઅ હોને કા.

(جامع الترمذی: ج 2 ص 223 ابواب المناقب. باب مناقب عثمان)

મુઅજિઝહ નં ૨ : હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી રદિ.ને હુઝૂરે પાક ﷺ ઓર હઝરત અબૂ બકર સિદ્દીક રદિ. કી દાવત કી, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને દુઆ ફરમાઈ. ફિર ફરમાયા કે દસ દસ આદમિયોં કે ગિરોહ કો બુલાતે જાઓ, ઓર ખાના ખિલાતે જાઓ. યુનાંથે એક એક ગિરોહ આતા રહા ઓર ખાના ખા કર જાતા રહા, હતાકે દો આદમિયોં કે લિયે તૈયાર કિયા હુવા ખાના એકસો લોગોંને ખૂબ પેટ ભર કર ખાયા.

~~.....મુઅજિઝહ નં ૩ : હઝરત સમુરહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ કે પાસ કહી સે એક પ્યાલા ગોશત આ ગયા, ઓર સુબહ સે શામ તક લોગ આતે રહે ઓર ખાતે રહે.~~

(جامع الترمذی: ابواب المناقب. باب ما جاء في آيات البيات نبوة النبي صلى الله عليه وسلم)

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةٍ، عَنْ مَرْثَةَ الْهَمْدَانِي، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَضَّلُ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الْغُرَبِيِّ عَلَى سَائِرِ الطَّلَامِ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી રદિ. સે રિવાયત હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: આયશા કી ફઝીલત બાકી ઓરતોં પર એસી હૈ જૈસી ધરીદ ખાને કી ફઝીલત બાકી તમામ ખાનોં પર.

મુબ્દહ:

(૧) "ધરીદ" એસેગોશત કે શોરબે કો કેહતે હૈં જિસમેં રોટી કે ટુકડે ભિગો કર કુછ દેર કે લિયે રખ દિયે જાતે હૈં, હતાકે વો ટુકડે શોરબે મેં ભીગ કર ખૂબ નરમ હો જાતે હૈં.

પરીદ: લઝીઝ, જલ્દી હઝમ, ઝાયકેદાર ઓર મઝબૂત હોને કે અલાવહ જલ્દી તૈયાર હો જાતા હૈ. અરબો મેં યે ખાના બહોત મરગૂબ ઓર બહોત આ'લા સમજા જાતા હૈ.

(૨) ઈસ હદીષે મુબારક મેં હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી ફઝીલત તમામ ઓરતોં પર સાબિત હોતી હૈ. ઉલમા કા ઈખ્તિલાફ હૈ, ઈસસે મુરાદ સબ ઓરતેં હૈં, યા ચંદ ઓરતોં કે અલાવહ બક્રિયા ઓરતેં, કયૂંકે બાઝ ઉલમા હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) ખદીજા રદિ. ઓર બાઝ હઝરાત હઝરત ફાતિમા રદિ. કી ફઝીલત કે કાઈલ હુએ હૈં.

અલખતા સહીહ બાત યે હૈ કે કિસી ખાતૂન કો મુકમ્મલ તોર પર તમામ ઓરતોં પર ન ફઝીલત સાબિત હૈ ઓર ન દી જા સકતી હૈ. ઈસ્લામ કી તારીખ મેં ચંદ ઓરતેં અપની મિઘાલ આપ હૈં, ઓર ઉનમેં સે હર એક કો દૂસરી ઓરતોં સે જુઝવી (હિસ્સેવાલી) ફઝીલત હાસિલ હૈ.

હુઝૂરે પાકિસ્તાન ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં: મર્દ તો બહોત સે કામિલ (મુકમ્મલ) હુએ હૈં, મગર ઓરતોં મેં સે કામિલ ઓરતેં મરિયમ બિન્તે ઈમરાન, ખદીજા બિન્તે ખુવય્લદ, આયશા બિન્તે અબૂ બકર સિદ્દીક ઓર ફાતિમા બિન્તે મુહમ્મદ હુઈ. બાઝ રિવાયતોં મેં આસિયહ બિન્તે મુઝાહિમ કા નામ ભી આયા હૈ જો કે ફિરઔન કી બીવી થી, મગર કામિલ ઈમાનવાલી થી.

અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મરિયમ કો યે શર્ફ બખ્શા હૈ કે ઉનકે પેટ સે બગૈર બાપ કે હઝરત ઈસા અ.સ. કો પેદા ફરમાયા, ઓર ઉનકો ખુદ "સિદ્દીકા" કા લકબ દિયા. ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) હઝરત ખદીજા રદિ. હુઝૂરે પાકિસ્તાન કા સાથ દેને, અપના સારા માલ ઈસ્લામ પર ખર્ચ કરને ઓર ઓરતોં મેં સબસે પેહલે ઈસ્લામ લાનેવાલી હોને મેં અપની કોઈ મિઘાલ નહી રખતી.

હઝરત ફાતિમા રદિ. કે બારે મેં હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈર્શાદ મુબારક હૈ: "فاطمة بضعة مني" યા'ની ફાતિમા મેરે જિગર કા ટુકડા હૈ, નીઝ યે કે યે જન્નત કી ઔરતોં કી સરદાર હોગી.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. બેહતરીન દીની ઈલ્મ ઔર બિદમત મેં હુઝૂરે પાક ﷺ કી મહબૂબ હોને મેં સબસે આગે થી, આપકે બિસ્તર મુબારક મેં વહી આતી થી, ઉનકી ગોદ મેં હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈન્તિકાલ હુઆ, બહોત અલ્લાહ વાલી, ઈબાદત ગુઝાર ઔર ઝહીન ખાતૂન થી. હુઝૂરે પાક ﷺ કે નિકાહ મેં આનેવાલી આપ અકેલી ખાતૂન હૈ જો કે કુંવારી થી. હુઝૂરે પાક ﷺ કી બાકી બીવીયાં યા તો પેહલે સે શાદીશુદા (યા'ની બેવા) થી યા તલાક દી હુઈ થી.

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ وَائِلِ بْنِ دَاوُدَ، عَنِ ابْنِهِ وَهُوَ بَكْرُ بْنُ وَائِلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أَوْلَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَفِيَّةَ بِنْتِ هَارِثٍ وَسَوِيْقَ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને હઝરત સફિય્યાહ કા વલીમા ખજૂર ઔર સત્તૂ કે સાથ ક્રિયા.

મુબદલ:

(૧) હઝરત સફિય્યાહ રદિ. જંગે ખૈબર મેં સ.હી.૭ મેં બાંદી બન કર આઈ થી, હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઉનકો આઝાદ ફરમા કર નિકાહ ફરમા લિયા થા, ઔર સફર મેં ભી વલીમા ફરમાયા થા. જિસકી સૂરત યે હુઈ કે આપને દસ્તરખ્વાન બિછાને કા હુકમ દિયા, ઔર અપને પાસ જો ખજૂરે ઔર સત્તુ થે, ઉસ પર રખ દિયે, ફિર દૂસરે લોગોં કે પાસ જો કુછ થા વો ભી ઉસ પર ચુન દિયા ગયા, ઔર સબને મિલ કર ખા લિયા.

(૨) નિકાહ કે બાદ મદદ કી તરફ સે ખિલાયા જાનેવાલા ખાના "વલીમા" કેહલાતા હે, મગર યે ન તો ફર્જ હે ન વાજિબ, ન સુન્નતે મુઅકિદહ, બલ્કે મુસ્તહબ હે. ઈસ લિયે તાકત કે મુતાબિક હી ખર્ચ કરના ચાહિયે, ઉસમે કર્જ લેના ઓર તકલ્લુફાત (તકલીફે ઉઠાના) કરના મુનાસિબ નહી હે.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ : حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ السَّرِيِّ ، عَنْ سُفْيَانَ ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ طَلْحَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ، أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ قَالَتْ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِينِي فَيَقُولُ : أَعْنَدَكَ عَدَاءٌ ؟ فَأَقُولُ : لَا . قَالَتْ : فَيَقُولُ : إِيَّيَّ صَائِمٌ . قَالَتْ : فَأَتَانِي يَوْمًا ، فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّهُ أَهْدَيْتَ لَنَا هَدِيَّةً قَالَ : وَمَا هِيَ ؟ قُلْتُ : حَيْسٌ قَالَ : أَمَا إِيَّيَّ أَصْبَحْتُ صَائِمًا قَالَتْ : ثُمَّ أَكَلْ .

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી)આયશા રદિ. ફરમાતી હે કે હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ મેરે તશરીફ લાયા કરતે, ઓર પૂછતે કે તુમ્હારે પાસ સુબહ કે ખાને કે લિયે કુછ હે? જબ મે અર્જ કરતી કે નહી, તો ફરમાતે: મે રોઝે હી કા ઈરાદા કર લેતા હું, ફિર એક મરતબા આપ તશરીફ લાયે, ઓર મેને અર્જ કિયા કે હમારે પાસ હદિયા આયા હે, ફરમાયા: વો કયા હે? મેને અર્જ કિયા: મલીદા યા'ની હલવા હે, આપને ફરમાયા કે મેને રોઝે કા ઈરાદા કર લિયા થા, ફિર આપને ખા લિયા.

મુબદલ:

(૧) અરબો કે યહાં એક ખાસ કિસ્મ કા હલવા મશહૂર થા, જો ખજૂરે ઓર મખ્ખન વગેરહ મિલા કર બનાયા જાતા થા.

(૨) નફલી રોઝે કી નિયત અગર સુબહે સાદિક કે વકત ન કી હો, તો ઝવાલ તક કર લેના જાઈઝ હે, ઈસ શર્ત કે સાથ કે દરમિયાન મે કોઈ અમલ એસા ન કિયા હો જિસસે રોઝા તૂટ જાતા હે, જૈસે

ખાના, પીના, હમબિસ્તરી વગૈરહ.

(૩) અગર કિસી ભી વજહ સે નફલી રોઝા તોડ દિયા જાયે, તો ઉસકી કઝા કરના ઝરૂરી હૈ.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ : حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي يَحْيَى الْأَسْلَمِيِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي أُمَيَّةَ الْأَعْوَرِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ كِسْرَةً مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ فَوَضَعَ عَلَيْهَا تَمْرَةً وَقَالَ : هَذِهِ إِذَا مِ هَذِهِ وَأَكَلَ.

તજ્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ રદિ. ફરમાતે હૈ કે મેને એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ કો દેખા કે આપને જવ કી રોટી કા એક ટુકડા લિયા, ઓર ઉસ પર એક ખજૂર રખ્ખી, ઓર કહા કે યે ઈસકા સાલન હૈ, ફિર ઉસકો તનાવુલ ભી ફરમાયા.

મુબ્દહ:

(૧) પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને સિરકે કે બારે મે ફરમાયા કે કયા હી અચ્છા સાલન હૈ! સિરકા તો સાલન કે તોર પર ઈસ્તેમાલ હોતા હી થા, મગર ખજૂર કા ઈસ્તેમાલ સાલન કે તોર પર નહી હોતા, અબ ઈસ રિવાયત મે ખજૂર કે મુતઅદિલક ઈર્શાદ ફરમાયા કે યે ઈસ રોટી કા સાલન હૈ. મતલબ યે હૈ કે અગર કિસી વકત બાકાઈદા કોઈ સાલન ન હો તો સિરકા, પ્યાઝ, ખજૂર જો ચીઝ ભી મુયસ્સર હો, ઉસે સાલન કે તોર પર ઈસ્તેમાલ કર લેના ચાહિયે, ઓર અપને અસ્લી મકસદ યા'ની આબિરત કી તૈયારી મે લગે રેહના ચાહિયે.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ : حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبَادِ بْنِ الْعَوَّامِ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعْجِبُهُ الْقُفْلُ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: يُعْنِي مَا بَقِيَ مِنَ الطَّعَامِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં હુઝૂરે પાકિસ્તાન કો બચા હુવા ખાના બહોત મરગૂબ(પસંદ) થા.

મુબદલ:

(૧) "સુફલ" હકીકત મેં કિસી ભી ખાને કે ઉસ હિસ્સે કો કેહતે હૈં જો કે પકને કી વજહ સે દેગચી વગૈરહ કી તેહ(નીચે) લગ જાતા હૈ, ઔર બહોત સખ્ત હો જાતા હૈ, પંજાબ મેં ઈસકો "ગરોડી" યા "ખુરચન" કેહતે હૈં. તા હમ ખાના ખાને કે બાદ જો ખાના બચ જાતા હૈં ઉસકો ભી "સુફલ" કેહતે હૈં. હુઝૂરે પાકિસ્તાન ઉસકો પસંદ ફરમાતે થે. ઈસમેં તા'લીમ દેના મકસૂદ થા કે મા'મૂલી સે મા'મૂલી નેઅમત કી ભી કદર કરની ચાહિયે, ઔર ઝાયેઅ ન કરના ચાહિયે.

નીઝ યે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કા ઈન્તિહાઈ તવાઝુઅ થા કે ઉપર કા ખાના દૂસરો કો દે દેતે, ઔર બચા હુવા ખુદ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ وَضُوءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ الطَّعَامِ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે ખાને કે વક્ત
હાથ ધોને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ
أَيُّوبَ ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ خَرَجَ مِنَ الْحَلَاءِ فَقَرَّبَ إِلَيْهِ الطَّعَامُ فَقَالُوا : أَلَا تَأْتِيكَ بِوَضُوءٍ ؟
قَالَ : إِنَّمَا أُمِرْتُ بِالْوُضُوءِ إِذَا قُمْتُ إِلَى الصَّلَاةِ .

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈ કે
હુઝૂરે પાક ﷺ બેતુલ ખલા સે બાહર તશરીફ લાએ, આપકે સામને
ખાના પેશ ક્રિયા ગયા, તો સહાબા રદિ.ને અઝલ ક્રિયા: કયા હમ
આપકે વુઝૂ કે લિયે પાની ન લાએ? આપને ઇશ્દ ફરમાયા કે મુજે
વુઝૂ કરને કા હુકમ સિફ ઉસી વક્ત દિયા ગયા હૈ જબ મે નમાઝ
પઠહને કા ઇરાદા કરું.

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُمَيَّرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا
قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ ، (ح) وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ
الْجُرْجَانِيُّ ، عَنْ قَيْسِ بْنِ الرَّبِيعِ ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ ، عَنْ زَادَانَ ، عَنْ سَلْمَانَ قَالَ :
قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ أَنَّ بَرَكَةَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ بَعْدَهُ ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : بَرَكَةُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ .

તર્જમા: હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. ફરમાતે હૈ કે મેને

તોરાત મેં પળડા થા કે ખાને સે ફારિગ હોને કે બાદ હાથ ધોના ખાને મેં બરકત કા સબબ હે, ઓર મેં જો કુછ તોરાત મેં પળડા થા, હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કે સામને ઉસકો ઝિક્ર કિયા, તો હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ને ફરમાયા કે ખાને કી બરકત ખાના ખાને સે પેહલે ઓર બાદ મેં હાથ ધોને મેં હે.

મુબદલ:

(૧) અરબ કી લુગત(ડિક્શનરી) મેં સિફ હાથ ધોને કો ભી વુઝૂ કેહતે હૈ, ઓર યે વુઝૂએ લુગવી કે નામ સે મશહૂર હે. જો વુઝૂ નમાઝ કે લિયે શર્ત હે, યે વુઝૂએ ઈસ્તિલાહી કે નામ સે મશહૂર હે. ખાના ખાને સે પેહલે ઓર બાદ મેં વુઝૂએ ઈસ્તિલાહી યા'ની નમાઝ વાલા વુઝૂ ન ફર્જ હે, ન વાજિબ હે, ન સુન્નત. વૈસે હર વકત બાવુઝૂ રેહના મુસ્તહબ હે.

(૨) ખાના ખાને સે પેહલે હાથ ધોના સુન્નત હે. ઉસમેં બરકત કા મતલબ યે હે કે ખાને મેં ઝયાદતી હોતી હે, ખાનેવાલોં કા પેટ ભર જાતા હે, ઓર ખાના ખાને કે બાદ હાથ ધોના ભી સુન્નત હે. ઉસમેં બરકત કા મતલબ યે હે કે જિન મકસદોં કે લિયે ખાના ખાયા જાતા હે વો પૂરે હોતે હૈ. મષલન ખાના બદન કા જુઝવ(હિસ્સા) બનતા હે, નશાત(યુસ્તી) પેદા કરતા હે, ઈબાદતોં ઓર ઉમ્દા અખ્લાક પર તાકત પેદા કરતા હે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ
الطَّعَامِ وَبَعْدَ مَا يَفْرُغُ مِنْهُ

**બાબ: ઉન દુઆઓ કે બયાન મે જો હુઝૂરે
પાક ﷺ કે ખાના ખાને સે પેહલે ઓર ખાના
ખાને કે બાદ પઘલા કરતે થે.**

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ
بِالنَّسْتَوَائِيِّ، عَنْ بُدَيْلِ بْنِ الْعُقَيْلِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ
أُمِّ كُلثُومٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا
أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَتَنَسَّى أَنْ يَذْكُرَ اللَّهَ تَعَالَى عَلَى طَعَامِهِ فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ
وَأَخِرُهُ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા
રદિ. ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: જબ કોઈ શખ્સ
ખાના ખાએ ઓર ખાના શુરૂઅ કરને સે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ પઘલના
ભૂલ જાએ તો દરમિયાન મે જબ ભી યાદ આયે "بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَأَخِرُهُ"
પઘલ લે.

મુબદલ:

(૧) ઈસ બાબ મે ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને કઈ ઓર રિવાયતે
બયાન ફરમાઈ હૈ:

હદીષ નં.૧ : હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી રદિ. ફરમાતે હૈ
કે હમ હુઝૂરે પાક ﷺ કે પાસ થે કે આપકી ખિદમત મે ખાના પેશ
કિયા ગયા, મેને એસા ખાના કભી નહી દેખા કે જો શુરૂઅ કરતે વકત
તો બહોત ઝયાદહ બરકતવાલા હો, ઓર ખાના ખતમ હોને કે વકત

બિલ્કુલ બગેર બરકત કા હો ગયા હો, ઈસ લિયે મેને હેરાન હો કર હુઝૂરે પાક સે પૂછા કે યે કેસે હો ગયા? તો આપને ઈર્શાદ ફરમાયા: હમને તો ખાના બિસ્મિલ્લાહ કે સાથ શુરૂઆ ક્રિયા થા, મગર બાદ મેં હમારે સાથ એક એસા આદમી શરીક હો ગયા જિસને ખાના ખાયા મગર અલ્લાહ કા નામ નહી લિયા(યા'ની બિસ્મિલ્લાહ નહી પળી) ઈસ લિયે ઉસકે સાથ શૈતાન ભી શરીક હો ગયા.

હદીષ નં.૨ : હઝરત ઉમર બિન અબૂ સલમહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેં રસૂલુલ્લાહ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુવા, ઉસ વકત આપકે પાસ ખાના મૌજૂદ થા, આપને ફરમાયા: બેટા! કરીબ હો જાઓ! બિસ્મિલ્લાહ પળહો, ઔર દાયે હાથ સે અપને કરીબ સે ખાના શુરૂઆ કરો.

હદીષ નં.૩ : હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે એક મરતબા હુઝૂરે પાક અપને છે (૬) સહાબા કે સાથ ખાના ખા રહે થે કે ઈત્ને મેં એક દેહાતી આ ગયા, ઔર ઉસને દો હી લુકમે મેં સારા ખાના નિમટા દિયા. હુઝૂરે પાક ને ફરમાયા: અગર યે શખ્સ બિસ્મિલ્લાહ પળહ કર ખાતા તો યે ખાના તુમ સબકો કાફી હો જાતા.

ઈન તમામ રિવાયતો સે માલૂમ હોતા હૈં કે ખાના શુરૂઆ કરને સે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ પળહના ચાહિયે, ખાના શુરૂઆ કરને સે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ કા પળહના સુન્નત હે. બેહતર યે હૈં કે પૂરી બિસ્મિલ્લાહ હિર રહમાનિર્હીમ ઉચે આવાઝ સે પળહી જાએ, તાકે દૂસરો કો ભી સુન કર યાદ આ જાએ, મગર સિર્ફ બિસ્મિલ્લાહ કા પળહના ભી કાફી હૈં, વરના ઉસમેં સે બરકત ખતમ હો જાતી હૈં, ઔર ખાના શૈતાન ખા જાતા હે, જિસસે ખાને મેં કમી વાકેઅ હો જાતી હૈં.

ખાના દાયે હાથ સે ખાના સુન્નત હે, મગર કુછ ઉલમા ઉસકો વાજિબ કેહતે હૈં, કયૂંકે ઈસકી હદીષ મેં બડી તાકીદ આઈ હૈં. હુઝૂરે

પાક ﷺ ને ફરમાયા: દાર્યે હાથ સે ખાઓ ઓર પિયો, શૈતાન બાર્યે હાથ સે ખાતા ઓર પીતા હૈ. એક રિવાયત મેં હે કે એક શખ્સ બાર્યે હાથ સે ખા રહા થા. હુઝૂરે પાક ﷺ ને તમ્બીહ ફરમાઈ કે દાર્યે હાથ સે ખાઓ.

ઉસ ઝાલિમને કહા કે મેં દાર્યે હાથ સે નહીં ખા સકતા, હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે આઈન્દા ભી ન ખા સકોગે, ઉસકે બાદ ઉસકા દાર્યાં હાથ કભી મુંહ તક ન જા સકા. એક ઓર રિવાયત મેં હે કે એક ઓરત બાર્યે હાથ સે ખા રહી થી, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને બદદુઆ ફરમાઈ ઓર વો ઓરત તાઅૂન મેં મરી.

ખાના અપને આગે સે ખાના ચાહિયે, અલબત્તા ખાને મુખ્તલિફ હોં તો ફિર કિસી ભી તરફ સે કોઈ ભી ખાના ખાયા જા સકતા હૈ.

(૨) જિસ તરહ ખાને સે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ પઞહના સુન્નત હૈ, ઈસી તરહ ખાને કે બાદ ભી બહોત સારી દુઆએ હુઝૂરે પાક ﷺ સે મન્કૂલ હૈં. એક રિવાયત મેં હે કે જબ હુઝૂરે પાક ﷺ ખાને સે ફારિગ હો જાતે તો યે દુઆ પઞહતે:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ

(کتاب الدعاء للطبرانی: ص 280 رقم الحديث 898)

તમામ તા'રીફે ઉસ પાક ઝાત કે લિયે હૈ જિસને હમે ખિલાયા પિલાયા, ઓર હમકો મુસલમાન બનાયા.

ઈન્સાન મજમૂઆ હૈ જિસ્મ ઓર રૂહ કા. જિસ્મ કો ગિઝા મિલી, તો ઉસકા શુક્ર અદા કિયા " اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا " સે. ઓર રૂહ કી ગિઝા ઈમાન કી દોલત હૈ, જબ વો મિલી તો ઉસકા શુક્ર અદા કિયા " جَعَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ " સે.

એક રિવાયત મેં હે કે જબ દસ્તરખ્વાન ઉઠાયા જાતા તો હુઝૂરે પાક ﷺ યે દુઆ પઞહતે:

الْحَمْدُ لِلَّهِ مُحَمَّدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرَ مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَعْنَى

عَنْهُ رَبَّنَا. (کتاب الدعاء: ص 278 رقم الحديث 893 وغيره)

અલ્લાહ હી કે લિયે હૈ એસી તા'રીફ જો પાકીઝા હૈ, બરકત વાલી હૈ, જો ન છોડી જા સકતી હૈ, ઓર ન ઉસસે બેપરવાહી કી જા સકતી હૈ. એ હમારે પરવરદિગાર (હમારી દુઆ કબૂલ ફરમા).

એક રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: અલ્લાહ જલ્લ શાનહૂ એસે બંદે સે બહોત હી ખુશ હોતે હૈ જો એક લુકમા ખાયે, યા એક ઘૂંટ પાની પીએ, તો ભી ઉસ પર અલ્લાહ કા શુક્ર અદા કરે.

(کتاب الدعاء: ص 681 رقم الحديث 901)

بَابُ مَا جَاءَ فِي قَدَحِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે પ્યાલે કે બયાન મે

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْأَسْوَدِ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: أَخْرَجَ إِلَيْنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، قَدَحَ خَشَبٍ غَلِيظًا مُضَبَّبًا بِحَدِيدٍ فَقَالَ: يَا ثَابِتُ، هَذَا قَدَحُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

તર્જમા: હઝરત થાબિત રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ.ને હમે લકડી કા મોટા પ્યાલા નિકાલ કર દિખાયા જિસ પર લોહે કે પતરે લગે હુએ થે, ઓર ફરમાયા: એ થાબિત! યે હુઝૂરે પાક ﷺ કા પ્યાલા હૈ.

મુબ્દહ:

(૧) તમામ રિવાયતો સે મા'લૂમ હોતા હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને મુખ્તલિફ વકતો મેં પાંચ પ્યાલે ઈસ્તેમાલ ફરમાએ હૈં, જિનકે નામ યે હૈં:

- (૧) "زَكَاةً" (ખૂબ સૈરાબ કરનેવાલા)
- (૨) "مُعَيْتٌ"
- (૩) "مُضَبَّبٌ" જિસ પર લોહે કા પતરા ચળ્હા હુવા થા.
- (૪) "زُجْجًا" શીશે કા બના હુઆ.
- (૫) "عِيدَانٌ" લકડી કા બના હુઆ.

મગર જિસ પ્યાલે કા હઝરત અનસ રદિ.ને ઝિફ્ર ક્રિયા હૈ, યે હઝરત અનસ રદિ. કે પાસ થા, ઓર ઉનકી અવ્લાદ નઝૂર બિન અનસ કી મીરાષ સે યે આઠ લાખ કા ફરોખ્ત હુવા.

હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેંને હુઝૂરે પાક ﷺ કો ઈસ

પ્યાલે સે તમામ મશરૂબાત મધલન પાની, નબીઝ, શહદ, ઔર દૂધ પિલાએ હૈ. નબીઝ યે કેહલાતા હે કે પાની મે ખજૂર યા કિશમિશ મિલા દી જાએ, ઔર ઉસમે ઉનકા અસર અચ્છી તરહ આ જાએ. મગર ઉસમે નશા પૈદા ન હો, ક્યૂંકે નશા આ જાએ તો ફિર હરામ હે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي فَاتِحَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે ફલો કે બયાન મે

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى الْفَزَارِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ الْفُقَاءَ بِالرُّطْبِ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ કકડી કો તાઝા ખજૂર કે સાથ ખાયા કરતે થે.

મુબ્દહ:

.....(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ દોનો ફલો કો ઈકદ્દા કરકે ખાતે થે. ઈસકી વજહ યે ભી હો સકતી હૈ કે કકડી સદ્ મિજાઝ ઔર ખજૂર ગરમ મિજાઝ હોતી હે, તો દોનો કો મિલानે સે એઝ્તેદાલ (સમાનતા) પેદા હોતા હે. ઈસી તરહ ખજૂર મીઠી ઔર કકડી ફીકી હોતી હે, તો દોનો કો મિલानે સે મીઠાસ મે એઝ્તેદાલ પેદા હો જાતા હે. ઈસી તરહ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી રિવાયત મે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ તરબૂઝ ઔર ખજૂર કો મિલા કર ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી એક રિવાયત મે યે ભી હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ કકડી કો નમક કે સાથ ખાયા કરતે થે. કકડી કો ખજૂર કે સાથ મિલા કર ખાને સે એક ફાયદા યે ભી હૈ કે ઉસસે બદન મે મોટાપા હોતા હે.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈ કે મેરી રુખ્સતી કે વકત મેરી વાલિદહ કો ખયાલ હુવા કે મેરા બદન કુછ ફરબા (મોટા) હો જાએ, તાકે ઉઠાન કુછ અઘ્થા હો

જાએ, તો મુજે કકડી તાજા ખજૂર કે સાથ ખિલાતી, જિસસે મેરે બદન મેં અરધા મોટાપા આ ગયા.

હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. કી રિવાયત મેં યે ભી હૈ કે હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ખરબૂજા ઓર તાજા ખજૂરે મિલા કર ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે. હઝરત મુઅવ્વિઝ બિન અફરાઅ કી બેટી હઝરત રુબયિઅ ફરમાતી હૈ કે મેરે ચાચા હઝરત મુઆઝ બિન અફરાઅ રદિ.ને તાજા ખજૂરો કા એક તબક જિસ પર રૂયદાર છોટી છોટી કકડિયાં ભી થી, દે કર મુજે હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કી ખિદમત મેં ભેજા.

હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કકડિયો કો બહોત પસંદ ફરમાતે થે, જબ મેં આપકી ખિદમત મેં ગઈ તો આપકે પાસ બહરૈન સે ઝેવર આયા હુઆ થા, આપને ઉસમે સે મુઠઠી ભર કર મુજે ભી ઈનાયત ફરમાયા.

(૨) હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હઝરાતે સહાબા રદિ. જબ કિસી નયે ફલ કો દેખતે તો ઉસકો હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કી ખિદમત મેં લા કર પેશ કરતે. હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ઉસકો હાથ મેં લેતે ઓર યે દુઆ પઞહતે:

اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي مَحَارِنَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِنَا وَفِي مُدِّنَا، اللَّهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَبْدُكَ وَخَلِيلُكَ وَنَبِيِّكَ، وَإِنِّي عَبْدُكَ وَنَبِيِّكَ، وَإِنَّهُ دَعَاكَ لِمَكَّةَ، وَإِنِّي أَدْعُوكَ لِمَدِينَةِ يَمْعِلٍ مَا دَعَاكَ بِهِ لِمَكَّةَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ قَالَ: ثُمَّ يَدْعُو أَصْغَرَ وَلِيِّيٍّ أَهْلَ قَبِيلِهِ ذَلِكَ الشَّعْرَ.

એ અલ્લાહ! હમારે ફલો મેં બરકત અતા ફરમા, હમારે સાઅ ઓર મુદ મેં ભી બરકત અતા ફરમા, એ અલ્લાહ! બેશક ઈબ્રાહીમ અ.સ. તેરે બંદે ખલીલ ઓર તેરે નબી થે, ઓર મેં ભી તેરા બંદા ઓર નબી હું. ઉન્હોંને આપ સે મકકા મુકર્રમા કે લિયે દુઆ કી થી ઓર મેં આપ સે મદીના કે લિયે વો દુઆ ભી માંગતા હું જો ઉન્હોંને મકકા કે

લિયે માંગી થી, ઓર ઉસકે સાથ મઝીદ ભી ઉસ જૈસી (યા'ની મકકા સે દોગુના મદીના કે લિયે).

હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન અપને કરીબ જિસ છોટે બચ્ચે કો દેખતે તો વો ફલ ઉસકો અતા ફરમા દેતે.

નોટ: "સાઅ" ઓર "મુદ" ઉસ ઝમાને મેં માપને કે પેમાને થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી પીને કી ચીઝો કે બયાન મે

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَعْبَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ،
عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ أَحَبَّ الشَّرَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحُلُوبُ الْبَارِدُ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા
રદિ. ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ કો પીને કી સબ ચીઝો મેં મીઠી
ઔર ઠંડી ચીઝ બહોત પસંદ થી.

મુબદલુ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ કે યહાં ખાને કા ખાસ એહતેમામ નહી
હોતા થા. જો મુયસ્સર હોતા ઉસીકો તનાવુલ ફરમા લિયા કરતે થે.
અલબત્તા મીઠે ઔર ઠંડે પાની કા ખાસ એહતેમામ થા. "સકિયા" જો
કે મદીના મુનવ્વરહ સે કઈ મીલ કી દૂરી પર હૈ, વહાં સે મીઠા પાની
હુઝૂરે પાક ﷺ કે લિયે લાયા જાતા થા.

(૨) હઝરત ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને એક દૂસરી રિવાયત
નકલ ફરમાઈ હૈ, જિસકા ખુલાસા યે હૈ કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન
અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈ કે મેં ઔર ખાલિદ બિન વલીદ રદિ. હુઝૂરે
પાક ﷺ કે સાથ ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) હઝરત મયમૂના
રદિ. કે ઘર ગયે (હઝરત મયમૂનહ રદિ. રિશ્તે મેં ઉન દોનોં કી ખાલા
લગતી થી) વો એક બરતન મેં દૂધ લાઈ. હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઉસમેં સે
નોશ ફરમાયા, મેં આં હઝરત ﷺ કે દાયે જાનિબ થા ઔર ખાલિદ

બિન વલીદ બાયે જાનિબ થે, તો હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: પીને કા હક તો તેરા હૈ (કયૂંકે તુ દાયે જાનિબ હૈ) અગર તુ ખુશી સે ચાહે તો ખાલિદ બિન વલીદ કો અપના હક દે દે (કયૂંકે વો તુજસે બડા હૈ) મેને અર્ઝ ક્રિયા કે હઝરત! મેં આપકે બચે હુએ દૂધ પર કિસી ઔર કો અપને ઉપર તરજીહ નહીં દે સકતા. ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને ફરમાયા કે જબ કિસી શખ્સ કો હક તઆલા શાનહૂ કોઈ ચીઝ ખિલાએ તો વો યે દુઆ પઢે: **اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهِ وَاَطْعِمْنَا مِنْهُ**
 એ અલ્લાહ! તુ ઈસમેં બરકત અતા ફરમા ઔર ઈસસે બેહતર અતા ફરમા.

ઔર અગર કિસી શખ્સ કો અલ્લાહ જલ્લ શાનહૂ દૂધ અતા ફરમાએ તો વો યે દુઆ પઢે: **اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهِ وَزِدْهُ**
 એ અલ્લાહ! ઈસમેં બરકત અતા ફરમા ઔર ઈસમેં ઝયાદતી અતા ફરમા.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: દૂધ કે અલાવહ ઔર કોઈ એસી ચીઝ નહીં જો ખાને ઔર પીને દોનોં કે લિયે કાફી હો.

દોનોં દુઆઓં મેં ઈસી બિના પર ફર્ક હે કે જબ દૂધ સે બેહતર કોઈ ગિઝા(ખોરાક) નહીં તો આપને ફરમાયા: દુઆ માંગો કે એ અલ્લાહ! ઈસી મેં ઝયાદતી અતા ફરમા ઔર ખાને કે બારે મેં ફરમાયા કે ઈસસે બેહતર અતા ફરમા.

યુનાંચે મેડિકલ સાયન્સ વાલે કેહતે હૈં કે દૂધ મેં હર કિસ્મ કે લહમિયાત, રોગનિયાત, ચરબી, નશાસ્તા, નમકિયાત ઔર મઅદનિયાત પાયે જાતે હૈં જો ઈન્સાની જિસ્મ કી નશો નુમા (બળહના) કે લિયે ઝરૂરી હે. યે તમામ અજૂઝા કિસી ભી દૂસરી ગિઝા મેં નહીં પાએ જાતે. યહી વજહ હે કે બર્યા શુરૂઅ કે દો સાલ તક સિર્ફ દૂધ પર ગુઝારા કરતા હૈં.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: ઇસ બયાન મે કે હુઝૂરે પાક ﷺ પાની કેસે પીતે થે?

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ
الْأَحْوَلِ، وَمُعِيزَةُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ شَرِبَ مِنْ زَمْزَمَ وَهُوَ قَائِمٌ.

તર્જમા: હઝરત ઈબને અબ્બાસ રહિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક
ﷺ ને ઝમઝમ કા પાની ખડે ખડે પિયા થા.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ حُسَيْنِ
الْمُعَلِّمِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْرَبُ قَائِمًا وَقَاعِدًا.

તર્જમા: હઝરત અમ્ર બિન શુઅઇબ અપને બાપ, ઓર વો
અપને દાદા સે રિવાયત કરતે હૈ કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કો ખડે હોકર
ભી ઓર બેઠ કર ભી પાની પીતે દેખા હે.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَيُوسُفُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ
الْوَارِثِ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي عَصَّامٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا إِذَا شَرِبَ، وَيَقُولُ: هُوَ أَمْرَأٌ
وَأَرْوئِي.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રહિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે
પાક ﷺ પાની પીતે વકત ત્રીન સાંસ લેતે થે, ઓર ફરમાતે થે કે ઈસ
તરીકે સે પાની ખુશગવાર હોતા હૈ ઓર ખૂબ સૈરાબ કરતા હૈ.

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ : حَدَّثَنَا سُفْيَانُ ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عُمَرَ ، عَنْ جَدِّهِ كَبْشَةَ ، قَالَتْ : دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَرِبَ مِنْ قَرْبَةٍ مُعَلَّقَةٍ قَائِمًا ، فَقُمْتُ إِلَى فِيهَا فَقَطَعْتُه .

તર્જમા: હઝરત કબશહ રહિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ મેરે ઘર તશરીફ લાએ, મેરે ઘર મેં મશકીઝા લટક રહા થા. આપ ﷺ ઉસ મશકીઝે સે ખડે ખડે પાની નોશ ફરમાયા. ફિર મેંને ઉઠ કર મશકીઝે કા મુંહ કાટ લિયા.

મુબદલ:

(૧) પાની પીને મેં સુન્નત તરીકા બૈઠ કર પીના હૈ, મગર કિસી ઉઝર કી વજહ સે ખડે હો કર ભી પિયા જા સકતા હૈ, મગર ઝમઝમ કા પાની કિબ્લા રૂ ખડે હોકર ઔર પેટ ભર કર પીના અફઝલ ઔર સુન્નત હૈ. ઝમઝમ પીને કે બાદ હુઝૂરે પાક ﷺ સે યે દુઆ સાબિત હૈ:

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ عِلْمًا تَاْفِعًا وَرِزْقًا وَّاسِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ .

એ અલ્લાહ! મેં તુજસે નફા દેનેવાલા ઈલ્મ, વુસ્તઅતવાલા રિઝ્ક ઔર તમામ બિમારીઓ સે શિફા માંગતા હું.

વુઝૂ સે બચે હુએ પાની કો ભી ખડે હોકર પીના મુસ્તહબ હૈ. અલ્લામહ શામી રહ.ને બાઝ બુઝુર્ગો સે વુઝૂ સે બચે હુએ પાની કે પીને કો બિમારીયો સે શિફા હાસિલ કરને કે લિયે મુજરબ ઈલાજ નકલ ક્રિયા હૈ.

પાની ત્રીન સાંસ મેં પીના ચાહિયે. હદીષ શરીફ કે મુતાબિક યે ખૂબ સૈરાબ કરતા હૈ ઔર ખૂબ હઝમ હોતા હૈ, ઔર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રહિ. કી જો રિવાયત હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ પીને કે દરમિયાન દો સાંસ લેતે થે. તો ઈસકા મતલબ યે હૈ કે દરમિયાન મેં દો વકફે

ફરમાતે થે, જિસકે સાંસ તીન હી બનતે હૈ. એક સાંસ મેં પાની ન પીના ચાહિયે. યે સુન્નત કે ખિલાફ હોને કે અલાવહ કઈ બિમારીયો કે પેદા હોને કા બાઈષ હૈ, ખાસ તૌર પર જોડોં કે કમજોર હો જાને કા સબબ હૈ.

હદીષ : એક રિવાયત હઝરત કબશહ રદિ.સે હૈ કે ઉનકે ઘર મેં ઔર દૂસરી રિવાયત હઝરત અનસ રદિ. સે હૈ કે હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ રદિ. (હઝરત અનસ રદિ. કી વાલિદહ)કે ઘર મેં હુઝૂરે પાક ﷺ ને મશકીઝે કે સાથ મુંહ મુબારક લગા કર ખડે હો કર પાની પિયા, ઔર ઉન દોનોં (હઝરત કબશહ ઔર હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ રદિ.)ને અપને અપને મોકે પર મશકીઝે કા મુંહ કાટ લિયા.

પાની તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ખડે હો કર કિસી ઉઝૂર કી બિના પર પિયા ઔર ઉન સહાબિયાત ને મશકીઝે કા મુંહ કયું કાટા? ઉસકી મુહદ્દિષીનને દો વજહ બવાન ફરમાઈ હૈ:-----

(૧) એક તો બરકત કે તોર પર યા'ની જિસ હિસ્સે કો હુઝૂરે પાક ﷺ કા લુઆબ(થૂંક) મુબારક લગા થા ઉસકો કાટ કર અપને પાસ બરકત કે લિયે મહફૂઝ કર લે.

(૨) જિસ જગહ પર હુઝૂરે પાક ﷺ કા લુઆબ મુબારક લગા હૈ ઉસ પર કિસી ઔર કા મુંહ ન લગ સકે, યા'ની હુઝૂરે પાક ﷺ કે લુઆબ મુબારક કી બેઅદબી ન હો.

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَعَطُّرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુમ્મે પાક ﷺ કે ખુશબૂ
લગાને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، وَغَيْرُهُ وَاحِدٌ قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ
قَالَ: حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُخْتَارِ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَنَسِ بْنِ
مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُكَّةٌ يَتَطَيَّبُ
مِنْهَا.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રહિ. ફરમાતે હૈં કે આપ
ﷺ કે પાસ એક ઇત્રદાન થા જિસમે સે આપ ખુશબૂ ઇસ્તેમાલ
ફરમાતે થે.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ
بْنِ مُسْلِمٍ بَنِ جُنْدُبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ثَلَاثٌ لَا تُرَدُّ: الْوَسَائِدُ، وَالذَّهْنُ، وَاللَّبَنُ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રહિ. ફરમાતે હૈં કે
રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા: ત્રીન ચીઝો કો લોટાના નહીં ચાહિયે,
તકિયા, ખુશબૂદાર તેલ ઓર દૂધ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ
سُفْيَانَ، عَنِ الْحُجْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَصْرَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طِيبُ الرَّجَالِ مَا ظَهَرَ رِيحُهُ وَخَفِيَ لَوْنُهُ،
وَطِيبُ النِّسَاءِ مَا ظَهَرَ لَوْنُهُ وَخَفِيَ رِيحُهُ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રહિ. ફરમાતે હૈં કે હુમ્મે પાક

ને ફરમાયા કે મદોં કી ખુશ્બૂ વો હૈ જિસકી ખુશ્બૂ ઝાહિર ઔર રંગ છુપા હુવા હો, ઔર ઔરતોં કી ખુશ્બૂ વો હૈ જિસકા રંગ ઝાહિર હો, મગર ખુશ્બૂ મેહસૂસ ન હો.

મુઘદહ:

.....(૧) તહારત (પાકી) હમારે દીન કા એક મહમ ઉસૂલ હૈ, ઔર ખુશ્બૂ ઉસકા એક હિસ્સા હૈ. બાવજૂદ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કા પસીના મુબારક દુનિયા જહાં કી ખુશ્બુઓં સે ઝયાદહ ખુશ્બૂદાર થા, હતાકે આપ જિસ રાસ્તે સે ગુઝર જાતે વહાં સે ભી ખુશ્બૂ હી ખુશ્બૂ મહેકતી થી, મગર ફિર ભી આપ ખુશ્બૂ કો બહોત ઝયાદહ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે ઔર દૂસરોં કો તરગીબ દેતે.

લિહાઝા ખુશ્બૂ કા ઈસ્તેમાલ સુન્નત હોને કે સાથ સાથ ખાસ તોર પર જુમ્આ, ઈદેન ઔર દીગર ઈજતેમા કે મોકે પર ઝયાદહ બેહતર હૈ કે પસીને કી વજહ સે કિસી દૂસરે કો તકલીફ ન હો.

(૨) અગર હદિયે મેં કોઈ શખ્સ ખુશ્બૂ દે તો ઉસકો રદ નહીં કરના ચાહિયે, બલ્કે ખુશી સે કબૂલ કરના ચાહિયે, ઈસી તરહ તકિયા ઔર દૂધ કે મામલે મેં ભી યહી મસ્અલા હૈ. ક્યૂંકે યે ચીઝેં હદિયા દેનેવાલે પર કોઈ બોજ નહીં હોતી, ઔર વાપસ લોટાને મેં ઉસકા દિલ તૂટ જાએગા. બાઝ રિવાયતોં મેં ખુશ્બૂદાર પોદે ઔર ફલ કા ઝિક્ર ભી આયા હૈ.

(૩) મદં એસી ખુશ્બૂ ઈસ્તેમાલ કરેં કે જિસકી ખુશ્બૂ તો ઝાહિર હો મગર રંગ ઝાહિર ન હો, ક્યૂંકે રંગ કા ઈસ્તેમાલ ઔર રંગો સે અપને આપકો બનાના, સંવારના મદોં કે લિયે મુનાસિબ નહીં હૈ, ઔર ઔરતોં કો એસી ખુશ્બૂ ઈસ્તેમાલ કરની ચાહિયે જિસકા રંગ તો ઝાહિર હો મગર ખુશ્બૂ કી મહેક ગેરમહરમ મદોં તક ન પહુંચે, ક્યૂંકે એસી ઔરતોં પર લા'નત ભેજી ગઈ હૈ. અલબત્તા ઘર મેં રેહ કર ખાવિન્દ કે લિયે હર કિસ્મ કી ખુશ્બૂ ઈસ્તેમાલ કર

सकती है, बल्के आविन्द की याहत हो तो ये मुस्तलब है और उसके ईस्तेमाल पर औरत को अजरो षवाब भी मिलेगा, क्यूंके आविन्द को ખુશ રખના और औरत का ईस तरल रेहना के आविन्द की आंખो में उसकी कदर બળહે ये शरीअत में पसंदीदा है.

بَابُ كَيْفَ كَانَ كَلَامُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: ઈસ બયાન મે કે હુઝૂરે પાક ﷺ

ગુફતગૂ (બાતચીત) કેસે કરતે થે?

حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ الْأَسْوَدِ،
عَنِ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْرُدُ سِرُّكُمْ هَذَا، وَلَكِنَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ
بِكَلَامٍ بَيْنَ فَضْلٍ، يَخْفُظُهُ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા
રહિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ તુમ્હારી તરહ જલ્દી જલ્દી બાત
ચીત ન ફરમાતે થે, બલકે આપ બિલ્કુલ સાફ સાફ બાત કરતે થે,
ઔર હર બાત દૂસરી સે જુદા હોતી થી જિસે આપકે પાસ બેઠનેવાલા
અચ્છી તરહ ઝહન નશી કર લેતા થા.

મુબદલ:

(૧) દૂસરી રિવાયત મેં હઝરત અનસ રહિ. ફરમાતે હૈં કે
હુઝૂરે પાક ﷺ (બાઝ મરતબા) અપની બાત કો તીન તીન મરતબા
દોહરાતે થે, તાકે સુનનેવાલા અચ્છી તરહ બાત સમજ લે.

ઈસ રિવાયત કા મતલબ બાઝ મુહદ્દિષીન યે બયાન
ફરમાતે હૈં કે જબ લોગ ઝયાદહ હોતા તો આપ એક મરતબા દાયે
જાનિબ એક મરતબા બાધી જાનિબ ઔર એક મરતબા સામને બેઠને
વાલોં કી તરફ મુતવજજેહ હો કર બાત ઈર્શાદ ફરમાતે થે. બાઝ
મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે ઝહીન લોગ પેહલી બાર હી સમજ જાતે,
દરમિયાની દરજે કે લોગ દૂસરી બાર, ઔર સબસે નીચલે દરજે કે
લોગ તીસરી બાર મેં સમજ જાતે થે.

भाज मुहद्विधीन इरमाते हैं के पेडली बार भात सुनाने के लिये, दूसरी बार याद कराने के लिये, और तीसरी बार गोर व किंकर करने के लिये आप ~~पाक~~ भात को तीन भरतबा ईशाद इरमाते थे.

तीसरी रिवायत में उजरत उसन बिन अली रहि. इरमाते हैं के मेंने छिन्द बिन अभी छाला रहि. से कछा जो के छुजुरे पाक ~~पाक~~ की सिक्ते अकषर बयान इरमाते थे के मुजे भी छुजुरे पाक ~~पाक~~ की गुस्तगू के बारे में बताओ के वो कैसी छोती थी? उन्होंने इरमाया: छुजुरे पाक ~~पाक~~ मुसलसल (आबिरत के) गम में मशगूल रेडते और उमेशा किंकरमंद रेडते. आपके यहाँ राडत नाम की कोई चीज न थी.

आप जयादछ तोर पर जामोश ही रेडते, जगैर जरूरत के भात न इरमाते थे. आपकी तमाम गुस्तगू शुर्अ से आबिर तक मुंड भर कर छोती थी (या'नी जवान की नोक से कटे छुओ लङ्ग अछा न इरमाते थे) जामेअ कलिमात के साथ गुस्तगू इरमाते थे. (जामेअ कलिमा वो छोता है के लङ्ग तो कम छो, मगर मअना बछोत जयादछ छो). आपका कलाम बिल्कुल अक दूसरे से मुस्ताज छोता था, न उसमें कुजूल भात छोती थी, और न ही कोताही छोती. आप न तो सप्त मिज्जज थे, और न ही किसीकी बेछज्जती इरमाते थे.

आप अल्लाह की नेअमतों की कदर इरमाते थे, अगरये वो बछोत थोड़ी ही कयूं न छो, कभी नेअमत की बुराई न इरमाते थे, अलबत्ता जाने की चीज की न बुराई इरमाते, और न ही जयादछ ता'रीफ इरमाते. (अलबत्ता कभी कभी शोक के छज्जार या किसीका हिल रहने के लिये ज़ास ज़ास चीजों की ता'रीफ भी इरमा देते) आपको हुनिया और न ही हुनिया की किसी चीज की वजह से गुस्सा आता था. अलबत्ता छक के मामले में कोई जयादती करता, तो फिर आप ईस तरह गुस्सा छोते के कोई आपके गुस्से की ताब न ला सकता, और कोई रोक भी न सकता था. जब तक के आप उसका

ઈન્તિકામ ન લે લે. અપની ઝાત કે લિયે ન નારાઝ હોતે, ઔર ન હી ઈન્તિકામ લેતે થે.

જબ કિસી જાનિબ ઈશારા ફરમાતે તો પૂરે હાથ સે ઈશારા ફરમાતે, જબ કિસી ચીઝ પર તઅજજુબ કા ઈઝહાર ફરમાતે, તો હાથ કો પલટ લેતે થે, જબ બાત કરતે તો હાથ કો મિલા લેતે (ઔર કભી કભી હાથ કો હરકત ભી દેતે) ઔર અપને દાયે હાથ કી હથેલી ક બાયે હાથ કે અંગૂઠે પર મારતે. જબ આપ કિસી સે નારાઝ હોતે, તો ઉસસે મુંહ ફેર લેતે, ઔર બેતવજજુહી ફરમાતે, યા દરગુઝર ફરમાતે, ઔર જબ ખુશ હોતે તો હયા કી વજહ સે આંખે જુકા લેતે. હંસી મેં સિફ મુસ્કુરાતે થે, ઔર ઉસ વકત આપકે દાંત મુબારક ઓલે (બરફ) કી તરહ સુફેદ ઔર ચમકદાર માલૂમ હોતે થે.

(૨) હુઝૂરે પાકિસ્તાન ઈશારા પૂરે હાથ સે ફરમાતે થે, ઉસકી વજહ બાઝ મુહદ્દિષીન યે બયાન ફરમાતે હૈં કે એક ઉગલી સે આપ તૌહીદ કા ઈશારા ફરમાતે થે, ઈસ લિયે ગૈરુલ્લાહ કી તરફ એક ઉગલી સે ઈશારા ન ફરમાતે થે, બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે સિફ ઉગલી સે ઈશારા કરના તવાઝુઅ(નમ્રતા) કે ખિલાફ હે, ઈસ લિયે આપ પૂરે હાથ સે ઈશારા ફરમાતે થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي ضَحِكِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે હંસને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهْيَعَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ، أَنَّهُ قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હાથિ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેને હુઝૂરે પાક ﷺ સે ઝયાદહ મુસ્કુરાને વાલા કોઈ નહી દેખા.

હદીષ: હઝરત અબૂ ઝર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: મેં એસે શખ્સ કો જાનતા હું જો સબસે પેહલે જન્મત મેં જાએગા, ઔર ઉસ શખ્સ કો ભી જાનતા હું, જો સબસે અખીર મેં દોઝખ સે નિકાલા જાએગા. ફિર આપને ઈશાદ ફરમાયા: કયામત કે દિન એક શખ્સ હક તઆલા કે દરબાર મેં પેશ કિયા જાએગા, ઔર હુકમ હોગા કે ઉસકે છોટે છોટે ગુનાહ ઉસ પર પેશ કિયે જાએ, ઔર ઉસકે બડે બડે ગુનાહ ઝાહિર ન કિયે જાએ.

ફિર ઉસસે પૂછા જાએગા કે કયા તુને ફુલાં ફુલાં રોઝ યે છોટે છોટે ગુનાહ કિયે હૈં? વો અપને ગુનાહોં કા ઈકરાર કરેગા, ઉસ વકત ઈન્કાર કી ગુંજાઈશ ન હોગી, વો શખ્સ દિલ મેં નિહાયત ખોફઝદા હોગા કે યે તો છોટે ગુનાહ હૈં, મેરે બડે ગુનાહોં કા કયા બનેગા? ઈસી દૌરાન હુકમ હોગા કે ઉસકે હર છોટે ગુનાહ કે બદલે મેં ઉસકો એક નેકી દે દો, વો શખ્સ યે હુકમ સુનતે હી બોલ ઉઠેગા કે અભી તો મેરે બહોત સે ગુનાહ બાકી હૈં, જો યહાં નઝર નહી આ રહે.

ઉસકે બાદ હઝરત અબૂઝર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ઉસકા યે જુમલા નકલ કરને કે બાદ ઈતના હંસે કે આપકે દાંત

મુબારક ઝાહિર હો ગયે(યા'ની કુછ દેર પેહલે તો ડર રહા થા, ઔર અબ કિસ કદર ખુશ હોકર અપને ગુનાહોં કો ખુદ ઝાહિર કર રહા હે).

હદીષ : હઝરત જરીર બિન અબ્દુલલાહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે જબસે મેંને ઈસ્લામ કબૂલ ક્રિયા હુઝૂરે પાક~~ﷺ~~ ને મુજે ખિદમત મેં હાઝિર હોને સે કભી નહીં રોકા, ઔર આપ મુજે જબ ભી દેખતે તો હંસતે થે.

એક રિવાયત મેં હૈં કે મુસ્કુરાતે થે.

હદીષ : હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક~~ﷺ~~ ને ફરમાયા: મેં ઉસ શખ્સ કો પેહચાનતા હું જો સબસે અખીર મેં દોઝખ સે નિકલેગા ઔર વો આદમી ઘિસટતા હુવા નિકલેગા, ઉસકો હુકમ હોગા કે જાઓ જન્નત મેં દાખિલ હો જાઓ, વો જન્નત મેં દાખિલ હોને કે લિયે જાએગા, તો દેખેગા કે તમામ લોગોંને અપની અપની જગહ ઠિકાના પકડા હુઆ હૈં.(યા'ની જન્નત મેં જગહ નહીં હૈં).

વો વાપસ આએગા ઔર અલ્લાહ તઆલા સે સૂરતે હાલ અર્ઝ કરેગા, ફિર ઉસસે કહા જાએગા કે તુજે દુનિયા કા વો ઝમાના યાદ હૈં જિસમેં તુમ રહા કરતે થે?(યા'ની દુનિયા કિતની બડી ઔર કુશાદહ થી) વો અર્ઝ કરેગા: જી હાં! યાદ હૈં, હુકમ હોગા: અબ તુમ કુછ તમન્નાઓ કા ઈઝહાર કરો, યુનાંચે જો ઉસકા દિલ ચાહેગા વો અપની ઉન ખ્વાહિશાત કા ઈઝહાર કરેગા, ફિર ઉસકો કહા જાએગા કે જિન ચીઝોં કી તુમને આરઝૂ કી હૈં વો ભી તુમકો દિયા, ઔર પૂરી દુનિયા સે દસ ગુના મઝીદ ઝયાદહ ભી તુમકો દિયા, વો શખ્સ કહેગા યા અલ્લાહ! આપ તો બાદશાહ હૈં, આપ ભી મેરે સાથ મઝાક કરતે હૈં?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેંને દેખા

કે ઉસ મોકે પર હુજૂરે પાક ~~પાક~~ ઈસ કદર હંસે કે આપકે દાંત મુબારક ઝાહિર હો ગયે. (હુજૂરે પાક ~~પાક~~ કા યે હંસના હક તઆલા કે ઈન્આમ વ ઈકરામ કી ઝયાદતી કી બિના પર થા કે યે ઈન્આમ તો ઉસ શખ્સ પર હૈ જો સબસે ઝયાદહ ગુનેહગાર હૈ, તબ હી તો સબકે અખીર મેં જહન્નમ સે નિકાલા ગયા હૈ, જબ ઉસકા યે હાલ હૈ તો મુત્તકી ઔર પરહેઝગારોં પર કયા કયા ઈન્આમાત હોંગે!!).

હદીષ : હઝરત અલી બિન રબીઅહ ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા હઝરત અલી રદિ. કે પાસ સવારી લાઈ ગઈ, તો આપને રિકાબ મેં પાંવ રખતે હુએ "બિસ્મિલ્લાહ" કહા, ઔર જબ સવાર હો ચુકે તો "અલ્હમ્દુલિલ્લાહ" કહા, ફિર યે દુઆ પળી:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ.

તર્જમા : પાક હૈ વો ઝાત જિસને ઈસ સવારી કો હમારે તાબે કર દિયા, ઔર હમ તો ઉસકો કાબૂ ન કર સકતે થે, ઔર હમેં અપને પરવરદિગાર હી કી તરફ લૌટ કર જાના હૈ.

ફિર ત્રીન મરતબા "અલ્હમ્દુલિલ્લાહ" ઔર ત્રીન મરતબા "અલ્લાહુ અકબર" કહા. ફિર યે દુઆ માંગી:

سُبْحَانَكَ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ.

તર્જમા : તેરી ઝાત હર ઐબ સે પાક હૈ, તુ મુજે માફ ફરમા દે, કયૂંકે તેરે અલાવહ મેરે ગુનાહોં કો કોઈ ભી માફ નહીં કર સકતા.

ફિર હઝરત અલી રદિ. હંસ પડે, હઝરત અલી બિન રબીઆ કેહતે હૈં કે મેંને પૂછા: એ અમીરુલ મુઅમિનીન! આપ હંસે કયૂં? તો હઝરત અલી રદિ.ને ફરમાયા: મેંને હુજૂરે પાક ~~પાક~~ કો ઐસે હી કરતે દેખા, જેસે મેંને ખુદ ક્રિયા. આપ ~~પાક~~ ભી હંસે થે, તો મેંને અર્જ ક્રિયા થા: એ અલ્લાહ કે રસૂલ! આપ કયૂં હંસે હૈં? આપ ~~પાક~~ ને ફરમાયા:

जब बंदा ये केहता है के या अल्लाह! मेरे गुनाह माफ़ करमा दे, क्यूंके बंदा जानता है के मेरे गुनाह अल्लाह के सिवा कोई नहीं बप्श सकता, तो अल्लाह तआला उस बंदे की ईस बात पर बडोत जुश छोते हैं.

उद्दीष: उजरत आभिर बिन सअद से रिवायत है के उजरत सअद रटि. इरमाते हैं के मैने जंगे भन्दक के मोके पर हुजुरे पाक ~~ﷺ~~ को हंसते हुअे देभा, उता के आपके दांत मुबारक जाहिर हो गये. आभिर केहते हैं के मैने पूछा: आप किस बात पर हंसे थे? तो उन्होंने इरमाया: काफ़िरो मै से अक शप्स के पास ढाल थी, और सअद अगरये बडे तीर अंदाज थे, मगर वो काफ़िर शप्स अपनी ढाल को धर उधर करके ढाल के जरिये अपनी पेशानी का बयाव कर लेता था.

सअदने (अक मोका देभ कर) अपने तरकश से तीर निकाला और कमान में यण्डाया, फिर जूँही उस काफ़िरने अपना सर उस ढाल से उपर उठाया, तो सअद रटि.ने इरन तीर यलाया, अब ये तीर जाता न हुआ, बल्के सीधा उस शप्स की पेशानी पर लगा, तो वो शप्स उलट गया, उसकी टांगे उपर को उठ गई, पस हुजुरे पाक ~~ﷺ~~ हंस पडे, उता के आपके दांत मुबारक जाहिर हो गये. आभिर केहते हैं के मैने उजरत सअद रटि. से पूछा के हुजुरे पाक ~~ﷺ~~ किस बात पर हंसे थे? तो उन्होंने कडा के हुजुरे पाक ~~ﷺ~~ सअद रटि. के उस अमल पर हंसे थे, जो उन्होंने उस मुशिरक के साथ किया. (या'नी हुजुरे पाक ~~ﷺ~~ उस शप्स की यालाकी और फिर उसकी सजा यप् लेने की वजह से हंसे थे).

(२) हंसी की तीन किस्में हैं:

(अ) तबस्सुम: या'नी मुस्कुराना. ईसमें आदमी का मुँह तो किसी कदर खुलता है, मगर हंसी की आवाज नहीं आती.

(બ) ઝિલ્ક: યા'ની હંસના: ઈસમેં ઈન્સાન મુંહ ખોલ કર હંસતા હૈ, ઈસમેં આવાઝ ભી નિકલતી હૈ, લેકિન હંસી કી આવાઝ ઝરા કમઝોર હોતી હૈ.

(ક) કહ્કહા: ઈસમેં આદમી પૂરા મુંહ ખોલ કર હંસતા હૈ, ઓર આવાઝ ભી ખૂબ નિકલતી હૈ.

હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે હંસી કી સિર્ફ પેહલી હી દો કિસ્મેં સાબિત હૈ, તીસરી કિસ્મ સાબિત નહી, કયૂંકે યે આ'લા દરજે કી ગફલત કી નિશાની હૈ, અગર હંસી કી બાત હો તો હંસી આ જાના ફિતરી ઓર તબ્બી બાત હૈ, મગર ઉસકી ભી એક હદ હૈ, હર વકત હંસી ઓર મઝાક તો વૈસે હી દિલ કો મુર્દા કર દેતી હૈ. હદીષો મેં ઈસકી મુમાનઅત આઈ હૈ.

ગુલ્લુ:

(૧) હુઝૂરે પાકિસ્તાન તબ્બી ગમ કે બાવજૂદ અપને સહાબા રદિ. કી દિલદારી કે લિયે ખંદા પેશાની (હંસતા ચેહરા) ઓર તબ્બી ફરમાયા કરતે થે. યે કમાલ ઓર આ'લા દરજે કે અખ્લાક હૈ કે દિલ મેં ગમ હોને કે બાવજૂદ હમનશીનોં કી રિઆયત કરતે હુએ ચેહરે પર મુસ્કુરાહટ ઈખ્તિયાર કરના. બહોત સી મરતબા કિસી મુસ્કુરાને યા હંસનેવાલી બાત પર તબ્બી તોર પર ભી મુસ્કુરા પડતે થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ مَزَاحِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

**બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે મઝાક મુબારક
ઔર દિલલગી કે બયાન મે**

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ شَرِيكَ، عَنْ
عَاصِمِ بْنِ الْأَحْوَلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
لَهُ: يَا ذَا الْأُذُنَيْنِ.

قَالَ مُحَمَّدٌ: قَالَ أَبُو أُسَامَةَ: يَعْنِي مِمَّا زَحَهُ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે ઉનકો
(યા'ની હઝરત અનસ બિન માલિક કો)એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ
ને ફરમાયા: એ દો કાનોવાલે!

મુબદલ:

(૧) કાન સબકે દો હી હોતે હૈં, મગર મુશ્કિન હૈં કે હઝરત
અનસ રદિ. કે કાન જિસ્મ કે લિહાઝા સે કિસી કદર બડે હો, યા છોટે
યા બહોત તેઝ હો કે બાત દૂર સે સુન લેતે હો.

હદીથ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. હી સે મરવી હૈં,
ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ હમારે સાથ મેલ-જોલ મેં મિઝાહ ભી
ફરમાયા કરતે થે. યુનાંચે આપ મેરે છોટે ભાઈ સે ફરમાતે: એ અબૂ
ઉમૈર! તુમહારા નુગૈર કિધર હૈં?

હઝરત અનસ રદિ. કે છોટે ભાઈને એક છોટા સા પરિન્દા
"નુગૈર" નામી પાલ રખ્યા થા, જિસકી ચોંચ લાલ થી, નુગૈર કા
તર્જમા બાઝ હઝરાતને લાલ ક્રિયા હૈં, ઔર બાઝને બુલબુલ ક્રિયા હૈં.
યે પરિન્દા મર ગયા તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઉનસે ખુશ તબ્બી ઔર
દિલલગી કે તોર પર ફરમાયા: એ અબૂ ઉમૈર! તુમહારા નુગૈર કિધર

હે?

હદીષ: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે કિસી શખ્સને હુઝૂરે પાક સે સવારી કે લિયે જાનવર તલબ કિયા, તો આપને ફરમાયા: તુમ્હે ઉટની કા બચ્યા દેગે, ઉસ શખ્સને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! મેં ઉટની કા બચ્યા લે કર કયા કરુંગા? તો હુઝૂરે પાક ને ફરમાયા: બડા ઉટ ભી તો ઉટની કા બચ્યા હી હોતા હૈ.

મુઠ્ઠહ: હુઝૂરે પાક ને તો યે બાત મઝાક કે તોર પર ઈર્શાદ ફરમાઈ થી, મગર મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે ઈસમે ઈસ તરફ ઈશારા ભી નિકલતા હૈ કે આદમી દૂસરે કી બાત ખૂબ ગોર વ ફિક્ર સે સુને, જલ્દબાઝી ન કરે.

હદીષ: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક શખ્સ ગાંવ કા રેહને વાલા થા, જિસકા નામ "ઝાહિર" થા, વો જબ હુઝૂરે પાક કી ખિદમત મેં હાઝિર હોતા, તો ગાંવ કા તોહફા પેશ કરતા, ઔર જબ વો મદીના મુનવ્વરહ સે વાપસ જાને લગતા તો હુઝૂરે પાક ઉસકો કોઈ તોહફા ઈનાયત ફરમા દેતે.

એક મરતબા હુઝૂરે પાક ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે ઝાહિર હમારા ગાંવ હૈ, ઔર હમ ઉસકે શહર. હુઝૂરે પાક ઉસસે મુહબ્બત ફરમાતે થે. યે સાહબ કુછ ઝયાદહ અચ્છી શકલવાલે નહી થે. એક મરતબા વો અપના સામાન બેચ રહા થા કે હુઝૂરે પાક ને પીછે સે આ કર કોલી ભર લી (યા'ની ઉસકી આંખો પર હાથ રખ લિયા ઔર ઉસકો અપને સાથ મિલા લિયા) તાકે વો આપકો ન દેખ સકે. તો વો કેહને લગા: કોન હો? મુજે છોડ દો, મગર જબ ઉસને પેહચાન લિયા તો અપની કમર કો બડે એહતેમામ સે હુઝૂરે પાક કે સીને મુબારક કે સાથ મલને લગા, ફિર હુઝૂરે પાક ને ફરમાયા: ઈસ ગુલામ કો કોન ખરીદેગા? ઉસને કહા: હઝરત! મેં તો ખોટા ગુલામ હું. હુઝૂરે પાક ને ફરમાયા: તુ અલ્લાહ કે નઝદીક

તો ખોટા નહીં હૈ. યા હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે તુ અલ્લાહ કે યહાં બડા કીમતી હૈ.

મુબદલ:

ઈસ હદીષે મુબારક મેં અગરચે ઝાહિરી તોર પર તો મઝાક હૈ, મગર ઈસમેં ભી બડી હિકમતે છુપી હુઈ હૈ, દેખિયે! યે શખ્સ ગુલામ ન થા, મગર ચૂંકે તિજારત કી મશગૂલી મેં ઈસ કદર મશગૂલ થા, અલ્લાહ તઆલા કી તરફ તવજજુહ ન થી, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને સમજાયા કે અલ્લાહ તઆલા સે તવજજુહ હટા કર ખ્વાહિશોં કે ગુલામ ન બનો! મગર બાદ મેં જબ ઉસ શખ્સ કો હુઝૂરે પાક ﷺ કે સાથ મિલન નસીબ હો ગયા, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે તુ અલ્લાહ કે યહાં બહોત કીમતી હૈ.

ઝાહિર હૈ કે જિસકો ઈમાન કી હાલત મેં હુઝૂરે પાક ﷺ કે બદન મુબારક દેખને કી સઆદત નસીબ હો ગઈ, તો દુનિયા ભર કે વલી ઉસકી જૂતી કા મુકાબલા નહીં કર સકતે, ઔર હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઈસ કદર મુહબ્બત ઔર ઈતના મિલાપ નસીબ હુવા, ઉસકી ખુશ કિસ્મતી ઔર સઆદતમંદી પર દો જહાં કુર્બાન.

હદીષ: હઝરત હસન બસરી રહ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમતે અકદસ મેં એક બૂળહી ઔરત હાઝિર હુઈ, ઔર અર્ઝ કિયા: હઝરત! દુઆ ફરમા દે કે અલ્લાહ તઆલા મુજે જન્નત મેં દાખિલ ફરમા દે, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા:

يَا أُمَّ فُلَانٍ إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا عَجُوزٌ.

બૂળહી ઔરત જન્નત મેં દાખિલ ન હોગી.

વો ઔરત રોતી હુઈ વાપસ લોટને લગી, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે ઉસકો કેહ દો કે જન્નત મેં બુળહાપે કી હાલત મેં ન જાએગી, બલકે અલ્લાહ તઆલા જન્નતી ઔરતોં કો નવ ઉમ્ર કુંવારી બના દેગે. ઔર અલ્લાહ તઆલાને આયતે પાક (وَإِنَّمَا أَهْلُهَا)

(نَسَاءٌ فَرَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا عُرِيًّا) મેં ઈસી મઝમૂન કો બયાન ફરમાયા હે. આયત કા મફહૂમ યે હે: હમને ઉન ઔરતોં કો ઐસા બનાયા હે કે વો કુંવારિયાં હી રહેંગી, યા'ની સોહબત કે બાદ કુંવારિયાં બન જાએંગી.

મુબદલ:

ખુશ તબ્સ્તી ઔર મઝાક કરના જાઈઝ બલ્કે સુન્નત હે, મગર ઉસકે લિયે કુછ શરતે હેં:

(૧) પેહલી શર્ત યે હે કે મઝાક ઝયાદહ ન હો, વરના ઉસસે વકાર(રોબ) ખતમ હો જાતા હે, ઔર દિલ મેં સખ્તી પેદા હો જાતી હે. ઝયાદહ મઝાક અલ્લાહ તઆલા કે ઝિક્ર સે રોક દેતા હે ઔર ફરાઈઝ કી અદાયગી મેં કોતાહી(સુસ્તી) હોતી હે.

(૨) દૂસરી શર્ત યે હે કે મઝાક સે કિસી મુસલમાન ભાઈ કો તકલીફ ન પહુંચે.

(૩) ત્રીસરી શર્ત યે હે કે ઉસમેં સાફ ઔર ખુલા જૂઠ ન હો, જૈસા કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. કી રિવાયત મેં હે કે સહાબા રદિ.ને અર્ઝ કિયા: હઝરત! આપ હમસે મઝાક ભી ફરમાતે હૈં! તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: હાં હાં! મગર મેં કભી ગલત બાત નહીં કરતા.

હુઝૂરે પાકﷺ કા ખુદ કા વકાર ઈત્ના બખ્ત હુવા થા કે એક મહીને કે સફર કી દૂરી સે ભી આદમી પર આપકા રોબ છા જાતા થા, તો અગર હુઝૂરે પાકﷺ મઝાક ઔર તબુસ્સુમ કા એહતેમામ ન ફરમાતે તો આપકે સહાબા રદિ. આપસે ઈસ્તિફાદા(ફાયદા ઉઠાના) ન કર સકતે. ઈસ લિયે મઝાક હુઝૂરે પાકﷺ કી એક ખાસ ઝરૂરત થી.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فِي الشَّعْرِ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે શેઅર (શાયરી)

પળહને પળહાને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا شَرِيكٌ ، عَنِ ابْنِ مَقْدَامٍ عَنْ شُرَيْحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ ، قَالَتْ : قِيلَ لَهَا : هَلْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَمَثَّلُ بِشَيْءٍ مِنَ الشَّعْرِ ؟ قَالَتْ : كَانَ يَتَمَثَّلُ بِشَعْرِ ابْنِ رَوَاحَةَ ، وَيَتَمَثَّلُ بِقَوْلِهِ : وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدْ .

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે ઉનસે કિસીને પૂછા કે કયા હુઝૂરે પાક ﷺ કભી કિસીકા શેઅર ભી પળહા કરતે થે? તો ઉન્હોને જવાબ દિયા: હા! આપ કભી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિ. કા શેઅર તમષ્બુલ (મિષાલ) કે તોર પર પળહા કરતે થે ઓર હુઝૂરે પાક ﷺ ઈસ કલામ કો કો ભી પળહા કરતે થે:

“وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدْ”

તર્જમા: તેરે પાસ કભી એસા શખ્સ ભી ખબરે લાતા હે જિસકો તુને કોઈ મુઆવજા અદા નહીં કિયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિ. તો મશહૂર સહાબી હૈં. ગઝવએ મૌતા મે શહીદ હુએ હૈં. જો મિસ્રઅ (શેઅર કા એક હિસ્સા) હુઝૂરે પાક ﷺ પળહા કરતે થે વો અરબ કે મશહૂર તરફહ બિન અબ્દ કા હે.

ઉસકા મુકમ્મલ શેઅર યું હે:

سَتُبْدِي لَكَ الْآيَاتِ مَا كُنْتَ جَاهِلًا
وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدْ

તર્જમા: તેરે પાસ ઝમાના અન્કરીબ એસી ખબરે લાએગા જિસસે તુ જાહિલ હે ઓર તુજે એસા શખ્સ ખબરે દેગા જિસકો તુને ઝાદે રાહ નહી દિયા.

બાઝ ઉલમા કેહતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને અપની મિઘાલ બયાન ફરમાઈ હે કે કિસી ઉજરત કે બગૈર ઘર બેઠે બેઠે આપ લોગો કો જન્નત ઓર જહન્નમ કી ખબરે, પેહલે કે અંબિયા અ.સ. ઓર કોમો કે હાલાત ઓર તમામ અહકામ સુના રહા હું, મગર એ કાફિરો! તુમ કિસ કદર ઝાલિમ હો કે કદર નહી કરતે.

હદીથ: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે સબસે સચ્ચા કલિમા જો કિસી શાઈરને કહા હૈ વો લબીદ કા યે કલિમા હૈ:

أَكْلُ شَيْءٍ مَا خَلَقَ اللَّهُ بَاطِلٌ

તર્જમા: આગાહ હો જાઓ! કે અલ્લાહ કે સિવા દુનિયા કી હર ચીઝ ફાની હૈ.

(ફિર આપ ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા:) કરીબ થા કે ઉમય્યહ બિન અબીસ્સલ્ત મુસલમાન હો જાતા.

મુબદ્દહ:

લબીદ બિન રબીઆ અરબ કે બહોત બડે શાઈર થે. ૯૦ સાલ જાહિલિય્યત કા ઝમાના ગુઝારા, અલ્લાહ તઆલાને ઈમાન કી તૌફીક દી, પચાસ સાલ ઝિંદા રેહ કર ઈસ્લામ કી ખિદમત કી. એકસો ચાલીસ કી ઉમ્ર મેં વફાત પાઈ. ઈસ્લામ લાને કે બાદ શેઅર કેહના છોડ દિયા થા, ઓર ફરમાતે થે કે મેરી શાયરી કે બજાએ સૂરએ બકરહ હી કાફી હૈ. ઉનકા મુકમ્મલ શેઅર યૂં હૈ:

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَّا خَلَا اللَّهُ بَاطِلٌ
وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلٌ

(جمع الرسائل: ج 2 ص 430)

તર્જમા: બબરદાર! દુનિયા કી હર ચીઝ સિવાય અલ્લાહ કે ફાની છે, ઓર દુનિયા કી હર નેઅમત ખતમ હોનેવાલી છે.

દુનિયા કી નેઅમતે ધોકે ઓર હસરત કે સિવા કુછ નહી હૈ ઓર ઈન્સાન અન્કરીબ ઈસ ફાની જહાંન સે કૂચ કર જાએગા.

દૂસરા શાઈર ઉમય્યહ બિન અબિસ્સલ્ત, તાઈફ કા રેહને વાલા થા, મુખ્તલિફ મઝહબો કા મુતાલઅહ(વાંચન) કરતા થા, તૌહીદ ઓર કયામત કો માનતા થા. હુઝૂરે પાક ﷺ ને નબુવ્વત કા એ'લાન ક્રિયા, તો યે હસદ મેં આ ગયા, ઓર કેહને લગા કે નબુવ્વત કા હકદાર તો મેં થા. ઉસકા કલામ નિહાયત અચ્છા થા. ઈસ લિયે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા થા કે કરીબ થા કે ઉમય્યહ બિન અબીસ્ સલ્ત ઈસ્લામ લે આતા. મગર ઉસ પર બદબખ્તી ગાલિબ આ ગઈ. ઉસકા એક શેઅર હે:

لَكَ الْحَمْدُ وَالتَّعْبَاءُ وَالْفُضْلُ رَبَّنَا
فَلَا شَيْءٌ أَعْلَى مِنْكَ حَمْدًا وَلَا مَحْدًا

તર્જમા: એ હમારે રબ! આપ હી કે લિયે સબ તા'રીફે, સબ નેઅમતે, સબ ફઝીલતે હૈ, આપસે ઝયાદહ કોઈ તા'રીફ કે કાબિલ નહી, ઓર ન હી બડાઈ કે લાઈફ

હઝરત શરીફ રદિ. ફરમાતે હૈ કે મેં એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ કે પીછે સવારી પર બેઠા હુવા થા. મેંને આપકો ઉમય્યહ કે સો શેઅર સુનાએ, આપ હર શેઅર પર ફરમાતે: "ઓર સુનાઓ" ઓર આબિર મેં ફરમાયા કે કરીબ થા કે ઉમય્યહ ઈસ્લામ લે આતા.

તર્જમા: હઝરત જુન્દુબ બિન સુફિયાન બજલી રદિ. ફરમાતે

હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઉગલી પર પથ્થર સે ચોટ લગ ગઈ, જિસકી વજહ સે ઉગલી મુબારક સે ખૂન નિકલ પડા. ઈસ પર હુઝૂરે પાક ﷺ ને યે શેઅર પઞહા:

هَلْ أَنْتَ إِلَّا صَبْحُ دَمِيَّتٍ

وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا لَقِيَّتِ

તર્જમા: તુ એક ઉગલી હી હૈં જો ખૂન આલૂદ હો ગઈ હે, ઓર તુજે યે તકલીફ ભી તો અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં હી આઈ હે.

મુબદલ:

અકબર મુહમ્મદિયીન ઉલમા કી રાય કે મુતાબિક યે કિસ્સા ગઝવએ ઉહદ કા હૈ, અગર યે બાઝ ગઝવએ ખન્દક ઓર બાઝ હિજરત સે પેહલે કા ભી બતાતે હૈં. ઈસ શેઅર કે બારે મેં અલ્લામહ વાકિદી રહ. કી રાય યે હૈ કે યે વલીદ બિન વલીદ કા શેઅર હે, ઓર ઈબ્ને અબીદ્ દુનિયા કી રાય કે મુતાબિક યે શેઅર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિ. કા હૈ. ઈસમેં કોઈ એસી બાત નહી હે. યે દોનોં કા ભી હો સકતા હૈ.

બાઝ હઝરાત કેહતે હૈં કે યે હુઝૂરે પાક ﷺ કા અપના શેઅર હે. અગર એસા હો તો ઉસ પર યે એઅતેરાઝ નહી હો સકતા કે કુઆને કરીમ મેં અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હે:

“وَمَا عَلَّمَاهُ الشُّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ” [سورة يس: 69]

કે હમને આપકો શેઅર કેહના સિખાયા હૈ ઓર ન હી આપકે મુનાસિબ હે.

કયૂંકે એક આધા શેઅર કેહને સે આદમી શાઈર નહી હો જાતા. દૂસરી બાત યે હૈ કે "શેઅર" ઉસ કલામ કો કેહતે હૈં જો ઈરાદે કે સાથ હો, ઓર જો કલામ બગેર ઈરાદે કે કાફિયાબંદી કે સાથ ઝબાન પર જારી હો જાએ ઉસે શેઅર નહી કેહતે.

હદીષ: હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ રદિ. સે કિસીને પૂછા: એ અબૂ અમ્મારહ! કયા આપ લોગ હુઝૂરે પાક઼સ્ત઼ને જંગે હુનેન મેં છોડ કર ભાગ ગયે થે? તો હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ રદિ.ને ફરમાયા: નહી! હુઝૂરે પાક઼સ્ત઼ને પીઠ નહી ફેરી, બલકે ફોજ મેં સે બાઝ જલ્દબાઝી કરનેવાલોને (જિનમેં અકષર કબીલએ બનૂ સુલૈમ ઓર મકકા કે નવ મુસ્લિમ નવજવાન થે) કબીલએ બની હવાઝિન કે તીરોં કી વજહ સે મુંહ ફેર લિયા થા. હુઝૂરે પાક઼સ્ત઼ને અપને ખચ્ચર પર સવાર થે ઓર હઝરત અબૂ સુફિયાન બિન હારિષ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ રદિ.ને ખચ્ચર કી લગામ પકડ રખ્ખી થી. આપ ઉસ વકત યે ફરમા રહે થે:

إِنَّا النَّبِيُّ لَا كَذِبَ..... إِنَّا عَبْدُ اللَّهِ الْكَاطِبُ

મેં બિલા શક વ શુબહ નબી હું ઓર અબ્દુલ મુત્તલિબ કી અવ્લાદ મેં સે હું.

મુબદલ:

(૧) યે વાકિઆ સ.હિ.૮ કા હૈ. ઉસબહોત હી સખ્ત ઓર અચાનક હમલે કે મોકે પર હુઝૂરે પાક઼સ્ત઼ને સાથ ખુલફાએ રાશિદીન સમેત એક સો સહાબએ કિરામ રદિ. સાબિત કદમ રહે, ઓર બાકી લોગ વકતી તોર પર મુન્તશિર હો ગયે, મગર જબ બાદ મેં હઝરત અબ્બાસ રદિ.ને હુઝૂરે પાક઼સ્ત઼ને હુકમ પર આવાઝ દી તો સારે હઝરાત વાપસ લોટે, ઓર દોબારા દુશ્મન પર કૂદ પડે, ઓર અલ્લાહ તઆલાને ફતહ અતા ફરમાઈ.

(૨) ઈસ મોકે પર હુઝૂરે પાક઼સ્ત઼ને અપને દાદા અબ્દુલ મુત્તલિબ કી તરફ નિસ્બત ફરમાઈ કે મેં અબ્દુલ મુત્તલિબ કા બેટા હું. ઈસકી વજહ બાઝ મુહદ્દિષીનયે ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક઼સ્ત઼ને વાલિદ કા ઈન્તિકાલ હમલ કે ઝમાને મેં હી હો ગયા થા, ઈસ લિયે આપ ઈબ્ને અબ્દુલ મુત્તલિબ કે નામ સે હી મશહૂર થે.

બાઝ ફરમાતે હૈં કે આપકે ગલબહ (કબજા) કી ઈતિલાઅ મકકા કે કુરૈશ કો આપકે દાદાને દી થી. ગોયા અબ તસ્દીક કા વકત થા. બાઝ કેહતે હૈં કે યે મકકા કે સરદાર થે, ઔર બહોત મશહૂર થે. ઉનકી શોહરત કી વજહ સે આપને અપની નિસ્બત ઉનકી તરફ કર દી.

હદીથ: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ઉમરતુલ્ કઝા કે મોકે પર મકકા મેં દાખિલ હુએ તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિ. આપકે આગે આગે ચલ રહે થે ઔર યે અશઆર પળ રહે થે:

خَلُّوا بَيْنِي الْكُفَّارِ عَنْ سَبِيلِهِ
الْيَوْمَ نَظَرْتُ بِكُمْ عَلَى تَنْزِيلِهِ
صَبْرًا يُزِيلُ الْهَمَّ عَنْ مَقِيلِهِ
وَيُذْهِلُ الْخَلِيلَ عَنْ خَلِيلِهِ

તર્જમા: એ કુફરાર કે બેટો! હુઝૂરે પાકﷺ કા રાસ્તા છોડ દો! આજ હમ તુમકો અલ્લાહ તઆલા કે નાઝિલ કિયે હુએ હુકમ કે મુતાબિક એસા મારેગે કે બોપડીઓ કો જિસ્મ સે જુદા કર દેગે, ઔર દોસ્ત કો દોસ્ત ભૂલ જાએગા.

હઝરત ઉમર રદિ. ને કહા: એ અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા! આપ ﷺ કે સામને ઔર વો ભી હરમ કી સરઝમીન પર શેઅર પળતે હો? ઉસ પર હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: એ ઉમર! ઉસકો છોડ દો (યા'ની શેઅર પળતે દો) કુફરાર પર યે શેઅર તીરોં સે ઝયાદહ અસર કર રહે હૈં.

મુબ્દહ:

(૧) સ.હિ. ૬ મેં હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉમરહ કા ઈરાદા ફરમાયા, કાફિરોંને હુદૈબિયહ કે મુકામ પર રોક લિયા. ઉસ વકત

જિન શરતો કે તહત સુલહ હુઈ, ઉનમેં સે એક શર્ત યે ભી થી કે ઈસ સાલ મુસલમાન વાપસ ચલે જાઓ, ઔર આઈન્દા સાલ આ કર ઉમરહ અદા કરે. તો અબ સ.હિ. ૭ મેં હુઝૂરે પાકિસ્તાન ઉસી ઉમરહ કી કઝા કે ઈરાદે સે મક્કા તશરીફ લાયે થે. તો યે વાકિઆ સ.હિ. ૭ ઉમરતુલ્ કઝા કા હૈ.

(૨) મેદાને જંગ મેં અશઆર કેહના જિસસે મુસલમાનો કે હોસલે બુલંદ હો, યા કાફિરો કે હોસલે પસ્ત હો યે ઝબાની જિહાદ મેં દાખિલ હૈ. હઝરત કઅબ રહિ. ને હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે અર્ઝ કિયા કે હક તઆલા શાનહુને ફુઆને ફરીમ મેં શેઅર કી બુરાઈ ફરમાઈ હૈ, તો હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ફરમાયા: મો'મિન તલવાર સે ભી જિહાદ કરતા હૈ, ઔર ઝબાન સે ભી, ઔર યે ઝબાની જિહાદ ભી ઐસા હી હૈ કે ગોયા તુમ તીર બરસા રહે હો.

હદીથ: હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રહિ. ફરમાતે હૈ કે મેં હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી મજલિસ મેં સો સે ઝયાદહ મરતબા બેઠા હું, જિનમેં સહાબએ કિરામ રહિ. અશઆર પળહતે થે, ઔર જાહિલિય્યત કે ઝમાને કે કિસ્સે ભી નકલ કરતે થે. હુઝૂરે પાકિસ્તાન (ઉનકો રોકતે ન થે) બલકે ખામોશી સે સુનતે થે ઔર કભી કભી (ઉનકે મુસ્કુરાને કી બાત પર) મુસ્કુરાતે ભી થે.

મુબ્દત:

ઈસ રિવાયત સે માલૂમ હોતા હૈ કે અગરયે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ખુદ તો શેઅર નહીં કેહતે થે, કયૂંકે યે આપકી શાન કે મુનાસિબ ન થા, અલબત્તા આપને સહાબા રહિ. કો કભી રોકા ભી નહીં હૈ. લિહાઝા શેઅરો શાયરી ખુદ કોઈ બુરી ચીઝ નહીં હૈ.

હદીથ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રહિ. ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન હઝરત હસ્સાન બિન પાબિત રહિ. કે લિયે મસ્જિદ મેં મિમ્બર મુબારક રખવાયા કરતે તાકે વો ઉસ

પર ખડે હો કર હુજૂરે પાક^{પાક}ની શાન મેં ફખ્ર કે અશઆર પળેં યા હુજૂરે પાક^{પાક}ની તરફ સે દિકાઅ કરે (યા'ની કાફિરો કે એ'તેરાઓ કે જવાબ દે) હુજૂરે પાક^{પાક} ફરમાતે થે: અલ્લાહ તઆલા રહુલ્ કુદ્સ કે ઝરિયે હસ્સાન કી મદદ ફરમાએ જબ તક યે દીન કી મદદ કરતે રહે.

મુબદલ:

(૧) હઝરત શાહ વલીઉલ્લાહ રહ. ફરમાતે હેં કે રહુલ્ કુદ્સ સે મલએ આ'લા (ઉચે દરજે કે ફરિશ્તે) કી પૂરી જમાઅત મુરાદ હે, જિનમેં હઝરત જિબ્રઈલ અ.સ. ભી શામિલ હેં.

(૨) "શેઅર" એસે કલામ કો કેહતે હેં ઈરાદે કે સાથ કાફિયા ઔર વઝન બંદી કે સાથ બનાયા ગયા હો. શેઅર કે બારે મેં બાઝ રિવાયતોં સે બુરાઈ ઔર બાઝ સે તા'રીફ સાબિત હે. મગર રિવાયતોં કા ખુલાસા યે હે કે શેઅર કી ઝાત મેં ન કોઈ ભલાઈ હે ન બુરાઈ, મઝ્મૂન (વિષય) સહીહ ઔર ફાયદેમંદ હો તો શેઅર અચ્છી ચીઝ હે, ઔર મઝ્મૂન જૂઠ યા બેફાયદા હો તો શેઅર બુરી ચીઝ હે. તો જો હુકમ મઝ્મૂન કા હે વહી હુકમ શેઅર કા ભી હે, લેકિન બેહતર હોને કી સૂરત મેં ભી ઉસમેં ઝયાદહ મશગૂલ હોના મમ્નૂઅ(મના) હે.

(૩) હુજૂરે પાક^{પાક} ને અપની ઝિંદગી મેં અપની ઝબાને મુબારક સે ઈરાદે કે સાથ કોઈ શેઅર નહી કહા, કયૂંકે યે એક એસા ઈલ્મ હે જો કે આપકી શાન કે મુનાસિબ નહી હે, અલબત્તા આપને દૂસરોં કે અશઆર દલીલ કે તોર પર અપની ઝબાને મુબારક સે બાઝ મરતબા અદા ફરમાએ હે. આપ કિસી શાઈર કા મુકમ્મલ શેઅર યા ઉસકા એક હિસ્સા બાઝ મરતબા અદા ફરમા દેતે થે, જૈસાકે પેહલી રિવાયતોં મેં ગુઝરા હે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السَّهْرِ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે રાત કો કિસ્સે
સુનને ઓર સુનાને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَبَّاحٍ الْبِزْزَارِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ قَالَ :
حَدَّثَنَا أَبُو عَقِيلٍ بْنُ الثَّقَفِيِّ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَقِيلٍ، عَنْ مُجَالِيدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ
مُسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ : حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ
لَيْلَةٍ نِسَاءَهُ حَدِيثًا، فَقَالَتِ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ : كَانَ الْحَدِيثُ حَدِيثُ خُرَافَةٍ
فَقَالَ : أَتَدْرُونَ مَا خُرَافَةٌ ؟ إِنَّ خُرَافَةً كَانَ رَجُلًا مِنْ عُنْدَةِ، أَسْرَتْهُ الْجِنَّ فِي
الْجَاهِلِيَّةِ فَمَكَتْ فِيهِمْ دَهْرًا، ثُمَّ رَدُّوهُ إِلَى الْإِنْسِ فَكَانَ يُحَدِّثُ النَّاسَ بِمَا
رَأَى فِيهِمْ مِنَ الْأَعَاجِيبِ، فَقَالَ النَّاسُ : حَدِيثُ خُرَافَةٍ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે એક રાત હુઝૂરે પાક ﷺ ને અપને ઘરવાલો કો એક કિસ્સા સુનાયા, તો એક બીવી મોહતરમહ ને કહા કે યે તો ખુરાફા કી બાત મા'લૂમ હોતી હે. તો હુઝૂરે પાક ને ઈશાદ ફરમાયા: જાનતી ભી હો કે ખુરાફા કા અસલ કિસ્સા કયા હે? ખુરાફા બનૂ ઉઝરહ કબીલે કા આદમી થા, ઓર જિન્નાત ઉસકો ઉઠા કર લે ગયે થે. ફિર વો કુછ ઝમાને તક જિન્નાતોં મેં રહા, બાદ મેં વો જિન્નાત ખુરાફા કો વાપસ લોગોં મેં છોડ ગયે, તો ખુરાફાને જો અજીબો ગરીબ કિસ્સે જિન્નાત મેં દેખે થે, વો લોગોં મેં બયાન કરતા થા. ઉસકે બાદ સે યે મશહૂર હો ગયા કે જબ ભી લોગ અજીબ બાત દેખતે તો લોગ કેહતે કે યે તો ખુરાફા કા કિસ્સા હે.

મુબ્દત:

(૧) જાહિલિય્યત કે ઝમાને મેં જિન્નાત કા બહોત ગલ્બહ થા, ઔર લોગોં કો બહોત સતાતે થે. ઉનસે ખાતે કરતે થે. ઉઠા કર લે જાતે થે. ઔરતોં સે હમબિસ્તરી ક્રિયા કરતે થે. ઈસ્લામ કે બાદ ઉનકા ઝોર તૂટ ગયા.

બુરાફા કા કબીલા: બનૂ ઉઝરહ યમન કા કબીલા થા, જિસકે બારે મેં મશહૂર હૈ કે ઉસ કબીલે કી ઔરતે બહોત હસીન વ જમીલ (ખૂબસૂરત) થી.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈ કે એક મરતબા ગ્યારહ ઔરતે એક જગહ ઈકઠઠી બેઠ ગઈ, ઔર આપસ મેં પકકા વા'દા ક્રિયા કે વો અપને ખાવિન્દો કી હાલત સય સય બયાન કરેંગી, કોઈ ખાત નહી છુપાએંગી.

પેહલી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ દુબલે ઉટ કા ગોશત હૈ, ઔર વો ગોશત ભી સખ્ત દુશ્વાર ગુઝાર (મુશ્કિલ) પહાડ કી ચોટી પર હૈ, ન પહાડ કા રાસ્તા આસાન હૈ કે વહાં ચળહના મુશ્કિન હો, ઔર ન હી ગોશત ઉમ્દા હૈ કે ઉસકો ઝરૂર હાસિલ ક્રિયા જાએ.

મુબ્દત:

ઈસ ઔરતને ખાવિન્દ કી બુરાઈ કી હૈ કે મેરા ખાવિન્દ નિકમ્મા, બદમિઝાજ ઔર બદઅખ્લાક હૈ, ઉસકો આસાની કે સાથ પા લેને મેં ભી કોઈ ફાયદા નહી, ફિર કયા ઉસકો મશક્કત(તકલીફ) કે સાથ હાસિલ ક્રિયા જાએ.

દૂસરી ઔરત ને કહા કે મેં અપને ખાવિન્દ કા તઝ્કિરહ નહી કરતી કયૂંકે અગર મેંને બયાન કરના શુરૂઅ ક્રિયા તો મુજે ડર હૈ કે મેં અધૂરા ન છોડ સકુંગી, ઔર ઉસકે ઝાહિર ઔર છુપે હુએ ઐબ બયાન કરુંગી.

મુબદલ:

માલૂમ હોતા હે કે ઈસ ઔરત કા ખાવિન્દ સરાપા ઐબ થા.

તીસરી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ બહોત હી બેતુકા લંબા હે, (ઔર બદ અખ્લાક ઐસા હે કે) અગર મેં બોલ પડું તો તલાક કા ખતરા ઔર અગર ચુપ રહું તો દરમિયાન મેં હી લટકી રહું.

મુબદલ:

કેહતે હેં કે ઝયાદહ લંબા હોના બેવકૂફી કી નિશાની હે, યા'ની મેરા ખાવિન્દ બેવકૂફ હે, ઔર બદ અખ્લાક ભી કે કોઈ ચીઝ માંગ બેઠું તો તલાક દે દેગા, અગર ન માંગું ઔર ચુપ રહું તો મેરા ખયાલ નહીં કરતા. અબ મેં દરમિયાન મેં લટકી હું, ન તો શાદીશુદા ઔરતોં મેં શામિલ હું, ન હી કુંવારિયોં મેં કે કિસી ખાવિન્દ કા બંદોબસ્ત કર સકું.

ચોથી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ તિહામા કી રાત કી તરહ મુઅતદિલ (દરમિયાની) હે, ન ઝયાદહ ગરમ ન ઝયાદહ ઠંડા, ન હી કોઈ ખોફ વાલી ખાત હે, ઔર ન હી તંગદિલ હે.

મુબદલ:

યા'ની ન હી મામૂલી મામૂલી ખાત પર ગુસ્સે હો જાતા હે ઔર ન યે કે બડે સે બડે હાદિષે (બનાવ) પર ભી બેહિસ હો, ન ઉસકે પાસ રેહને સે ખોફ હોતા હે કે નારાઝ હો ગયા તો કયા બનેગા? ઔર ન હી સાથ રેહને સે દિલ તંગ હો કર ઉકતા જાતા હે.

મક્કા મુકર્રમા કે આસ-પાસ કે ઈલાકે કો "તિહામહ" કેહતે હેં, ઉસકા મોસમ રાત કો હમેશા મુઅતદિલ હી રેહતા હે, ખ્વાહ દિન કો ગરમી હી કયૂં ન હો, ઉસ ઔરત કા નામ મહદ બિન્તે અબી હિરવમહ બતલાયા જાતા હે.

પાંચવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ જબ ઘર મેં દાખિલ

હોતા હે તો ચીતા બન જાતા હે, ઔર બાહર નિકલતા હે તો શેર બન જાતા હે, જો કુછ ઘર મેં હોતા હે ઉસકી તહકીકાત નહીં કરતા.

મુબ્દત:

ઈસ ઔરતને ખાવિન્દ કી થોડી તારીફ થોડી બુરાઈ કી હે કે ઘર મેં આતા હે તો ચીતા બન જાતા હે, ઔર ચીતે કી ત્રીન આદતે મશહૂર હે.

(૧) બહોત ઝયાદહ હમબિસ્તરી કરના (૨) બહોત ઝયાદહ સોના (૩) ગાફિલ રેહના.

મતલબ યે હે કે જબ ઘર આતા હે તો સોહબત બહોત કરતા હે, ખૂબ સોતા હે, ઔર ઘરેલુ મામલાત મેં લાપરવાહી કરતા હે, ઔર ઘર સે બાહર શેર હોતા હે, યા'ની શેર કી તરહ ઈસકા ખૂબ રોબ હોતા હે, ઉસકે સામને કોઈ દમ નહીં માર સકતા, ઔર ઘરેલુ મામલાત કી તહકીક નહીં કરતા કે કયા પકાયા? કયા ખાયા? ઔર કયા લિયા? ઔર કયા દિયા? યે સબ હમારી સવાબદીદ (મંજૂરી) પર હોતા હે.

છઠ્ઠી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ ખાતા હે, તો સબ કુછ ચટ કર જાતા હે, ઔર પીતા હે તો સબ ચળ્ડા જાતા હે, જબ લેટતા હે, તો અકેલા હી કપડે મેં લેટ જાતા હે, ઔર કિસીકી તરફ હાથ નહીં બળ્ડાતા કે ઉસકા હાલ માલૂમ કર સકે.

મુબ્દત:

ઈસ ઔરત કે બયાન મેં તારીફ ભી હો સકતી હે, ઔર બુરાઈ ભી, બુરાઈ તો તર્જમે સે ઝાહિર હે, ઔર અગર તારીફ હો તો મતલબ યે હે કે ઉસકે ઘર મેં વુસ્મત હે, હર કિસ્મ કે ખાને ખાતા હે, તમામ કિસ્મ કે મશરૂબાત પીતા હે, બેફિકર હો કર સોતા હે, કિસીકે કપડે મેં હાથ ડાલ કર કિસી ઔર કો પરેશાન નહીં કરતા, ઔર કિસીકી તરફ હાથ નહીં બળ્ડાતા, યા'ની વો ન ગાલી ગલોચ કરતા

હૈ, ઔર ન કિસીકી ઈજ્જત પર હમલા કરતા હૈ.

સાતવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ સોહબત સે આજિઝ ઔર બેવકૂફ હૈ, દુનિયા કી હર બિમારી ઉસમૈ હૈ, (જબ નારાઝ હો) તો બદઅખ્લાક એસા કે સર ફોડ દે, યા હાથ ટાંગ તોડ દે, યા દોનો હી કર ગુઝરે.

મુબદલ:

ઈસને અપને ખાવિન્દ કી ખૂબ ખુરાઈ કી.

આઠવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ ખરગોશ કી તરહ નરમ હૈ, ઔર ઝઅફરાન કી ખુશબૂ કી તરહ મહેકતા હૈ.

મુબદલ:

ઈસ ઔરતને અપને ખાવિન્દ કી તા'રીફ કી હૈ, ઔર ખુબ કી હૈ.

નવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ બુલંદ સુતૂનોવાલા હૈ, બડી રાખ વાલા, લંબે કદ વાલા, મજલિસ કે કરીબવાલા હૈ, ઈસ ઔરત કા નામ નાશિરહ બિન્તે ઔસ હૈ.

મુબદલ:

ઈસ ઔરતને ખાવિન્દ કી ચાર સિફતે બયાન કી હૈ.

(૧) બુલંદ સુતૂનોવાલા હૈ યા'ની બડી બડી કોઠીયો કા માલિક હૈ.

(૨) બડી રાખવાલા હૈ યા'ની મેહમાન નવાઝ હૈ કે ખાના ઉસકે ઘર બહોત પકતા હૈ, ઈસ લિયે રાખ ભી બહોત ઝયાદહ હોતી હૈ.

(૩) લંબે કદવાલા હૈ. યા'ની મદો મૈ મુનાસિબ લમ્બે કદ કા હોના ખૂબસૂરતી કી નિશાની હૈ.

(૪) મજલિસ કે કરીબવાલા હૈ. યા'ની દારુલ્ મશ્વરહ કે કરીબ ઉસકા ઘર હૈ. એક મતલબ તો યે હૈ કે લોગ ઉસસે બહોત

ઝયાદહ મશ્વરહ કરતે હૈં, ઈસ લિયે ઘર હી મશ્વરહ કી જગહ કે કરીબ હૈ. તાકે આને મેં દેર ન હો. જબ ઝરૂરત પડી ફોરન બુલા લિયા. દૂસરા મતલબ યે હૈ કે ચૂંકે મશ્વરહ કે લિયે લોગ જમા હોતે હૈં, ઔર ઉનકે ખાને કા બંદોબસ્ત કરના પડતા હૈ, તો ઉસને ઘર કરીબ હી બનાયા હુઆ હૈ, તાકે ખાના જબ ચાહે આ સકે.

દસવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ માલિક હૈ, ઔર માલિક કા કયા હાલ બયાન કરું! માલિક ઉન સબ ખાવિન્દોં સે બેહતર હૈ, જિનકા ઝિક્ક ઈન ઔરતોંને કિયા હૈ, ઉસકે ઉટ બાહર ચરને કે લિયે બહોત કમ જાતે હૈં, અફ્ધર ઘર કે કરીબ બૈઠે રેહતે હૈં, જબ વો બાજે કી આવાઝ સુનતે હૈં, તો યકીન કર લેતે હૈં કે ઉનકે ઝબહ હોને કા વકત કરીબ આ ગયા હૈ.

મુઘ્દહ:

ઈસ ઔરત કા નામ કબશહ બિન્તે માલિક હૈ, ઉસને ભી ખાવિન્દ કી તા'રીફ કી હૈ. યા'ની મેરે ખાવિન્દ કે યહાં મહેમાનદારી બહોત કષરત સે હોતી હૈ, ઈસ લિયે ઉટ ચરને કે લિયે નહીં જાતે, બલ્કે ઘર કે કરીબ બૈઠે રેહતે હૈં, તાકે જબ ઝરૂરત પડે, તો ફોરન ઝબહ કિયા જા સકે, ઔર જબ કોઈ મહેમાન આતા હૈ તો યે ઉસકી ખુશી મેં પેહલે શરાબ, કબાબ ઔર બાજે કા બંદોબસ્ત કરતા હૈ. બાજે કી આવાઝ સુનતે હી ઉટ સમજ જાતે હૈં કે અબ ઉનકી બારી હૈ.

ગ્યારહવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ અબૂ ઝરઅ હૈ, ઔર અબૂ ઝિરઅ કી કયા તા'રીફ કરું કે વો કેસા આદમી થા, ઉસને મેરે કાનોં કો ઝેવરોં સે ભર દિયા, ઔર ખિલા ખિલા કર મેરે બાઝુઓં કો ચરબી સે પુર કર દિયા, મુજે ઈતના ખુશ રખતા થા કે મેં અપને આપકો ભી બહોત અચ્છી લગને લગી થી, વો મુજે ઐસે ઘર સે લાયા, જિનકે પાસ ચંદ બકરિયાં થી, ઔર બહોત મશક્કત મેં થે,

ઔર મુજે ઐસે લોગોં મેં લે આયા જિનકે પાસ ઘોડે, ઉટ ઔર ખેતી કે લિયે બૈલ ઔર કિસાન ભી થે. ખુશ અખ્લાક ઐસા કે મેરી કિસી બાત પર બુરા ન મનાતા, મેં દિન ચળે સુબહ તક સોતી રહેતી, કોઈ ન જગાતા, ઔર ખાને પીને મેં ઐસી ફરાખી કે ખૂબ સૈર હો કર છોડ દેતી.

અબૂ ઝરઅ કી માં કી કયા બાત હૈ! ઉસકે બડે બડે બરતન થે, ઘર બડા વસીઅ ઔર કુશાદહ થા, અબૂ ઝરઅ કે બેટે કે કયા કેહને! વો ઐસા છરેરે ઔર ફુર્તીલે બદનમાલા થા કે પસ્લી ઐસી જૈસે સોંતી હુઈ તલવાર, ઔર ઐસા કમ ખાનેવાલા કે બકરી કા એક પાયા હી ઉસકો કાફી હો જાતા, અબૂ ઝરઅ કી બેટી કી ભી કયા બાત હૈ! માં બાપ કી ફરમાં બરદાર, ભારી જિસ્મવાલી(અરબોં કે યહાં ઔરત કા મોટા હોના ખૂબસૂરતી કી અલામત હૈ) ઐસી મોટી તાઝી કે સોકન ઉસસે જલતી થી. અબૂ ઝરઅ કી બાંદી ભી બડી કમાલ વાલી થી, ઘર કી બાત કભી બાહર જા કર ન ફૈલાતી, ખાને કી મામૂલી સી ચીઝ ભી બગૈર ઈજાઝત ખર્ચ ન કરતી થી. ઘર કો ભી બડા સાફ સુથરા રખતી થી.

હમારા વકત બહોત અચ્છા ગુઝર રહા થા કે એક દિન અબૂ ઝરઅ સુબહ ઐસે વકત ઘર સે નિકલા જબ દૂધ કે બરતન બલૂઅે જા રહે થે. રાસ્તે મેં એક ઔરત મિલી, જિસકે નીચે ઉસકે દો ચીતે કી તરહ કે બચ્ચે અનારોં (યા'ની પિસ્તાનોં) સે ખેલ રહે થે. પસ! અબૂ ઝરઅ ને મુજે તલાક દે કર ઉસકે સાથ નિકાહ કર લિયા. ઔર મેંને ભી ઉસકે બાદ એક ઐસે શખ્સ સે નિકાહ કર લિયા જો કે સરદાર થા, ઉમ્દહ ઘોડે પર સવાર હો કર ખત્તી નેઝા પકડતા થા, બડા શેહસવાર થા, મુજે ઉસને બેશુમાર નેઅમતે દી, હર કિસ્મ કે જાનવરોં કા જોડા જોડા દિયા, ઔર કહા કે ઉમ્મે ઝરઅ ખૂબ ખાઓ, પીઓ ઔર અપને ઘરવાલોં કો ભી પહુંચાઓ.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.
ફરમાતી હૈં કે ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ફરમાયા: મેં તુમ્હારે હક
મેં ઐસા હું જૈસા અબૂ ઝરઅ ઉમ્મે ઝરઅ કે હક મેં.

(૧) ઈન રિવાયતોં સે પતા ચલતા હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે સામને કિસ્સા બયાન હુઆ, ઔર હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ઉસે સુના ભી, બાઝ રિવાયતોં સે હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે કિસ્સા બયાન કરના ભી સાબિત હૈ, લિહાઝા ઈસસે કિસ્સા સુનને ઔર સુનાને કા જાઈઝ હોના ભી મા'લૂમ હોતા હૈ, મગર કિસ્સા કેહને કે લિયે શર્ત યે હૈ કે કિસ્સા ઐસા ન હો, જિસસે અખ્લાક તબાહ હો, ઉસસે ફરાઈઝ કી અદાયગી મેં કોતાહી હો, ઉસમેં કિસીકી ગીબત હો, બલ્કે ઘરવાલોં કે સામને કોઈ કિસ્સા ઉનકી દિલજોઈ કે લિયે બયાન કરના તો બહોત અચ્છી બાત હૈ.

(૩) ઈસ રિવાયત કે આખિર મેં હે કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી)આયશા રદિ.સે ફરમાયા કે મેં તમ્હારે લિયે એસા હું જૈસે અબૂ ઝરઅ, ઉમ્મે ઝરઅ કે લિયે,

મગર રિવાયતો મેં યે ઈઝાફા(વધારો) ભી હૈ કે "મગર મેં તુજે તલાક ન દુંગા" હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્ઝ ક્રિયા: હઝરત! મેરે માં—બાપ આપ પર કુર્બાન હોં! અબૂ ઝરઅ કી કયા હકીકત હૈ? આપ તો ઈસસે બહોત બખ્લ કર હૈં.!!

بَابُ مَا جَاءَ فِي نَوْمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે સોને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى تَحْتَ خَدِّهِ الْأَيْمَنِ، وَقَالَ: رَبِّ قَبْنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ.

તર્જમા: હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ જબ આરામ ફરમાને કે લિયે બિસ્તર પર તશરીફ લે જાતે તો અપના દાયાં હાથ દાયાં રુખ્સાર(ગાલ) પર રખતે, ઔર યે દુઆ પળતે: رَبِّ قَبْنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ.

તર્જમા: એ મેરે રબ! મુજે અપને અઝાબ સે બચા લેના, જબ અપને બંદો કો તુ ઉઠાએગા(યા'ની કયામત કો) ઔર એક રિવાયત મે "يَوْمَ تَجْعَلُ عِبَادَكَ" કે અલ્ફાઝ હૈ. યા'ની જિસ દિન તુ અપને બંદો કો જમા કરેગા. મતલબ દોનોં કા એક હી હૈ.

મુબદ્દત:

(૧) ઈસ બાબત મે દો ચીઝે બયાન હુઈ હૈ: સોને કી દુઆએ, ઔર તરીકા. પેહલે સોને કી દુઆએ સારી પળહ લે, ફિર તરીકા સમજે. અલ્લાહ તઆલા અમલ કી તૌફીક ઈનાયત ફરમાએ.

હઝરત હુઝૈફહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે જબ હુઝૂરે પાક ﷺ બિસ્તર પર લેટતે તો યે દુઆ પળહતે:

اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أُمُوتُ وَأَحْيِي.

તર્જમા: એ અલ્લાહ! મેં તેરે હી નામ કે સાથ મરતા હું, (યા'ની સોતા હું) ઓર તેરે હી નામ કે સાથ જિંદા હુંગા, (ઈસમે સોને ઓર જાગને કો મૌત ઓર હયાત સે તશબીહ (ઉપમા) દી હૈ, કયૂંકે નીદ કે દૌરાન ભી ઈન્સાન કે આ'ઝા(અંગો) મૌત કી તરહ હી મુઅતલ (બગૈર કામ કે) હો જાતે હૈ, ઈસી લીયે નીદ કો "ઉખ્તુલ મૌત" યા'ની મૌત કી બહન કેહતે હૈ.)

ઓર જબ બૈદાર હોતે તો ફરમાતે થે:

أَكْبَدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَاكَ أَبْعَدَ مَا أَمَاتَكَ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ.

તર્જમા: તમામ તા'રીફે ઉસ અલ્લાહ કે લિયે હી હૈ, જિસને હમે મારને કે બાદ ફિર જિંદા કિયા(યા'ની સુલાને કે બાદ જગાયા) ઓર ઉસી કી તરફ હમકો લૌટ કર જાના હૈ.

હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે પાક઼જી જબ રાત કો બિસ્તર પર આરામ ફરમાને લગતે તો દોનો હાથો કો (દુઆ માંગને કે તરીકે પર)જમા ફરમાતે, ફિર ત્રીન સૂરતે "કુલ હુવલ્લાહુ અહદ" "કુલ અઉઝુબિ રબ્બિલ્ ફલક" કુલ અઉઝુબિ રબિન્નાસ" પઞહ કર હાથો પર દમ કરતે. ફિર હસ્બે ઈસ્તિતાઅત(તાકત કે મુતાબિક) પૂરે જિસ્મ પર હાથો કો ફેરતે. શુરૂઆત સર સે ફરમાતે. ઓર યે અમલ ત્રીન મરતબા દોહરાતે થે.

મુબદલ:

ઈસકે અલાવહ સૂરએ "અલીફ લામ મીમ સજદહ" ઓર સૂરએ "તબારકલ્લી" કા હમેશા પઞહના ઓર આયતુલ કુર્સી, સૂરએ બકરહ ઓર સૂરએ વાકિઆ કા પઞહના ભી સાબિત હૈ.

એક રિવાયત મેં યે ભી હૈ કે જો શખ્સ સોતે વકત કુઆને કરીમ કી એક સૂરત પઞહ કર સો જાતા હૈ, તો એક ફરિશ્તા ઉસકી હિફાઝત પર ઉસકે જાગને તક મુકર્રર હો જાતા હૈ.

હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક
જબ અપને બિસ્તર પર તશરીફ લાતે, તો યે દુઆ પઢતે:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَآوَااَ فَاَكْمَرَنَا لَا كَاْفٍ لَّهٗ
وَلَا مُؤْوَى.

તર્જમા: તમામ તા'રીફે અલ્લાહ તઆલા હી કે લિયે હી હૈં,
જિસને હમકો ખિલાયા, પિલાયા, ઔર હમારી ઝરૂરતો કે લિયે કાફી
હો ગયા, ઔર હમકો ઠિકાના અતા ફરમાયા. ક્યૂંકે કિતને લોગ એસે
હૈં જિનકો ન કોઈ કિફાયત કરનેવાલા હૈ, ઔર ન હી ઠિકાના
દેનેવાલા.

સોને કા તરીકા : યે હૈં કે અપને દાયે હાથ કો દાયે ગાલ કે
નીચે રખ કર દાયી જાનિબ કો લેટ જાએ, અગર મુશ્કિન હો તો કિબ્લે
કી તરફ ચેહરા કર લે, દાયી કરવટ પર સોના મુસ્તહબ હૈ. ઈસ લિયે
કે યે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ કા હમેશા કા મા'મૂલ થા. ઈસમે ખાસ હિકમત
યે હૈં કે આદમી કા દિલ બાયી જાનિબ હૈ, તો દાયી કરવટ પર સોને
સે આદમી કા દિલ ઉપર રેહતા હૈ, ઔર ગેહરી નીંદ નહીં હોતી.
આદમી ચોકન્ના સોતા હૈ, ઔર બાયી કરવટ લેને મેં નુકસાન યે હૈં કે
જબ દિલ નીચે કી જાનિબ હોગા તો પૂરે બદન કા ઝોર ઉસ પર
પડેગા, ઔર બદન કા મવાદ ઉસ પર અસર કરેગા.

ચૂંકે દિલ આઝાએ રઈસા (અગત્યના અંગો) મેં સે એક
અહમ ઉઝવ (અંગ) હૈ, ઈસ લિયે ઉસ પર મવાદ કા થોડા સા અસર
ભી બહોત સી બિમારીઓ કા સબબ બન જાતા હૈ. હઝરત અબૂ
ઉબાદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે દાયી કરવટ પર હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ કે સોને
કા મા'મૂલ ઉસ વકત થા જબ વકત ઝયાદહ હોતા, ઔર અગર કભી
વકત કમ હોતા તો હાથ પર ટેક લગા કર હી થોડી દેર આરામ ફરમા
લેતે થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي عِبَادَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

बाब: हुजुरे पाक ﷺ की ध्यात के बयान में

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَبُشَيْرُ بْنُ مُعَاذٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى انْتَفَعَتْ قَدَمَاهُ فَقِيلَ لَهُ: أَتَتَكَلَّفُ هَذَا وَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ؟ قَالَ: أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا.

तर्जमा: उजरत मुगैरु बिन शुअबु रदि. इरमाते हैं के हुजुरे पाक ﷺ ने इस कदर लंबी नफ़ल नमाज़ पण्डी के आपके कदम मुबारक में वरम(सौजा)आ गया. आपसे सहाबा रदि.ने अर्ज किया: उजरत! आप इस कदर तकलीफ़ उठाते हैं, और मशक़त बरदाश्त इरमाते हैं, हावांके अल्लाह तआलाने आपकी अगली पिछली लगिशें तो माफ़ इरमा दी हैं. हुजुरे पाक ﷺ ने इरमाया: (के जब अल्लाह तआलाने मुज पर धतना बडा ओहसान इरमाया है) तो क्या में उसका शुक्रगुजार बंदा न बनूं?

उजरत अस्वद बिन यज़ीद इरमाते हैं के मेंने उम्मुल मुअ्मिनीन अम्मी आयशा रदि.से हुजुरे पाक ﷺ की रात की नमाज़ के मुतअव्लिक पूछा के रात को हुजुरे पाक ﷺ का क्या मा'भूल था? तो (मेरी अम्मी) उजरत आयशा रदि.ने इरमाया: आप रात के पेहले हिस्से में सो जाते, फिर क्याम इरमाते थे, उसके बाद जब सोहरी का वक़्त करीब होता तो वित्र अदा इरमाते, फिर आप अपने बिस्तर पर तशरीफ़ ले आते, फिर अगर आपको रग़्बत होती तो अपनी ओहलिया के साथ सोहबत इरमाते, फिर जब अज़ान होती तो आप तेज़ी से उठते, अगर आप जनाबत की हालत में होते तो

ગુસ્લ ફરમાતે, વરના સિફ વુઝૂ ફરમા લેતે.

મુબદલ:

તબીબો કે નઝદીક ભી સોહબત કા બેહતરીન વકત અખીરી રાત હૈ, કયૂંકે યે એઅતેદાલ કા વકત હૈ, અવ્વલ વકત મેં પેટ ભરા હુવા હોતા હૈ, ઓર એસી હાલત મેં સોહબત નુકસાન દેહ હોતી હૈ, ઓર ભૂખ કી હાલત મેં ઓર ઝયાદહ નુકસાન કરતી હૈ, અખીર શબ કા વકત ઈસ લિહાઝ સે ભી બેહતર હોતા હૈ કે ઈસમેં ખાવિન્દ ઓર બીવી દોનોં કી તબીઅત મેં સો કર ઉઠને કે બાદ ખૂબ ચુસ્તી હોતી હૈ.

લેકિન યે સબ તબીબી મસ્લિહતે ઓર હિકમતે હૈ, શરઈ તોર પર હર વકત જાઈઝ હૈ, હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ સે ભી અવ્વલ રાત ઓર દિન કે મુખ્તલિફ વકતોં મેં ભી સોહબત કરના સાબિત હૈ, અલબત્તા ઉલમાને લિખા હૈ કે નમાઝ કે એન વકત પર અગર હમલ ઠહેર જાએ, તો અવલાદ વાલિદૈન કી નાફરમાન હોતી હૈ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ غَعْنَى
ابْنِ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَفْتَحْ صَلَاتَهُ بِرُكْعَتَيْنِ
خَفِيفَتَيْنِ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને ફરમાયા: જબ રાત કો તહજજુદ કે લિયે ઉઠો તો પેહલે દો મુખ્તસર રકાતે પળહ લિયા કરો.

મુબદલ:

ઈસસે મુરાદ તહિય્યતુલ વુઝૂ કી દો રકાતે હૈ, જિનકે અદા કરને સે નીદ કા ગલબહ દૂર હો કર બદન મેં ચુસ્તી આ જાએગી, ફિર ઉસકે બાદ મા'મૂલ કે મુતાબિક તહજજુદ કી નમાઝ ચાર, આઠ, બારહ રકાત તૌફીક કે મુતાબિક અદા કરે.

હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કા આમ મા'મૂલ દો રકાત તહિયતુલ વુઝૂ, આઠ રકાત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકાત વિત્ર પળહને કા થા, મગર યે ઐસા ખાસ મુતઅય્યન ન થા કે કોઈ કમી ઝયાદતી ન હો, બલકે મુખ્તાલિફ વકતો મેં મુખ્તાલિફ રકાતે ભી મન્કૂલ હૈં.

મધલન્ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી રિવાયત મેં હૈ કે આપ તૈરહ રકા'ત પળહતે થે, હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી એક રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કા મા'મૂલ રમઝાન ઔર ગેરે રમઝાન મેં ગ્યારહ રકા'તે પળહને કા થા. આઠ રકા'ત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકા'ત વિત્ર.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. હી કી એક રિવાયત હૈ કે હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ રાત કો દો રકા'ત પળહતે થે. એક રિવાયત કી તશરીહ કે મુતાબિક છે(૬) રકાત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકા'ત પળહતે થે. યા'ની છે (૬) રકાત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકાત વિત્ર.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. હી કી એક રિવાયત મેં હૈ કે અગર કિસી ઉઝૂર કી વજહ સે હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ રાત કો તહજજુદ અદા ન ફરમા સકતે, તો દિન કો બારહ રકા'તે અદા ફરમાતે થે. નીઝ મુખ્તાલિફ રિવાયતો સે દો રકા'ત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકા'ત વિત્ર, ચાર રકા'ત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકા'ત વિત્ર, છે(૬) રકાત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકાત વિત્ર, આઠ રકાત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકા'ત વિત્ર, દસ રકા'ત તહજજુદ ઔર ત્રીન રકાત વિત્ર ભી સાબિત હૈ.

મુબદલ:

વિત્રો કી અદાયગી મેં હનફિયો કા મઝહબ યે હૈ કે ત્રીન વિત્ર એક સલામ કે સાથ અદા કરની ચાહિયે, જબકે હઝરત ઈમામ શાફઈ રહ. કે નઝદીક ત્રીન વિત્ર દો સલામો કે સાથ અદા કરની ચાહિયે.

ઈમામ માલિક રહ. દોનો તરીકોં સે ઈજાઝત દેતે હૈ, ઈસ લિયે હમ તો ઈમામ અહનાફ કે પાબંદ હૈ, અલબત્તા ઈસ મસ્અલે મેં ઝઘડના નહીં ચાહિયે, ચૂંકે દૂસરા મસ્લક ભી ઈમામોં કા હૈ, ઔર બાઝ રિવાયતોં મેં વિત્રોં કે બાદ ભી દો રકાત બેઠ કર અદા ફરમાને કા ઝિક્ર આયા હૈ. ઈસ હિસાબ સે તો હુઝૂરે પાક ﷺ સે ૧૭ રકાતે સાબિત હો ગઈ, દો રકાત તહિય્યતુલ વુઝૂ, આઠ રકાત તહજજુદ, ત્રીન રકાત વિત્ર, દો રકાત બેઠ કર નફલ ઔર દો રકાત ફજર કી સુન્નતે.

હદીથ: હઝરત હુઝૈફહ બિન યમાન રદિ. ફરમાતે હૈ કે મેને એક રાત હુઝૂરે પાક ﷺ કે સાથ નમાઝ પઢી, જબ હુઝૂરે પાક ﷺ નમાઝ મેં દાખિલ હુએ, તો આપને "اَللّٰهُ اَكْبَرُ كُفُو الْمَلَكُوتِ وَالْجَبْرُوتِ" ફરમાયા. ફર આપને સૂરએ બકરહ તિલાવત ફરમાઈ, ફર રુકૂઅ કિયામ કે બરાબર ફરમાયા, ઉસમે "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ" હી કેહતે રહે, ફર આપને સર ઉઠાયા, ઔર કયામ ભી રુકૂઅ કે બરાબર ફરમાયા, ઔર ઉસમે "رَبِّ الْحَمْدِ لِرَبِّيَ" હી પઢતે રહે. ફર રુકૂઅ કે બરાબર સજદહ ફરમાયા ઉસમે આપ "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى" પઢતે રહે, ફર આપને સર મુબારક ઉઠાયા, ઔર દો સજદોં કે દરમિયાન ભી સજદે કી મિકદાર કે બરાબર બેઠે રહે, ઉસમે "رَبِّ اغْفِرْ لِي رَبِّ اغْفِرْ لِي" પઢતે રહે, ઈસી તરહ આપને ઉનમે સૂરએ બકરહ, આલે ઈમરાન, સૂરએ નિસાઅ, સૂરએ માઈદહ યા સૂરએ અન્આમ કી તિલાવત ફરમાઈ.

હદીથ: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી રિવાયત હૈ કે એક રાત હુઝૂરે પાક ﷺ તહજજુદ કી નમાઝ મેં એક હી આયત બાર બાર તિલાવત ફરમાતે રહે. ઈસ રિવાયત મેં ઉસ આયત કા ઝિક્ર નહીં, મગર દૂસરી રિવાયત મેં હૈ કે વો આયત સૂરએ માઈદહ કે યે હૈ:

إِنْ تَعْلَبْهُمْ فَاِنتَهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ

(سورة البائدة: 118) الْحَكِيمُ

અગર તુ ઉનકો સજા દે તો યે તેરે બંદે હૈ, ઔર અગર તુ ઉનકો માફ ફરમા દે, તો બેશક તુ ગાલિબ હે, હિકમતવાલા હે.

હદીથ: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે પાક~~ﷺ~~ વફાત કે કરીબ અકષર નવાફિલ બેઠ કર પળહતે થે.

મુબદલ:

આમ ઉમ્મતિયોં કો બેઠ કર નફલ નમાઝ પળહને કા આધા સવાબ મિલતા હે, લેકિન હુઝૂરે પાક~~ﷺ~~ કો બેઠ કર નમાઝ પળહને કા ભી ઈતના હી સવાબ મિલતા હે, જિતના કે આપકો ખડે હોકર નફલ પળહને કા સવાબ મિલતા હે. બેઠ કર હુઝૂરે પાક~~ﷺ~~ કા નફલે પળહના કમઝોરી કી વજહ સે હોતા થા, યા ઉમ્મત કો યે તાલીમ દેને કે લિયે કે બેઠ કર પળહના ભી જાઈઝ હે. નમાઝ કે લિયે તાકત સે ઝયાદહ મશક્કત બરદાશત કરને કી ઝરૂરત નહી હે. અગર બુળહાપે યા કિસી ઔર મજબૂરી કી વજહ સે આદમી ઝયાદહ દેર ખડા નહી હો સકતા, તો બેઠ કર ભી નમાઝ પળહ સકતા હે, મગર નફલ નમાઝ બગૈર કિસી ઉઝૂર કે ભી બેઠ કર પળહ સકતા હે, બલકે બેઠા હુઆ દરમિયાન મેં ખડા હો સકતા હે, ઔર ખડા હુઆ દરમિયાન મેં બેઠ કર નફલ નમાઝ મુકમ્મલ કર સકતા હે.

હદીથ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈ કે મેને હુઝૂરે પાક~~ﷺ~~ કે સાથ દો રકાત ઝોહર સે પેહલે, દો રકાત ઝોહર કે બાદ, દો મગ્રિબ કે બાદ અપને ઘર મેં, ઔર દો રકાત ઈશા કે બાદ ભી અપને ઘર મેં પળહી હૈ.

મુબદલ:

દિન રાત મેં ફરાઈઝ કે અલાવહ બારહ રકાત સુન્નતે મુઅક્કિદહ હૈ, દો રકા'ત ફજર કી નમાઝ સે પેહલે, દો રકાત ઝોહર

સે પેહલે, ઓર દો રકાત ઝોહર કે બાદ, દો રકાત મગ્રિબ કે બાદ, દો રકાત ઈશા કે બાદ. હુઝૂરે પાકિસ્તાનના ઈર્શાદ હૈ: જો શખ્સ દિન રાત મેં બારહ રકાત પાબંદી કે સાથ અદા કરે, હક તઆલા શાનહૂ ઉસકે લિયે જન્નત મેં ઘર બના દેતે હૈં.

શમાઈલે તિરમિઝી મેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર રદિ. કી રિવાયત મેં અગરયે ઝોહર કી નમાઝ સે પેહલે દો રકાત કા ઝિક્ર હૈ, મગર હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા ઓર (મેરી અમ્મી) ઉમ્મે હબીબહ રદિ. કી રિવાયતે ઓર હઝરત અલી રદિ. કી રિવાયત મેં ઝોહર કી નમાઝ સે પેહલે ચાર રકાત કા ઝિક્ર હૈ. ફજર કી સુન્નતો કી બહોત તાકીદ આઈ હૈ હતાકે એક રિવાયત મેં હે કે અગર ચે તુમ્હે ઘોડે રોંદ ડાલે ફિર ભી ફજર કી સુન્નતે હરગિઝ ન છોડો. ફજર કી દો સુન્નતે હુઝૂરે પાકિસ્તાનના બહોત મુખ્તસર પળહા કરતે થે, ઓર ઉનમેં અકષર સૂરએ કાફિરૂન ઓર સૂરએ ઈખ્લાસ યા'ની "કુલ યા અય્યુહલ્ કાફિરૂન" ઓર "કુલ હુવલ્લાહુ અહદ" પળહા કરતે થે.

بَابُ صَلَاةِ الضُّحَى

**બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કી ચાશત કી
નમાઝ કે બયાન મે**

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ :
حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ يَزِيدَ الرِّشَكِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ مُعَاذَةَ، قَالَتْ : قُلْتُ لِعَائِشَةَ
: أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الضُّحَى ؟ قَالَتْ : نَعَمْ ، أَرْبَعَ
رَكَعَاتٍ وَيَزِيدُ مَا شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ .

તર્જમા: હઝરત મુઆઝહ રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૈને ઉમ્મુલ
મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. સે પૂછા: કયા હુજૂરે પાક
ﷺ ચાશત કી નમાઝ પળહા કરતે થે? ઉન્હોને જવાબ દિયા: હા!
આપ ચાર રકાત અદા ફરમાતે થે, ઓર કભી આપ ઈસસે ભી
ઝયાદહ જિતની રકાત ખુદા ચાહતા, પળહ લિયા કરતે થે.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુજૂરે
પાક ﷺ ચાશત કી છ(૬) રકાત પળહા કરતે થે.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મે હાની રદિ. ફરમાતી હૈં કે ફત્હે મકકા કે
દિન હુજૂરે પાક ﷺ મેરે ઘર તશરીફ લાયે, ઓર આપને ગુસલ
ફરમા કર આઠ રકાત નમાઝ અદા ફરમાઈ. મૈને ઉન આઠ રકાત કે
અલાવહ આપકો કભી ઈતની મુખ્તસર નમાઝ પતળહતે હુએ નહી
દેખા, લેકિન ઈસ ઈખ્તિસાર કે બાવજૂદ આપ રુકૂઅ ઓર સજદે
નિહાયત એહતેમામ સે પૂરે ફરમા રહે થે.

મુબદલ:

(૧) સૂરજ નિકલને કે બારહ પંદ્રહ મિનટ બાદ દો યા ચાર
રકાત નમાઝ પળહી જાતી હે, જિસકા નામ "નમાઝે ઈશરાક" હે, ઓર

સૂરજ નિકલને કે લગભગ દો ઢાઈ ઘંટે કે બાદ જો નમાઝ અદા કી જાતી હૈ ઉસકો "યાશત" યા "ઝુહા" કી નમાઝ કેહતે હૈ.

(૨) હદીષે પાક મેં આયા હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: આદમી મેં ત્રીનસો સાઠ જોડ હૈ, હર જોડ પર રોઝાના સદકા લાઝિમ હોતા હૈ, ઔર યાશત કી દો રકાત ઈન ત્રીનસો સાઠ જોડોં કી તરફ સે સદકા હૈ.

(૩) યાશત કી કમ અઝ કમ દો રકાતે ઔર ઝયાદહ સે ઝયાદહ બારહ રકાતે સાબિત હૈ, મગર હુઝૂરે પાક ﷺ અકષર આઠ રકાત હી પઞહા કરતે થે.

بَابُ صَلَاةِ التَّطَوُّعِ فِي الْبَيْتِ

**બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કા નફલે
ઘર મે પઞહને કે બયાન મે**

حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ الْعَصْبِيِّ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ،
عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حَرَامِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ
عَمْرِو عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ : سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ
الصَّلَاةِ فِي بَيْتِي وَالصَّلَاةِ فِي الْمَسْجِدِ قَالَ : قَدْ تَرَى مَا أَقْرَبَ بَيْتِي مِنَ
الْمَسْجِدِ، فَلَأَنْ أَصَلِّيَ فِي بَيْتِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَصَلِّيَ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا أَنْ
تَكُونَ صَلَاةً مَكْتُوبَةً.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સઅદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે
મેને હુઝૂરે પાક ﷺ સે અર્ઝ કિયા: નફલ નમાઝ ઘર મે પઞહના
અફઝલ હૈં યા મસ્જિદ મેં? તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: તુમ દેખતે
હો કે મેરા ઘર મસ્જિદ સે કિતના કરીબ હૈં, ફિર ભી મુજે ઘર મે
નમાઝ પઞહના ઝયાદહ પસંદ હૈં સિવાય ફર્ઝ નમાઝ કે.

મુબદલ:

(૧) નફલોં કા ઘર મે પઞહના અફઝલ હૈં તાકે ઘર મે બરકત
ઔર નૂરાનિયત હો, ઘર વાલોં કો નમાઝ કા શોક હો ઔર તરગીબ
(શોક દિલાના) હો, બચ્ચે ભી નમાઝ સીખે ઔર ઘર અલ્લાહ કી
ઈબાદત સે આબાદ રહે. હદીષે પાક મે આતા હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને
ફરમાયા કે ઘર કો કબ્રસ્તાન ન બનાઓ.

નીઝ ઘર મે નમાઝ પઞહને મે ઈખ્ફા(છુપાના) હૈં, ઔર નફલ
ઈબાદત મે ભી અસલ ઈખ્ફા હૈં, યા'ની નફલ ઈબાદત કો છુપ કર

પળ્હના હી બેહતર હૈ. હર વો નમાઝ જિસમેં જમાઅત હોતી હૈ, ઉસકો મસ્જિદ મેં અદા કરના ચાહિયે અગર યે વો ફર્જ ન હો, જૈસે તરાવીહ, ખુસૂફ કી નમાઝે.

(ર) મગર એક ખાત કા ખયાલ કરના ચાહિયે કે યે ફસાદ કા દોર હૈ, ઔર દીન સે બહોત લાપરવાહી હૈ, ઔર આ'ઝા(અંગો) મેં કમઝોરી કી વજહ સે વુઝૂ ભી ઝયાદહ દેર કાયમ નહી રેહતા. ઈસ લિયે અગર કિસીકો યે ડર હો કે ઘર જા કર ઘરવાલોં મેં મશગૂલ હો જાને કી વજહ સે સુન્નતે, નફલે ફોત હો જાને કા ખોફ હો તો સુન્નતે મુઅકિદહ મસ્જિદ મેં હી અદા કરની ચાહિયે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صَوْمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે રોઝે કે બયાન મે

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ،
عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ قَالَ : سَأَلْتُ عَائِشَةَ، عَنْ صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَتْ : كَانَ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ قَدْ صَامَ، وَيُفْطِرُ حَتَّى
نَقُولَ قَدْ أَفْطَرَ. قَالَتْ : وَمَا صَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْرًا
كَامِلًا مُنْذُ قَدِمَ الْمَدِينَةَ إِلَّا رَمَضَانَ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કભી ઈતને રોઝે રખતે થે કે હમારા ખયાલ હોતા કે અબ કભી રોઝે ન છોડેંગે ઓર ફિર આપ કભી ઈતને રોઝે છોડ દેતે કે હમારા ખયાલ હોતા કે આપ રોઝે કભી ભી ન રખેંગે. મદીના તયિબહ તશરીફ લાને કે બાદ આપને સિવાય રમઝાન કે કભી ભી મુકમ્મલ ઓર મુસલસલ એક મહીને કે રોઝે નહી રખ્ખે.

મુબદલ:

યે હુઝૂરે પાક ﷺ કી આદત મુબારક થી, વરના બાઝ રિવાયતો મે આતા હૈં કે આપને શા'બાન કે મુકમ્મલ રોઝે રખ્ખે હૈં, મગર યે હમેશા કા મા'મૂલ ન થા, ઓર બાઝ મરતબા શા'બાન કે અકષર રોઝે રખતે થે. ઈસ વજહ સે બાઝ ને યે નકલ કર દિયા હૈં કે આપ શા'બાન કે મુકમ્મલ રોઝે રખતે થે.

حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ دِينَارٍ الْكُوفِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ
مُوسَى، وَطَلْقُ بْنُ عَقَّامٍ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ حُبَيْشٍ، عَنْ

عَبْدُ اللَّهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ مِنْ غُرَّةِ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَقَلْبًا كَانَ يُفْطِرُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ.

મુઘદ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ હર મહીને મેં ત્રીન રોઝે રખતે થે, મગર દિન મુતઅય્યન(નકકી) ન થે, કભી શુરૂઅ મેં, કભી તેરહ, ચોદહ, પંદ્રહ કો, કભી એક મહીને મેં સનિયર, ઈતવાર, પીર કો ઔર દૂસરે મેં મંગલ, બૂધ, જુમેરાત કો રખતે થે.

(૨) હર મહીને મેં ત્રીન રોઝોં કી તરગીબ(પ્રોત્સાહન) આઈ હે, કયૂંકે હર નેકી કા સવાબ દસ ગુના હોને કી વજહ સે ત્રીન રોઝોં કા સવાબ એક મહીને કે રોઝોં કે બરાબર હોતા હે. લિહાઝા જો શખ્સ હર મહીને ત્રીન રોઝે રખતા હે, ગોયા કે વો ઉમ્મ ભર કે રોઝે રખતા હે.

(૩) ઈસી તરહ હુઝૂરે પાક ﷺ પીર ઔર જુમેરાત કે રોઝે કા એહતેમામ(પાબંદી) ફરમાતે થે, ઔર ઈસકી કઈ વજહ(કારણ) હે:

(અ) યે દોનો દિન આ'માલ કી પેશી કે દિન હે.

(બ) મુસ્લિમ શરીફ કી રિવાયત કે મુતાબિક હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈર્શાદ હે કે મેં પીર કે દિન પૈદા ક્રિયા ગયા હું ઔર પીર કે દિન મુજ પર કુર્આન નાઝિલ હોના શુરૂઅ હુવા હે.

(صحیح مسلم: رقم الحديث 2747)

(ક) એક હદીષ મેં આયા હે કે અલ્લાહ તઆલા હર પીર ઔર જુમેરાત કો હર મુસલમાન કી મગ્ફિરત ફરમા દેતે હે સિવાય ઉન દો શખ્સો કે જિનમે બોલ-ચાલ બંદ હો. (મુસ્નદે અહમદ)

(ખ) અરફહ કા રોઝા ભી સુન્નત હે. રિવાયત મેં આતા હે કે અરફહ કે રોઝે સે દો સાલ કે ગુનાહ માફ હો જાતે હે ઔર આશૂરહ કે રોઝે સે એક સાલ કે ગુનાહ માફ હો જાતે હે.

આશૂરહ યા'ની દસવી મુહર્રમ કા રોઝા સુન્નત હે, મગર

ઉસકે સાથ નવીં યા ગ્યારહવીં કા રોઝા ભી રખના ચાહિયે, કયૂંકે યહૂદી દસ મુહર્રમ કા રોઝા રખતે થે, તો હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે યહૂદ કી મુખાલફત(વિરોધ) કરો, ઔર નવીં યા ગ્યારવીં કા રોઝા ભી રખના કરો.

એક રિવાયત મેં હૈ કે અગર મેં અગલે સાલ જિંદા રહા તો નવીં તારીખ કા રોઝા રખુંગા. ઈસ લિયે તન્હા(ફક્ત) સિર્ફ દસ મુહર્રમ કા રોઝા ન રખના ચાહિયે, બલકે બેહતર હૈ કે નવીં યા ગ્યારવીં તારીખ કા ઈઝાફા (વધારો) કરે, તાકે દોનોં હદીષોં પર અમલ હો જાએ.

બાઝ હઝરાતને લિખા હૈ કે દસ મુહર્રમ કો હઝરત આદમ અ.સ. કી તૌબા કબૂલ હુઈ, હઝરત નૂહ અ.સ. કી કશ્તી કિનારે પર આઈ, હઝરત મૂસા અ.સ. કો ફિરઔન સે નજાત(છુટકારા) મિલી, હઝરત ઈસા અ.સ. કી વિલાદત હુઈ, ઔર ઈસી તારીખ કો આસમાન પર ઉઠાયે ગએ, હઝરત યૂનુસ અ.સ. કો મછલી કે પેટ સે નજાત મિલી, ઔર ઈસી દિન ઉમ્મત કા કુસૂર માફ હુવા, હઝરત યૂસુફ અ.સ. કો ઈસી દિન કુવે સે નિકાલા ગયા, ઈસી દિન હઝરત અય્યૂબ અ.સ. કો બીમારી સે શિફા મિલી, હઝરત ઈદ્રીસ અ.સ. ઈસી દિન આસમાન પર ઉઠાયે ગએ, હઝરત ઈબ્રાહીમ અ.સ. કી ઈસી દિન પૈદાઈશ હુઈ, ઔર ઈસી દિન હઝરત સુલેમાન અ.સ. કો હુકૂમત અતા હુઈ.

(عمدة القاری: ج8 ص233 باب صیام یوم عاشوراء)

મુબદલુ:

(૧) ઈસ બાબ કા ખુલાસા યે હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે રમઝાન કે ફર્ઝ રોઝોં કે અલાવહ કષરત કે સાથ નફલી રોઝા રખના સાબિત હૈ, જેસે શા'બાન કે અકષર રોઝે, હર મહીને મેં ત્રીન રોઝે, હર પીર ઔર જુમેરાત કા રોઝા, જુમ્આ કે દિન કા રોઝા, અરફહ કા રોઝા,

આશૂરહ કા રોઝા વગૈરહ. ઈસી તરહ દૂસરે અંબિયાએ કિરામ અ.સ. કા મા'મૂલ રોઝે કે બારે મેં મુખ્તિલફ રહા હે. હઝરત નૂહ અ.સ. બારહ મહીને મુસલસલ રોઝે રખતે થે, હઝરત દાઉદ અ.સ. એક દિન રોઝા રખતે થે ઔર એક દિન ઈફતાર ફરમાતે થે, હઝરત ઈસા અ.સ. એક દિન રોઝા ઔર દો દિન ઈફતાર ફરમાતે થે.

(૨) રોઝે મેં સિહત કે એઅતેબાર સે ઔર ફાયદે ભી બહોત હૈ.

اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا تِبَاعَهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

بَابُ مَا جَاءَ فِي قِرَاءَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

भाषा: हुजुरे पाक ﷺ की किराअत
मुबारक के अयान में

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ جُرْجَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأُمَوِيُّ، عَنْ ابْنِ جُرْجَجٍ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْطَعُ قِرَاءَتَهُ يَقُولُ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} ثُمَّ يَقِفُ، ثُمَّ يَقُولُ: {الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ} ثُمَّ يَقِفُ، وَكَانَ يَقْرَأُ (مَلِكِ يَوْمَ الدِّينِ)

तर्जमा: उजरत उम्मुल मुअ्मिनीन (मेरी अम्मी) उम्मे सलमउ रदि. इरमाती हैं के हुजुरे पाक ﷺ तिलावत में उर आयत को जुदा जुदा करके अलाहिदह अलाहिदह ईस तरह पण्डते के पेहले "الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ" पण्डते, फिर ठहरते और "الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ" पण्डते, फिर ठहरते और "مَلِكِ يَوْمَ الدِّينِ" पण्डते.

हदीष: उजरत अण्डुल्लाह बिन अबी कैस इरमाते हैं के मेने उम्मुल मुअ्मिनीन (मेरी अम्मी) आयशा रदि. से पूछा के हुजुरे पाक ﷺ कभी (तलज्जुद की नमाज में अकेले) कुर्आन शरीफ आहिस्ता आहिस्ता पण्डते थे या बुलंद आवाज से? उन्होने इरमाया: दोनों तरह से, कभी आहिस्ता कभी जोर से. मेने कहा: अल्लाह तआला का शुक्र जिसने उर तरह की सडूलत अता इरमाई है.

हदीष: उजरत कतादह रदि. इरमाते हैं के अल्लाह तआलाने उर नबी को उसीन सूरत और उसीन आवाज दे कर भेजा और उमारे नबी हुजुरे पाक ﷺ गानेवालों की तरह आवाज बना बना कर नही पण्डते थे.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મે હાની રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ (હરમ યા'ની બૈતુલ્લાહ મેં) તિલાવત ફરમાતે ઔર મેં અપને ઘર કી છત પર સુન લેતી થી.

હદીષ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કમરે મુબારક કે અંદર તિલાવત ફરમાતે ઔર સહન મેં બૈઠા હુઆ આદમી તિલાવત કો સુન લેતા થા.

મુબદલ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ કી કિરાઅત બિલકુલ વાઝેહ હોતી થી, જિસકા એક હરફ, એક એક લફઝ ઔર એક એક જુમ્લા સાફ તોર પર સમજ આતા થા ઔર આપ ઠહેર ઠહેર કર તિલાવત ફરમાયા કરતે થે.

(૨) તહજજુદ કી નમાઝ મેં કુર્આન કો આહિસ્તા ઔર જહર (આવાઝ) કે સાથ દોનોં તરહ પઞહના જાઈઝ હૈ. અગર દૂસરોં કો તરગીબ(પ્રોત્સાહન) દેના મકસદ હો, યા ઉચા પઞહને સે તબીઅત મેં ચુસ્તી પેદા હોતી હો તો ઉચી આવાઝ કે સાથ પઞહના મુસ્તહબ હૈ, ઔર અગર કિસીકો તકલીફ યા રિયાકારી(દિખલાવા) કા ડર હો તો આહિસ્તા આવાઝ સે પઞહના મુસ્તહબ બલકે ઝરૂરી હૈ.

(૩) તરજીઅ કે સાથ કુર્આન મજીદ હરગિઝ ન પઞહના ચાહિયે. તરજીઅ કા મા'ના હૈ આવાઝ કો બાર બાર લોટા કર ગાને કે તર્ઝ પર પઞહના, ખાસ તોર પર ઈસ તરહ પઞહના કે મદ, ગુન્ના વગૈરહ કા ખયાલ ન રહે, યે તો જાઈઝ હી નહી.

بَابُ مَا جَاءَ فِي بُكَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે રોને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ تَصْرِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِيرِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِجُوفِهِ أَرْزِي كَارِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન શિખીર રદિ. ફરમાતે હૈં કે મે હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમત મે હાઝિર હુવા, આપ નમાઝ પઢ રહે થે, ઔર સીને મુબારક સે રોને કી વજહ સે એસી આવાઝ આ રહી થી જેસી કે હાંડી કે ઉબલને કી આવાઝ હોતી હૈ.

હદીઃ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ ને મુજે ઈર્શાદ ફરમાયા: કુર્આન સુનાઓ! મેને અઝ ક્રિયા કે હઝરત! આપ પર કુર્આન નાઝિલ હોતા હૈ, મે આપકો કેસે સુનાઉ? તો આપને ઈર્શાદ ફરમાયા: મે ચાહતા હું કે કિસી દૂસરે સે ભી કુર્આન પાક સુનું. યુનાંચે મેને સૂરએ નિસાઅ પઢની શુરૂઅ કી ઔર જબ આયત "وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا" (સૂરએ નિસાઅ: ૪૧) પર પહુંચા તો મેને હુઝૂરે પાક ﷺ કે ચેહરે મુબારક કી તરફ દેખા, આપકી દોનો આંખો સે આંસૂ બેહ રહે થે.

હદીઃ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કે ઝમાનએ મુબારક મે એક બાર સૂરજ ગહન હો ગયા, તો હુઝૂરે પાક ﷺ નમાઝ કે લિયે ખડે હો ગયે, ઔર ઈતના લંબા ક્રિયામ ફરમાયા કે ગોયા રુકૂઅ કા ઈરાદા હી નહી હૈ, (દૂસરી રિવાયત મે હૈ કે સૂરએ બકરહ પઢી) ફિર આપને રુકૂઅ ઈતના

લંબા ફરમાયા ગોયા સર ઉઠાને કા ઈરાદા હી નહીં હૈ, ઔર ઈતની દેર ખડે રહે કે ગોયા સજદા કરને કા ઈરાદા હી નહીં હૈ. ફિર આપને ઈતના લંબા સજદા ફરમાયા ગોયા સર ઉઠાને કા ઈરાદા હી નહીં હૈ. ફિર આપને સર ઉઠાયા કે ગોયા દૂસરા સજદા કરને કા ઈરાદા હી નહીં હૈ.

આપ સખ્ત ગમ કી વજહ જોશ કે સાથ સાંસ લેતે ઔર રોતે થે, ઔર ફરમાતે થે: એ પરવરદિગાર! તૂને મેરે સાથ વા'દા કિયા થા કે મેરી મૌજૂદગી તક મેરી ઉમ્મત કો અઝાબ ન દેગા, ઔર તૂને યે વા'દા કિયા થા એ અલ્લાહ! કે જબ તક યે ઈસ્તિગ્ફાર કરતે રહૅંગે મેં ઉનકો અઝાબ ન દુંગા, અબ હમ ઈસ્તિગ્ફાર કરતે હૈં. ફિર જબ આપ દો રકા'ત નમાઝ સે ફારિગ હો ગયે તો સૂરજ નિકલ આયા. ફિર હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ખડે હુએ, અલ્લાહ કી હમ્દો ષના બયાન ફરમાઈ, ફિર ફરમાયા: બેશક સૂરજ ઔર ચાંદ અલ્લાહ તઆલા કી નિશાનિયોં મેં સે દો નિશાનિયાં હૈં, ઉનકો કિસીકી મૌત યા પૈદાઈશ કી વજહ સે ગ્રહન નહીં લગતા. લિહાઝા જબ સૂરજ ગ્રિહન યા ચાંદ ગ્રિહન હો જાએ તો અલ્લાહ તઆલા હી કી તરફ મુતવજ્જેહ હો જાઓ.

મુબ્દત:

(૧) યે વાકિઆ અકષર મુહદ્દિષીન કે નઝદીક સ.હિ. ૧૦ કા હૈ. જાહિલિય્યત કે ઝમાને મેં યે બાત મશહૂર થી કે સૂરજ ઔર ચાંદ કો ગ્રિહન કિસી બડી શખ્સિયત કી મૌત યા પૈદાઈશ કી વજહ સે હો જાતા હૈ. ઈત્તિફાક સે જિસ ઝમાને મેં સૂરજ ગ્રિહન હુઆ તો હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ કે સાહબઝાદે હઝરત ઈબ્રાહીમ કા ઈન્તિકાલ ભી ઉસી ઝમાને મેં હુવા થા. ઈસ લિયે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને ઈસ બાતિલ બયાલ કી તરદીદ (રદ કરના) ફરમાઈ.

હદીષ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે

હુઝૂરે પાકિસ્તાનની એક સાહબઝાદી દમ તોડ રહી થી (યા'ની વફાત કા વકત કરીબ થા) તો આપને ઉસકો અપની ગોદ મેં ઉઠા લિયા, ઓર અપને સાથ હી રખ લિયા. વો હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે સામને હી વફાત પા ગઈ. હુઝૂરે પાકિસ્તાનની આઝાદ કી હુઈ બાંદી હઝરત ઉમ્મે અયૂમન રદિ. ચિલ્લા કર રોને લગી, તો હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ફરમાયા: તુમ અલ્લાહ કે રસૂલ કી મૌજૂદગી મેં (ઈસ તરહ) રો રહી હો?

બાંદીને અર્ઝ કિયા: હુઝૂર! આપ ભી તો રો રહે હૈં? આપને ફરમાયા: (યે રોના મમ્નૂઅ નહી) બલ્કે યે તો અલ્લાહ કી રહમત હૈ (કે બંદે કે દિલ કો નરમ ફરમાવે, કયૂંકે આપકે આંસૂ જારી થે, મગર ઝોરદાર આવાઝ સે નહી રો રહે થે) બેશક મો'મિન બંદા હર હાલ મેં ખૈર હી મેં હોતા હૈ, હતાકે ખુદ ઉસકી જાન ઉસકે જિસ્મ સે નિકલ રહી હોતી હૈ, તબ ભી વો ઈસ હાલ મેં અલ્લાહ તઆલા કી હમ્દ ઓર તા'રીફ હી કરતા હૈ.

મુબદલ:

(૧) મુહદ્દિષીન ઓર મુઅર્રિખીન (ઈતિહાસકારો) કી તહકીક (શંસોધન) યે હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાનની હયાતે મુબારકા મેં આપકી કિસી સાહબઝાદી યા નવાસી કા બચપન મેં ઈન્તિકાલ નહી હુવા, બલ્કે આપકે દો નવાસે એસે હૈ જો બચપન મેં વફાત પા ગએ થે, ઉનમેં સે એક હઝરત રુકથ્યા રદિ. કા બેટા અબ્દુલ્લાહ બિન ઉસ્માન થા, દૂસરા હઝરત ફાતિમા રદિ. કા બેટા મુહસિન થા. ઈસ લિયે રાવી કો ગલતી લગ ગઈ હૈ. હદીષ કે અલ્ફાઝ "ابن بنت" (યા'ની આપકી બેટી) નહી બલ્કે "ابن بنت" (યા'ની આપકા નવાસા) હૈ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન મઝૂઉન રદિ. કા જબ ઈન્તિકાલ હુવા તો હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ઉનકી પેશાની કો બોસા દિયા, ઉસ વકત આપકી મુબારક આંખો સે આંસૂ બેહ રહે થે.

મુબ્દત:

હઝરત ઉસ્માન બિન મઝૂન રદિ. હુઝૂરે પાક કે દૂધ શરીક ભાઈ થે, બડે પરહેઝગાર ઔર ઈબાદતગુઝાર થે. હુઝૂરે પાક કે સાથ મક્કા સે મદીના હિજરત કી, જબ શરાબ હલાલ થી, તબ ભી ન પીતે થે. મુહાજિરીન સહાબા રદિ. મેં સબસે પેહલે ઈન્તિકાલ હુવા. આપ સ.હિ. ૨ મેં ઈન્તિકાલ હુવા. જન્નતુલ બકીઅ મેં દફન હુએ. ઉનકી કબર પર હુઝૂરે પાક ને પેહચાન કે તોર પર એક કાલા પથ્થર ભી રખ દિયા થા.

મુબ્દત:

આદમી કઈ વજહ સે રોતા હૈ, રહમત વ મહેરબાની કી વજહ સે, મુહબ્બત ઔર શોક કી વજહ સે, ખોઈ કી વજહ સે, ઝયાદહ ખુશી કી વજહ સે, દર્દ ઔર તકલીફ કી વજહ સે, કિસી સદમે ઔર રંજ કી વજહ સે, કિસીકે ઝુલ્મ કી વજહ સે, ગુનાહો પર નદામત ઔર તોબા કી વજહ સે, અલ્લાહ તઆલા કે ખોઈ ઔર મુહબ્બત કી વજહ સે ઔર અલ્લાહ તઆલા સે મુલાકાત કે શોક કી વજહ સે રોના તો બહોત હી પસંદીદા બાત હૈ. અલબત્તા નિફાક, દિખલાવે ઔર રિયાકારી કા રોના ઔર મયિત પર નોહા યા'ની મયિત કી ખૂબિયો વગૈરહ કા તઝકિરહ કરકે બુલંદ આવાઝ સે માતમ કરના, ઔર બે સબ્રી કા રોના યે જાઈઝ નહી હૈ.

ઔર હુઝૂરે પાક ઉમ્મત પર શફકત ઔર રહમત કી વજહ સે યા અલ્લાહ તઆલા કે ખોઈ ઔર મુહબ્બત કી વજહ સે, યા અલ્લાહ તઆલા કી મુલાકાત કે શોક મેં અકષર રોયા કરતે થે. અલ્લાહ કરીમ હમે ભી હુઝૂરે પાક કી ઈતિબાઅ નસીબ ફરમાએ. આમીન....

بَابُ مَا جَاءَ فِي فِرَاشِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે બિસ્તર મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ : إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي يَنَامُ عَلَيْهِ مِنْ أَدَمٍ حَشُوءَةً لَيْفٌ .

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કા બિસ્તર મુબારક જિસ પર આપ સોયા કરતે થે, ચમડે કા બના હુવા થા જિસમે બજૂર કે પત્તે ફૂટ કર ભરે હુએ થે.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. સે કિસીને પૂછા કે હુઝૂરે પાક ﷺ કા બિસ્તર મુબારક કેસા થા જિસ પર તુમ્હારે ઘર પર આરામ ફરમાતે થે? તો ઉન્હોને ફરમાયા કે ટાટ કા થા, જિસકો હમ દોહરા કરકે બિછાતે થે, ઓર હુઝૂરે પાક ﷺ ઉસ પર સો જાયા કરતે થે. એક રાત મુજે ખયાલ આયા કે ઉસકો ચોહરા કરકે બિછા દિયા જાએ, તો યે ઝયાદહ નરમ ઓર આરામ દેહ હો જાએગા, ચુનાંચે મેને ચોહરા કરકે બિછા દિયા.

જબ સુબહ હુઈ તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: રાત કો મેરે લિયે કયા બિછાયા થા? મેને અર્જ કિયા કે વો આપકા બિસ્તર મુબારક થા, બસ! ઉસીકો ચોહરા કર દિયા થા કે ઝયાદહ નરમ હો જાએ. તો આપને ફરમાયા: ઉસકો પેહલી હાલત હી પર રેહને દો, કયૂંકે ઉસકી નરમીને રાત કો મુજે તહજજુદ સે રોક દિયા.

ગુબ્બત:

હુઝૂરે પાકિસ્તાન કા બિસ્તર મુબારક કભી ચમડે કા હોતા થા, જિસમેં ખજૂર કી છાલ કો ફૂટ કર ભર દિયા જાતા થા, કભી ટાટ કા હોતા ઔર કભી બોરિયા કા હોતા. યે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી સાદગી ઔર કનાઅત થી કે આપને નરમ બિસ્તર કે બજાએ આમ સાદા સા ગદ્દા હી પસંદ ફરમાયા, વરના સહાબએ કિરામ રદિ.ને બડે ઈસ્તાર કે સાથ કઈ મરતબા પેશકશ ભી ફરમાઈ, બલ્કે એક સહાબિય્યહ રદિ. બિસ્તર બના કર ભી લાઈ, મગર હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને વાપસ ફરમા દિયા. આપ અકષર યે ફરમાયા કરતે થે કે મેરી મિઘાલ તો રાસ્તે પર ગુઝરનેવાલે મુસાફિર કી તરહ હૈ, જો થોડી દેર કે લિયે દરખ્ત કે નીચે બેઠા ઔર ફિર ચલ દિયા.

આજ હમ અપની હાલત કો દેખે તો અપને ઈમાન પર ભી શક હોને લગતા હૈ. અલ્લાહ તઆલા હમ પર રહમ ફરમાએ આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَوَاضُعِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

भाषा: हुमूरे पाक ﷺ की आज़िज़ी और
धनिकसारी (नभ्रता) के जयान मे

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ
الرَّحْمَنِ الْجُبَلِيُّ قَالَ : أُنْبَأَنَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ مِنْ وَلَدِ أَبِي هَالَةَ زَوْجِ
خَدِيجَةَ يُكَلِّى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي هَالَةَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ :
سَأَلْتُ خَالِي هِنْدَ بْنَ أَبِي هَالَةَ، وَكَانَ وَصَافًا عَنْ حَلِيقَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا أَشْتَهِي أَنْ يَصِفَ لِي مِنْهَا شَيْئًا، فَقَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخْمًا مُفْعَمًا، يَتَلَأَلُّ وَجْهُهُ تَلَأُلُ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ
فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطَوِيلِهِ قَالَ الْحَسَنُ : فَكَتَبْتُهَا الْحَسَنِ زَمَانًا، ثُمَّ حَدَّثْتُهُ
فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِي إِلَيْهِ. فَسَأَلَهُ عَمَّا سَأَلْتُهُ عَنْهُ وَوَجَدْتُهُ قَدْ سَأَلَ أَبَاهَا
عَنْ مَدْخَلِهِ وَمَخْرَجِهِ وَشَكْلِهِ فَلَمْ يَدَعْ مِنْهُ شَيْئًا.

قَالَ الْحَسَنِ : فَسَأَلْتُ أَبِي، عَنْ دُخُولِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَقَالَ : كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى مَنْزِلِهِ جَزَأُ دُخُولِهِ ثَلَاثَةُ أَجْزَاءٍ، جُزْءُ اللَّهِ،
وَجُزْءُ الْأَهْلِ، وَجُزْءُ الْنَفْسِ، ثُمَّ جَزَأُ أَهْلِ بَيْتِهِ وَبَيْنَ النَّاسِ، فَيَرُدُّ ذَلِكَ
بِالْخَاصَّةِ عَلَى الْعَامَّةِ، وَلَا يَدْخِرُ عَنْهُمْ شَيْئًا، وَكَانَ مِنْ سِيَرَتِهِ فِي جُزْءِ الْأُمَّةِ
إِيفَاءُ أَهْلِ الْفَضْلِ بِأَذْنِهِ وَقَسْبِهِ عَلَى قَدْرِ فَضْلِهِمْ فِي الدِّينِ، فَمِنْهُمْ ذُو
الْحَاجَةِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَشَاغَلُ بِهِمْ
وَيَسْغُلُهُمْ فِيمَا يَصْلِحُهُمْ وَالْأُمَّةَ مِنْ مُسَاءَلَتِهِمْ عَنْهُ وَإِخْبَارِهِمْ بِالَّذِي
يَنْبَغِي لَهُمْ وَيَقُولُ : لِيَبْلِغَ الشَّاهِدُ مِنْكُمْ الْغَائِبَ، وَأَبْلِغُونِي حَاجَةَ مَنْ لَا
يَسْتَطِيعُ إِبْلَاغَهَا، فَإِنَّهُ مَنْ أَبْلَغَ سُلْطَانًا حَاجَةَ مَنْ لَا يَسْتَطِيعُ إِبْلَاغَهَا

ثَبَّتَ اللَّهُ قَدَمَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَا يُدْكَرُ عِنْدَهُ إِلَّا ذَلِكَ، وَلَا يُقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ غَيْرِهِ، يَدْخُلُونَ رُودًا وَلَا يَفْتَرِقُونَ إِلَّا عَنْ ذَوَاقٍ، وَيُخْرِجُونَ أُدْلَةً يَغْنَى عَلَى الْحَيَرِ.

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَخْرَجِهِ كَيْفَ يَصْنَعُ فِيهِ؟ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ لِسَانُهُ إِلَّا فِيمَا يَغْنِيهِ، وَيُؤَلِّفُهُمْ وَلَا يَتَفَرِّقُهُمْ، وَيُكْرِمُ كَرِيمَ كُلِّ قَوْمٍ وَيُؤَلِّيه عَلَيْهِمْ، وَيُجِدُّ النَّاسَ وَيَخْتَرُسُ مِنْهُمْ مَنْ غَيْرِ أَنْ يَطْوِي عَنْ أَحَدٍ مِنْهُمْ بَشْرَهُ وَخُلُقَهُ، وَيَتَفَقَّدُ أَصْحَابَهُ، وَيَسْأَلُ النَّاسَ عَمَّا فِي النَّاسِ، وَيُحَسِّنُ الْحَسَنَ وَيُقَوِّيهِ، وَيَقْبَحُ الْقَبِيحَ وَيُوهِّئُهُ، مُعْتَدِلُ الْأَمْرِ غَيْرُ مُخْتَلِفٍ، لَا يَغْفُلُ مَخَافَةً أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عِتَادٌ، لَا يَقْصُرُ عَنِ الْحَقِّ وَلَا يُجَاوِزُهُ. الَّذِينَ يَلُونَهُ مِنَ النَّاسِ خِيَارُهُمْ، أَفْضَلُهُمْ عِنْدَهُ أَعْمَهُمْ نَصِيحَتُهُ، وَأَعْظَمُهُمْ عِنْدَهُ مَنَزَلُهُ أَحْسَنُهُمْ مَوَاسَاةً وَمُؤَاوَزَةً.

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَجْلِسِهِ، فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَقُومُ وَلَا يَجْلِسُ إِلَّا عَلَى ذِكْرٍ، وَإِذَا انْتَهَى إِلَى قَوْمٍ جَلَسَ حَيْثُ يَنْتَهِي بِهِ الْمَجْلِسُ وَيَأْمُرُ بِذَلِكَ، يُعْطَى كُلُّ جُلَسَائِهِ بِنَصِيْبِهِ، لَا يَخْسِبُ جَلِيْسُهُ أَنْ أَحَدًا أَكْرَمَ عَلَيْهِ مِنْهُ، مَنْ جَالَسَهُ أَوْ قَاوَضَهُ فِي حَاجَةٍ صَابِرُهُ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الْمُنْصَرِفُ عَنْهُ، وَمَنْ سَأَلَهُ حَاجَةً لَمْ يَزِدْهُ إِلَّا بِهَا أَوْ يَمْسُورُ مِنَ الْقَوْلِ، قَدْ وَسَّعَ النَّاسُ بَسْطَهُ وَخُلُقَهُ، فَصَارَ لَهُمْ أَبَاوَصَارُوا عِنْدَهُ فِي الْحَقِّ سَوَاءً، مَجْلِسُهُ مَجْلِسُ عِلْمٍ وَحِلْمٍ وَحَيَاءٍ وَأَمَانَةٍ وَصَبْرٍ، لَا تُرْفَعُ فِيهِ الْأَصْوَاتُ وَلَا تُؤْتَنُ فِيهِ الْحُرُمُ، وَلَا تُثَلَّى فَلَتَانَتُهُ مُتَعَادِلِينَ، بَلْ كَانُوا يَتَفَاضِلُونَ فِيهِ بِالتَّقْوَى، مُتَوَاضِعِينَ يُوقِّرُونَ فِيهِ الْكَبِيرَ وَيَرْحَمُونَ فِيهِ الصَّغِيرَ، وَيُؤْثِرُونَ ذَا الْحَاجَةِ وَيَحْفَظُونَ الْغَرِيبَ.

તર્જમા: હઝરત હુસૈન રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેને અપને વાલિદે મોહતરમ હઝરત અલી રદિ. સે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે ઘર મેં તશરીફ લે જાને ઓર ઘર કે અંદર કે હાલાત કે બારે મેં પૂછા તો ઉન્હોને ફરમાયા: આપકો અપને વકત કો ત્રીન હિસ્સો મેં તકસીમ ફરમા દેતે થે. એક ખાલિસ અલ્લાહ તઆલા કી ઈબાદત નમાઝ વગૈરહ કે લિયે, એક અપને ઘરવાલોં કે હુકૂક કી અદાયગી (હંસને બોલને ઓર દૂસરી ઝરૂરતોં) કે લિયે, ઓર એક હિસ્સા અપની ઝાતે મુબારકા કે લિયે. ફિર અપને હિસ્સે કો ભી ઓર દો હિસ્સો મેં તકસીમ ફરમા દેતે થે. એક હિસ્સા અપને આરામ વગૈરહ કે લિયે, ઓર એક હિસ્સા દૂસરે લોગોં કે લિયે. ઈસમેં બડે ઓર ખાસ સહાબા કે ઝરિયે આમ લોગોં કો ફાયદા પહુંચાતે થે.

આપ લોગોં સે કોઈ ચીઝ ભી મખ્ફી(છુપી હુઈ) નહીં રખતે થે. (ઉમ્મત કે ઈસ હિસ્સે મેં આપકા) કામ કરને કા તરીકા યે થા કે દીન કે એઅતેબાર સે ઈલ્મો ફઝલ વાલોં કો દૂસરોં પર તરજીહ દેતે. પસ! કોઈ શખ્સ એક ઝરૂરત, કોઈ દો, ઓર કોઈ ઝયાદહ ઝરૂરતે લે કર આતા થા. આપ ઉનકો એસે ઉમૂર મેં મશગૂલ રખતે થે જો ખુદ ઉનકી ઝાત ઓર પૂરી ઉમ્મત કે લિયે ફાયદામંદ હોતે થે. વો લોગ આપસે મસાઈલ પૂછતે થે, ઓર આપ ઉનકે હાલ કે મુનાસિબ જવાબ દેતે થે. સાથ યે ભી ઈર્શાદ ફરમાતે: તુમ લોગ જો યહાં મૌજૂદ હોં, દૂસરે ઉન લોગોં તક મેરી બાત પહોંચાઓ, જો યહાં પર મૌજૂદ નહીં હૈં.

ઓર યે ભી ઈર્શાદ ફરમાતે કે જો લોગ (કિસી ઉઝૂર, શરમ યા રોબ કી વજહ સે) મુજ તક અપની બાત નહીં પહુંચા સકતે, આપ મુજ તક ઉન લોગોં કી ઝરૂરતે પહોંચાઓ, જો ખુદ નહીં પહુંચા સકતા તો હક તઆલા શાનહૂ કયામત કે દિન ઉસકો સાબિત કદમ ફરમાએગે.

હુઝૂરે પાકિસ્તાનની મજલિસ મેં એસી હી અચ્છી બાતોં કા તઝકિરહ હોતા થા. ઈસકે અલાવહ કોઈ બેકાર કી બાત વહાં ન હોતી થી. સહાબએ કિરામ રહિ. ખૈર કે તલબગાર બન કર આતે થે, ઔર કોઈ ચીઝ ચખે બગૈર વહાં સે ન જાતે થે. (યા'ની આપકો દીન ભી સિખાતે ઔર જો કુછ મૌજૂદ હોતા વો ભી પેશ ફરમાતે થે) વો લોગ નેકી કે રેહનુમા બન કર આપકી મજલિસ સે જાતે થે.

હઝરત હસન રહિ. ફરમાતે હૈં કે મેંને અપને વાલિદે મોહતરમ સે પૂછા કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે ઘર સે બહાર કે મા'મૂલાત કયા થે? ઉન્હોંને ફરમાયા: હુઝૂરે પાકિસ્તાન અપની ઝુબાને મુબારક કો મહફૂઝ રખતે થે, સિવાય મકસદવાલી બાત કે કોઈ બાત ન ફરમાતે, ઔર આપ લોગોં કી દિલજોઈ ફરમાતે થે, ઔર ઉનકો મુતનફ્ફિર ન ન ફરમાતે થે (યા'ની એસી બાત ન ફરમાતે કે લોગોં કો આપસે વહશત હો, યા દીન સે નફરત હોને લગે).

હર કૌમ કે મુઅઝ્ઝઝ ઔર શરીફ આદમી કા એહતેરામ ફરમાતે થે. ફિર ઉસકો ઉસ કૌમ પર સરદાર મુકર્રર ફરમા દેતે થે. લોગોં કો (અઝાબે ઈલાહી યા ગૈરોં કે શર સે) ખબરદાર ફરમાતે, ઔર ખુદ ભી (લોગોં કે શર સે બચને કી તદબીર) ઈખ્તિયાર ફરમાતે થે, મગર હર શખ્સ સે અપને ચેહરે કી ખંદાપેશાની ઔર અચ્છે અખ્લાક સે પેશ આતે થે (યા'ની એહતેયાત કે બાવજૂદ અચ્છે અખ્લાક કા મુઝાહરા જારી રેહતા થા) અપને સાથિયોં કી ખબરગીરી ફરમાતે થે, ઔર ઉનકે આપસ કે મા'મૂલાત કી તહકીક ફરમા કર ઉનકી ઈસ્લાહ ફરમાતે થે. હર અચ્છી બાત પર હોસલા બળહાતે થે, ઔર હર બુરી બાત પર હોસલા તોડ દેતે થે. હર કામ મેં મયાનારવી (દરમિયાની) ઈખ્તિયાર ફરમાતે થે.

આપકી કિસી મા'મલે મેં દો રાય ન હોતી થી, (કે કભી કુછ ફરમા દે ઔર કભી કુછ. અલ્ અયાઝ બિલ્લાહ) હુઝૂરે પાકિસ્તાન

લોગોં કી ઈસ્લાહ સે ગફલત ન ફરમાતે કે કહીં યે લોગ દીન સે ગાફિલ ન હો જાએ, યા હદ સે તજાવુઝ કરે, ઔર બાદ મેં ઉકતા જાએ, આપકે પાસ હર હાલ કે મુનાસિબ સામાન રહેતા. આપ હક બાત મેં ન તો કોતાહી ફરમાતે, ઔર ન હી હદ સે તજાવુઝ ફરમાતે થે, આપકી ખિદમત મેં હાઝિર હોનેવાલે આપકે કરીબી લોગ દીગર લોગોં મેં સે બેહતરીન લોગ હોતે થે, ઔર ફિર ઉનમેં સે ભી ઝયાદહ બેહતર વો લોગ શુમાર હોતે થે જો ખેરખ્વાહી મેં બખ્ષે હુએ હોતે થે, આપકે નઝદીક ભી બુલંદ મરતબા વહી લોગ શુમાર હોતે થે જો ઈન્સાની હમદદી ઔર આપસમેં મદદ કરને મેં દૂસરોં સે આગે હોતે થે.

હઝરત હુસૈન રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેંને અપને વાલિદે મોહતરમ સે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી મજલિસ કે મા'મૂલાત દરયાફત કિયે, તો ઉન્હોંને ફરમાયા: આપકી મજલિસ કી શુરૂઆત ઔર ઈખ્તિમામ(અંત) અલ્લાહ તઆલા કે ઝિક્ર પર હોતા થા, જબ આપ કિસી કૌમ કે પાસ તશરીફ લે જાતે, તો જહાં મજલિસ ખતમ હોતી, વહી તશરીફ રખતે, આપ દૂસરે લોગોં કો ભી યહી તા'લીમ દેતે થે.

આપકે પાસ બેઠનેવાલા હર શખ્સ યે સમજતા કે આપ મેરા એઅઝાઝ વ ઈકરામ સબસે ઝયાદહ ફરમાતે હૈં, જો શખ્સ આપકે પાસ બેઠતા, યા આપકે સાથ કિસી કામ મેં શરીક હોતા, તો ઉસકે સાથ બેઠે રેહતે, યહાં તક કે વો ખુદ હી ઉઠ કર ચલા જાએ, જો શખ્સ આપસે કોઈ ઝરૂરત કી ચીઝ માંગતા, તો આપ ઉસકી ઝરૂરત પૂરી ફરમા દેતે, ઔર અગર ઝરૂરત પૂરી ન ફરમા સકતે, તો નરમી કે સાથ જવાબ દે દેતે.

આપકે અચ્છે અખ્લાક તમામ લોગોં કે લિયે બરાબર થે, આપ શફકત ફરમાને મેં તમામ લોગોં કે લિયે બાપ કી તરહ થે, ઔર તમામ લોગ હુકૂક મેં આપકે નઝદીક બરાબર થે, આપકી મજલિસ

ઈલ્મ વ હયા ઔર સબ્ર વ અમાનત વાલી હોતી થી, આપકી મજલિસ મેં આવાઝ બુલંદ નહીં હોતી થી, ઔર ન હી કિસીકી બે ઈઝઝતી હોતી થી, ઉસ મજલિસ મેં અગર કિસીસે ભૂલ હો જાતી, તો ઉસકો ફેલાયા ન જાતા થા. સબકો બરાબર હૈસિયત દી જાતી થી. એક દૂસરે પર ફઝીલત ફકત તકવા ઔર દીન કી બુનિયાદ પર હોતી થી.

હર શખ્સ દૂસરે કે સાથ આજિઝી કે સાથ પેશ આતા થા, બડોં કા એહતેરામ કરતે થે, છોટોં પર શફકત ફરમાતે થે, ઝરૂરત મંદો કો તરજીહ દેતે થે (યા'ની ઝરૂરતમંદો કી ઝરૂરત પૂરી કરતે થે) ઔર મુસાફિર આદમી કા બડા હી ખયાલ કરતે થે.

હદીષ: હઝરત ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે મેરી તારીફ મેં મુબાલગહ(વધારો) ન કરો, જૈસે ઈસાઈયોં ને હઝરત ઈસા અ.સ. કી તારીફ મેં મુબાલગહ કિયા (કે ઉન્હેં અલ્લાહ કા બેટા બના દિયા) મેં તો અલ્લાહ કા બંદા હું, ઈસ લિયે મુજે ઉસકા બંદા ઔર ઉસકા રસૂલ હી કહો.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક ઔરતને અઝ કિયા કે હઝરત! મુજે આપસે તન્હાઈ મેં બાત કરની હૈ, હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: મદીના મેં કિસી સડક કે કિનારે પર બેઠ જાઓ, મેં વહી આ કર તુમ્હારી બાત સુન લેતા હું.

મુબ્દલ:

યે ઔરત કુછ બેઅકલ સી થી, ઉસકે બાવજૂદ હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઉસકી બાત તવજજૂહ સે સુની, સડક કે કિનારે ઈસ લિયે બેઠને કા ફરમાયા કે ઔરત કે સાથ તન્હાઈ ન હો, ઔર ચૂંકે ઐસી ઔરતોં કો ઔરતોં કે મકાન પર બુલાને મેં ઘર કી ઔરતોં કો પરેશાની હોતી હૈ, ઈસ લિયે હુઝૂરે પાક ﷺ ને બાહર સડક પર હી ઉસકી બાત સુન લી.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ મરીઝોં કી બીમાર પુર્સી ફરમાતે, જનાઝે મેં તશરીફ લે જાતે, ગધે પર ભી સવાર હો જાતે, ઔર ગુલામોં કી દાવત કો ભી કબૂલ ફરમા લેતે થે. બનૂ કુરૈઝહ કી લડાઈ કે દિન આપ ગધે પર સવાર થે, જિસકી લગામ ખજૂર કે પત્તોં સે બનાઈ ગઈ થી, ઔર ઉસકા પાલાન (બેઠને કી ગદદી) ભી ખજૂર કે પત્તોં હી કા થા.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ કો જવ કી રોટી ઔર પુરાની ચરબી કી દાવત દી જાતી તો આપ ઉસકો ભી કબૂલ ફરમા લેતે થે, આપકી એક ઝિરહ રહન કે તૌર પર એક યહૂદી કે પાસ રખી થી, મગર આપકે પાસ અખીરી ઉમ્મ તક ઈસ ઝિરહ કો છુડાને કે લિયે કોઈ ચીઝ ન થી.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: અગર બકરી કા એ પાયા ભી મેરી તરફ હદિયા કિયા જાએ, તો મેં ઉસકો ભી કબૂલ કર લુંગા, ઔર અગર ઉસકે ખાને કે લિયે મુજે દાવત દી જાએ, તો ભી કબૂલ કર લુંગા.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને એસી હાલત મેં હજ મુબારક ફરમાયા કે આપ એક પુરાને પાલાન પર સવાર થે, જિસ પર એક કપડા પડા હુવા થા, જો (હમારે ખયાલ મેં) ચાર દિરહમ કા ભી નહીં હોગા. ઉસ વકત હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ યે દુઆ માંગ રહે થે: એ અલ્લાહ! ઈસ હજ કો એસા બના દે, જિસમેં ન રિયા(દિખલાવા) હો, ઔર ન હી શોહરત હો.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ઈન્સાનોં મેં સે એક ઈન્સાન થે, અપને કપડોં મેં ખુદ હી જૂં તલાશ કર લેતે થે, બકરી કા દુધ ભી ખુદ હી દોહ લેતે થે, ઔર અપને કામ ભી ખુદ હી કિયા કરતે થે.

ગુબ્બત:

હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે મુબારક કપડો મેં જૂં કા સુવાલ હી પૈદા નહીં હોતા, કયૂંકે જૂં તો મેલ-કુચેલ ઔર પસીને કી વજહ સે હોતી હૈ, ઔર હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે બદન મુબારક મેલ-કુચેલ કા સુવાલ હી પૈદા નહીં હોતા, ઔર પસીના મુબારક તો ગુલાબ સે ભી ઝયાદહ ખુશબૂદાર હોતા થા. સુવાલ યે હૈ કે ગુલાબ જૈસે પસીને કે સાથ જૂં કા કોઈ જોડ નહીં હૈ, તો ફિર જૂં તલાશ કરને કા કયા મતલબ હૈ?

મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ઈસ ગર્ઝ સે તલાશ ફરમાતે થે કે મુશ્કિન હૈ કે કિસી દૂસરે કે કપડે સે આપકે કપડે પર ચળહ ગઈ હો. બાઝ મુહદ્દિષીન ઈસસે ભી ઉમ્દહ જવાબ ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં કે યે ઉમ્મત કી તા'લીમ કી ગર્ઝ સે થા કે જહાં સફાઈ ઈતની કે તહારત કો ભી રશક આએ, જબ વો ઈસ કદર સફાઈ કા એહતેમામ ફરમાતે હૈં તો ઉમ્મતી કો ખુદ હી ખયાલ કરના ચાહિયે.

હદીથ: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે સહાબા રદિ. કે નઝદીક ઈસ દુનિયા મેં હુઝૂરે પાકિસ્તાન સે ઝયાદહ કોઈ શખ્શિયત મહબૂબ ન થી, મગર ઈસકે બાવજૂદ વો હુઝૂરે પાકિસ્તાન કો દેખ કર ઈસ વજહ સે ખડે ન હોતે થે કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ઈસકો પસંદ ન ફરમાતે થે.

ગુબ્બત: કિસી શખ્સ કી આમદ પર ખડે હોને મેં બહોત સી હદીથોં મેં મુમાનઅત(મનાઈ) ભી આઈ હૈ, ઔર બહોત સી હદીથોં સે ઈજાઝત ભી સાબિત હૈ, ખુદ હુઝૂરે પાકિસ્તાન અપની પ્યારી લખ્તે જિગર હઝરત ફાતિમા રદિ. કી આમદ પર ખડે હોતે, પ્યાર દેતે, ઔર અપને પાસ બિઠાતે. હઝરત ઝૈદ રદિ. જબ સફર સે વાપસ તશરીફ લાતે તો ઉન્હેં દેખ કર ભી આપ ખડે હો જાતે થે, ઈસી તરહ સહાબા રદિ. કા ભી આપકી તા'લીમ મેં ખડા હોના સાબિત હૈ.

લિહાઝા સાહિબે ઈલ્મ વ ફઝલ યા સાહિબે મુહબ્બત કી

ઈસ બાબ કા ખુલાસા યે હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન લોગોં કે સાથ
 મેલ-જૂલ મેં અપની બડાઈ ઔર તશખ્ખુસ(અલગ પેહચાન) કો
 પસંદ ન ફરમાતે થે, બચ્ચોં કે સાથ શફકત ફરમાતે, અપને સાથિયોં
 કી ખબરગીરી કરતે, ઘરવાલોં કા ખયાલ રખતે, ઔર અપને કામ

ખુદ ફરમાતે થે, ગુલામો તક કી મા'ભૂલી સી દાવત કો કબૂલ ફરમાતે થે, ગધે પર સવારી કરતે, બીમાર પુર્સી ફરમાતે, જનાઝે મેં શિકત ફરમાતે, હતાકે કમઅકલ ઔરતોં કી બાત કો સુનતે, હર આદમી કી ઝરુરત કો પૂરા કરને કા એહતેમામ ફરમાતે, મા'ભૂલી કિસ્મ કા લિબાસ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે, મગર બાવજૂદ ઈસ્કે અપની તૌસીફ ઔર તારીફ કભી ભી પસંદ નહીં ફરમાતે થે, બલકે આજિઝી ઔર તવાઝુઅ હી પસંદ ફરમાતે થે.

હઝરાતે અકાબિરીન ફરમાતે હૈં કે કિસી શખ્સ મેં તવાઝુઅ ઔર આજિઝી ઉસી વકત પૈદા હોતી હૈં જબ અલ્લાહ તઆલા કી મઅરિફત પૈદા હોતી હૈં, ઔર જિસ કદર હક તઆલા શાનહૂ કી મઅરિફત બળહતી હૈં, તો આજિઝી ઔર ઈન્કિસારી ભી બળહતી હૈં. હુઝૂરે પાક~~સ્તન~~ સે ઝયાદહ હક તઆલા શાનહૂ કી મઅરિફત ઔર કિસકો હાસિલ હો સકતી હૈં? ઈસ લિયે હુઝૂરે પાક~~સ્તન~~ મેં તવાઝુઅ ઔર આજિઝી ભી સબસે ઝયાદહ થી.

بَابُ مَا جَاءَ فِي خُلُقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે આ'લા
અખ્લાક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَيْعِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : خَدَمْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ فَمَا قَالَ لِي أَقْبُ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِي شَيْءٌ صَنَعْتُهُ لِمَ صَنَعْتُهُ وَلَا لِي شَيْءٍ تَرَكْتُهُ لِمَ تَرَكْتُهُ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ خُلُقًا، وَلَا مَسَسْتُ خَزًّا وَلَا حَرِيرًا وَلَا شَيْئًا كَانَ أَلَيْنَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا شَمَمْتُ مِسْكًا قَطُّ وَلَا عِطْرًا كَانَ أَطْيَبَ مِنْ عَرَقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેને દસ સાલ તક હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમત કી હૈ, મગર(ઈન દસ સાલો મેં) આપને મુજે કભી ઉફ તક નહી ફરમાયા, ઔર ન હી કિસી કામ કે કરને પર ફરમાયા કે "તુમને યે કયૂં કિયા?" ઔર ન હી કિસી કામ કે છોડને પર ફરમાયા કે "યે કામ તુમને કયૂં નહી કિયા?" હુઝૂરે પાક ﷺ તમામ દુનિયા સે અખ્લાક મેં બેહતર થે, મેંને કભી કોઈ રૂઈ, રેશમ યા કોઈ ઔર નરમ ચીઝ હુઝૂરે પાક ﷺ કી હથેલી મુબારક સે ઝયાદહ નરમ નહી દેખી. ઔર ન હી મેંને કભી હુઝૂરે પાક ﷺ કે પસીનએ મુબારક સે ઝયાદહ મુશક યા કિસી ઔર ઈત્ર કો ખુશબૂદાર પાયા.

હદીથ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ન તો તબઈ તૌર પર ફહશ બાત

બોલને વાલે થે, ઔર ન હી જાન બુજ કર ફહશ બાત બોલતે થે, ઔર ન હી બાઝાર મેં શોર ગુલ કરનેવાલે થે, ઔર બુરાઈ કા બદલા બુરાઈ સે ન દેતે થે, બલકે માફ ફરમા દેતે થે. ઔર ઉસકા તઝકિરહ ભી ન ફરમાતે થે.

હદીઠ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક઼(ﷺ) ને અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં જિહાદ કે અલાવહ ન કિસી ખાદિમ કો મારા ઔર ન કિસી બીવી કો.

હદીઠ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે મેંને કભી ભી હુઝૂરે પાક઼(ﷺ) કો(અપની ઝાત કે લિયે) કિસીસે ઝુલ્મ કા બદલા લેતે હુએ નહી દેખા, અલબત્તા જબ અલ્લાહ તઆલા કી હરામ કી હુઈ ચીઝોં મેં સે કિસીકી બેઈઝઝતી હો જાતી તો આપ સબસે ઝયાદહ ગુસ્સેવાલે હોતે થે. અગર આપકો કભી દો ચીઝોં મેં ઈજ્તિયાર દિયા જાતા તો આપ આસાન હી કો ઈજ્તિયાર ફરમાતે જબ તક કે ઉસમેં કિસી ગુનાહ કા કોઈ જૂઝવ (હિસ્સા) ન પાયા જાએ.

મુબદલ:

હુઝૂરે પાક઼(ﷺ) દીન ઔર ઈબાદત કે મામલે મેં બડી તકલીફ બરદાશત ફરમાતે થે. આસાની કા રાસ્તા ઈજ્તિયાર ફરમાના ઉમ્મત પર શફકત ઔર મહેરબાની કી વજહ સે થા, ખુદ હુઝૂરે પાક઼(ﷺ) કા ઈશાદે મુબારક હૈં:

إِنَّمَا بُرِئْتُ مُبَيَّرًا.

તર્જમા: અલ્લાહ તઆલાને મુજે આસાની પેદા કરનેવાલા બના કર ભેજા હૈં.

હદીઠ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે એક શખ્સને હુઝૂરે પાક઼(ﷺ) સે ખિદમત મેં હાઝિર હોને કી ઈજાઝત માંગી, ઉસ વકત મેં આપ (ﷺ) કે પાસ મૌજૂદ થી, હુઝૂરે પાક઼(ﷺ) ને ફરમાયા: યે શખ્સ અપને કબીલે કા

બુરા આદમી હૈ, ફિર ઉસકો ખિદમત મેં હાઝરી કી ઈજાઝત દે દી, ઉસકે અંદર આને પર આપને ઉસકે સાથ બડી નરમ ગુફતગૂ ફરમાઈ, જબ વો શખ્સ ચલા ગયા, તો મેંને અર્જ ક્રિયા: હઝરત! પેહલે તો આપને ઉસ શખ્સ કે બારે મેં વો કુછ ફરમાયા થા, મગર જબ યે અંદર આયા, તો આપને ઉસકે સાથ નરમી સે ગુફતગૂ ફરમાઈ. હુઝૂરે પાકઝાદે ને ફરમાયા: એ આયશા! લોગોં મેં સે બદ તરીન શખ્સ વો હૈ જિસકો લોગોંને ઉસકી બદકલામી સે બચને કી વજહ સે છોડ દિયા હો.

મુબદલ:

ઉસ શખ્સ કા નામ ઉય્યનહ થા, યે અપને કબીલે કા સરદાર થા, યે બેવકૂફ ઓર ખુલા ફાસિક થા, દિલ સે અભી તક મુસલમાન ભી નહીં હુવા થા.

કિસી શખ્સ કી બુરાઈ ઈસ વજહ સે ઝાહિર કરના કે લોગ ઉસકી બુરાઈ કા શિકાર ન હો જાએ, કિસી નુકસાન મેં મુબતલા ન હો જાએ, ઈસી તરહ જો શખ્સ ખુલ્લમ ખુલ્લા ફાસિક હો, ઉસકી બુરાઈ બયાન કરના, યે ગીબત મેં દાખિલ નહીં હૈ. યે ચૂંકે મુનાફિક ભી થા, ઈસ લિયે હુઝૂરે પાકઝાદે ને ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કો ઈસકે બારે મેં ઈતિલાઅ ફરમા દી કે કહીં ઉનકે સામને કોઈ એસી રાઝ કી બાત ઉસકો મુખ્લિસ મુસલમાન સમજ કર ન કર દે, જો કે મુસલમાનોં ઓર ઈસ્લામ કે લિયે નુકસાન કા સબબ હો. આપને ઉસસે જો નરમ લેહજે મેં ગુફતગૂ ફરમાઈ, તો યે આપકે અખ્લાક કા હિસ્સા હૈ.

હદીષ: હઝરત હુસૈન રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેંને અપને વાલિદે મોહતરમ હઝરત અલી રદિ. સે પૂછા: હુઝૂરે પાકઝાદે કા અપને હમ મજલિસ સાથિયોં કે સાથ કેસા તર્જે અમલ થા? તો ઉન્હોંને ફરમાયા: આપ હમેશા ખંદાપેશાની(હંસતા ચેહરા) નરમ અખ્લાક ઓર નરમ

પેહલૂ વાલે થે, આપ ન તો સખ્ત બોલનેવાલે થે, ન હી સખ્ત દિલ થે, આપ ન તો ચિલ્લા કર બોલતે કે શોર હો, ન હી ફહશ બાત કરતે, ન હી કિસીકી ઐબજોઈ ફરમાતે, ઔર ન હી બુખ્લ ફરમાતે થે, અપની નાપસંદ બાત સે એઅરાઝ ફરમાતે થે, (યા'ની ઉધર તવજજુહ હી ન ફરમાતે) દૂસરો કી અગર કોઈ ચીઝ આપકો નાપસંદ હોતી તો ન ઉસકો માયૂસ ફરમાતે, ઔર ન હી ઉનસે વા'દા ફરમાતે થે. આપને અપને આપકો તીન ચીઝો સે રોક રખ્યા થા: ઝઘડા, તકબ્બુર ઔર ફુઝૂલ બાતો સે, ઔર લોગો સે ખુદ કો ભી તીન હી ચીઝો કો રોક રખ્યા થા: ન કિસીકી બુરાઈ ફરમાતે, ન કિસી પર એબ લગાતે, ઔર ન હી કિસીકે એબ કો તલાશ ફરમાતે થે.

આપ સિફ વહી કલામ ફરમાતે થે જો કે અજર સવાબ કા સબબ હો, જબ આપ ગુફતગૂ ફરમાતે તો આપકે સહાબા ગરદને નીચી કર લેતે, ઔર ઈસ તરહ ખામોશ હો જાતે કે ગોયા ઉનકે સરો પર પરિન્દે હૈં, ઔર જબ આપ ખામોશ હોતે તો વો બાત કરતે. હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ કે સાથી આપકી મૌજૂદગી મેં કિસી બાત પર ઝઘડા ન કરતે થે, જબ આપસે કોઈ બાત કરતા તો બાકી ખામોશ રેહતે, જબ તક વો અપની બાત મુકમ્મલ ન કર લેતા, હર શખ્સ કી બાત ઐસે હોતી જેસે યે પેહલે શખ્સ કી બાત હે (યા'ની ઐસા ન હોતા થા કે શુરૂઅ મેં બડી તવજજુહ હો ઔર બાદ મેં લોગ ઉકતા જાએ) જબ આપકે સહાબા રહિ. કિસી બાત પર હંસતે તો આપ ભી હંસતે, જબ વો કિસી બાત પર તઅજજુબ કરતે તો આપ ભી તઅજજુબ ફરમાતે.

અજનબી ઔર મુસાફિર આદમી કી સખ્ત ગુફતગૂ ઔર બદ તમીઝી કી બાત પર ભી સબ્ર ફરમાતે થે, ઔર કોઈ ગિરિફત ન ફરમાતે થે, (કયૂંકે મુસાફિર લોગ હર કિસ્મ કે સુવાલાત બિલા જિજક કર લેતે થે) સહાબા રહિ. ઐસે લોગો કો આપકી મજલિસ મેં પહુંચા દેતે (જિસસે યે લોગ હર કિસ્મ કે સુવાલાત કરતે, ઔર

સહાબા રદિ. કો ભી ઉસસે ખૂબ ફાયદા પહુંચતા) આપ અપને સહાબા રદિ. કો તાકીદ ફરમાતે થે કે જબ કિસી હાજતમંદ કો દેખો તો ઉસકી મદદ કિયા કરો. આપ અપની તા'રીફ કો ગવારા ન ફરમાતે થે, અલબત્તા અગર કોઈ શખ્સ શુક્રિયહ કે તોર પર આપકી તા'રીફ કરતા તો આપ ખામોશી ઈખ્તિયાર ફરમાતે (કયૂંકે એહસાન કા બદલા શુક્ર કરના ઉસ શખ્સ પર ઝરૂરી થા ઔર વો અપના ફર્જ અદા કર રહા હે) આપ કિસીકી બાત કો કાટતે ન થે, અલબત્તા અગર વો શખ્સ હદ સે આગે બજહને લગતા તો આપ મના ફરમા દેતે, યા ફિર ઉઠ કર તશરીફ લે જાતે.

હદીષ: હઝરત જાબિર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ ને કભી કિસી શખ્સ કે કોઈ ચીઝ માંગને પર ઈન્કાર નહી ફરમાયા.

મુબદલ:

અગર ચીઝ મૌજૂદ હોતી તો અતા ફરમા દેતે, વરના દૂસરે વકત કા ફરમા દેતે, યા ફિર ઉસકે હક મેં દુઆ ફરમા દેતે કે હક તઆલા શાનહૂ ઉસકો કિસી ઔર તરીકે સે અતા ફરમા દે, ઔર કભી ફરમાતે કે મેરી તરફ સે કિસીસે કર્જ લે લો, મેં બાદ મેં અદા કર દુંગા.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ દૂસરે દિન કે લિયે કિસી ભી ચીઝ કો ઝખીરા બના કર (જમા કરકે) ન રખતે થે.

મુબદલ:

યે આ'લા દરજે કા તવક્કુલ થા કે જિસ માલિકને આજ દિયા હૈ, વો કલ ભી દેગા, મગર યે અપની ઝાત કે લિયે થા, વરના અપની બીવીયો કો ઉનકા નફકા ઉનકે હવાલે કર દેતે થે, ઉનકી મર્જી, વો રખ્ખે, યા તકસીમ કર દે, મગર વો ભી હુઝૂરે પાક ~~ﷺ~~ કી બીવીયાં થી, કહાં રખનેવાલી થી!!

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક^ﷺ હદિયા કબૂલ ફરમાતે થે, ઔર ઉસ પર બદલા ભી દિયા કરતે થે.

મુબ્દહ:

યે હુઝૂરે પાક^ﷺ કા આ'લા દરજે કા કમાલ થા કે આપ હદિયા ભી કબૂલ ફરમા લેતે કે હદિયા દેનેવાલે કી દિલદારી હો જાએ, ઔર ઉસકા દિલ ન તૂટે, ફિર ઉસકો બદલા ભી દેતે, તાકે ઝાહિરી તોર પર ભી ઉસકા નુકસાન ન હો, ગોયા કે બાતિની ઔર રૂહાની તોર પર તો નુકસાન કા તસવ્વુર ભી નહી હે, બલકે બાઝ રિવાયતો મેં હે: يُؤْتِيكَ بِكَرِّ اِمْرًا

કે આપ હદિયે સે ભી બેહતર ઔર બખુલ કર બદલા દેતે થે.

મુબ્દહ:

ઈસ કિતાબ કે શુરૂઅ મેં હુઝૂરે પાક^ﷺ કી ઝાહિરી શકલો સૂરત મુબારક કા બયાન થા, ઔર ઈસ બાબ મેં હુઝૂરે પાક^ﷺ કે બાતિની ઔર રૂહાની કમાલાત કા ઝિક્ર હે. હુઝૂરે પાક^ﷺ કે બુલંદ અખ્લાક તો ઝરબુલ્ મખલ(જિસકી મિઘાલ દી જાએ) હૈં, અપને કયા ગૈર ભી, દોસ્ત કયા દુશ્મન ભી તા'રીફ કિયે બગૈર નહી રેહ સકતે થે.

યે હુઝૂરે પાક^ﷺ કે આ'લા તરીન અખ્લાક કા નમૂના થા કે આપ હર વકત આબિરત કી ફિક્ર મેં રૂબે હુએ રેહને કે બાવજૂદ અપને સાથિયો કી ખાતિર દુનિયા કી ખાતો કા તઝકિરહ ભી ફરમાતે ઔર સખ્ત ગમઝદા હોને કે બાવજૂદ સાથિયો કી દિલજોઈ કે લિયે મુસ્કુરાતે ઔર હંસતે થે. હર કિસીકી રિઆયત ફરમાતે. કભી અપને ખાદિમ કો ન ડાંટતે, ઔર મારને કા તો સુવાલ હી પૈદા નહી હોતા.

કભી કિસીસે બદલા ન લેતે થે, ઔર દૂસરો કી સખ્ત સે સખ્ત ખાત બરદાશત ફરમાતે ઔર ઉમ્મત પર શફકત ઔર મહેરબાની કા યે આલમ થા કે હમેશા આસાની વાલા મા'મલા હી ઈખ્તિયાર

ફરમાતે, સખાવત એસી થી કે કભી ઈન્કાર કી હિમ્મત ન હોતી,
ખ્વાહ દૂસરે કી હાજત પૂરી કરને કે લિયે કર્ઝ હી કયૂં ન લેના પડે,
ઔર તવક્કુલ યે કે કલ કી પરવાહ નહીં ઔર મા'મલા એસા કે
હદિયે કા ભી બદલા બલ્કે અસલ સે બેહતર દેને કા દિલ મેં ઈરાદા.
અલ્લાહ તઆલા હમે ભી હુઝૂરે પાકﷺ કી ઈતિબાઅ નસીબ
ફરમાએ. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي حَيَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

**બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કી હયા (શરમ)
મુબારક કે બયાન મે**

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غِيْلَانَ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ : حَدَّثَنَا
شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ : سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي عُبَيْدَةَ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ
نِ الْخُدْرِيِّ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي
خُدْرَهَا، وَكَانَ إِذَا كَرِهَ شَيْئًا عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુજૂરે
પાક ﷺ હયા મે પરદેવાલી કુંવારી લડકી સે ભી ઝયાદહ બખહે હુએ
થે. જબ આપ કિસી ચીઝ કો નાપસંદ ફરમાતે તો હમ આપકે ચેહરે
મુબારક સે પેહચાન લેતે થે (યા'ની આપ બહોત હી ઝયાદહ શરમ
વ હયા કી વજહ સે નાપસંદીદગી કા ઈઝહાર ભી ન ફરમાતે થે)

હદીઃ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા
રદિ. ફરમાતી હૈં કે મેને ઝિંદગી મે કભી ભી હુજૂરે પાક ﷺ કી
શર્મગાહ કો નહી દેખા.

મુબદહ:

(૧) હુજૂરે પાક ﷺ મે ઈન્તિહાઈ દરજે કી હયા થી. મદોં કી
નિસ્બત ઔરતોં મે ઔર ઔરતોં મે કુંવારી લડકી ઔર કુંવારી
લડકિયોં મે સે ભી પરદે કી પાબંદ લડકી કિસ કદર હયાવાલી હોતી
હે, હુજૂરે પાક ﷺ ઈસસે ભી ઝયાદહ હયાવાલે થે.

(૨) હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.
હુજૂરે પાક ﷺ કી સબ બીવીયોં મે સે ઝયાદહ મહબૂબ બીવી થી,
મગર ઈસકે બાવજૂદ ઉનકી હાલત યે હે કે ઝિંદગી ભર હુજૂરે પાક

પ્રેમીને કે સતર કો દેખને કી હિમ્મત ન હુઈ, તો દૂસરી બીવીયોં કે બારે મેં અંદાજા કિયા જા સકતા હૈ. યે દર અસલ હુઝૂરે પાકીશ્વરની કી હયા કા અકસ(પડછાયો) થા. ખુદ દૂસરી રિવાયત મેં હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે ન મેંને આપ કા સતર દેખા, ઓર ન હી આપને મેરા સતર દેખા.

(૩) ખાવિન્દ ઓર બીવી એક દૂસરે કે સતર કો દેખ સકતે હૈ, ઈસમેં કોઈ ગુનાહ ઓર નાજાઈઝ બાત નહીં હૈ, ઓર ન હી શરીઅત કે ખિલાફ યા અકલ કે ખિલાફ હૈ.

(૪) હયા કી કઈ કિસ્મેં હૈ. મષલન "હયાએ કરમ" યા'ની શરાફત ઓર કરમ કી વજહ સે હયા કરના જિસે હમ ઈન્સાનિયત કેહ સકતે હૈ. "હયાએ મુહબ્બત" જો આશિક અપને મહબૂબ સે કરતા હૈ ઓર ઈસી હયા કી વજહ સે દિલ કી બાત ભી નહીં કેહ સકતા. "હયાએ ઉબૂદિયત" બંદા અપને પરવરદિગાર કી બંદગી ઓર ઈબાદત કરે મગર બંદગી ઓર ઈબાદત મેં અપને આપકો કોતાહ સમજ કર માલિક સે શરમ ઓર હયા કરે કે બંદગી કા હક અદા ન કર સકા. "હયાએ નફ્સ" ઈન્સાન કોઈ કામ કરે ઓર ઈસમેં કોઈ કમી રેહ જાયે તો અપની જાત સે ભી શરમ આને લગે કે ઝરા સા કામ ભી ન કર સકે. કેહતે હૈં કે હયા કી યે કિસ્મ સબસે આ'લા હૈ, કયૂંકે જો શખ્સ અપની જાત સે ભી શરમાતા હૈ, વો દૂસરે સે કિસ કદર શરમાએગા!!

અલ્લાહ તઆલા હમકો ભી શરમ વ હયા અતા ફરમાએ. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي حَجَّامَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

**બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કા હિજામહ
લગવાને કે બયાન મે**

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ ، عَنْ حُمَيْدٍ
قَالَ : سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ ، فَقَالَ : احْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجْمَهُ أَبُو طَيْبَةَ ، فَأَمَرَ لَهُ بِصَاعَيْنِ مِنْ طَعَامٍ ، وَكَلَّمَ
أَهْلَهُ فَوَضَعُوا عَنْهُ مِنْ خَرَاஜِهِ وَقَالَ : إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحَجَّامَةُ ،
أَوْ إِنْ مِنْ أَمْعَلِ كَوَائِكُمُ الْحَجَّامَةُ .

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને
અબૂ તયિબહ સે હિજામહ કરવાયા, ઓર ઉનકો દો સાઅ ખાના દેને
કા હુકમ ફરમાયા. આપને ઉનકે માલિકો સે ઉનકી સિફારિશ કી તો
ઉન્હોને ઉસકે ઝિમ્મે જો મહસૂલ થા ઉસમે કમી કરા દી. હુઝૂરે પાક
ﷺ ને યે ભી ફરમાયા કે હિજામહ લગવાના બેહતરીન દવા હે.

મુબ્દહ:

(૧) ઈસ હદીષ સે દો બાતે સાબિત હોતી હૈ:

(અ) એક યે કે હિજામહ લગવાના જાઈઝ હે.

(બ) દૂસરા યે કે હિજામહ મે ખૂન ચૂસના પડતા હૈ, ઓર
ખૂન ચૂસતે વકત હલક સે નીચે ઉતર જાને કા ખદશા(ડર) હોતા હૈ,
ઈસ લિયે ઈસમે એહતિયાત કી બહોત જરૂરત હૈ. હદીષો મે ભી
ઈસી બિના પર ઈસ પેશે કી મઝમ્મત આઈ હૈ, મગર ઈસકે બાવજૂદ
ઈસ પેશે પર ઉજરત ઓર મઝદૂરી લેના જાઈઝ હૈ, જૈસાકે ઈસી
હદીષ મે વારિદ હૈ કે આપને અબૂ તૈયબહ કો દો સાઅ ઉજરત
ઈનાયત ફરમાઈ.

હઝરત અલી રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને એક મરતબા હિજામહ લગવાયા ઓર મુજે હુકમ દિયા કે મેં ઉસકી મઝદૂરી અદા કરું. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે અગર હિજામહ પર ઉજરત હરામ હોતી તો હુઝૂરે પાકિસ્તાન કેસે અદા ફરમાતે?

(૨) અબૂ તયિબહ અબ્દે માઝૂન થે. અબ્દે માઝૂન ઉસ ગુલામ કો કેહતે હૈં કે જિસકા માલિક યે કેહ દે કે રોઝાના તુમ કમા કર ઈતની રકમ હમેં દિયા કરો, બાકી ઝયાદહ સે હમેં કોઈ સરોકાર નહી. ઉનકે માલિકને ઉનકા રોઝાના કા મહસૂલ ત્રીન સાઅ મુકરર ક્રિયા હુઆ થા. હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને સિફારિશ ફરમા કર ઉનકા મહસૂલ ત્રીન સાઅ રોઝાના કે બજાએ દો સાઅ કરવા દિયા. એક સાઅ તકરીબન ચાર સેર કા હોતા હૈ.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ગરદન કી દોનોં જાનિબ કી રગોં(નસો) ઓર દો શાનોં (કંધો) કે દરમિયાન મેં હિજામહ લગવાતે થે. આપ આમ તોર પર ચાંદ કી ૧૭, ૧૮ ઓર ૨૧ તારીખ કો હિજામહ કા ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે.

મુબદલ:

હુઝૂરે પાકિસ્તાન બહોત કષરત સે હિજામહ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે. જિસકી વજહ યે હૈં કે ખૈબર કે યહૂદિયોંને હુઝૂરે પાકિસ્તાન કો ઝહર ખિલા દિયા થા. આપને અગરયે ઝહરવાલા ગોશત સારા નહી ખાયા થા, મગર જો થોડી મિકદાર હલક મેં ઉતર ગઈ થી વો ખાસ તોર પર ગરમી મેં અપના અસર દિખાતી થી ઓર બદન કે જિસ હિસ્સે મેં ઝહર કે માદ્દે કા ઝોર હોતા થા આપ ઈસી તરફ હિજામહ લગવાતે થે.

ગુરુદેહ:

જબ ઈન્સાની જિસ્મ કે કિસી હિસ્સે મેં ફાસિદ ખૂન જમા હો કર દર્દ યા વરમ કા સબબ બન કર તકલીફવાલે હિસ્સે સે યા તો બિલ્કુલ બાહર નિકાલ દિયા જાતા હૈ યા ફિર ઉસે જિસ્મ કે દૂસરે હિસ્સે કી તરફ ફેર દિયા જાતા હૈ. ઈલાજ કે ઈસ તરીકે કો સૅંગી લગવાના, હિજામહ, પછને લગવાના યા ફ્લેડ ખુલવાના ભી કેહતે હૈ.

"સૅંગી" એક સિંગ કી શકલ કા આલા હોતા હૈ જો કે અંદર સે ખાલી હોતા હૈ ઓર ઉસીકે ઝરિયે સે જિસ્મ કે જિસ હિસ્સે સે ચાહે ખૂન ખીચ લિયા જાતા હૈ. ગરમ મુલ્કોં મેં ખૂન કા દબાવ જિસ્મ કે બાહર કે હિસ્સે કી તરફ હોતા હૈ. લિહાઝા વહાં હિજામ ઉસ્તુરે સે પછને (યા'ની ટિક) લગા કર ખૂન બાહર કો નિકાલ દેતા હૈ, ફિર ઉસ જગહ પર સૅંગી લગા કર ખૂન કો ચૂસતા હૈ જિસસે ગંદા ખૂન બાહર નિકલ જાતા હૈ, ઓર મરીઝ કો ઈફાકા હો જાતા હૈ.

દૂસરા તરીકા યે હૈ કે ખાસ જગહ પર પછને નહીં લગાએ જાતે, બલ્કે ખાસ સૅંગી લગા કર ખૂન કો ખીચા જાતા હૈ, જિસકે નતીજે મેં ફાસિદ ખૂન દર્દ યા વરમ(સોજા) વાલી જગહ સે દૂસરી તરફ મુન્તકિલ હો જાતા હૈ ઓર મરીઝ કો ઈફાકા હો જાતા હૈ.

અબ ઈસ ફન મેં ભી બહોત જિદદત(ન્યાપન) આ ચુકી હૈ. મુખ્તલિફ મશીને ઈજાદ હો ચુકી હૈ ઓર દુનિયા ભર મેં ઈલાજ કા યે તરીકા તેઝી કે સાથ મકબૂલ હો રહા હૈ.

بَاب: مَا جَاءَ فِي أَسْمَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે બાઝ નામ
મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْبَغَزِيُّ، وَعَبْدُ وَاحِدٍ قَالُوا :
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ :
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ لِي أَسْمَاءً أَنَا مُحَمَّدٌ، وَأَنَا أَحْمَدُ، وَأَنَا
الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللَّهُ فِي الْكُفْرِ، وَأَنَا الْخَاشِعُ الَّذِي يُخْشِرُ النَّاسَ عَلَى قَدَمِي،
وَأَنَا الْعَاقِبُ وَالْعَاقِبُ الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ.

તર્જમા: હઝરત જુબૈર બિન મુત્તમ રહિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે
પાક ﷺ ને ફરમાયા: મેરે બહોત સે નામ હૈં જિનમે સે એક મુહમ્મદ
ઔર એક અહમદ હૈ ઔર મેં માહી હું, મેરે ઝરિયે અલ્લાહ તઆલા
કુફ્ર કો મિટાતા હૈ ઔર મેં હાશિર હું કે લોગ મેરે સામને કયામત કે
દિન જમા કિયે જાએગે ઔર મેં આકિબ હું કે મેરે બાદ કોઈ નબી
નહી આએગા.

હદીષ: હઝરત હુઝૈફહ રહિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ સે
મેરી મુલાકાત મદીના મુનવ્વરહ કે એક બાઝાર મેં હો ગઈ. આપ
ﷺ ને ફરમાયા: મેં મુહમ્મદ હું, નબીઉર રહમત, નબીઉત્ તૌબા,
મુકફફા ઔર નબીઉલ્ મલાહિમ હું.

મુબદલ:

(૧) "نبي الرحمة" કા મઅના યે હૈ કે આપકો અલ્લાહ
તઆલાને તમામ જહાનો કે લિયે રહમત બના કર ભેજા.

(૨) "نبي التوبة" યા'ની હુઝૂરે પાક ﷺ કી બરકત સે અલ્લાહ
તઆલાને જિતની મખ્લૂક કી તૌબા કબૂલ કી હૈ ઈતની કિસી ઔર

નબી કી ઉમ્મત કી કબૂલ નહી કી.

(૩) "أَبُو الْكَافَّة" સબસે પીછે આનેવાલા. હુઝૂરે પાકિસ્તાન ભી સબ નબિયોં કે બાદ તશરીફ લાયે થે.

(૪) "أَبُو الْكَافَّة" સખ્ત જંગો વાલા નબી. હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને બઝાતે ખુદ ૨૭ જંગોં મેં શિકત ફરમાઈ હૈ. જિસ કદર જિહાદ આપકી ઉમ્મતને કિયા હૈ ઓર કિસી ઉમ્મતને નહી કિયા.

મુબદલ:

હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે નામ મુબારક બહોત ઝયાદહ હૈ, હર નામ કિસી ન કિસી સિફત(ગુણ) કો ઝાહિર કરતા હૈ. કિસી એક રિવાયત મેં તમામ નામોં કા એક હી જગહ તઝકિરહ ભી નહી હૈ. અલ્લામહ સખાવી રહ.ને આપકે ચારસો, અલ્લામહ સ્યૂતી રહ.ને પાંચસો ઓર ઈમામ અબૂબકર ઈબ્નુલ અરબી ને આપકે એક હઝાર નામ મુબારક ઝિક્ર ફરમાએ હૈ.

(جمع الوسائل مع الهامش: ج 2 ص 226)

بَاب: مَا جَاءَ فِي عَيْشِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે ગુઝર
અવકાત કે બયાન મે

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ
حَرْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ: أَلَسْتُ فِي طَعَامٍ وَشَرَابٍ مَا
شِئْتُمْ؛ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يَجِدُ مِنَ الدَّقْلِ مَا
يَمْلَأُ بَطْنَهُ.

તર્જમા: હઝરત નુઅમાન બિન બશીર રદિ. ફરમાતે હૈં કે
લોગો! તુમ્હે ખાને પીને કી હર વો ચીઝ હાસિલ નહી હૈ જિસકી તુમ
ખ્વાહિશ કરતે હો? હાલાંકે મેને તો તુમહારે હુઝૂરે પાક ﷺ કો ઈસ
હાલત મે દેખા કે ઉનકે પાસ તો ઈતની રદ્દી ખજૂરે ભી નહી હોતી
થી જિનસે પેટ ભર સકે.

હદીઠ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા
રદિ. ફરમાતી હૈં કે હમ લોગ યા'ની હુઝૂરે પાક ﷺ કે ઘરવાલે વો હૈં
કે એક એક મહીને તક ચૂલ્હે મે આગ ન જલતી થી બલ્કે હમારા
ગુઝારા સિર્ફ પાની ઔર ખજૂરો સે હોતા થા.

મુબદલ:

આગ ન જલને કા મતલબ યે હૈ કે ઘર મે પકાને કે લિયે કોઈ
ચીઝ ન હોતી થી. ખજૂરો કે સાથ પાની કા તઝકિરહ મુશ્કિન હૈ કે
ઈસ વજહ સે ભી ફરમાયા હો કે સિર્ફ ખજૂરે ભી ઈતની ન હોતી થી
કે ઉનસે પેટ ભર જાતા.

તર્જમા: હઝરત અબૂ તલહા રદિ. ફરમાતે હૈં કે હમને હુઝૂરે
પાક ﷺ કે સામને ભૂક કી શિકાયત કી ઔર અપને પેટ પર પથ્થર

બંધે હુએ દિખાવે કે હર શખ્સ કે પેટ પર એક પથ્થર બાંધા હુવા થા. હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને અપને પેટ મુબારક સે કપડા ઉઠાયા તો વહાં દો પથ્થર બંધે હુએ થે.

મુબ્દહ:

યે વાકિઆ ગઝવએ ખન્દક કા હૈ, જબ દુશ્મનને મદીના કો ઘેર લિયા થા, ઔર સહાબએ કિરામ રદિ.ને મદીના કે બાહર ખન્દક ખોદના શુરૂ કર દી થી. ઉસ વકત કા આલમ યે થા જિસકા ઝિક્ર ઉપરવાલી હદીષ મેં હુવા થા. મગર ઈસ રિવાયત મેં ઝાહિરી તોર પર એક સુવાલ યે હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન કઈ કઈ દિન બગૈર સેહરી વ ઈફતારી કે સાથ રોઝે રખતે થે. જબ સહાબએ કિરામ રદિ.ને ઈસ તરહ રોઝે રખને શુરૂ કિયે તો હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને મના ફરમા દિયા ઔર ફરમાયા: તુમ મેં મુજ જૈસા કોન હે? મુજે તો અલ્લાહ તઆલા અપની તરફ સે ખિલાતા ઔર પિલાતા હૈ.

સુવાલ યે હૈ કે જબ અલ્લાહ તઆલા આપકો ખિલાતા ઔર પિલાતા હૈ તો ફિર પેટ ભર કર ભૂક કી વજહ સે પથ્થર બાંધને કા કયા મતલબ? મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈ કે ભૂક પ્યાસ ન લગને કી સિફત હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી ઈખ્તિયારી થી. આપ જબ ચાહતે ઈસસે ફાયદા ઉઠા લેતે થે ઔર મુસલસલ રોઝે રખતે થે, મગર ઈસ મોકે પર આપને ઈસ ખાસ સિફત સે ફાયદા ન ઉઠાયા, તો ભૂક પ્યાસ કી વજહ સે પેટ પર પથ્થર બાંધને પડે.

ઈસ ખાસિયત સે ફાયદા ઈસ વજહ સે ન ઉઠાયા કે ઉમ્મત કો તા'લીમ હો, ઔર ઉમ્મત કે સામને નમૂના પેશ હો સકે, ઔર ઈસ વજહ સે ભી કે આપકે સાથી ભૂક વ પ્યાસ મેં હુઝૂરે પાકિસ્તાન કો શરીક પા કર ગભરાએ નહીં, બલ્કે ઉનકે હોસલે બળે.

મુબ્દહ:

મદીના વાલોં કી આદત થી કે ભૂક કી સખ્તી કે વકત પેટ પર

પથ્થર બાંધ લેતે થે, તાકે ઉસકી સખ્તી કી વજહ સે ચલને ફિરને મેં કમઝોરી ન હો. કપૂંકે પેટ કે ખાલી હોને કી સૂરત મેં પેટ કો કિસી કપડે સે બાંધ લેને કી વજહ સે કમઝોરી ઓર બેચેની મેં ઈફાકા હોતા હે. નીઝ ખાલી પેટ મેં હવા ભર જાને કા અંદેશા હોતા હે. નીઝ પેટ ખાલી હોને કી સૂરત મેં કમર જુક જાતી હે ઓર કુબરા (ટેળડી કમર વાલા) હોને કા ડર હોતા હે.

હદીષ:

હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા હુઝૂરે પાક એસે વકત મેં ઘર સે બાહર તશરીફ લાવે જિસ વકત આપ આમ તોર પર ઘર સે ન નિકલતે થે ઓર ન હી ઉસ દરમિયાન કોઈ દૂસરા શખ્સ આપસે મુલાકાત કે લિયે આતા થા. ઈસી દોરાન હઝરત અબૂ બકર રદિ. ભી હાઝિર હુએ. હુઝૂરે પાક ને પૂછા: અબૂ બકર! આપ કેસે આવે? ઉન્હોને અર્ઝ કિયા કે આપસે મુલાકાત કી ગર્ઝ સે તાકે આપકે ચેહરએ અન્વર કી ઝિયારત કરું ઓર આપકો સલામ અર્ઝ કરું.

ઝયાદહ દેર ન ગુઝરી થી કે હઝરત ઉમર રદિ. ભી આ ગયે. હુઝૂરે પાક ને ઉનસે ભી આને કી વજહ પૂછી તો ઉન્હોને જવાબ દિયા કે ભૂક કી સખ્તીને બાહર આને પર મજબૂર કર દિયા. હુઝૂરે પાક ને ફરમાયા કે ભૂક તો મેં ભી મેહસૂસ કર રહા હું. ફિર યે તીનો હઝરત અબૂલ્ હૈષમ બિન અતિહામ અન્સારી રદિ. કે બાગ પર તશરીફ લે ગયે.

યે સહાબી માલદાર લોગોં મેં સે થે. ઉનકા ખજૂરોં કા બડા બાગ થા ઓર બકરિયાં ભી બહોત ઝયાદહ થી મગર ઉનકે પાસ ખાદિમ કોઈ ન થા, ઈસ લિયે ઘર કા કામ ખુદ હી કરના પડતા થા. જબ યે હઝરાત ઉનકે ઘર પહુંચે તો પતા ચલા કે વો તો ઘરવાલોં કે લિયે મીઠા પાની લેને કે લિયે ગયે હુએ હૈં. અભી થોડી દેર હી ગુઝરી

થી કે હઝરત અબુલ્ હૈષમ ભી મશ્કીઝે કો બડી મુશ્કિલ સે ઉઠાએ હુએ વાપસ આ ગયે ઔર અર્ઝ કરને લગે: મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હો. ફિર અપને મેહમાનોં કો અપને બાગ મેં લે ગયે. ઉનકે લિયે ચટાઈ બિછાઈ ઔર ખજૂર કે દરખ્ત સે એક ખોશા તોડ કર લે આયે ઔર હુજૂરે પાક કી ખિદમત મેં પેશ કર દિયા. હુજૂરે પાક ને ફરમાયા: હમારે લિયે પકકે પકકે દાને છાંટ કર લે આતે, તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! મેં યે સારી ઈસ લિયે લાયા હું કે આપ અપની પસંદ કે દાને પકકે હો યા જો પકકે કે કરીબ હો છાંટ કર લે લે. યુનાંચે મેહમાનોંને ખજૂરે ખાઈ ઔર પાની પિયા.

ફિર હુજૂરે પાક ને ઈર્શાદ ફરમાયા: યે પકી હુઈ ખજૂરે, ઠંડા પાની ઔર ઠંડા સાયા વો નેઅમતે હૈં જિનકે બારે મેં કયામત કે દિન તુમસે પૂછા જાએગા. ફિર હઝરત અબુલ્ હૈષમ ઉઠે કે મેહમાનોં કે લિયે ખાના તૈયાર કરે, તો હુજૂરે પાક ને ફરમાયા: હમારે લિયે દૂધ દેનેવાલા જાનવર ઝબહ ન કરના. લિહાઝા ઉન્હોંને બકરી કા બચ્ચા ઝબહ કિયા ઔર ખાના તૈયાર કરકે લે આયે. ઉન હઝરાતને ખાના ખાયા.

હુજૂરે પાક ને ફરમાયા કે તુમ્હારે પાસ કોઈ ખાદિમ ભી હે? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા: નહીં! આપને ફરમાયા કે જબ હમારે પાસ કેદી ગુલામ આયે તો તુમ ભી હમારે પાસ આના. ઈતિફાક સે એક જગહ સે દો ગુલામ આ ગયે તો હઝરત અબુલ્ હૈષમ ભી ખિદમતે અકદસ મેં હાઝિર હુએ. આપને ફરમાયા કે ઈન દોનોં મેં સે જિસ ગુલામ કો ચાહો યુન લો. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા: હઝરત! આપ હી મેરે લિયે મુન્તખબ ફરમા દે. હુજૂરે પાક ને ફરમાયા કે મશ્વરા દેને વાલા અમીન હોતા હે, ઈસ લિયે મેં ભી અમીન હોને કી હૈસિયત સે ફુલાં ગુલામ કો પસંદ કરતા હું. ઈસ લિયે કે મેંને દેખા હે કે વો નમાઝ પઞહતા હે, લેકિન મેં તુમ્હે ઉસકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરને કી

વસિયત કરતા હું.

ફિર અબુલ્ હૈષમ અપને ગુલામ કો લે કર આયે ઔર અપની બીવી સે સારા વાકિઆ બયાન કિયા ઔર હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કા ફરમાન ભી સુનાયા તો ઉનકી બીવીને કહા: હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કે ઈર્શાદ મુબારક કા હક તુમ અદા ન કર સકોગે, ઈસ લિયે બેહતર યહી હૈ કે તુમ ઉસકો આઝાદ હી કર દો. યુનાંચે ઉન્હોને ઉસકો આઝાદ કર દિયા. ફિર જબ હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કો અપને જાનિષાર સહાબી કે વાકિએ કા ઈસ્મ હુવા તો આપને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા અપને નબી ઔર ઉસકે જાનશીન કો દો બાતિની મુશીર ભી દેતે હૈ, એક ઉનમે સે નેકી કા હુકમ દેતા હૈ ઔર બુરાઈ સે રોકતા હૈ, જબકે દૂસરા મુશીર ઉસમે ખરાબી પેદા કરને મેં કસર નહી છોડતા, જો શખ્સ બુરે મુશીર સે બચા લિયા ગયા વો હકીકત મેં બુરાઈ સે મેહફૂઝ હો ગયા.

મુબદલ:

(૧) હુઝૂરે પાક ~~પાક~~, હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. ઔર હઝરત ઉમર રદિ. કા એક હી વકત મેં ઘર સે બાહર તશરીફ લાના ઔર તીનો કી વજહ એક હી હોના ચે આપસ કે શદીદ દિલી તઅલ્લુક કી નિશાની હૈ. કેહતે હૈ: "દિલ રા બદિલ રાહે અસ્ત" તર્જમા: દિલ કો દિલ સે તઅલ્લુક હોતા હૈ.

(૨) હઝરત અબુલ્ હૈષમ રદિ.ને હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કી ખિદમત મુબારક મેં હર કિસ્મ કી પકી હુઈ ઔર પકને કે કરીબ ખજૂરે પેશ કી, ચે નિશાની હૈ હઝરત કે સાથ શદીદ મુહબ્બત કી કે ચે હઝરત હર કિસ્મ કી પસંદ કરે ઔર તનાવુલ ફરમાએ, કયૂંકે હર શખ્સ કી અપની એક પસંદ હોતી હૈ, કોઈ પક્કી ખજૂરે ઔર કોઈ પકને કે કરીબ ખજૂરો કો ઝયાદહ પસંદ કરતા હૈ.

(૩) તંગદસ્તી કે ઝમાને મેં ખજૂરે, ઠંડા પાની ઔર ઠંડા સાચા

हदीष: उजरत अनस रहि. इरमाते हें के हुजुरे पाकﷺ ने इरमाया: में उस वकत अल्लाह के रास्ते में भौइछटा जबके मेरे साथ और कोई न था, और मुझे अल्लाह की ખાતિર उस वकत तकलीफ़ पहुंचाई गई जिस वकत किसी भी दूसरे शय्स को तकलीफ़ नही

પહુંચાઈ ગઈ, ઔર મુજ પર તીસ દિન ઔર રાત ઐસે ગુઝરે હૈં કે ઉનમેં મેરે ઔર બિલાલ કે લિયે કોઈ ચીઝ ઐસી ન થી જિસકો કોઈ ઝિંદા મખ્લૂક ખા સકે, સિવાય ઈસ ચીઝ કે જો બિલાલ કી બગલ મેં રખ્ખી હુઈ થી.

મુબ્દલ:

યે વાકિઆ મક્કી ઝિંદગી કે તબ્લીગી સફર કા હૈં જિસમેં હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કે સાથ હઝરત બિલાલ રદિ. હોગે. ખોફ ઔર તકલીફ દેને દિલાને કા મતલબ યે હૈં કે બૈતુલ્લાહ ઔર ચાર મોહતરમ મહીનો: રજબ, ઝિલ્દિકઅદહ, ઝિલ્દિજજહ ઔર મુહર્રમ કા મક્કા કે મુશિરકીન ભી એહતેરામ કરતે થે. અપને કાતિલ તક કો કુછ ન કેહતે થે, મગર હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કો મોહતરમ મુકામ બૈતુલ્લાહ ઔર મોહતરમ મહીનો મેં ભી મુશિરકીન સતાને સે બાઝ ન આયે થે, ઔર ફિર હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ ઉસ વકત અકેલે થે, કયૂંકે કાયદે કી બાત હૈં કે જબ લોગ ઝયાદહ હોં તો મુસીબત હલકી હો જાતી હૈં.

મુબ્દલ:

હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કા મક્કી ઝિંદગી કા ઝમાના નિહાયત તંગી મેં ગુઝરા. દિન કો ફેલાને કે લિયે આપકો બહોત તકલીફ ઉઠાની પડી ઔર ગુઝર અવકાત કે ઝરિયે ભી બિલ્કુલ ન થે, મગર મદની ઝિંદગી મેં જબકે દીન કી ઈશાઅત કા કામ ભી ચલ નિકલા, ઈસ્લામી રિયાસત ભી કાઈમ હો ગઈ, ઔર મુસલમાનો કી હાલત ભી બહોત બેહતર હો ગઈ, તો ફતૂહાત(ફતહ હોના) શુરૂઅ હો ગઈ ઔર ગનીમત કા માલ ભી શુરૂઅ હો ગયા, મગર હુઝૂરે પાક ~~પાક~~ કી પૂરી ઝિંદગી કા ગુઝરાન એક હી જૈસા રહા ઔર આખિરી ઉમ્ર તક ઈસમેં ફર્ક ન આયા.

બલ્કે આપ ફરમાતે થે કે હક તઆલા શાનહૂને ફરમાયા: અગર કહો તો મેં તુમહારી મક્કે કી ઝમીન કો સોને કા બના દું મગર

મેને અર્જ ક્રિયા કે યા અલ્લાહ! નહી, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે એક દિન પેટ ભર કે ખાઉ તાકે તેરા શુક્ર અદા કરું ઔર એક દિન ભૂકા રહું તાકે તેરે સામને આજિઝી કરું. ગોયા કે હુઝૂરે પાક કા ફકર વ ફાકા ઈખ્તિયારી(ખુદ સે અપનાયા હુવા) થા.

અલ્લાહ તઆલા હમકો ભી હુઝૂરે પાક કી કામિલ ઈતિબાઅ નસીબ ફરમાએ. આમીન...

بَاب: مَا جَاءَ فِي سِرِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઉમ્મ
મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا
زَكَرِيَّا بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: مَكَفَ
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ سَنَةً يُؤْمَلُ إِلَيْهِ، وَبِالْمَدِينَةِ
عَشْرًا، وَتُؤْتَى وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ.

તર્જમા: હઝરત ઈબને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ નબુવ્વત કે બાદ મક્કા મુકર્રમા મેં તેરહ સાલ તક રહે, ઈસ દૌરાન આપ પર વહી નાઝિલ હોતી રહી, ઉસકે બાદ દસ સાલ તક મદીના મુનવ્વરહ મેં કિયામ ફરમાયા ઔર ૬૩ સાલ કી ઉમ્મ મેં વફાત પાઈ.

મુબદલ:

હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઉમ્મ મુબારક ૬૩ સાલ હી હુઈ હૈ, મગર હઝરત અનસ રદિ. કી રિવાયત મેં હૈ કે આપકો ચાલીસ સાલ કી ઉમ્મ મેં નબુવ્વત મિલી, ફિર દસ સાલ મક્કા મેં રહે ઔર દસ સાલ મદીના મુનવ્વરહ મેં રહે, ઔર ૬૦ સાલ કી ઉમ્મ મેં વફાત પાઈ, હાલાંકે સહીહ બાત તો યે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ૧૩ સાલ મક્કા મુકર્રમહ મેં રહે.

ઈસકી વજહ મુહદ્દિષીન યે બયાન ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કો ચાલીસ સાલ કી ઉમ્મ મેં નબુવ્વત મિલી, ફિર ત્રીન સાલ બાદ રિસાલત મિલી, ઉસકે બાદ દસ સાલ મક્કા મુકર્રમા મેં રહે તો હઝરત અનસ રદિ.ને નબુવ્વત ઔર રિસાલત કે દરમિયાન કે ત્રીન

સાલ શુમાર નહીં ફરમાએ.

બાકી જિન રિવાયતોં મેં ઈસ તફસીલ કે બગૈર વૈસે હી આતા હૈ કે આપકી ઉમ્મ મુબારક ૬૦ બરસ થી, તો ઉસકી વજહ યે હૈ કે અરબ આમ તોર પર અઅદાદ(સંખ્યા) મેં સિર્ફ દહાઈયાં (૧૦ની સંખ્યા) શુમાર કરતે હૈં ઔર કસર (ઉપરની વધારાની સંખ્યા) કો છોડ દેતે હૈં, ઈસ લિયે ઉન રિવાયતોં મેં આપકી ઉમ્મ મુબારક ૬૦ સાલ મઝકૂર હૈં.

કુછ રિવાયતોં મેં મધલન હઝરત દગફલ બિન હન્ઝલહ ઔર ખુદ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી હી એક રિવાયત મેં આપકી ઉમ્મ મુબારક કે ૬૫ સાલ હોને કા ઝિક્ર હૈ, તો ઉસકી વજહ યે હૈ કે ઉસમેં વિલાદત ઔર વફાત વાલે સાલ કો અલગ સે શુમાર ક્રિયા ગયા હૈ, તો ઈસ હિસાબ સે ૬૫ સાલ કી ઉમ્મ મુબારક હુઈ.

ઈસ લિહાઝ સે આપકી ઉમ્મ મુબારક પર ૬૦ સાલ યા ૬૫ સાલ કા ઈત્લાક મજાઝન હૈ, હકીકત મેં ઉમ્મ મુબારક ૬૩ સાલ હી થી. ગોયા સબ રિવાયતોં કા હાસિલ એક હી હૈ.

بَاب: مَا جَاءَ فِي وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કી વફાત કે બયાન મે

حَدَّثَنَا أَبُو عَمَّارٍ الْحُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَغَيْرُ
وَاحِدٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ
قَالَ: آخِرُ نَظَرَةٍ نَظَرْتُهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَشَفَ
السَّتَارَةَ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ، فَتَنَظَرْتُ إِلَى وَجْهِهِ كَأَنَّهُ وَرَقَةٌ مُصْحَفٍ وَالنَّاسُ
خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ، فَأَشَارَ إِلَى النَّاسِ أَنْ ابْتَثُوا، وَأَبُو بَكْرٍ يَوْمُئِذٍ وَالْقَلْبُ
السَّجْفُ، وَتَوَفَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ آخِرِ ذَلِكَ الْيَوْمِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે મુજે

જિસ વકત હુજૂરે પાક ﷺ કા આખરી દીદાર નસીબ હુવા, યે વો
વકત થા જબ આપને પીર કે દિન ઘર કા પદા ઉઠાયા. મેંને આપકા
ચેહરએ મુબારક દેખા તો વો કુઆને કરીમ કે નૂરાની વરક કી તરહ
ચમક રહા થા. લોગ ઉસ વકત હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે
પીછે નમાઝ અદા કર રહે થે (આપકો દેખ કર લોગ પીછે હટને
લગે) તો હુજૂરે પાક ﷺ ને લોગોં કો અપની જગહ ખડે રેહને કા
ઈશારા ફરમાયા, ફિર આપને પરદા ગિરા દિયા. ઉસી દિન કે
આખરી હિસ્સે મેં આપકા વિસાલ મુબારક હો ગયા.

હદીઠ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા
રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુજૂરે પાક ﷺ કી વફાત કે વકત મેંને હુજૂરે પાક
ﷺ કો અપને સીને પર સહારા દિયા હુવા થા, હુજૂરે પાક ﷺ ને
પેશાબ કરને કે લિયે તશત મંગવાયા, ઉસમે પેશાબ મુબારક ફરમાયા
ઔર ઉસકે બાદ આપકી વફાત હો ગઈ.

હદીઠ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા

રદિ. ફરમાતી હૈં કે મેંને હુઝૂરે પાક ﷺ કી વફાત કે વક્ત આપ ﷺ કો દેખા કે હુઝૂરે પાક ﷺ કે કરીબ પાની કા પ્યાલા રખ્યા હુવા થા, આપ ﷺ ઉસ પ્યાલે મેં અપને હાથ મુબારક ડાલતે ઔર ચેહરએ મુબારક પર ફેરતે થે, ઔર સાથ યે દુઆ ભી ફરમાતે: એ અલ્લાહ! મૌત કી સખ્તિયો પર મેરી મદદ ફરમા.

મુબ્દલ:

જબ કોઈ તકલીફ આતી હૈં તો અકષર લોગ ભટક જાતે હૈં, તકલીફ કા રોના રોતે હૈં, ઔર અલ્લાહ તઆલા કે ઝિક્ર સે મહરૂમ હો જાતે હૈં. ઈસ મુશ્કિલ વક્ત મેં અલ્લાહ કે નબીને યે દુઆ માંગ કર ઉમ્મત કો તાલીમ દી હૈં કે મૌત કે મુશ્કિલ ઔર સખ્ત તરીન વક્ત મેં ભી તવજજુહ અલ્લાહ તઆલા કી તરફ રખની ચાહિયે ઔર કિસી કી તરફ ધ્યાન ન દેના ચાહિયે.

હદીઠ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૌત કે વક્ત હુઝૂરે પાક ﷺ પર જો સખ્તી થી ઉસકો દેખ કર અબ મુજે કિસી શખ્સ કે મૌત કે વક્ત કી તકલીફ ન હોને પર રશક નહી હોતા.

હદીઠ: હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ ઔર હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ બકર સિદ્દીક રદિ. હુઝૂરે પાક ﷺ કી વફાત કે બાદ તશરીફ લાવે, ઔર હુઝૂરે પાક ﷺ કી પેશાન મુબારક કો બોસા દિયા.

મુબ્દલ:

યે બોસા દેના બરકત હાસિલ કરને કે લિયે થા યા યે અલ્ વિદાઈ બોસા થા કે આપ અપને મહબૂબ કો રુખ્સત કર રહે થે,. ઈસ રિવાયત સે મા'લૂમ હોતા હૈં કે અપને કિસી અઝીઝ કો વફાત કે બાદ બોસા દેના જાઈઝ બલ્કે સુન્નત સે સાબિત હૈં, કયૂંકે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ભી હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઉન રદિ. કો વફાત કે બાદ બોસા

દિયા થા.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ જિસ દિન હિજરત ફરમા કર મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લાએ, તો મદીના કી હર ચીઝ રોશન હો ગઈ, ઔર જિસ દિન હુઝૂરે પાક ﷺ દુનિયા સે રુખ્સત હુએ તો મદીના મુનવ્વરહ કી હર ચીઝ તારીક નઝર આને લગી. હમને અભી હુઝૂરે પાક ﷺ કો દફન કરને કે બાદ કબર કી મિટટી સે હાથ ભી ન જાડે થે કે હમને અપને દિલોં મેં બદલાવ મેહસૂસ કિયા.

મુબદલ:

દિલોં મેં બદલાવ મેહસૂસ કરને કા મતલબ યે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઝાતે મુબારક સે જો ફૈઝ હાસિલ હો રહા થા વો ખતમ હો ગયા ઔર હુઝૂરે પાક ﷺ કી સોહબત કી વજહ સે જો રૂહાની તરકકી ઔર અન્વાર હાસિલ હો રહે થે વો ખતમ હો ગયે. યે બાત તો ઝાહિર હૈં કે જો કેફિયત હુઝૂરે પાક ﷺ કી મુબારક ઝિંદગી મેં થી વો કહાં બાકી રેહ સકતી હૈં?!!

હદીષ: હઝરત સાલિમ બિન ઉબૈદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી વફાત કે વકત આપ પર બેહોશી તારી હો ગઈ. ફિર જબ ઈફાકા હુવા તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને દરયાફત ફરમાયા: કયા નમાઝ કા વકત હો ગયા હૈં? સહાબા રદિ.ને અઝ કિયા: જી હાં!. આપ ﷺ ને ફરમાયા: બિલાલ કો કહો કે અઝાન કહે ઔર અબૂ બકર કો કહો કે લોગોં કો નમાઝ પળહાએ.

ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાક ﷺ પર બેહોશી તારી હો ગઈ, ફિર કુછ ઈફાકા હુવા તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને પૂછા: કયા નમાઝ કા વકત હો ગયા હૈં? તો સહાબા રદિ.ને અઝ કિયા: જી હાં! આપ ﷺ ને ફરમાયા કે બિલાલ કો કહો અઝાન દે ઔર અબૂબકર કો કહો કે લોગોં કો નમાઝ પળહાએ.

હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્જ કિયા કે મેરે વાલિદ અબૂ બકર ખડે નરમ દિલ હૈ, વો જબ ઈસ મુસલ્લે પર ખડે હોંગે તો રો પડેંગે ઔર નમાઝ ન પઞહા સકેંગે, લિહાઝા આપ કિસી દૂસરે આદમી કો નમાઝ પઞહાને કા હુકમ દે દે. ઉસકે બાદ આપ પર ફિર બેહોશી તારી હો ગઈ. જબ કુછ ઈફાકા હુવા તો ફરમાયા: બિલાલ કો કહો કે અઝાન દે ઔર અબૂબકર કો કહો કે લોગોં કો નમાઝ પઞહાએ. નીઝ હુઝૂરે પાક^ﷺ ને યે ભી ફરમાયા કે તુમ તો હઝરત યૂસુફ અ.સ. કી ઔરતોં કી તરહ હો.

હઝરત બિલાલ રદિ.ને અઝાન દી ઔર હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને લોગોં કો નમાઝ પઞહાઈ. ફિર આપને જબ કુછ હલ્કાપન મેહસૂસ કિયા તો ફરમાયા: દેખો! મુજે સહારા દે કર કોઈ મસ્જિદ તક લે જાનેવાલા હૈ? યુનાંચે હઝરત બરીરહ બાંદી ઔર એક દૂસરા શખ્સ આયા ઔર હુઝૂરે પાક^ﷺ ને દોનોં કે કંધો કા સહારા લિયા ઔર મસ્જિદ તક તશરીફ લે ગયે. ફિર જબ હઝરત સિદ્દીક રદિ.ને આપકો આતે દેખા તો પીછે હટને કા ઈરાદા ફરમાયા, મગર આપ^ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અપની જગહ પર સાબિત કદમ રહો, યહાં તક કે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને નમાઝ પૂરી ફરમાઈ ઔર ઉસી દિન હુઝૂરે પાક^ﷺ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

હઝરત ઉમર રદિ. ફરમાને લગે કે જિસ શખ્સને યે કહા કે હુઝૂરે પાક^ﷺ કી વફાત હો ગઈ હૈ મેં અપની તલવાર સે ઉસકા સર કલમ કર દુંગા. રાવી કેહતે હૈ કે ઉસ ઝમાને મેં લોગ ઉમ્મી થે, ઉસસે પેહલે ઉનમેં કોઈ નબી નહીં આયા થા, લિહાઝા હઝરત ઉમર રદિ. કી બાત પર સબ ખામોશ હો ગયે. ફિર બાઝ લોગોંને કહા કે એ સાલિમ! જાઓ! હુઝૂરે પાક^ﷺ કે સાથી હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કો લે આઓ! હઝરત સાલિમ ફરમાતે હૈ કે મેં રોતા હુઆ

દેહશત કે આલમ મેં હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રહિ. કે પાસ પહુંચ્યા. ઉસ વકત આપ મસ્જિદ મેં થે. ઉન્હોને મુજે દેખ કર પૂછા: કયા હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ? મેંને કહા કે હઝરત ઉમર રહિ. ફરમાતે હૈ કે જિસ શખ્સને યે કહા કે આપ ﷺ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ, મેં અપની તલવાર સે ઉસકી ગરદન ઉડા દુંગા. હઝરત અબૂ બકર સિદ્દીક રહિ.ને ફરમાયા કે ચલો.

યુનાંચે મેં ભી ઉનકે સાથ ચલ દિયા. જબ આપ તશરીફ લાયે તો લોગ હુઝૂરે પાક ﷺ કે મકાન પર જમા થે. આપને ફરમાયા: લોગો! મુજે રાસ્તા દો. યુનાંચે લોગોંને આપકો રાસ્તા દે દિયા. આપ આયે ઓર હુઝૂરે પાક ﷺ પર ગેહરી નઝર ડાલ કર આપકી પેશાની મુબારક પર બોસા દિયા, ઓર આપકો છુવા ઓર યે આયત પઢી:

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ. [سورة الزمر: 30]

આપ ભી વફાત પાનેવાલે હૈ ઓર યે લોગ ભી મરનેવાલે હૈ.

ફિર લોગોંને પૂછા કે કયા હુઝૂરે પાક ﷺ વફાત પા ગયે હૈ? ઉન્હોંને જવાબ દિયા: હાં! લોગ સમજ ગયે ઓર ઉનકો યકીન હો ગયા. ફિર લોગોંને પૂછા: એ અલ્લાહ કે રસૂલ કે સાથી! કયા હમ હુઝૂરે પાક ﷺ કા જનાઝહ ભી પઢેંગે? તો ઉન્હોંને જવાબ દિયા: હાં! લોગોંને પૂછા: જનાઝહ કિસ તરહ પઢે? આપને જવાબ દિયા: એક જમાઅત હુજરે કે અંદર જાએ, વો તકબીર કહે ઓર દુઆ કરે, ઓર હુઝૂરે પાક ﷺ પર દુરૂદ પઢ કર બાહર આ જાએ, ફિર દૂસરી જમાઅત હુજરએ મુબારક મેં દાખિલ હો તકબીર કહે, દુરૂદ પઢે ઓર દુઆ પઢ કર બાહર આ જાએ, ઈસી તરહ સબ લોગ નમાઝે જનાઝહ પઢે.

ફિર લોગોંને પૂછા: એ હુઝૂરે પાક ﷺ કે સાથી! કયા હુઝૂરે પાક ﷺ કો દફન ભી કિયા જાએગા? આપને જવાબ દિયા કે હાં!. લોગોંને પૂછા: કિસ જગહ દફન કિયા જાએગા? હઝરત અબૂબકર

રદિ.ને જવાબ દિયા કે આપકો ઉસી જગહ દફન કિયા જાએગા જિસ જગહ આપ ફોત હુએ, ઈસ લિયે કે હુઝૂરે પાકિસ્તાનની કી રૂહ મુબારક અલ્લાહ તઆલાને ઉસી જગહ પર કબ્જ ફરમાઈ હૈ, જો જગહ અલ્લાહ તઆલા કો પસંદ હૈ. સહાબા કો હર બાત પર યકીન હો ગયા કે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને તમામ ઉમૂર મેં ઠીક રેહનુમાઈ ફરમાઈ હૈ.

ફિર હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને હુઝૂરે પાકિસ્તાનની કી કરીબી રિશ્તેદારો કો હુકમ દિયા કે વો આપકો કા કફન દફન કરે. મુહાજિરીન આપસ મેં ખલીફા કે બારે મેં મશ્વેરા કર રહે થે તો ઉન્હોને (મુહાજિરીન ને) કહા કે અપને અન્સારી ભાઈઓ કે પાસ ચલેં ઔર ઉન્હેં ભી ઈસ મા'મલે મેં અપને સાથ શરીક કરે. યુનાંચે જબ મશ્વરહ હુવા તો અન્સારને કહા કે એક અમીર હમ મેં સે હોના ચાહિયે ઔર એક અમીર તુમ મેં સે હોના ચાહિયે. હઝરત ઉમર રદિ.ને ઈસકે જવાબ મેં ઈશાદ ફરમાયા: વો કોન શખ્સ હૈ કે જિસમેં યે તીન ફઝીલતે જમા હૈ:

(૧) જિસકો કુર્આનને "ખાનિય ઈખ્તેન" કહા યા'ની વો ગાર મેં હુઝૂરે પાકિસ્તાનની કા તન્હાઈ કા સાથી હૈ.

(૨) જિસકો અલ્લાહ તઆલાને હુઝૂરે પાકિસ્તાનની કા સાથી ઔર રફીક ફરમાયા હૈ.

(૩) જિસકો હુઝૂરે પાકિસ્તાનની ને ફરમાયા કે ગમ ન કરો, અલ્લાહ હમારે સાથ હૈ યા'ની ઉસકો અલ્લાહ તઆલા કી મઝિય્યત (સાથ) હાસિલ હૈ.

એ લોગો! બતાઓ! વો દોનો કોન થે જિન દોનોં કે બારે મેં યે આયતે ઉતરી? ઉસકે બાદ હઝરત ઉમર રદિ.ને હાથ બળહાયા ઔર હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે હાથ પર બેઅત કી, ફિર દૂસરે તમામ લોગોને ભી હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે હાથ પર

ਅਪਨੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ (ਯੁਸ਼ੀ) ਔਰ ਰਜ਼ਾਤ ਕੇ ਸਾਥ ਭੈਅਤ ਕਰ ਲੀ.

ਮੁਫਤ:

ਓਸ ਓਦੀਥ ਮੇਂ ਅਹਮ ਆਤ ਯੇ ਹੈ ਕੇ ਫੁਜ਼ਰੇ ਪਾਕ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਯਾ ਕੇ ਤੁਮ ਤੋ ਓਤਰਤ ਯੂਸੁਫ਼ ਅ.ਸ. ਵਾਲੀ ਔਰਤੋਂ ਕੀ तरह ਓ. ਆਤ ਫ਼ਰ ਅਸਲ ਯੇ ਹੈ ਕੇ ਓਤਰਤ ਉਮੁਲ ਮੁਅਮਿਨੀਨ (ਮੇਰੀ ਅਮਮੀ) ਆਯਸ਼ਾ ਰਹਿ. ਨੇ ਅੜ ਕ੍ਰਿਯਾ ਥਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵਾਲਿਦ ਨਰਮ ਫਿਲ ਹੈ ਔਰ ਵੋ ਨਮਾਜ਼ ਨ ਪਛਾ ਸਕੇਗੇ, ਓਸ ਲਿਯੇ ਕਿਸੀ ਔਰ ਕੋ ਮੁਸਲਵੇ ਪਰ ਯਯਾ ਫ਼ਰਮਾ ਫ਼ੇ. ਓਸਮੇਂ ਉਛੋਂਨੇ ਓਤਰਤ ਓਫ਼ਸਾ ਰਹਿ. ਕੋ ਭੀ ਅਪਨਾ ਓਮ੍ਨਵਾ ਬਨਾ ਲਿਯਾ ਥਾ ਔਰ ਉਛੋਂਨੇ ਉਨਕੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰ ਫੀ ਥੀ, ਤੋ ਫੁਜ਼ਰੇ ਪਾਕ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਯਾ: ਤੁਮ ਯੂਸੁਫ਼ (ਅ.ਸ.) ਵਾਲੀ ਔਰਤੋਂ ਕੀ तरह ਓ, ਯਾ'ਨੀ ਜਿਸ तरह ਜੁਲੈਆ ਬੇਜ਼ਾ ਆਤ ਪਰ ਜ਼ਿਫ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਥੀ, ਤੁਮ ਭੀ ਬੇਜ਼ਾ ਆਤ ਪਰ ਜ਼ਿਫ਼ ਕਰਤੀ ਓ, ਤੁਮ੍ਹੜੇ ਘਾਇਯੇ ਥਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਆਤ ਫ਼ੋਰਨ ਮਾਨ ਲੇਤੀ.

ਔਰ ਆਜ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਯਾ ਕੇ ਯੂਸੁਫ਼ ਵਾਲੀ ਔਰਤੋਂ ਸੇ ਮੁਰਾਫ਼ ਵੋ ਔਰਤੇ ਹੈ ਜਿਛੋਂਨੇ ਜੁਲੈਆ ਕੋ ਤਾ'ਨਾ ਫਿਯਾ ਥਾ ਕੇ ਤੁ ਅੇਕ ਗੁਲਾਮ ਲਓਕੇ ਪਰ ਆਸ਼ਿਕ ਓ ਗਫ਼ ਹੈ, ਤੋ ਜੁਲੈਆਨੇ ਉਨਕੀ ਫ਼ਅਵਤ ਕੀ ਔਰ ਯੂਸੁਫ਼ ਅ.ਸ. ਕੋ ਉਨਕੇ ਸਾਮਨੇ ਆਨੇ ਕਾ ਫ਼ੁਕਮ ਫਿਯਾ. ਉਨ ਔਰਤੋਂਨੇ ਯੂਸੁਫ਼ ਅ.ਸ. ਕੋ ਫੇਯ ਕਰ ਅਪਨੇ ਓਥ ਕਾਟ ਲਿਯੇ. ਤੋ ਜੁਲੈਆ ਕਾ ਮਕਸਫ਼ ਉਨ ਔਰਤੋਂ ਕੀ ਫ਼ਾ'ਵਤ ਕਰਨਾ ਨ ਥਾ, ਯਫ਼ਕੇ ਮਕਸਫ਼ ਯੂਸੁਫ਼ ਅ.ਸ. ਕੋ ਫਿਯਾਨਾ ਥਾ. ਓਸੀ तरह ਆਪ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਯਾ ਕੇ ਤੁਮ ਭੀ ਯੂਸੁਫ਼ ਅ.ਸ. ਵਾਲੀ ਔਰਤੋਂ ਕੀ तरह ਓ ਕੇ ਤੁਮ ਆਓਰ ਮੇਂ ਤੋ ਰੋਕਤੀ ਓ ਕੇ ਅਯੂਯਕਰ ਨਰਮ ਫਿਲ ਹੈ ਔਰ ਉਨਕੀ ਜਗਓ ਪਰ ਕਿਸੀ ਔਰ ਕੋ ਮੁਸਲਵੇ ਪਰ ਯਯਾ ਕਰ ਫ਼ੁੰ, ਮਗਰ ਤੁਮ੍ਹਯਾਰਾ ਮਕਸਫ਼ ਕੁਓ ਔਰ ਹੈ.

ਯੁਨਾਂਯੇ ਫ਼ੂਸਰੀ ਰਿਵਾਯਤ ਮੇਂ ਹੈ ਕੇ ਓਤਰਤ ਉਮੁਲ ਮੁਅਮਿਨੀਨ (ਮੇਰੀ ਅਮਮੀ) ਆਯਸ਼ਾ ਰਹਿ. ਯੁਫ਼ ਫ਼ਰਮਾਤੀ ਹੈ ਕੇ ਮੇਂ ਆਰ ਆਰ ਓਸ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਥੀ ਕੇ ਮੇਰੇ ਆਪ ਕੋ ਮੁਸਲਵੇ ਪਰ ਯਯਾ ਨ ਕਰੇ, ਕਯੁੰਕੇ ਵੋ ਨਰਮ

દિલ આદમી હૈ, રોને લગ જાઓંગે, ઔર નમાઝ ન પઞ્હા સકેંગે. ઈસકી વજહ યે થી કે લોગ હુઝૂરે પાક^ﷺ કી વફાત કે બાદ ઉસ શખ્સ કો કભી પસંદ ન કરેંગે જો હુઝૂરે પાક^ﷺ કી જગહ પર ખડા હો. લોગ ઐસે શખ્સ કો મન્હૂસ સમજેંગે.

ઔર હઝરત હફસા રદિ. અગરચે ઝાહિર મેં તો હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી મુવાફકત (સાથ દેના) કર રહી થી, મગર શાયદ દિલ મેં યે હો કે મેરે વાલિદ હઝરત ઉમર રદિ. કો હુઝૂરે પાક^ﷺ કી નિયાબત(નાયબ હોના) અદા કરને કી સઆદત મિલ જાએ, ઔર અપને વાલિદ કી અઝમત વ બુઝુર્ગી કા ઝયાદહ ખયાલ હો, તો ઈસ તરહ ઉનકો હઝરત યૂસુફ અ.સ. વાલી ઔરતોં કે સાથ તશબીહ(સરખામણી) દી.

મુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાક^ﷺ કી વફાત હઝરાતે સહાબા રદિ. કે લિયે બહોત બડા સાનિહા(અણધાર્યો બનાવ)થા. ઉન્હેં સમજ મેં નહી આ રહા થા કે કયા કરે? હઝરત ઉસ્માન રદિ. પર ઐસી દેહશત તારી હુઈ કે વો ઝબાન સે કુછ બોલ હી નહી સકતે થે. ઐસે મોકે પર જિસ તરહ હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને સહાબા રદિ. કો સંભાલા, યે ઉનકા કમાલ ઔર ઉનકી હી ખુસૂસિયત હૈ, ઔર કયૂં ન હોતી? આખિર હુઝૂરે પાક^ﷺ કે સહીહ જાનશીન, હમરાઝ ઔર સાથી થે.

(૨) યહાં યે સુવાલ પૈદા હોતા હૈ કે હઝરત ઉમર રદિ.ને હુઝૂરે પાક^ﷺ કી વફાત કા ઈન્કાર કયૂં કિયા? ઉસકી બેહતરીન વઝાહત જો રાકિમ(લેખક) કે ઝહન મેં આતી હૈ, જિસમેં હઝરત ઉમર રદિ. કી જલાલતે શાન ભી હૈ ઔર એહલે સુન્નત વલ જમાઅત કે અકીદે કી વઝાહત ભી, વો યે હૈ કે સહાબએ કિરામને આ પ^ﷺ કે જિસ્મ મુબારક ઔર આંખો કો દેખા તો ફરમાયા કે વફાત હો ગઈ. હઝરત ઉમર રદિ. કી નિગાહ હુઝૂર કે કલ્બે અત્હર

પર થી, જિસમેં જિંદગી કે અષરાત થે, ઈસ લિયે ફરમાયા કે આપ જિંદા હૈ. વરના યે કેસે હો સકતા હૈ કે જિસ ઉમર કે બારે મેં પૈગમ્બર ને ફરમાયા:

ان الله جعل الحق على لسان عمر وقلبه

(ترمذی ج 2 ص 209 باب مناقب عمر)

કે અલ્લાહ તઆલાને ઉમર કે દિલ વ ઝબાન પર હક જારી કર દિયા, ઉમર સોચતા ભી ઠીક હૈ, ઉમર બોલતા ભી ઠીક હૈ. વો ઉમર ઈસ મોકે પર ગલત બાત કહે? હઝરત ઉમર રદિ. કે ઈસ નઝરિયે પર દલીલ કે સાથ બહષ દેખને કે લિયે કાસિમુલ ઉલૂમ વલ ખૈરાત બાનીએ દારુલ ઉલૂમ હઝરત મૌલાના કાસિમ નાનોતવી રહ. કી કિતાબ "આબે હયાત" કા મુતાલઅહ કરે.

(૩) આમ મુસલમાનોં કી નમાઝે જનાઝહ કા તરીકા તો મશહૂર હી હૈ, મગર હુઝૂરે પાક^ﷺ કી નમાઝે જનાઝહ કા તરીકા બિલ્કુલ મુખ્તલિફ હૈ. જિસકી તફ્સીલ હદીષ કી કિતાબોં મેં મૌજૂદ હૈ.

યે તરીકા ખુદ હુઝૂરે પાક^ﷺ ને અપની પાક બીવીયોં કે સામને એક દિન બયાન ફરમાયા થા, જૈસાકે મુસ્તદ્રકે હાકિમ ઔર મુસ્નદે બઝઝાર મેં હૈ કે એક મોકે પર હુઝૂરે પાક^ﷺ સે આપકે ઘર વાલોંને પૂછા કે યા રસૂલલ્લાહ! મૌત તો હર રૂહવાલે કે લિયે બરહક હૈ, જબ આપકી ઝાતે મુબારક પર યે વકત આયે તો આપકા જનાઝહ કોન પળહેગા? તો હુઝૂરે પાક^ﷺ ને ફરમાયા કે જબ તુમ મુજે ગુસલ દે કર તીન સુફેદ કપડોં મેં કફન પેહના દો તો મુજે ચારપાઈ પર રખ દેના, ઔર થોડી દેર કે લિયે કમરે સે બાહર નિકલ જાના, સબસે પેહલે મેરા જનાઝહ મુકર્રબ ફરિશ્તે અપને લાવ—લશ્કર કે સાથ પળહેંગે, યા'ની જિબ્રઈલ, ફિર મીકાઈલ, ફિર ઈસ્રાફીલ, ફિર મલિકુલ મૌત અપની અપની જમાઅત કે સાથ નમાઝે જનાઝહ પળહેંગે, ફિર તુમ એક એક જમાઅત કરકે કમરે મેં

દાખિલ હોના, ઔર મુજ પર દુરુદો સલામ પળહના.

(مسندرك الحاکم: ج3 ص608 رقم الحديث 4455)

યુનાંચે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કી હિદાયત કે મુતાબિક ઐસે હી હુવા. દસ દસ કી એક જમાઅત કમરે મેં દાખિલ હોતી, આપ પર દુરુદો સલામ પળહતે, ફિર ઈસી તરીકે સે ઔરતોંને, ફિર બચ્ચોંને પળહા.

હદીષ:

હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂરે પાક ﷺ મૌત કી સખ્તી મેહસૂસ ફરમા રહે થે, તો આપકી લખ્તે જિગર હઝરત ફાતિમા રદિ.ને કહા: હાય! મેરે અબ્બાજી કી તકલીફ! તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: આજ કે બાદ તેરે વાલિદ પર કોઈ તકલીફ નહી રહેગી, આજ તેરે બાપ પર વો ભારી ચીઝ ઉતરી હે (યા'ની મૌત) જો કે કયામત કે દિન તક કિસી ભી શખ્સ કો નહી છોડેગી.

હદીષ: હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: જિસ શખ્સ કે દો બચ્ચે ઝખીરએ આબિરત બન ગયે(યા'ની બચપન મેં હી વફાત પા ગયે) તો અલ્લાહ તઆલા ઉનકી બદોલત ઐસે શખ્સ કો ઝરૂર જન્નત મેં દાખિલ ફરમાએગે.

ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્ઝ ક્રિયા: જિસકા એક હી બચ્ચા ઝખીરએ આબિરત બના હો તો ઉસકા કયા હુકમ હે? આપ ﷺ ને ફરમાયા: જિસકા એક બચ્ચા હી ઝરિયએ આબિરત બના હો તો વો ભી બખ્શ દિયા જાએગા.

ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્ઝ ક્રિયા: જિસકા એક બચ્ચા ભી ઝખીરએ આબિરત ન બના(યા'ની એક બચ્ચા ભી નાબાલિગ હોને કી હાલત મેં ફોત ન હુવા) તો ઉસકા કયા હુકમ હે? હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: ઉસકે લિયે મેં ઝખીરએ

આભિરત હું, ઈસ લિયે કે મેરી વફાત કા રંજ ઔર સદમા તો સબસે ઝયાદહ હોગા.

મુબ્દત:

એક રિવાયત મેં હે કે જબ કિસી શખ્સ કો કોઈ મુસીબત પહુંચે તો મેરી જુદાઈ કી મુસીબત સે તસલ્લી હાસિલ કરે, યા'ની યે સોચે કે હુજૂરે પાકિસ્તાન કી જુદાઈ કો બરદાશત કર લિયા તો બાકી મુસીબતો કી ઈસકે મુકાબલે મેં કયા હેસિયત હે?

મુબ્દત:

હુજૂરે પાકિસ્તાન કી બીમારી કી શુરૂઆત સર કે દર્દ સે હુઈ. ઉસ દિન હુજૂરે પાકિસ્તાન ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રહિ. કે મકાન પર તશરીફ ફરમા થે. ઉસકે બાદ હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) મયમૂનહ રહિ. કી બારી કે દિન બિમારી મેં સખ્તી પેદા હો ગઈ. ઈસ હાલત મેં ભી હુજૂરે પાકિસ્તાન બારી તકસીમ ફરમાતે રહે. મગર જબ બીમારી મેં ઝયાદહ સખ્તી પેદા હો ગઈ તો હુજૂરે પાકિસ્તાન કે ઈશારે પર તમામ બીવીયોને હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રહિ. કે મકાન પર બીમારી કે દિન ગુઝારને કા ઈખ્તિયાર દે દિયા થા. ઈસ લિયે હુજૂરે પાકિસ્તાન બિમારી કે બારહ યા ચૌદહ દિન ગુઝારને કે બાદ પીર કો ચાશત કે વકત રબીઉલ્ અવ્વલ કે મહીને મેં હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રહિ. કે ઘર મેં વિસાલ ફરમાયા.

ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહિ રાજિઉન.....

بَاب: مَا جَاءَ فِي مِيرَاثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી મીરાથ મુબારક કે બયાન મે

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا
إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، أَخِي جُوَيْرِيَةَ لَهُ صُحْبَةٌ قَالَ
: مَا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا سِلَاحَهُ وَبَغْلَتَهُ وَأَرْضًا
جَعَلَهَا صَدَقَةً.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) જુવૈરિયા
રદિ. કે ભાઈ હઝરત અમ્મ બિન હારિષ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક
ﷺ ને અપની વિરાથત મેં સિફ કુછ હથિયાર, એક ખચ્ચર ઔર
ઝમીન હી છોડી ઔર ઉનકો ભી સદકા ફરમા દિયા થા.

મુબદલ:

ઈનકે અલાવહ હુઝૂરે પાક ﷺ કે ઈસ્તેમાલ કે કપડોં કા
બિલકુલ હી થોડી મિકદાર મેં હોને કી વજહ સે ઝિક્ર નહીં કિયા.

હદીષ:હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત ફાતિમા
રદિ. હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે પાસ આઈ, ઔર પૂછા કે
આપકા વારિષ કોન હોગા? આપને ફરમાયા કે મેરે એહલો અયાલ
મેરે વારિષ હોગે. હઝરત ફાતિમહ રદિ.ને ફિર પૂછા: મેં અપને
વાલિદ હુઝૂરે પાક ﷺ કી વારિષ કયૂં નહીં બની? આપને જવાબ
દિયા: ઈસ લિયે કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા થા કે હમારા
કોઈ વારિષ નહીં હોતા. અલબત્તા જિનકી કફાલત હુઝૂરે પાક ﷺ
ફરમાયા કરતે થે, ઉનકી કફાલત મેં ભી કરુંગા ઔર જિન લોગોં પર
હુઝૂરે પાક ﷺ ખર્ચ ફરમાયા કરતે થે, મેં ભી ઉન પર ખર્ચ કરુંગા.

મુબ્દતુ:

(૧) હઝરત ફાતિમા રદિ. કો ચૂંકે ઈસ મસ્અલે કા ઈલ્મ નહી થા, ઈસ લિયે ઉન્હોને હઝરત અબૂબકર રદિ. સે અપને વાલિદ હુઝૂરે પાક ~~પ્રજા~~ કી વિરાષત કા મુતાલબહ (માંગણી) ક્રિયા થા, મગર જબ ઉનકો હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને અસલ મસ્અલા સમજા દિયા, તો ફિર ઉન્હોને ઈસ મસ્અલે પર કભી બાત નહી ફરમાઈ, બલ્કે ખામોશ હો ગઈ, કોઈ મુતાલબહ નહી ક્રિયા, યહાં તક કે આપ રદિ. અપને ખાલિકે હકીકી સે જા મિલી.

(૨) હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને શરઈ મસ્અલા બયાન ફરમાયા થા કે મેરે બાદ મેરે એહલો અયાલ વારિષ બનેગે, અગરચે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને ભી જો અપના થોડા બહોત સામાન થા, બૈતુલમાલ મેં જમા ફરમા દિયા થા, ઔર ઉનકા ભી કોઈ વારિષ નહી બના.

હદીષ: હઝરત અબુલ્ બખ્તરી ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્બાસ ઔર હઝરત અલી રદિ. દોનોં હઝરત ઉમર રદિ. કે પાસ ઝઘડતે હુએ આયે. દોનોં મેં સે હર એક દૂસરે પર બદનઝમી(બંદોબસ્ત બરાબર ન હોના) કા એ'તેરાઝ કર રહા થા. હઝરત ઉમર રદિ.ને બડે સહાબા હઝરત તલહા, હઝરત ઝુબૈર, હઝરત અબ્દુર્હમાન બિન ઔફ ઔર હઝરત સઅદ રદિ. કો (જો ઉસ વકત આપકે પાસ મૌજૂદ થે) કસમ દિલા કર પૂછા કે તુમને હુઝૂરે પાક ~~પ્રજા~~ સે યે નહી સુના કે નબી કા માલ સદકા હોતા હૈ, સિવાય ઉસ માલ કે જો ઉન્હોને ખુદ ખા લિયા, યા અપને એહલો અયાલ કો ખિલા દિયા, કયૂંકે હમ અંબિયા કી જમાઅત કિસીકો અપના વારિષ નહી બનાતે. ઈસ હદીષ મેં લંબા કિસ્સા હૈ.

મુબ્દતુ:

હઝરત અબ્બાસ ઔર હઝરત અલી રદિ. દોનો એક બાગ

ઔર ઝમીન કે મુતવલ્લી હોને મેં શરીક થે, ઔર દોનો કે મિઝાજ અલગ અલગ થે. હઝરત અલી રહિ. બહોત સખી, મુત્તકી, ઔર તવક્કુલ વાલે થે, હુઝૂરે પાક~~પાક~~ કે તર્જ કે મુતાબિક જો આયા ફોરન તકસીમ કરા દેના ચાહતે થે. મગર હઝરત અબ્બાસ રહિ. બહોત હી ઝયાદહ બંદોબસ્ત કરનેવાલા મિઝાજ ઔર દૂરઅંદેશ(આગે કા સોચને વાલે) થે. ઔર હર માલ કો નિહાયત એહતેયાત સે આહિસ્તા આહિસ્તા ખર્ચ કરને કે હક મેં થે, ઔર ઝરૂરત કે મોકોં કે લિયે જમા ફરમાના ચાહતે થે.

દોનોં હઝરાત મુતવલ્લી હોને કી વજહ સે કોઈ કામ કરને સે પેહલે દોનોં કા મુત્તફિક હોના ઝરૂરી થા, ઈસ લિયે ઈસ જાયદાદ સે હાસિલ હોનેવાલી આમદની મેં દોનોં હઝરાત કા અકષર ઝઘડા રેહતા થા. તો યે દોનોં ઉસ વકત કે ખલીફા હઝરત ઉમર રહિ. કે પાસ આયે, તાકે યે રોઝ કા ઝઘડા ખતમ હો જાએ. ઔર વો ઉનકે દરમિયાન ઈસ ઝમીન ઔર બાગ કો તકસીમ ફરમા દે, તાકે હર આદમી અલગ હિસ્સે કા મુતવલ્લી હો, ઔર અપની મર્જી કે મુતાબિક આમદની કો તકસીમ કર સકે. મગર હઝરત ઉમર રહિ.ને બડે સહાબા રહિ. કો ગવાહ બના કર યે સાબિત ફરમાયા કે નબી કા કોઈ વારિષ નહી હોતા, ઈસ લિયે ઈસ ઝમીન કે તુમ વારિષ નહી હો.

રહા મસ્અલા મુતવલ્લી હોને કા કે ઝમીન ઔર બાગ તકસીમ કરકે દોનોં કો અલગ અલગ હિસ્સે કા મુતવલ્લી બના દેતે, તો આપ રહિ.ને ઈસકા ભી ઈન્કાર ફરમા દિયા. આપકા નઝરિયા યે થા કે અગર મેંને આજ સિર્ફ ખતોરે મુતવલ્લી હી તુમ્હારે દરમિયાન ઝમીન ઔર બાગ તકસીમ કર દિયે, તો મુશ્કિન હે કે કલ તુમ્હારી અવલાદે ઈસકો વિરાષત સમજ કર તકસીમ કરના શુરૂઅ કર દે.

ઈસ લિયે હઝરત ઉમર રહિ.ને સાફ સાફ ફરમાયા કે અગર

તુમ દોનો હુઝૂરે પાકિસ્તાન કે કરીબ કે રિશ્તેદાર હોને કી હૈસિયત સે ઈસી તરહ એક સાથ મુતવલ્લી હોને કો નિભા સકતે હો તો ઠીક હૈ, વરના મેં કિસી દૂસરે શખ્સ કો ઈસકા મુતવલ્લી બના દેતા હું.

હદીઠ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈ કે હુઝૂરે પાકિસ્તાન ને ફરમાયા: હમ અંબિયા કા કોઈ વારિષ નહી હોતા, જો કુછ હમ છોડ જાતે હૈ, વો સદકા હોતા હૈ.

મુબદલ:

ઈસ બાત પર પૂરી ઉમ્મત કા ઈત્તિફાક હૈ કેહુઝૂરે પાકિસ્તાન કી છોડી હુઈ ચીઝોં મેં વિરાષત ન થી, ઔર અકષર ઉલમા કી રાય યે હૈ કે જિસ તરહ હુઝૂરે પાકિસ્તાન કી વિરાષત ન થી, ઈસી તરહ દૂસરે અંબિયાએ કિરામ અ.સ. કી ભી વિરાષત ન થી. અંબિયા અ.સ. કી વિરાષત ન હોને કી ઉલમાએ કિરામને ચંદ વુજૂહાત (કારણો) લિખી હૈ:

(૧) અંબિયા અ.સ. અપની કબરોં મેં જિંદા હોતે હૈ. લિહાઝા ઉનકી મિલ્કિયત(માલિક હોના) બાકી રેહતી હૈ, ઈસી તરહ ઉનકી બીવીયોં સે નિકાહ ભી જાઈઝ નહી હોતા.

(૨) મઝીદ યે કે નબી તો જિંદગી મેં ભી કિસી ચીઝ કો અપની મિલ્કિયત નહી સમજતા, બલ્કે મુતવલ્લી હોને કી હૈસિયત સે ઈસ્તેમાલ ફરમાતે હૈ.

(૩) નબી અપની ઉમ્મત કે લિયે બાપ કી તરહ હોતા હૈ. લિહાઝા ઉસકી વારિષ ભી સિર્ફ ઉસકી હકીકી અવલાદ હી નહી, બલ્કે પૂરી ઉમ્મત હોતી હૈ.

(૪) નબી કી વિરાષત ઈસ લિયે ભી નહી હોતી કે લોગ કહેંગે કે નબી ભી અલ્ અયાઝ બિલ્લાહ આમ દુનિયાદારોં કી તરહ અપની અવલાદ ઔર આઈન્દા નસલોં કે લિયે માલ જમા કરકે રખતે થે, બલ્કે નબી કી શાન તો યે હૈ: "لَا يَرِثُ الْوَلَدُ" કે નબી તો દૂસરે

દિન કે લિયે ભી કુછ બાકી નહી રખતા, ચે જાયે કે અવલાદ કે લિયે જમા કરે.

(પ) અગર નબી કી અવલાદ મેં વિરાષત ચલને કા કાનૂન હોતા તો મુમ્કિન થા કે કોઈ બદખખ્ત જાઈદાદ કો હાસિલ કરને કી ગર્ઝ સે નબી કો હલાક કરને કી કોશિશ કરતા, જો કે ઉસકી દુનિયા ઔર આખિરત કો બરબાદ કર દેતી.

بَاب: مَا جَاءَ فِي رُؤْيَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنَامِ

બાબ: હુજૂરે પાક ﷺ કો ખ્યાલ
મે દેખને કે બયાન મે

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ قَالَ :
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ،
عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَى فَإِنَّ
الشَّيْطَانَ لَا يَتِمُّ لِي.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે
હુજૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: જિસને ખ્યાલ મે મુજે દેખા ઉસને મુજે
હી દેખા, કયૂંકે શૈતાન મેરી શક્લો સૂરત નહી બના સકતા.

મુબદલ:

(૧) શૈતાન હર શખ્સ કી શક્લો સૂરત ઈખ્તિયાર કરકે લોગો
કો ઘોકા દે સકતા હૈ, મગર આપ ﷺ કી શક્લો સૂરત ઈખ્તિયાર
નહી કર સકતા. ઈસ લિયે અગર કિસી શખ્સ કો હુજૂરે પાક ﷺ કા
હુલિયા મુબારક યહી નઝર આયે, જો કે આપ ﷺ કા હકીકી હુલિયા
મુબારક હૈ, તો દુરુસ્ત હી હૈ, ઔર અગર કિસી શખ્સ કો હુજૂરે પાક
ﷺ કા ઐસા હુલિયા મુબારક નઝર આયે, જો કે આપકી શાન કે
લાઈક ન હો, મથલન રંગ સુફેદ ન હો, યા ગેર શરઈ લિબાસ મે હો,
વગૈરહ, તો ભી વો હુજૂરે પાક ﷺ હી હૈ, યે યકીન રખના ચાહિયે.

અલબત્તા હુજૂરે પાક ﷺ કો આપ ﷺ કી શાને મુબારક કે
નામુનાસિબ શક્લો સૂરત મે દેખના યા તો બાઝ તારીખી હાલાત કી

તરફ ઈશારા હોતા હે, યા ફિર ખ્વાબ દેખનેવાલે આદમી મેં કોઈ કમી હોતી હે, જિસકી ઈસ્લાહ કરની હોતી હે. લિહાજા ઉસકો અપને હાલાત પર ગૌર કરકે અપની ઈસ્લાહ કર લેની ચાહિયે.

ઈસકી મિષાલ એસે હી હે જેસે આફતાબ કો દેખા જાએ, ઔર દેખનેવાલોને અલગ અલગ રંગ કે ચશમે લગા રખ્ખે હો, તો જેસા રંગ ચશમે કા હોગા, વહી રંગ દેખનેવાલે કો આફતાબ કા નઝર આયેગા. હાલાંકે આફતાબ કા રંગ તો એક હી હે.

(૨) ઈસી તરહ હુઝૂરે પાક ﷺ કો મુખ્તલિફ લોગોં કા એક હી વકત મેં દેખના ઈસ તરહ મુશ્કિન હે કે હુઝૂરે પાક ﷺ તો અપની જગહ પર તશરીફ ફરમાં રહે, ઔર દરમિયાન સે સારે પરદે ખતમ હો જાએ, જિસ તરહ કે સૂરજ કો દુનિયાભર કે લોગ દેખતે હે.

(૩) ઈસી તરહ બાઝ લોગોં કો હુઝૂરે પાક ﷺ કી બિઐનિહી ઝાતે મુબારક કી ઝિયારત નસીબ હોતી હે, ઔર બાઝ લોગોં કો હુઝૂરે પાક ﷺ કે જિસ્મે મિષાલી કી ઝિયારત હોતી હે, જેસે કે આપને મેં કિસીકે જિસ્મ કી સૂરત દેખી જાતી હે.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ قَالَ : حَدَّثَنَا قَابُوسُ بْنُ أَنَسٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقْدَرَأَنِي، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَخَيَّلُ بِي وَقَالَ : وَرَوَى الْمُؤْمِنُ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હેં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: જિસને ખ્વાબ મેં મુજે દેખા, ઉસને મેરી હી ઝિયારત કી, કયૂંકે શૈતાન મેરી શક્લો સૂરત મેં ઝાહિર નહી હો સકતા, આપને યે ભી ફરમાયા કે મો'મિન કા ખ્વાબ નબુવ્વત કે છયાલીસ અજૂઝા (હિસ્સે) મેં સે એક જુઝૂવ(હિસ્સા) હોતા હે.

મુબદલ:

(૧) હઝરત મુલ્લા અલી કારી રહ. વગૈરહને લિખા હે કે બેહતર યે હે કે ચૂંકે ઈસકો ઈલ્મે નબુવ્વત કા એક જુઝ્વ ફરમાયા હૈ, ઔર ઉલૂમે નબવી અંબિયા અ.સ. હી કે સાથ મખ્સૂસ હોતે હૈ, ઈસ ઉસકો ભી અંબિયા અ.સ. કે સાથ હી મખ્સૂસ સમજના ચાહિયે. હમારે લિયે ઈતની બાત કાફી હૈ કે મુબારક ઔર અચ્છા ખ્વાબ એક બહોત બડી બશારત હે, જો નબુવ્વત કે અજૂઝા મેં સે એક જુઝ્વ હૈ.

બાકી ચૂંકે નબુવ્વત કે છયાલીસ અજૂઝા નબી હી કો સહીહ તોર પર મા'લૂમ હૈ, ઈસ લિયે ઉસ એક જુઝ્વ કો વહી સહીહ તોર પર મા'લૂમ ફરમા સકતે હૈ.

(૨) એહલે સુન્નત વલ જમાઅત કે નઝદીક ખ્વાબ વો તસવ્વુરાત હૈ જિનકો અલ્લાહ તઆલા બંદે કે દિલ મેં ડાલ દેતે હૈ, કભી તો ફરિશ્તે કે વાસ્તે સે, ઔર કભી શૈતાન કે વાસ્તે સે. ઉલમાને લિખા હે કે ખ્વાબ કી ત્રીન કિસ્મૈં હૈ:

(૧) રહમાની ખ્વાબ: યે વો તસવ્વુરાત હૈ જો અલ્લાહ તઆલા ઉસ ફરિશ્તે કે વાસ્તે સે બંદે કે દિલ મેં ડાલ દેતે હૈ, જો ફરિશ્તા ઉસ પર મુકરર હૈ.

(૨) શૈતાની ખ્વાબ: યે વો તસવ્વુરાત હૈ કે શૈતાન કે અધર ઔર તસરૂફ સે બંદા દેખતા હૈ.

(૩) નફ્સાની ખ્વાબ: યે વો ખયાલાત ઔર તસવ્વુરાત હૈ જો જાગતે મેં ઈન્સાન કે દિલ પર ગુઝરતે હૈ, યા જો જિસ્માની તકાઝે હોતે હૈ, વહી સોતે મેં ભી નઝર આતે હૈ.

હુઝૂરે પાક ~~પ્રજા~~ કા ઈશાદિ મુબારક હૈ કે ખ્વાબ ત્રીન તરહ કા હોતા હૈ. એક રૂઅ્યએ સાલિહા યા'ની મુબારક ખ્વાબ. યે અલ્લાહ તઆલા કી તરફ સે બશારત હોતા હૈ. દૂસરા ડરાવના ખ્વાબ. જો શૈતાન કી તરફ સે રંજ પહુંચાના હોતા હૈ. ત્રીસરા વો ખ્વાબ જો

આદમી કે અપને ખયાલાત ઔર વસવસે હોતે હૈં.

મુબ્દહ:

ખ્વાબ હર કિસીકે સામને ખયાન નહીં કરના ચાહિયે. હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈશાદે ગિરામી હે:

لَا تُخَبِّرْ بِهَا إِلَّا لَبِيبًا أَوْ حَبِيبًا.

અપને ખ્વાબ કા ઝિક્ર કિસી અકલમંદ યા મુખ્લિસ દોસ્ત કે સામને હી કરો. કયૂંકે હર એક કે સામને ખ્વાબ કા ઝિક્ર આદમી કો પરેશાની મેં મુખ્તલા કર સકતા હૈં.

ખ્વાબ કા નતીજા કભી તો જલ્દી નિકલ આતા હૈં, ઔર કભી દેર સે નિકલતા હૈં, જિસ તરહ હઝરત યૂસુફ અ.સ. કા ખ્વાબ શરમિંદએ તા'બીર હુવા.

ખાતિમતુલ કિતાબ (સમાપ્તિ)

હઝરત ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને અપની કિતાબ "શમાઈલે તિરમિઝી" કે ઈખ્તિમામ પર દો બારે નિહાયત હી કીમતી ઝિક્ક ફરમાઈ હૈ, બંદા ભી અપની કિતાબ "મુબદતુશશમાઈલ" ઈન્હી દો નસીહતો કે ઝિક્ક કરને કે સાથ ખતમ કર રહા હૈ, ઔર અલ્લાહ તઆલા સે ઈલ્મ કી તૌફીક ઔર કુબૂલિયત કી દુઆ કરતા હૈ.

બંદા ઈન દો નસીહતો મેં બજાએ અપને અલ્ફાઝ કે હઝરત શૈખુલ્ હદીષ મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિયા કાંધલવી મુહાજિરે મદની રહ. કી કિતાબ "ખસાઈલે નબવી શર્હ શમાઈલે તિરમિઝી" કે અલ્ફાઝ કો હૂબહૂ નકલ કરતા હૈ.

”حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ : قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ : إِذَا ابْتُلِيَتْ بِالْقَضَاءِ فَعَلَيْكَ بِالْإِكْرَامِ.

અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક રહ. હદીષ કે બડે ઈમામો મેં સે હૈ, ફકહા ઔર સૂફિયા મેં ભી ઉનકા શુમાર હૈ, બડે શૈખ, આબિદ ઔર ઝાહિદ થે, ઔર હદીષ કે હાફિઝો મેં ગિને જાતે હૈ.

તારીખ કી કિતાબો મેં બડે ફઝાઈલ ઉનકે લિખે હૈ, વો ફરમાતે હૈ કે અગર કભી કાઝી ઔર ફૈસલા કરનેવાલા બનને કી નોબત આયે, તો મન્કૂલાત કા ઈત્તિબાઅ કીજિયો.

ફાયદા: મકસદ યે કે અપની રાય ઔર અપની અકલ પર ઘમંડ નહીં કરના ચાહિયે, બલકે બુઝુર્ગો કે કલામ, હદીષો ઔર સહાબા રદિ. કે અફ્વાલ(બાર્તે) કા ઈત્તિબાઅ કરના ચાહિયે. યે ઈમામ ઈબ્ને મુબારક રહ. કી નસીહત હૈ, જો આમ હૈ. હર ફૈસલે કે મુતઅલિલક યહી બાત હૈ, ખ્વાહ વો ફૈસલા કઝા કે કબીલ સે હો, યા કોઈ ઔર ફૈસલા હો, જૈસાકે અભી ગુઝરા.

ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને ઉનકા યે ઈર્શાદ આમ નસીહત કે કબીલ સે ઝિક્ર ક્રિયા હે, જેસાકે શમાઈલ કે આમ શુર્અહ(ગાઈડનર્સ) કી રાય હે. બંદે કે નઝદીક ઈસ બાબ સે ભી ઈસકો એક ખાસ મુનાસબત (તઅલ્લુક) હો સકતી હે, વો યે કે ખ્વાબ કી તા'બીર ભી એક ફેસલા હે, ઈસ લિયે ઉસમે ભી અપની રાય સે ગડબડ ઔર ગુડમુડ ન કરના ચાહિયે, બલકે બુઝુર્ગો કી તા'બીરો કો દેખના ચાહિયે. નખીએ કરીમ عليه السلام ઔર સહાબએ કિરામ રદિ. ઔર તાબિઈન રહ. સે બહોત કષરત સે ખ્વાબો કી તા'બીરો નકલ કી ગઈ હે.

તા'બીર કે ફન(વિષય)કે ઉલમાને લિખા હે કે તા'બીર દેનેવાલા શખ્સ ઝરૂરી હે કે સમજદાર, મુત્તકી, પરહેઝગાર કુર્આને કરીમ ઔર સુન્નતે રસૂલુલ્લાહ કા વાકિફ હો, અરબ કી ઝુબાન ઔર મુહાવરે, મિષાલે જ્ઞાનતા હો, વગૈરહ વગૈરહ બહોત સે શરતો ઔર આદાબ ઈલ્મે તા'બીર કી કિતાબો મે લિખી હે.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الطَّعْنُ بْنُ شُمَيْلٍ، قَالَ: أَنْبَأَنَا
ابْنُ عَوْفٍ، عَنْ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ: هَذَا الْحَدِيثُ دِينٌ، فَانْظُرُوا عَمَّنْ تَأْخُذُونَ
دِينَكُمْ.

તર્જમા: હઝરત ઈબ્ને સીરીન રહ. કેહતે હે કે ઈલ્મે હદીષ (એસે હી સબ દીની ઉલૂમ) દીન મે દાખિલ હે, લિહાઝા ઈલ્મ હાસિલ કરને સે પેહલે યે દેખો કે ઈસ દીન કો કિસ શખ્સ સે હાસિલ કર રહે હો?

ફાયદા: ઈબ્ને સીરીન રહ. ભી અપને વક્ત કે ઈમામ ઔર મશહૂર બડે તાબિઈ હે. બહોત સે સહાબા રદિ. સે ઉલૂમ હાસિલ ક્રિયે, તા'બીર કે ફન કે ભી ઈમામ હે, ખ્વાબ કી તા'બીર મે ઉનકે ઈર્શાદાત દલીલ હે, ઉનકે ઈર્શાદ કા મકસૂદ યે હે કે જિસસે દીન

હાસિલ કરો, ઉસકી દિયાનત, તફ્વા, મઝહબ વ મસ્લક કી અચ્છી તરહ તહકીક કર લો, ઐસા ન કરો કે હર શખ્સ કે કેહને પર અમલ કર લો, ખ્વાહ વો કેસા હી બેદીન હો. ઈસ લિયે કે ઉસકી બદ્દીની અસર કિયે બગૈર નહીં રહેગી.

બાઝ રિવાયતોં મેં ખુદ નબીએ કરીમ ﷺ સે ભી ઈસ મઝમૂન કી તાઈદ હુઈ હૈં.

યે આમ નસીહત હૈ, જૈસાકે પેહલે નંબર પર ગુઝર ચુકા હૈ, ઔર ઈસ બાબ કે સાથ ભી મુનાસબત હો સકતી હૈ કે તા'બીર કા ઈલ્મ ભી એક અહમ ઈલ્મ હૈ. જબકે ખ્વાબ નબુવ્વત કે અજ્જા મેં સે એક જુઝૂવ હોતા હૈ, તો ઉસકી તા'બીર કિતની ભી બડી શાનવાલી હો, ઝાહિર હૈ, ઈસ લિયે ગૌર સે દેખા કરો કે કિસસે તા'બીર લે રહે હો, વો ઈસકા અહલ (લાયક) હૈ યા નહીં!

ઈસ મુનાસબત સે ગોયા ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને ઈસકો ઝિક્ર કિયા, લેકિન ઈબ્ને સીરીન રહ. કા કલામ ઔર હદીથોં કા મઝમૂન ખ્વાબ કે સાથ ખાસ નહીં હૈ, બલકે હર ઈલ્મ કો શામિલ હૈ. ઔર જિતના બડી શાનવાલા ઈલ્મ હોગા, ઉસે ઈતને હી ઝયાદહ વાકિફ શખ્સ સે મા'લૂમ કરને કી ઝરૂરત હોગી.

ઈસ હમારે ઝમાને મેં જો કયામત કે બહોત હી કરીબ હૈ, એક યે ભી સખ્ત તકલીફ કી બાત હો ગઈ હૈ કે હર શખ્સ ખ્વાહ કિતના હી જાહિલ, કિતના હી બદ્દીન હો, થોડી સી સફાઈ તકરીર વ તહરીર સે અલ્લામહ ઔર મૌલાના બન જાતા હૈ, ઔર રંગીન કપડોં સે સૂફી મુકતદા બન જાતા હૈ, આમ લોગ ઉસકી ઈફ્તિદા મેં એક આમ ગલત ફેહમી કી વજહ સે ઉનકી તરફ મુતવજજેહ હો જાતે હૈં, ઔર ફિર અપની ના વાકિફિયત સે ઉનકા શિકાર બન જાતે હૈં.

વો ગલત ફેહમી યે હૈ કે આમ તોર પર દિલોં મેં યે સમા ગયા હૈ કે "اَنْظُرُوا اِلَى مَا قَالُوا وَلَا تَنْظُرُوا اِلَى مَنْ قَالُوا" (આદમી કો યે દેખના

ચાહિયે કે કયા કહા, યે નહીં દેખના ચાહિયે કે કિસને કહા) હાલાંકે યે મઝ્મૂન ફી નફસિહી અગરયે સહીહ હે, લેકિન ઉસ શખ્સ કે લિયે હે, જો સમજ રખતા હો કે કયા કહા! જો કહા વો હક કહા, યા બાતિલ, ઔર ગલત કહા!

લેકિન જો લોગ અપની દીન કી નાવાકિફિયત(અજાણતા) કી વજહ સે ખરે ખોટે, સહીહ ઔર ગલત મેં ફર્ક ન કર સકતે હો, ઉનકો હર શખ્સ કી બાત સુનના મુનાસિબ નહીં, કે ઈસકા નતીજા અખીર કાર નુકસાનવાલા હોતા હે. યહી વજહ હે કે ઈસ ઝમાને મેં કોઈ દા'વેદાર અગર વિલાયત(બુઝુર્ગી) અમાનત, નબુવ્વત રિસાલત હતાકે ખુદાઈ તક કા ભી નઉઝુબિલ્લાહ દા'વા કરે, તો એક જમાઅત ફોરન ઉસકા તાબેઅ બન જાતા હે. والى البشكى وهو المستعان

હઝરત શૈખુલ હદીષ રહ. કી ઈબારત (લખાણ) ખતમ હુઈ.

મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા લાખ લાખ શુક્ર અદા કરતા હું કે જિસ કરીમ ઝાત ને મુજ જૈસે નાલાઈક, કમ ઈલ્મ ઔર સિયાહકાર ઈન્સાન સે "ઝુબ્દતુશમાઈલ" કે ચંદ અવરાક અપને ફઝલ સે તહરીર કરવા દિયે.

મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન

ચક્રી નંબર: ૪સીલ નં: ૩ અડિયાલા જેલ, રાવલપિંડી
૨૬ રબીઉષ્શાની સ.હિ. ૧૪૨૨— ૧૯ જુલાઈ ઈ.સ. ૨૦૦૧

વકત: ૪ બજ કર ૧૦ મિનટ સેહપહર